

Παρασκευή 26 Μαΐου - Πέμπτη 1 Ιουνίου 1989

αντί



Περίοδος Β'
Τεύχος 404
Δρχ. 150

22 και σήμερα...

Δικομματισμός τέλος...

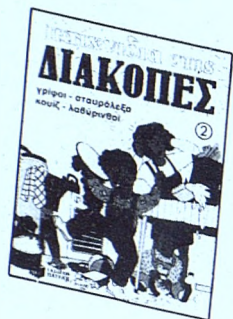


Μ. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ:
ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΗ
ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ



- ΟΙ ΛΙΣΤΕΣ ΠΑΣΟΚ-ΝΔ
- ΜΕΤΕΚΛΟΓΙΚΑ ΣΕΝΑΡΙΑ
- ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΧΡΕΟΣ
- Ο ΚΟΣΚΩΤΑΣ ΕΙΝΑΙ ΕΔΩ

ΟΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ ΓΙΑ ΤΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ ΠΡΟΤΕΙΝΟΥΝ ΒΙΒΛΙΑ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ ΓΙΑ ΝΕΟΥΣ



ΧΑΡΟΥΜΕΝΕΣ ΔΙΑΚΟΠΕΣ

Άννα Μερκούρη

Χαρούμενες διακοπές για τα παιδιά της προσχολικής ηλικίας

Ρένα Καρθαίου
- Κατ. Πασσά

Χαρούμενες διακοπές (ένα βιβλίο για κάθε τάξη του δημοτικού — Στο βιβλίο της ΣΤ' συνεργάστηκε ο Θ. Δήμος)

ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΑ

Αγγελική Βαρελλά

Καλοκαιρινά (ένα βιβλίο για κάθε τάξη του δημοτικού)

ΜΠΛΟΚ ΔΙΑΚΟΠΩΝ — ΤΑΞΙΔΙΩΝ

Παιχνίδια στις διακοπές 1,2
Παιχνίδια στο ταξίδι 1,2

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ ΓΙΑ ΝΕΟΥΣ

Ντιμίτερ Ινκίοφ

Ο μικρός κυνηγός, Η Μυρτώ και ο λήσταρχος Καραμπούμ — Σειρά Κλάρα (4 βιβλία)

Καλλιόπη Σφάελλου

Για τον πατέρα

Ρενέ Γκιγιό

Ο κύριος των ελεφάντων

Λότη Πέτροβιτς-
Ανδρουτσοπούλου

Σπίτι για πέντε — Ο μικρός αδελφός — Στο τσιμεντένιο δάσος — Ιστορίες με τους δώδεκα μήνες

Ανδρέας Αγγελάκης

Μια αλεπού στην πλατεία Βάθης — Το τελευταίο φάντασμα

Έριχ Κάισνερ

Ο Αντώνης και η Κουκιδίτσα — Ο Αιμίλιος και οι υτέτεκτιβ

Μισέλ Τουρνιέ

Ο Παρασκευάς ή η πρωτόγονη ζωή

Ζωρζ Σαρή

Τα Χέγια — Το τρακ

Λίτσα Ψαραύτη

Το διπλό ταξίδι

Γαλάτεια Γρηγοριάδου-
Σουρέλη

Παιχνίδι χωρίς κανόνες — Πριν από το τέρμα

Μαρία Γκρίπε

Λόελλα, η κόρη του Μπαμπά Μπέρτα

Κυκλοφορούν και άλλοι τριάντα τίτλοι



ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

ΝΙΚΗΤΑΡΑ 3, 10678 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ. 36.38.362

ΔΕΞΑΜΕΝΗ Ή ΑΥΤΟΝΟΜΟΣ ΠΟΛΟΣ

Ο ΑΡΧΗΓΟΣ πέταξε «στον πάγκο» τον Α. Κουτσόγιωργα και τον Γ. Πέτσο που τον υποχρέωναν σ' αμυντικό παιχνίδι κι ετοιμάζεται να αναπτύξει την ομάδα του επιθετικά. Μπορεί πια να βροντοφωνάζει στις πλατείες πως το ΠΑΣΟΚ πέτυχε την «αυτοκάθαρσή» του, πως είχε το θάρρος να «τιμωρήσει» τους ενόχους, και επομένως δικαιούται τρίτη τετραετία. Οι κραυγές του θα συναντήσουν το ευήκοον ους του κ. Φλωράκη κι ίσως πείσουν τον Γ.Γ. του ΚΚΕ πως, πράγματι, δεν πρόκειται να αναγκαστεί να συγχρωτιστεί μετεκλογικά με άτομα που είχαν «κορυφαίες» πολιτικές ευθύνες —αφού ήδη απομακρύνθηκαν.

ΠΡΟΚΕΙΤΑΙ βεβαίως για χωρίς προηγούμενο φαρσκόκωμωδία με «χάππυ εντ» τον πολιτικό εξαγνισμό του Α. Παπανδρέου και την ποινική ασυλία των Κουτσόγιωργα-Πέτσου, οι οποίοι δεν θα αργήσουν να ξαναμπούν ξεκούραστοι και ανανεωμένοι στο παιχνίδι. Γι' αυτό άλλωστε δέχθηκαν να σιωπήσουν, να γίνουν προσωρινά οι αποδιοπομπαίοι τράγοι για το καλό του ΠΑΣΟΚ —και κυρίως για το καλό του Α. Παπανδρέου και των υποτελών του που, αν το παιχνίδι τους επιτύχει, θα συνεχίσουν να δεσπόζουν στην πολιτική σκηνή.

ΑΝ ΣΤΑ ΠΑΡΑΠΑΝΩ προσθέσουμε και την αναμενόμενη για τις 31 Μαΐου επίσκεψη του κ. Σεβερντνάντζε διαπιστώνουμε πως το κυβερνών κόμμα αποκτά σημαντική ευχέρεια

χειρισμών, ιδιαίτερα προς την πλευρά των ηλικιωμένων εαμογενών ψηφοφόρων που γοητεύονται μονίμως από τους Σοβιετικούς ηγέτες —είτε για τον Στάλιν πρόκειται, είτε για τον Γκορμπατσόφ. Υπάρχει λοιπόν σοβαρός κίνδυνος η Αριστερά να αποτελέσει για μια ακόμα φορά τη δεξαμενή του ΠΑΣΟΚ, να στερέψει η ίδια ποτίζοντας τον Α. Παπανδρέου. Και με ποιο δικαίωμα θα εμφανιστεί μετά τις εκλογές να καταγγείλει το «δικομματισμό» όταν η ίδια θα τον έχει αναστήσει από τις στάχτες του με τις ασάφειες και τους δισταγμούς της;

ΤΟ ΤΕΛΟΣ του δικομματισμού θ' αργήσει αν η Αριστερά δώσει συγχωροχάρτι στους κοσκωτοποιούς, αν ανεχθεί την ανάμιξη της Σοβιετικής Ένωσης στον προεκλογικό αγώνα. Αν δεν ξεκαθαρίσει τη θέση της όχι μόνο απέναντι στον Α. Παπανδρέου αλλά στον παπανδρεϊσμό ως πολιτική πρακτική κι αν δεν αποδείξει πως μπορεί να συγκρούεται με τη Σοβιετική Ένωση, όχι μόνο δεν θα μπορέσει, αλλά ούτε θα δικαιούται να αναδειχθεί σε αυτόνομο πόλο. Μπορεί για το ΚΚΕ η επιστολή Γκορμπατσόφ προς Φλωράκη να ισοφαρίζει την επίσκεψη Σεβερντνάντζε —τους Έλληνες Αριστερούς όμως δεν τους ενδιαφέρουν οι ισορροπίες στο τρίγωνο ΚΚΕ-Μόσχα-ΠΑΣΟΚ αλλά οι προοπτικές της Αριστεράς στη χώρα τους.

ΛΙΓΟΣ καιρός μένει ως τις εκλογές —αρκετός όμως για να ξεκαθαρίσει ο Συνασπισμός πως κορυφαίος στο ΠΑΣΟΚ είναι μόνο ο Α. Παπανδρέου και πως ο κ. Σεβερντνάντζε καλά θα κάνει να αναβάλει την επίσκεψή του. Διαφορετικά, ο δικομματισμός θα είναι ισχυρότερος μετά τις εκλογές.

ΠΕΡΙ
ΕΧΟ
ΜΕΝΑ

• Περίοδος Β'
• Χρόνος 16ος
• Τεύχος 404
Παράσκει 26 Μαΐου 1989
δρχ. 150

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ
ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ
Τηλ: 72.32.713 - 72.49.300

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ	
Να διοριστούν εδώ και τώρα	5
ΒΑΣΙΛΗΣ ΖΗΣΗΣ	
Η πολιτική των προσώπων και τα πρόσωπα της πολιτικής	12
ΑΝ. ΑΝΑΠΟΦΑΣΙΣΤΟΣ	
Οι εν λευκώ εξουσιοδοτήσεις και τα ανταλλάγματα	14
ΠΑΝΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ	
ΝΔ: Ο δύσκολος «τοκετός» των ψηφοδελτίων	16
Ο Κοσκωτάς είναι εδώ	18
ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΓΙΑΧΝΗΣ	
Λιστο-μαχίες στην Αριστοτέλους	20
ΜΙΜΗΣ ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ	
Συνέντευξη στο ANTI	22
ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΛΑΖΑΡΗΣ	
Ποιος Σοσιαλισμός;	29
ΜΠΟΣΤ	
Ήπιστευτα καί όμως αληθινά	30

ΤΕΤΑ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

Κομματικά και διακομματικά μπαλκόνια στην τηλεόραση και τα ερτζιανά	32
ΤΑΚΗΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ	
Εθνική ανεξαρτησία και εξωτερικό χρέος	34
ΜΕΡΟΣ Α'	
JACKY PRUNEDDU	
Ποιοί βάζουν φρένο στην «κοινωνική» Ευρώπη	38
ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΑΠΕΤΑΝΓΙΑΝΝΗΣ	
ΚΙΝΑ: Η «μεγάλη πορεία» της φοιτητικής νεολαίας	42
ΧΡΗΣΤΟΣ ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ	
Ο «διάλογος» της κριτικής	52

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

ΑΝΤΗΝΩΡ	
Τα δυο «σκηνικά» ενός τριημέρου	4
ΗΜΕΡΟΔΗΚΤΗΣ	6
ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ	8
ΑΝΤΙΛΑΛΟΙ	10
ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΕΣ	
Γ. ΙΩΑΝΝΟΥ	11
Δ. ΧΑΝΤΖΟΠΟΥΛΟΣ	19
ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ	44
Αρχαιολογία: Λήδα Καζαντζάκη, Θέατρο: Δηώ Καγγελάρη, Εικαστικά: Αλέξανδρος Ξύδης, Ραδιόφωνο: ο Ραδιοφωνικός	
ΒΙΒΛΙΟ	48
ΔΙΑΛΟΓΟΣ	54
ΤΥΠΟΣ	58

ΕΞΟΦΥΛΛΟ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΑΝΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

αντι



Τα δυο «σκηνικά» ενός τριημέρου

Η ΕΒΔΟΜΑΔΑ άρχισε πολύ καλά για τον Συνασπισμό. Τη Δευτέρα δόθηκε στη δημοσιότητα η απόφαση της Πολιτικής Επιτροπής που αποσαφηνίζει, κατά τρόπο θετικό το θέμα των συμμαχικών κυβερνήσεων, ενώ, την Τρίτη, η συγκέντρωση της Ομόνοιας —«συγκλονιστική», όπως τη χαρακτήρισαν η «Αυγή» και ο «Ριζοσπάστης»— επιβεβαίωσε ότι η Αριστερά μπορεί, κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις, να γίνει «αποφασιστικός μοχλός» στις μετεκλογικές εξελίξεις.

Η ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ του Συνασπισμού ήταν, κατά κοινή παραδοχή, ένα νηφάλιο κείμενο. Διαχώριζε, εν πρώτοις, τη θέση του από το δικομματικό σκηνικό, που προσπαθούν να συντηρήσουν τόσο το ΠΑΣΟΚ, όσο και η Νέα Δημοκρατία. Επισημαίνει ότι το πιθανότερο, με βάση το ισχύον εκλογικό σύστημα, είναι ότι κανένα κόμμα δεν θα συγκεντρώσει, στις εκλογές αυτές, την απόλυτη πλειοψηφία. Και καλούσε τον λαό να ενισχύσει, αποφασιστικά τον Συνασπισμό «για να βγούμε από τα αδιέξοδα του σημερινού συστήματος διακυβέρνησης».

ΕΞΟΔΟΣ, όμως, από τα σημερινά αδιέξοδα και τον δικομματισμό σημαίνει δημιουργία καταστάσεων, ικανών να μας οδηγήσουν στην περίοδο κυβερνήσεων συνεργασίας, όπου «ο λαός, με την παρέμβασή του, θα μπορεί να προσδιορίζει την αριστερή τους κατεύθυνση»... Αυτό, όμως, πώς θα γίνει; Μήπως με τη στήριξη κυβερνήσεων, που θα εδράζονται στη σημερινή «υπόλογη εξουσία»; Φυσικά, όχι —αναφέρει ο Συνασπισμός για να προσθέσει: Σε μια προοδευτική δημοκρατική κυβέρνηση —την οποία θα μπορούσε να προτείνει και να εξασφαλίσει ένας ισχυρός Συνασπισμός— θέση δεν έχουν πρόσωπα που το όνομά τους «ενεπλάκει στην υπόθεση των σκανδάλων, είτε με την έννοια κορυφαίων πολιτικών ευθυνών». Και ως προς τις ποινικές ευθύνες, τον λόγο, έχει, ασφαλώς, ο ανακριτής, ο εισαγγελέας, ο Κορυδαλλός... Όσο για κείνους που φέρουν «κορυφαίες πολιτικές ευθύνες», εξυπακούεται ότι τα πρόσωπα αυτά ανήκουν στον σημερινό ηγετικό πυρήνα του ΠΑΣΟΚ. Και πιο συγκεκριμένα, στον επικεφαλής του πυρήνα αυτού, που δεν είναι άλλος από τον «Μεγάλο» και, κάποτε «χαρισματικό αρχηγό».

ΜΕ ΤΗΝ ανακοίνωσή του αυτή, ο Συνασπισμός διέλυσε ορισμένες συγχύσεις που είχαν προς στιγμήν, δημιουργηθεί. Και απάντησε στο ερώτημα που έθεταν χιλιάδες αριστεροί και προοδευτικοί πολίτες: «Μετά τις εκλογές —τι;». Στην προκειμένη περίπτωση, η απάντηση ήταν σαφής: Ο Συνασπισμός «ουδέποτε θα γίνει συμπληρωματική δύναμη για να διαιωνισθεί η σημερινή κρίση ή για να συγκαλυφθούν τα σκάνδαλα».

ΟΥΔΕΠΟΤΕ ΘΑ συνεργαστεί με τον «κορυφαίο» Ανδρέα Παπανδρέου, που φέρει τη βασική ευθύνη για τη σημερινή πολιτική και ηθική κρίση της χώρας και που —23 μόλις μέρες πριν από τις εκλογές— επιμένει να εμπαίζει τον λαό, πουλώντας «αυτοδυναμία» και υποσχесιολογία. Μπορεί, όμως, ο Συνασπισμός, να βοηθήσει στον σχηματισμό μιας κυβέρνησης καθαρής και δημοκρατικής ανασυγκρότησης, που θα φέρει τον λαό στα κέντρα των αποφάσεων και τις δυνάμεις της Αριστεράς στο κέντρο της πολιτικής σκηνής.

ΑΥΤΑ ΟΛΑ ανακοινώθηκαν την Δευτέρα. Και την άλλη μέρα, στην Ομόνοια, ο Γρ. Φαράκος τα είπε «πιο λιανά»: «Η καθάρση έχει καταντήσει αμειλίκτη εθνική ανάγκη, αν δεν θέλουμε ο τόπος αυτός να βουλιάξει στη σήψη, την αναξιοπιστία και την παρακμή... Αυτή την καθάρση (όμως) δεν μπορεί να την κάνει η υπόλογη υπηρεσία του ΠΑΣΟΚ. Ο Ανδρέας Παπανδρέου έπαψε, ακόμα και τυπικά, να υποσχετεί τιμωρία των υπευθύνων». Και η κατάληξη: «Ο Συνασπισμός δεν κάνει παραταξιακό αγώνα. Δίνει την παλλαϊκή μάχη για την καθάρση, τη δημοκρατία, την πρόοδο, την αξιοπρέπεια και την ανασυγκρότηση της χώρας. ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΣ ΤΩΡΑ!».

ΚΕ ΠΑΣΟΚ: Το «σκηνικό» αλλάζει

Η ΕΠΟΜΕΝΗ (Τετάρτη) ήταν η ημέρα του ΠΑΣΟΚ... Και, φυσικά, το «σκηνικό» στον «Αστέρα» Βουλιαγμένης, όπου συνεδρίαζε η Κεντρική Επιτροπή του, τελείως διαφορετικό. Έξω από την αίθουσα, η θάλασσα στραφτάλιζε. Αλλά μέσα στην αίθουσα, η προσπάθεια ήταν μια: Πώς να «εξαγινωθεί» το ΠΑΣΟΚ και ο «χαρισματικός». Και πώς να διασφαλισθεί το μέλλον κάποιων «διαδόχων»...

Ο ΝΕΟΣ «εξαγινισμός» επετεύχθη με τον αποκλεισμό του Πέτσου. Είδες το ΠΑΣΟΚ; Όπως ο μεγάλος «χαρισματικός» αποκεφάλισε τον Μένιο Κουτσόγιωργα, άλλο τόσο δεν δίστασε να αποκεφαλίζει και τον Πέτσο, τον οποίο έκρινε ανάξιο να εκπροσωπήσει τον «υπερήφανο λαό» της Πέλλης! Αλλά, όπως, ο Μ. Κουτσόγιωργας εκρίθη ανάξιος να εκπροσωπήσει την Αχαΐα, αλλά άξιος να παραμείνει μέλος της Κεντρικής Επιτροπής του ΠΑΣΟΚ, έτσι και ο Πέτσος; Δεν θα είναι μεν υποψήφιος βουλευτής του «κινήματος», αλλά παραμένει επίλεκτο μέλος του!

Ο Γ. ΠΕΤΣΟΣ έκανε, βέβαια, το παν για να κερδίσει τη «μάχη της Πέλλης». Είμαι

ένας ικανός άνθρωπος —τους είπε! Διαθέτω ανάλογες ικανότητες με εκείνες του εντιμότατου Τόμπρα! (Σκεφθείτε μόνοι ότι κατάφερα να υποκλέψω τηλεφωνική συνδιάλεξη μαζί του, χωρίς εκείνος —ο πρωτομάστορας των υποκλοπών— να με εντοπίσει!...)! Ο Γ. Πέτσος θα πρέπει να τους διαμήνυσε και άλλα πολλά, όπως λ.χ.: Ότι είναι άνθρωποι αχάριστοι... Ότι, χωρίς τη δική του ψήφο, δεν θα είχε εκλεγεί ο σημερινός πρόεδρος της Δημοκρατίας... Ότι, ολίγου δειν, και θα βρισκόταν σήμερα στον υπερπέραν, αν πετύχαινε η βομβιστική ενέργεια της «17N» εναντίον του. ... Ότι προσπάθησε να «εξαγνίσει» ακόμα και την «17N», λέγοντας ότι τη βασική ευθύνη για ό,τι συμβαίνει στον τόπο αυτό σήμερα, φέρουν όχι οι κυβερνητικοί φίλοι και συνεργάτες του Κοσκωτά, αλλά ο «κακός» ελληνικός Τύπος... Θα πρέπει ν' αξιοποίησε ακόμα και την «ιεράρχηση» που έκανε η «17N», η οποία «απεφάνθη» ότι οι «αρχικλέφτες» βρίσκονται στη Νέα Δημοκρατία, ενώ οι «κλέφτες» (περίπου τα κλεφτρόνια...) στο ΠΑΣΟΚ, χωρίς αυτό να σημαίνει, φυσικά, ότι υπάρχουν κάποιες υποδείξεις διασυνδέσεις μεταξύ ΠΑΣΟΚ και «17N»...

ΩΣΤΟΣΟ, όλη αυτή η επιχειρηματολογία του Γ. Πέτσου δεν «πτόησε» τον μεγάλο «χαρισματικό», ο οποίος υιοθετώντας τη κοινή ρήση: «Ο σώζων εαυτόν σωθήτω», αποφάσισε, τελικά, να «θυσιάσει» τον, μέχρι προχθές, υπουργό Δημόσιας Τάξης — Law and order, παρακαλώ!

Η ΣΥΖΗΤΗΣΗ περί Πέτσου, δεν εμπόδιζε, όμως, τα άλλα, ενδοκομματικά, συντροφικά μαχαιρώματα: Πώς και γιατί ο Γ. Γεννηματάς μετατέθηκε από τη Μεσσηνία στην Α' Αθηνών; Και σημαίνει η μετάθεση αυτή, «προβάδισμα» στη διαδοχή; Πώς και γιατί προβάλλεται τόσο συχνά η φωτογραφία του Σωτήρη Κωστόπουλου από την τηλεόραση του Δ. Μαρούδα; Γιατί ο Κ. Λαλιώτης μπαίνει στο ψηφιδέλιο Επικρατείας, όταν «όλοι εμείς οι άλλοι» πρέπει να δώσουμε μάχη για μια θέση υπό τον ήλιο; Γιατί πρέπει να συμπεριλάβουμε «ντε και καλά» τον Τόμπρα στους συνδυασμούς μας και, μάλιστα, σε εκλόγιμη θέση; Μήπως για να τροφοδοτούμε την Αριστερά, η οποία μας ταυτίζει με τον «αυριανότομπρισμό»;

ΑΥΤΑ ΚΑΙ άλλα πολλά ελέγχθηκαν στη συνεδρίαση της κεντρικής επιτροπής (βλέπε και σχετικό ρεπορτάζ σε άλλες σελίδες του τεύχους αυτού), χωρίς, φυσικά, να σηκωθεί κάποιος να πει τα σύκα-σύκα και τη σκάφη-σκάφη: Γιατί εξαπατούμε τον λαό, καλλιεργώντας τον μύθο της «αυτοδυναμίας»; Γιατί δεν συζητούμε θέμα διαδοχής του «χαρισματικού», αφού, έτσι είτε αλλιώς, τελείωσε η οποία «συνεισφορά» του;

ΑΛΛΑ ΑΝ γίνονταν όλα αυτά, το ΠΑΣΟΚ δεν θα ήταν το ΠΑΣΟΚ που όλοι ξέρουμε. Κάθε φορά, ανακαλύπτεται ένας «ένοχος» —αλλά οι συνένοχοι παραμένουν, φευ, πλήθος!

ANTHΝΩΡ

ΝΑ ΔΙΟΡΙΣΤΟΥΝ ΕΔΩ ΚΑΙ ΤΩΡΑ

1989 - 1992

Η ΚΡΙΣΙΜΗ ΤΕΤΡΑΕΤΙΑ



Τι είναι «φθορά της εξουσίας»; Στον κ. Αθ. Τσαλδάρη (πλειστάκις υπουργό, έμπειρο εκλογομάγειρο, κομματάρχη με μακρά οικογενειακή παράδοση) αποδίδεται η εξής φράση που συνοψίζει επιγραμματικά το φαινόμενο: «όταν διορίζεις κάποιον, κερδίζεις μια ψήφο και χάνεις τέσσερις». Φαίνεται ότι ο κ. Τσαλδάρης κρυστάλλωσε σ' απόφθεγμα την πολιτική του εμπειρία τη μακάρια εκείνη εποχή που η ζήτηση θέσεων στο δημόσιο ήταν μόλις πενταπλάσια της προσφοράς. Διορίζοντας λοιπόν έναν από τους πέντε διεκδικητές μιας θέσης έμεναν εκτός του δημοσίου νυμφώνος τέσσερις. Ο πρώτος εξοφλούσε την ευγνωμοσύνη του προς τους κυβερνώντες με την ψήφο του, οι τέσσερις όμως αδιόριστοι έπνεαν μένεα εναντίον αυτών που τους «αδίκησαν» και αναζητούσαν προφανώς άλλους προστάτες.

Σήμερα, έχει αυξηθεί κατακόρυφα η δυσαναλογία προσφοράς - ζήτησης θέσεων οι οποίες, βρέξει - χιονίσει, εξασφαλίζουν στον ευτυχή κάτοχό τους ισχνό μεν αλλά σίγουρο μερίδιο από τα τρισεκατομμύρια που διαχειρίζεται το κράτος και οι οργανισμοί που ελέγχει: για 20.000 θέσεις δημοσίων υπαλλήλων υποβλήθηκαν 140.000 αιτήσεις, για 1.000 θέσεις στον ΟΤΕ οι αιτήσεις προσέγγισαν τις 100.000. Για καθένα, λοιπόν, που διορίζουν οι τα νυν κυβερνώντες κινδυνεύουν να χάσουν όχι τέσσερις, αλλά μερικές δεκάδες ψήφους. Η «φθορά της εξουσίας» παίρνει διαστάσεις επικινδυνες.

Όμως οι κυβερνώντες αγρυπνούν και η τακτική τους στο θέμα των διορισμών επιβεβαιώνει για μια ακόμη φορά την ανωτερότητα των σοσιαλιστών έναντι των εκπροσώπων του κεφαλαίου. Πρώτο, διότι οι πασοκίτες υπουργοί κατάλαβαν την κομβική σημασία του ζητήματος των διορισμών μέσα σε επτά μόλις χρόνια, ενώ οι νεοδημοκράτες προκάτοχοί τους χρειάστηκαν δεκαετίες ολόκληρες και συσσώρευση πείρας γενεών και γενεών. Δεύτερον, δεν έμειναν αμήχανοι μπρος στο πρόβλημα, ούτε υπέκυψαν στον αντιδραστικό πειρασμό κάποιους να ευχαριστήσουν και άλλους να δυσανεστήσουν. Μήπως δεν είναι στόχος του πασοκικού σοσιαλισμού να μας κάνει όλους ευτυχισμένους; Και υπάρχει μεγαλύτερη ευτυχία από τη γλυκιά προσμονή της υλοποίησης του ονείρου, από βεβαιότητα ότι, όπου να 'ναι, η περιζήτητη δημόσια καρέκλα θα μου ανήκει;

Σήμερα, οι εκατοντάδες χιλιάδες που

έχουν υποβάλλει αιτήσεις, οι δεκάδες χιλιάδες έκτακτοι που περιμένουν να γίνουν μόνιμοι, είναι όλοι ευτυχισμένοι: μετά τις εκλογές το όνειρό τους θα πραγματοποιηθεί —έτσι τους έχει διαβεβαιώσει τους ίδιους προσωπικά ή τον πατέρα, τον θείο, τον εξάδελφο, κάποιος σημαντικός πασόκος, μέλος κλαδικής ή κομματάρχης. Αρκεί βέβαια να μη διασφαλευθεί η τάξις, αρκεί μετά τις εκλογές το Κίνημα και ο Αρχηγός του να έχουν ξανά τα ηνία στα χέρια τους. Γιατί αλλιώς ο προαναφερθείς πασόκος, το «μέσον», δεν θα μπορεί να κάνει τίποτα, οι προσβάσεις του στους θεσιδότες θα έχουν εξαφανιστεί —κι άντε να βρει ο θεσιθής τον κατάλληλο άνθρωπο στην κατάλληλη θέση που θα μπορεί να τον διορίσει. Το όνειρο απειλείται από έναν εφιάλη —και δεν είναι τυχαίο που ο Α. Παπανδρέου αποκαλεί έτσι τον Κ. Μητσotάκη.

Αν πολλαπλασιάσουμε τον αριθμό όσων περιμένουν διορισμό με 3 ή 4, όσα τα κατά μέσον όρο ενδιαφερόμενα μέλη της οικογένειας, φθάνουμε σε εξαιρετικά μεγάλους αριθμούς ευτυχισμένων Ελλήνων και Ελληνίδων, για τους οποίους η ΝΔ και ο Συνασπισμός αποτελούν πραγματική απειλή, αποτελούν τον παράγοντα που θα εμποδίζει την επιθυμία να γίνει πραγματικότητα. Μην αντιτείνετε ότι βλέπουν την απάτη, ότι καταλαβαίνουν πως, έτσι ή αλλιώς, λίγοι θα διοριστούν και πάμπολλοι θα μένουν απλώς με τον αριθμό πρωτοκόλλου στο χέρι. Αν όλοι δεν πίστευαν ότι οι ίδιοι ανήκουν σ' αυτούς τους λίγους, απλούστατα δεν θα είχαν υποβάλλει αιτήσεις. Όλοι είναι πεπισμένοι πως το δικό τους «μέσον» είναι

ισχυρότερο —φρόντισε άλλωστε το ίδιο το «μέσον» γι' αυτό, κι αν δεν το κατάφερε ακόμη, έχει 20 ημέρες καιρό για να το επιτύχει. Διότι ουδείς βεβαίως Έλληνας υποβάλλει αίτηση διορισμού πιστεύοντας ότι θα λειτουργήσουν αξιοκρατικά κριτήρια. Συσσωρευμένη πείρα 170 ετών ελεύθερου κράτους μας έχει πείσει όλους ότι χωρίς «μέσον» τίποτα δεν γίνεται.

Όλοι αυτοί οι ευτυχισμένοι Έλληνες θα ψηφίσουν βέβαια ΠΑΣΟΚ, αφού σ' αυτό οφείλουν την ευτυχία τους, την ευτυχία να μην έχεις αλλά να ελπίζεις. Και είναι να θαυμάζει κανείς πώς οι σοσιαλιστές μας κατάφεραν ν' αναστρέψουν έτσι τα πράγματα ώστε αυτό που για τους δεξιούς ήταν φθορά, για τους ίδιους να είναι ζωγόνα δύναμη. Ούτε οι ουτοπιστές σοσιαλιστές και πρόγονοι τους του 19ου αι. (Κωλέττης, Βούλγαρης, Δεληγιάνης) δεν είχαν βρει τόσο ανέξοδο τρόπο να κάνουν τους Έλληνες ευτυχισμένους και να συγκεντρώνουν ψήφους.

Τι μπορούν να κάνουν οι αντιπολιτευόμενοι; Να υποσχεθούν κι αυτοί διορισμούς; Μα δεν έχουν τους κατάλληλους ανθρώπους στις κατάλληλες θέσεις ώστε να γίνει η υπόσχεσή τους συγκεκριμένα πιστευτή, από τον κάθε ενδιαφερόμενο, που περιμένει διορισμό από συγκεκριμένο θεσιδότη. Μια μόνο λύση έχουν. Να απαιτήσουν να γίνουν εδώ και τώρα οι διορισμοί ώστε να περιοριστούν οι ευτυχείς στις πραγματικές τους διαστάσεις κι ο σιδερένιος νόμος της φθοράς της εξουσίας όπως τον εκφώνησε ο κ. Τσαλδάρης, επιτέλους να λειτουργήσει. Αλλιώς, δεν θα έχουν ποτέ τη δυνατότητα να χαρούν τη γλυκιά φθορά της...

Δημήτρης Ψυχογιός

Ημερο δηκτης

ΤΕΤΑΡΤΗ 17.5 - ΤΡΙΤΗ 23.5

ΤΕΤΑΡΤΗ, 17.5.89

«Παλεύω για την αθώωσή μου», δήλωσε και την έναρξη της δίκης ο Πρόεδρος και Διευθύνων Σύμβουλος της Εταιρείας Δολοφόνων Χρ. Παπαδόπουλος, πρώην αγωνιστής του ΠΑΜ, πρώην δήμαρχος ΠΑΣΟΚ της Νέας Χαλκηδόνας.

Ο κ. Μένιος Κουτσόγιωργας Αντιπρόεδρος της κυβέρνησης Απατεώνων, πρώην χωροφύλαξ, πρώην υπουργός θα παλέψει αύριο για την αθώωση του ενώπιον της ΚΕ του ΠΑΣΟΚ.

Ενώ ο Γκορμπατσόφ και η Ραϊσα θαυμάζουν το Μέγα Σινικό Τείχος —πρόγονο του Σιδηρού Παραπετάσματος και του τείχους του Βερολίνου— μιλούνια Κινέζοι φοιτητές και εργαζόμενοι συνεχίζουν να διαδηλώνουν στην Τιέν Αν Μεν κατά των αρτηριοσκληρωτικών γερόντων που τους κυβερνούν.

Συνασπισμός και ΚΟΔΗΣΟ θα συνεργαστούν εκλογικά, ανήγγειλαν οι Φλωράκης - Πρωτοπαπάς. Καλώς —αρκεί να μη συνεργαστούν και με το ΠΑΣΟΚ μετεκλογικά.

Λυπάται η κ. Μερκούρη γιατί «άνθρωποι μιας μεγάλης πνευματικής αξίας παγιδεύονται σε διακηρύξεις πολιτικής σκοπιμότητας». Ταύτα εδήλωσε απαντώντας στη διακήρυξη των «97» κατά των σκανδάλων και της σήψης. Η ίδια αναγνωρίζει στον εαυτό της το δικαίωμα «παγίδευσης» λόγω μικρής πνευματικής αξίας;

ΠΕΜΠΤΗ, 18.5.89

Έκλαψε ο Πρόεδρος Χρ. Παπαδόπουλος όταν η γυναίκα του δήλωσε πως αυτός την κατέστρεψε. Χαριέστατος αποχώρησε ο Αντιπρόεδρος Μ. Κουτσόγιωργας μετά την «εκτέλεσή» του από την ΚΕ του ΠΑΣΟΚ.

Ο Ν. Α. Παπανδρέου, ο γνωστός ντετέκτιβ που ανέκαλυψε τον Κοσκωτά, δήλω-

σε ότι θ' ακολουθήσει τα βήματα της μητέρας του και όχι του πατέρα του. Αναζητείται κολωπετωμένη νύφη, κατάλληλη να γίνει πρωθυπουργός της Ελλάδος.

Κατά τη μαμά - πρότυπο, ο κ. Ν. Παπανδρέου είναι «νευ-

ρικό παιδί, πεισματάρικο, απαιτητικό, σκληρό, πολύ ανεξάρτητο, βαθιά ευαίσθητο και συναισθηματικό, πολύ ομιλητικό, με συγγραφικό τάλεντο». «Μη στεναχωριέσαι, εσύ είσαι όμορφος, έξυπνος, πλούσιος —και ευτυχώς δεν σε λένε Παπανδρέου», με παρηγόρησε η δική μου μαμά.

Ο Γκορμπατσόφ απεχώρησε από την Κίνα, οι φοιτητές παραμένουν πάντα στη γνωστή Πλατεία. Στις 170 δρχ. έφτασε το δολάριο. Αγοράζετε, θ' ανέβει κι άλλο.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ, 19.5.89

Καθ' υποτροπήν εγκληματεί κατά του Συνασπισμού ο κ. Φλωράκης θέτοντας ξανά από τη Λάρισα θέμα μετεκλογικής συνεργασίας με το ΠΑΣΟΚ.

Οι εξάδελφοι Γ. και Γρ. Κασιμάτης και ο κ. Α. Τρίτσας ε-

ξήγγειλαν τη δημιουργία «Ριζοσπαστικού Κινήματος» το οποίο, κατά τα πρότυπα του αντιστοίχου ιταλικού και ελλείψει Τσιτσιολίνας, θα υποστηρίξει την υποψηφιότητα της κ. Μιμής Ντενίση στις εκλογές.

Η μισή Ελλάδα αντιδρά στα ψηφοδέλτια της ΝΔ που ανακοίνωσε ο κ. Μητσotάκης. Η άλλη μισή περιμένει υπομονετικά την ημέρα των εκλογών για να τα μαυρίσει.

Ο Ζάο Ζιγιάνγκ γραμματέας του ΚΚΚ και υπέρμαχος της συνεννόησης με τους φοιτητές αναγκάζεται να παραιτηθεί διότι ο Ντενγκ θέλει να τους μαντρώσει.

Παραιτήθηκε κι ο Ιταλός πρωθυπουργός Ντε Μίτα διαμαρτυρόμενος για τη μακαριότητα των φοιτητών της χώρας του.

Δεν πρόφθασε καλά καλά να κυκλοφορήσει ο Ημεροδηκτης που ανήγγειλε το γάμο Ζήση - Παπαδοπούλου και την απώλεια του κομπολογιού κι έσπασαν τα τηλέφωνα. «Να σας ζησουν», «βίον ανέφελον και ευτυχή», «με παιδιά κι εγγόνια» έλεγαν ορισμένοι. Οι περισσότεροι όμως φώναζαν «Ο Κουτσόγιωργας πήρε το κομπολόι. Τον δείχνουν όλες οι εφημερίδες!».

Κατά της χρήσεως πλαστικών σημαιών, φέιγ-βολάν, αεροπλάν και σπρέι τάχθηκαν ομοφώνως τα κόμματα. Θα τηρηθεί κι αυτή όσο και οι υπόλοιπες προεκλογικές εξαγγελίες.

Και μην ξεχνάτε: Πανσέληνος σήμερα.

ΣΑΒΒΑΤΟ, 20.5.89

Αγοράστε σήμερα όσες περισσότερες εφημερίδες μπορείτε, να έχετε απόθεμα: αύριο πάνε στις 80 δραχμές.

Ο Α. Παπανδρέου στο Ηράκλειο τάξει σε όλους μας λαγούς με πετραχήλια.

Στη λαϊκή της Καλλιδρόμιου μοναδικό θέμα συζήτησης οι ακουστικές τσόντες που μεταδίδει ο νέος σταθμός «ΕΡΟΤΙΚ 88,8 FM STEREO» κάθε μεσημέρι 3.30-3.45. Να τον ακούμε να ξεθυμαίνουμε!

Άκυρο, λευκό, αποχή προτείνει για τις εκλογές η «17Ν» με επιστολή στο «Έθνος». Και θα διεκδικεί μετά 300.000 ψήφους —όπως ο μακαρίτης ο Τσιρώνης που τον έφαγαν τα ΜΑΤ και η τρέλα του.

ΚΥΡΙΑΚΗ, 21.5.89

Κωνσταντίνου και Ελένης, των ισαποστόλων. Έτη πολλά ευχόμεθα εις όλους τους εορτάζοντας. Και όμως, έγινε κι αυτό! Η ΑΕΚ πρωταθλήτρια. Θα δούμε και τον



Ο Ημεροδηκτης, σε νεαρή ηλικία, στην αγκαλιά της νύφης. Το ζευγος περιτοιχίζεται από συντάκτες του ανταγωνιστικού περιοδικού «Αντί». Στις χαρές, οι αντιθέσεις ξεπερνιούνται.



Το ευτυχές ζεύγος Παπαδοπούλου - Ζήση και οι ατυχείς κουμπάροι δεν υπέκυψαν στον πασοκικό εκσυγχρονισμό του πολιτικού γάμου. Προτίμησαν τις μαγικές ιεροτελεστίες της εκκλησίας —όπως όλοι οι συνεπείς αριστεροί.



Από το Γαλλικό Μάη του '68 στον Μάη του Πεκίνου. Την άνοιξη με τις φουσκοδεντρίες, όταν τα αίματα και οι χυμοί φουντώνουν, η επιθυμία της εξέγερσης προβάλλει τους νέους ανεξαρτήτως φυλής, φύλου και κοινωνικού καθεστώτος. Οι ανερωτικοί γέροι που κυβερνούν, τι να καταλάβουν απ' αυτά; Υπέρ ή κατά της καταστολής, γι' αυτούς όσα συμβαίνουν είναι μόνο εξουσιαστικές συγκρούσεις. Πού θα πάει όμως; Κάποτε η Άνοιξη θα επιβάλλει τους δικούς της νόμους.

Γιδοπούλο να εκφωνεί λόγους στη Βουλή και θα τρίβουμε τα μάτια μας. Επειγόντως επέστρεψε από τις Δαλματικές Ακτές το ζεύγος Β. Ζήσης - Β. Παπαδοπούλου και διενεργούν έρευνα για το πώς το κομπολόι μου έφτασε στα χέρια του Εντιμότατου κ. Μένιου.

Στην Πάτρα ο Κ. Μητσοτάκης υπόσχεται γέφυρα Ρίο-Πρίντιζι.

Οι φοιτητές συνεχίζουν απεργία πείνας και κατάληψη της Τιεν Αν Μεν εναντίον της κομματικής ηγεσίας. Οι νεοδημοκράτες ομόφρονές τους συνεχίζουν κι αυτοί στην Θεσ Αλον Ικη τα ίδια.

«Αν πρόκειται ο Συνασπισμός να στηρίξει κυβέρνηση Α. Παπανδρέου, τότε γιατί φύγαμε εμείς από το ΠΑΣΟΚ;», αναρωτιούνται οι Συνασπισμένοι πασοκογενείς στο Στάδιο Ειρήνης και Φιλίας. Ο κ. Φλωράκης αναζητεί έξυπνη απάντηση.

ΔΕΥΤΕΡΑ, 22.5.89

Ο Χ. Φλωράκης δεν βρήκε έξυπνη απάντηση κι έτσι η Πολιτική Επιτροπή του Συνασπισμού κλείνει με ανακοίνωσή της τη θύρα της μετεκλογικής στήριξης κυβέρνησης ΠΑΣΟΚ. Αρκεί να μη βρεθεί καμία Κερκόπορτα.

Με επιστολή του προτείνει

και ο ΕΛΑ λευκά, άκυρα και αποχές. Προβλέπω πολλαπλές διεκδικήσεις της ψήφου των αναλφάβητων και των διπλοεγγεγραμμένων.

Στρατός κυκλοφορεί στο Πεκίνο αλλά αποφεύγει να συγκρουστεί με τους διαδηλωτές.

Ο ανακριτής κ. Κρουσταλάκης απέρριψε την αίτηση του Θ. Τόμπρα για αποφυλάκιση. Έκαστος εφ' ω ετάχθη και οι λεβέντες εκεί που τους πρέπει.

ΤΡΙΤΗ, 23.5.89

Η ταινία «Σεξ, ψέμματα και βίντεο» κέρδισε το βραβείο στο Φεστιβάλ των Καννών. Το πρόγραμμα «Σεξ, ψέμματα και κασέτες» τι τύχη θα έχει στο ενταύθα εκλογικό φεστιβάλ;

Εν τέλει έρχεται, λέει, ο Σε-βαρντνάντζε στις 31 Μαΐου. Λέτε να ανοίξει αυτός την Κερκόπορτα;

Τέσσερις νεκροί και καμιά δεκαριά τραυματίες λόγω εκρήξεων στο στρατό και το ναυτικό. Ευτυχώς που βρισκόμαστε σε ειρηνική περίοδο.

Συνοπτικό προβλέπεται το διαζύγιο Παπανδρέου - Παπανδρέου, συνοπτικότερος ο γάμος Παπανδρέου - Λιάνη, συνοπτικότερη η γέννηση πορφυρογέννητου διαδόχου

—όλα πριν από τις εκλογές! Με άγνωστες σε μένα απειλές το ζεύγος Β.Β. κατάφερε να αποσπάσει το κομπολόι από τον κ. Μένιο και να το επιστρέψει στον υπογράφοντα ιδιοκτήτη του.

Όπως προέβλεψα, το δολάριο έφτασε τις 173 δρχ. κι όσοι με ακούσατε κι αγοράσατε, κερδίσατε. Πουλήστε τώρα! Θα πέσει!

Οι φοιτητές στην Πλατεία, ο στρατός στους δρόμους της Ουρανίας Πόλεως, η εξουσία διαιρεμένη και κλεισμένη στα γραφεία δεν ξέρει τι να κάνει. Κουράγιο παιδιά και τους φάγαμε!

Ο ΗΜΙΤΕΛΗΣ ΗΜΕΡΟΔΗΚΤΗΣ

ΕΠΙ ΤΟΥ ΠΙΕΣΤΗΡΙΟΥ

Στα γραφεία του Ημεροδότη έφθασε τη νύχτα της Τετάρτης η παρακάτω προκήρυξη:

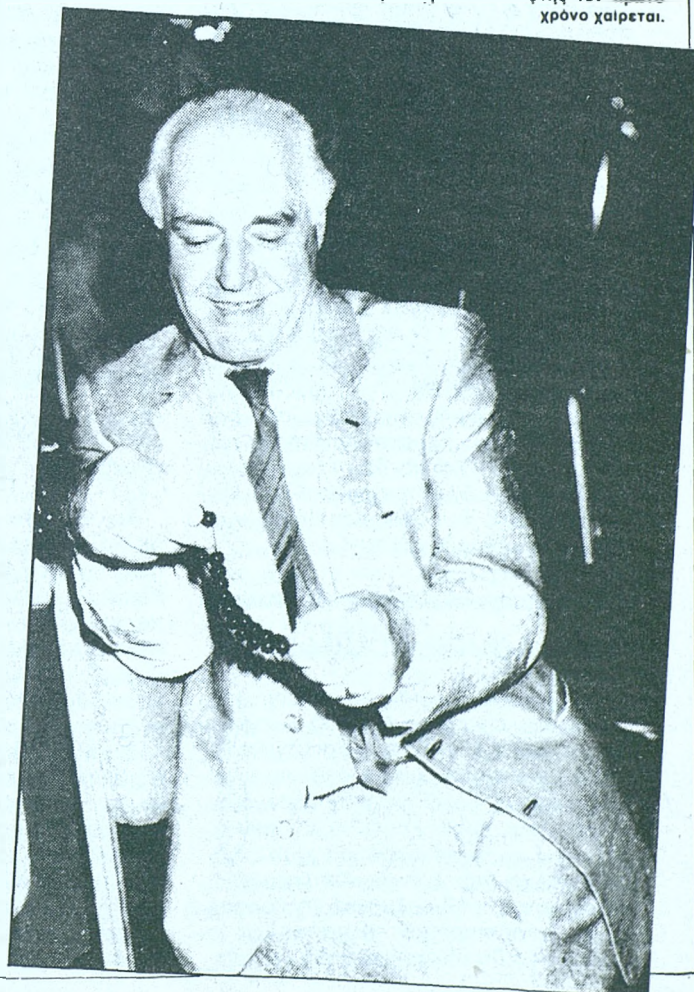
Τέρμα στις απάτες των Λούμπεν Μικροαστών Τρομοκρατών (ΛΜΑΤ) που διεκδικούν για τον εαυτό τους τα άκυρα, λευκά και απέχοντα ψηφοδέλτια. Και

το σατανικό κόλπο τους να βάζουν παγωμένο βούτυρο σε ένα, που όταν λιώνει θα ακυρώνει δεκάδες, δεν θα περάσει.

Όλοι οι Αληθινοί Προλετάριοι Επαναστάτες θα ψηφίσουν έγκυρο — και στις 18 Ιουνίου θα αποδείξουν τη δύναμή τους, την υπεροχή των ΑΠΕ απέναντι στους ΛΜΑΤ, απέναντι στους Κοσκωτόδουλους και τους Κοσκωτοποιούς. Ψηφίζοντας έγκυρο, ψηφίζετε ΑΠΕ. Δεν θα σας μπερδέψουν με τους αναλφάβητους, τους πεθαμένους που δεν διαγράφηκαν, τους διπλοεγγεγραμμένους, τους ασθενείς που δεν θα ψηφίσουν. Στις 18 Ιουνίου, όλα τα έγκυρα θα είναι δικά μας, οι ΑΠΕ θα είναι πρώτο κόμμα με αυτοδύναμη πλειοψηφία. Ενισχύστε την ανερχόμενη δύναμη! Ψηφίστε έγκυρο για να μετρηθεί στους ΑΠΕ.

**ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ
30 ΦΛΕΒΑΡΗ**

Ο ψεύτης και ο κλέφτης τον πρώτο χρόνο χαιρέται.





Ε... όχι και δεν συνέβη τίποτα!...

Έφθασε, λοιπόν, η ώρα του "μεγάλου διαζυγίου"... Ή μάλλον η ώρα του διαζυγίου του «Μεγάλου»... Διαβάζοντας τις εφημερίδες μάθαμε ότι σε λίγες μέρες θα εκδοθεί η τελική απόφαση του δικαστηρίου. Δηλαδή, σε χρόνο ρεκόρ, που βρίσκει το αντίστοιχό του μόνο στην περίπτωση του πρώην δικτάτορα Γ. Παπαδόπουλου...

Οι υπάρχουσες πληροφορίες ομιλούν περί μεγάλης συναλλαγής μεταξύ της κ. Μαργαρίτας και του πρώην συζύγου της. Συναλλαγής στην οποία «μέτρησαν» και πολιτικά ανταλλάγματα, τα οποία δόθηκαν, σε σχέση με το πολιτικό μέλλον του Γιωργάκη Παπανδρέου (εξ ου και η απαίτησή του για τον αποκλεισμό της υποψηφιότητας του Ταμπαχγιάνη κ. Κωστόπουλου) και με την προώθηση των κυρίων Νίκου Παπανδρέου (στην Ευρωβουλή) και Θόδωρο Κατσανέβα (στη Β' Αθηνών).

Να δείτε, λοιπόν, που ο πατέρας Παπανδρέου θα μας καλέσει και σε γάμο προεκλογικά, με την κ. Δήμητρα Λιάνη νύφη!...

Για να κλείσει έτσι και το «δυσάρεστο» για τους εκλογείς θέμα της προσωπικής του ζωής και να μας παραστήσει ότι «δεν συνέβη τίποτα» μπροστά στην κάλπη της 18ης Ιουνίου... Τελικά δεν έχουν άδικο αυτοί που λένε ότι στις επικείμενες εκλογές εκτός από τη μνήμη μας θα δοκιμασθεί και η σοβαρότητά μας!...

Μονόλογος κουφών

Διαμοιράστηκε λοιπόν ο τηλεοπτικός χρόνος που έθεσε στη διάθεση των πολιτικών κομμάτων για την προεκλογική περίοδο ο κ. Κωβαίος και η διακομματική επιτροπή εγκαταστάθηκε στη Μεσογειών —αφού τους βρήκε καρέκλες ο Γιαννούλης, ώστε να έχουμε κι εμείς για το διάστημα μέχρι τις εκλογές «αντικειμενική ενημέρωση», πλουραλιστική τηλεόραση και τα ηχηρά παρόμοια. Κι ασφαλώς ο κ. Κωβαίος θα διεκδικήσει εύσημα γενναίο-

δωρίας μαζί με τον προϊστάμενό του κ. Μαρούδα για το ότι ο χρόνος που διατίθεται στα κόμματα είναι περισσότερος απ' αυτόν που διετεθή για τις εκλογές του 1985. Και φυσικά δεν θα λείψουν και οι συγκρίσεις με την «Ευρώπη» μια κι εδώ είναι ακόμα Βαλκάνια και οι θεατές του πασοκικού κράτους της τηλεόρασης μπορεί να εγείρουν ερωτήματα σχετικά με την αιφνίδια αλλαγή της κατάστασης στα τηλεοπτικά κρατικά μέσα.

Αυτό το «άλλοθι, αντικειμενικότητας» που προσφέρουν τα κόμματα της αντιπολίτευσης στο κράτος της τηλεόρασης για 30 μέρες έχει βέβαια τη λογική του. Προκειμένου να αφευθούν οι θεατές τελείως αναποφάσιστοι απέναντι στην προπαγανδιστική λαίλαπα της πασοκικής τηλεόρασης καλύτερα είναι ν' ακουστεί και η δικιά τους φωνή πέραν των προνομιούχων ακροατών του Νομού Αττικής που έχουν την επιλογή των πολλών ραδιοφωνικών σταθμών.

Ωστόσο, τα κομματικά δεκάλεπτα, τα πεντάλεπτα, η πολυέξοδη κάλυψη των κομματικών συγκεντρώσεων θα τονώσουν μόνο την εικόνα και τον ήχο του μονόλογου που διεξάγεται.

Ο ουσιαστικός πολιτικός διάλογος μεταξύ των πολιτικών αρχηγών, μεταξύ των κομμάτων, η αμοιβαία κριτική των προγραμμάτων κι όλα εκείνα τα στοιχεία που κάνουν το μέσο της τηλεόρασης ενδιαφέρον και ελκυστικό κι όχι μόνο στις προεκλογικές εκστρατείες θα λείπει παντελώς απ' τη μικρή οθόνη. Απλώς θα ενισχυθεί η αυταρέσκεια, για 30 μέρες, αυτών που γυρίζοντας απ' τις κομματικές - προεκλογικές συγκεντρώσεις και φιέστες θ' ανοίξουν τη συσκευή τους μήπως και αναγνωρίσουν τον εαυτό τους μέσα στο δάσος των πλαστικών σημαιών.

Για τους υπόλοιπους... καληνύχτα σας.

Ένα ακόμη ανεκπλήρωτο «ΘΑ»

Τον Οκτώβριο του 1986 το ΓΕΕΘΑ έδωσε στη δημοσιότητα σχέδιο νόμου-πλαισίου, το οποίο ρυθμιζε κατά τρόπο ενιαίο θέματα του διδακτικού προσωπικού των παραγωγικών Σχολών των Ενόπλων Δυνάμεων (Ευελπίδων - Ν. Δοκίμων - Ικάρων). Τα πράγματα όμως έμειναν σε αυτό το στάδιο, όσον αφορά τη νομοθετική ρύθμιση. Εν τω μεταξύ μια μικρή ομάδα καθηγητών με προσφυγή στο Σ.Τ.Ε. τακτοποιήθηκε μισθολογικά σε αντιστοιχία με τον καθηγητή Α' βαθμίδας των ΑΕΙ. Το υπόλοιπο διδακτικό προσωπικό (περίπου 280 άτομα) —αναμένοντας την εκπλήρωση των κυβερνητικών υποσχέσεων— αμοιβεται με αποδοχές διοικητικού υπαλλήλου με βάση το ενιαίο μισθολόγιο. Το συνδικαλιστικό όργανο του διδακτικού

προσωπικού όλη αυτή την περίοδο είχε αρκετές συναντήσεις με την πολιτική ηγεσία του υπουργείου Άμυνας λαμβάνοντας ισόποσες υποσχέσεις ότι το «πρόβλημά» τους θα τακτοποιηθεί. Όμως από το Φεβρουάριο και μετά ο κ. Χαλαμπόπουλος βρήκε έναν πιο αποτελεσματικό τρόπο για τη ρύθμιση του προβλήματος. Απλώς «απουσιάζει»...

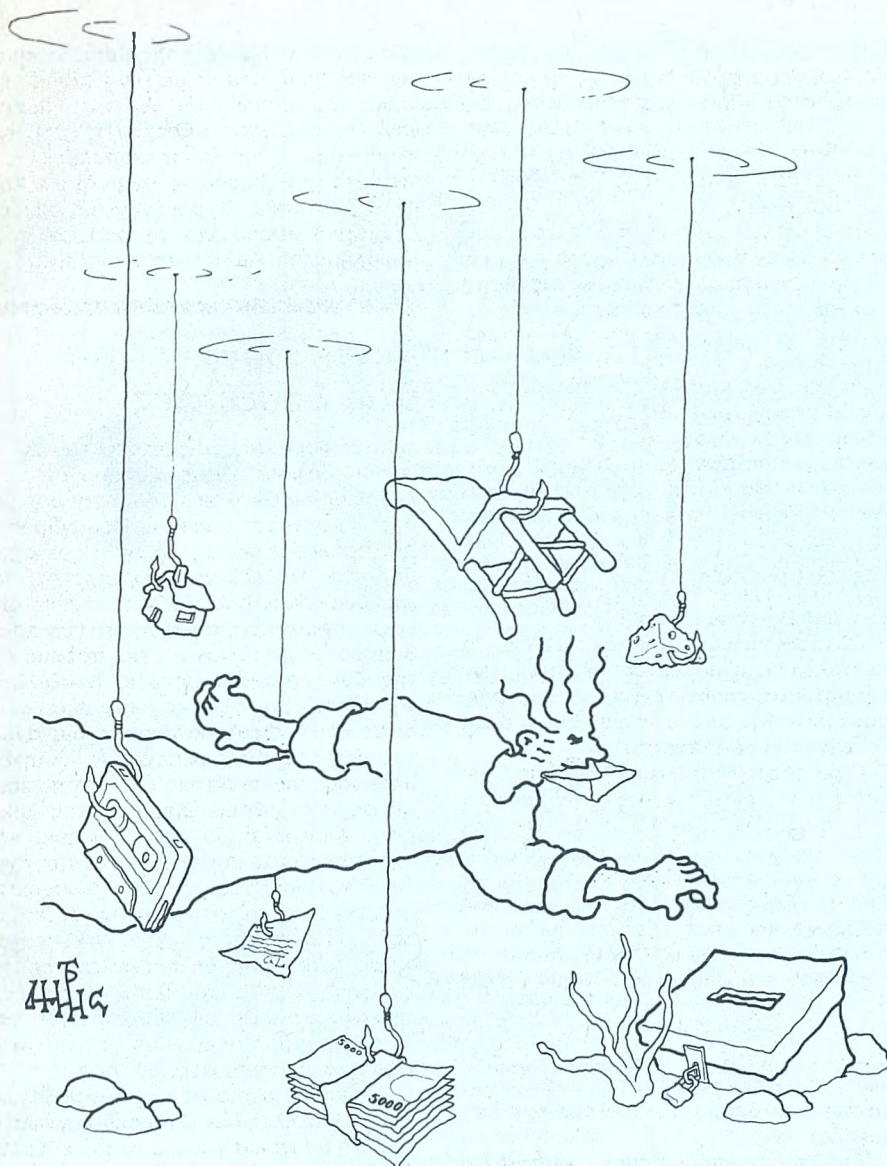
Ραντεβού στις Βρυξέλλες

Κάθε φορά που υπερίπτатаι του ελληνικού εδάφους ο πρωθυπουργός της Τουρκίας αισθάνεται την υποχρέωση να στέλνει μηνύματα στον κ. Παπανδρέου. Δεν πρόκειται απλώς για διπλωματική αβρότητα. Πρέπει να δείχνεται ότι το «πνεύμα του Νταβός» διατηρείται καθώς και η «προσωπική σχέση» των δυο πρωθυπουργών. Μάλιστα στις παραμονές της συνάντησής τους στις Βρυξέλλες την Κυριακή η τουρκική κυβέρνηση ακύρωσε και το δεύτερο μυστικό διάταγμα του 1964 που απαγόρευε στους Έλληνες υπηκόους να αποκτούν ακίνητη περιουσία σε παραμεθόριες περιοχές της Τουρκίας, συμπεριλαμβανομένης φυσικά και της Κωνσταντινούπολης (γράψαμε σχετικά στο προηγούμενο τεύχος). Χαρακτηρίστηκε δε αυτό το μέτρο από «διπλωματικούς παρατηρητές» στην Άγκυρα σαν χειρονομία καλής θελήσεως από δε την ελληνική πλευρά σαν θετικό βήμα, ενώ πρόκειται απλώς για συμμόρφωση της Τουρκίας προς ανειλημμένες υποχρεώσεις της απέναντι στην Ελλάδα.

Η ημερήσια διάταξη των συνομιλιών στις Βρυξέλλες δεν είναι ακόμα γνωστή. Αλλά η δυστοκία γύρω από τη λεγόμενη διαδικασία του Νταβός είναι φανερή. Ο Έλληνας πρωθυπουργός δεν έχει ακόμα ανταποδώσει την επίσκεψη Οζάλ στην Αθήνα τον περασμένο Ιούνιο. Και οι δυο ηγέτες βρίσκονται σε διηνήχρη πολιτική θέση. Ο Οζάλ υπέστη πρόσφατα συντριπτική ήττα στις δημοτικές εκλογές κι έχοντας βλέψεις για την προεδρία φέτος είναι δύσκολο να δει κανείς τι θα μπορούσε ουσιαστικά να προσφέρει στον κ. Παπανδρέου στις λεγόμενες ελληνοτουρκικές διαφορές. Για τη θέση του κ. Παπανδρέου ας μη μιλήσουμε...

Απομένει η αμοιβαία ανταλλαγή φιλοφρονησεων, η επισκόπηση της μέχρι τώρα πορείας που ασφαλώς θα χαρακτηριστεί θετική, κάποια δήλωση ίσως του Οζάλ που να βοηθά τον Παπανδρέου εκλογικά (σε ανταπόδοση του μηνύματος Παπανδρέου υπέρ Οζάλ) κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου στην Τουρκία, η εμμονή φυσικά στο «πνεύμα του Νταβός» και υπόσχεση νέου ραντεβού για το μέλλον. Βολεύει και τους δυο.

Θείο εκλογικό δώρο βέβαια θα ήταν για τον κ. Παπανδρέου κάποια χειρονο-



μία του Οζάλ ή υπόσχεση για αποχώρηση ορισμένου αριθμού τουρκικών στρατευμάτων από την Κύπρο, πράγμα που θα έδειχνε και τον «θρίαμβο» της ελληνικής πολιτικής. Υπερβολικά ωραίο όμως για να είναι αληθινό. Λίγος Οζάλ, λίγος Σεβερντάντζε και το καταρρακωμένο διεθνές κύρος του πρωθυπουργού ίσως αποκατασταθεί...

Το μαύρο άσπρο

Την άσχημη εικόνα της Τουρκίας στο εξωτερικό ανέλαβε εργολαβικά να βελτιώσει η γνωστή διαφημιστική αυτοκρατορία των αδελφών Σάατσι.

Το τουρκικό υπουργείο Εξωτερικών που εδώ κι αρκετούς μήνες αναζητούσε κατάλληλη εταιρεία πανευρωπαϊκού επιπέδου για να αναθέσει την προπαγανδιστική του εκστρατεία στο πλαίσιο των προσπαθειών για ένταξη στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα κατέληξε στην επιλογή των Σάατσι μέσω της θυγατρικής τους

Sallingbury Casey, εταιρεία που ήδη εδώ και τέσσερα περίπου χρόνια έχει αναλάβει τις δημόσιες σχέσεις της Τουρκίας στη Μ. Βρετανία. Δραστήριες οι κρατικές υπηρεσίες της Τουρκίας δε φείδονται κόπων και χρημάτων για να προβάλλουν στο εξωτερικό τα συμφέροντα του κράτους. Και η επιλογή των Σάατσι, που απ' το 1979 χειρίζονται με επιτυχία τις προεκλογικές εκστρατείες της κ. Θάτσερ, δεν είναι τυχαία. Υπάρχει στη Βρετανία «ευήκοον ους» για την περίπτωση της Τουρκίας, η δε τουρκική προπαγάνδα έχει σημειώσει, αργά αλλά σταθερά, σημαντικές επιτυχίες στη συγκρότηση λόμπυ στη Βουλή των Κοινοτήτων και στη Βουλή των Λόρδων, σε επισκέψεις μελών του Κοινοβουλίου σε Τουρκία και «Βόρεια Κύπρο», ενώ εφημερίδες εθνικής εμβέλειας όπως η Daily Telegraph και οι Times δημοσιεύουν ένθετα για τη «Βόρεια Κύπρο», έμμεση αναγνώριση του ψευδοκράτους του Ντενκτάς. Το τουριστικό ρεύμα προς την Τουρκία και τη «Βόρεια Κύπρο» διευρύνεται.

Το κυπριακό, η γενοκτονία των Αρμενίων, η τύχη της κουρδικής μειονότητας και η τραγική κατάσταση των Κούρδων προσφύγων (όπως πρόσφατα την περιέγραψε η κ. Μιττεράν μετά από επίσκεψή της στην περιοχή), η Διεθνής Αμνηστία με τις ενοχλητικές εκθέσεις της για τα ανθρώπινα δικαιώματα, τα ψηφίσματα του Ευρωκοινοβουλίου, και γενικά η στάση της ευρωπαϊκής κοινής γνώμης απέναντι στην Τουρκία, θ' αποτελέσουν φυσικά τους «στόχους» των δημοσίων σχέσεων για τη βελτίωση της εικόνας. (Γίνεται λόγος για ετήσια αμοιβή της τάξης των 300 περίπου εκ. δρχ. το χρόνο).

Ρεαλιστές οι εκπρόσωποι των Σάατσι παραδέχτηκαν ότι για να βελτιωθεί η εικόνα της Τουρκίας στους παραπάνω τομείς και ιδιαίτερα στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, για να κερδίσουν «φίλοι της Τουρκίας», είτε η κατάσταση πρέπει ν' αλλάξει ριζικά στην ίδια την Τουρκία είτε ν' αλλάξει «η αντίληψη του κοινού» γι' αυτήν την κατάσταση. Κι επειδή δεν αναμένεται καμιά αλλαγή στη χώρα του Οζάλ «λογικό» είναι το βάρος της εκστρατείας να πέσει στην αλλαγή των «αντιλήψεων». Το μαύρο δηλαδή να γίνει άσπρο.

Κι αν κρίνει κανείς με βάση την αδράνεια, αναποτελεσματικότητα και διάλυση των ελληνικών υπηρεσιών στο εξωτερικό η νέα αυτή επιχείρηση δημοσίων σχέσεων της Τουρκίας δεν αποκλείεται να έχει αρκετές πιθανότητες επιτυχίας.

(Αν θέλετε να μάθετε περισσότερα για τη Σάατσι συμβουλευτείτε το βιβλίο του Philip Kleinman "The Saatchi and Saatchi Story" που μόλις κυκλοφόρησε).

ΚΑΙ ΤΩΡΑ —ΜΕΧΡΙ ΤΙΣ ΕΚΛΟΓΕΣ— ΤΟ «ΑΝΤΙ» ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟ

Εικοσιδύο μέρες έμειναν μέχρι τις εκλογές της 18ης Ιουνίου. Η εκλογική μάχη έχει ανάψει για τα καλά. Τα κόμματα κάνουν τις τελευταίες προετοιμασίες τους για την τελική έφοδο.

Όπως υποσχέθηκαμε στο προηγούμενο τεύχος, το «ΑΝΤΙ» πιστό στην παράδοσή του, κυκλοφορεί τώρα και μέχρι τις εκλογές κάθε βδομάδα.

Την επόμενη Παρασκευή 2/6 θα κυκλοφορήσει το τεύχος 405 που θα παραμείνει στην κυκλοφορία μέχρι την Πέμπτη 8 Ιουνίου. Μετά το «ΑΝΤΙ» θα κυκλοφορήσει στις 9 Ιουνίου αλλά και την Παρασκευή 16 Ιουνίου, δυο μέρες πριν τις εκλογές, με πλούσια και επίκαιρη προεκλογική ύλη.

Μην ξεχνάτε λοιπόν ότι μέχρι τις εκλογές το «ΑΝΤΙ» θα κυκλοφορεί κάθε Παρασκευή. Αν δεν το βρίσκετε στα περίπτερα ειδοποιείστε μας στα τηλέφωνα 72.32.713 και 72.48.240.

αντι λαλοί

□□□ **ΣΥΝΑΙΝΕΣΕΙΣ.** Οι θερμές χειραφίξεις ενώπιον των φωτογραφικών φακών των κ. Σημίτη, Γεννηματά και Λαλιώτη κατά τη διάρκεια της συνόδου της Κεντρικής Επιτροπής του ΠΑΣΟΚ της περασμένης εβδομάδας επισφράγισαν τη σύμμαχία των τριών για την «ανασυγκρότηση» του «καλού» ΠΑΣΟΚ. Ιδεολογική «πλατφόρμα» της νέας «τρίοικας» η σοσιαλδημοκρατία, η αξιοπρεπής αποχώρηση του Ανδρέα Παπανδρέου και η διασφάλιση της υστεροφημίας του εν όψει και των προεδρικών εκλογών του 1990. Λέγεται ότι η «τρίοικα» απέσπασε ήδη τη σύμφωνη γνώμη του πρωθυπουργού των σκανδάλων για όλα αυτά. Η διάδοχη κατάσταση έχει εξασφαλιστεί, η υπόθεση Κοσκωτά «θάφτηκε», κανείς δεν απειλεί κανέναν με φυλακίσεις, μπορούν λοιπόν οι κάτοικοι της Εκάλης να απολαύσουν ήσυχοι τους κόπους του ιδρώτα τους.

□□□ **ΑΝΑΘΕΣΕΙΣ.** Ο κ. Κώστας Σημίτης, τελευταίο σημείο σύγκλισης του «λαϊκιστή» κ. Γεννηματά και του «αριστερόφρον» κ. Λαλιώτη και έγκαιρος συντάκτης ενός υπομνήματος προς τον πρωθυπουργό με θέμα τον Κο-

σκωτά, είναι ο ευνοούμενος πολιτικός του «συγκροτήματος» της οδού Χρήστου Λαδά, το οποίο τον φιλοξενεί τακτικά και στα γραφεία του και στις στήλες του. Μέσα από τα σκάνδαλα, τα προεκλογικά megάφωνα και τις πλαστικές σημαίες το νέο κόμμα της άρχουσας τάξης οικοδομείται σιγά-σιγά. Όσο για το «προφάιλ» θα το βρει κι αυτό.

□□□ **ΣΥΓΚΛΙΣΕΙΣ.** Ο επιλεχθείς ως αντίπαλος του κ. Σημίτη, φαίνεται πως είναι οριστικά πλέον ο κ. Έμπερτ, που «μαύρισε» τον κ. Μητσotάκη από την πρώτη σελίδα των ΝΕΩΝ της Δευτέρας. Μη διασταυρωμένες πληροφορίες αναφέρουν ότι προ δέκα ημερών ο κ. Έμπερτ συνομίλησε επί πολλές ώρες με τον κ. Χρήστο Λαμπράκη.

□□□ **ΣΕΝΑΡΙΑ.** Κανείς δεν πιστεύει πλέον, εκτός από τους κατοίκους της οδού Ρηγίλλης, ότι η Νέα Δημοκρατία θα αποσπάσει την αυτοδυναμία στις εκλογές της 18ης Ιουνίου. Ούτε ο ίδιος ο κ. Μητσotάκης που ετοιμάζεται από τώρα να αντιμετωπίσει την εκπαραθύρωση του —«ως βασικού υπευθύνου της ήττας»— με πρώτο βήμα τη συγκρότηση μιας προσωπικής λίστας υποψηφίων βουλευτών. Φαίνεται λοιπόν ότι πλησιάζουμε στο τέλος της «εποχής του '65» και πρέπει να μάθουμε να ζούμε χωρίς τον «Ανδρέα» και τον «Ψηλό». Ίσως να είναι πολύ πιο εύκολη η ζωή μας με τους κ. Έμπερτ και Σημίτη. Στο κάτω αποδείχθηκαν καλοί «μάντζερ» και οι δυο.

□□□ **ΠΑΓΙΔΕΣ.** Δεν θεωρείται και τόσο μεγάλη επιτυχία του κ. Γιώργου Γεννηματά η εξασφάλιση του χρίσματος για την Α' Αθηνών. Κινδυνεύει να μην πάρει όσους ψηφους χρειάζονται για την ενίσχυση του αρχηγικού «ιμάτζ» του, άσε που δεν θα ξέρει τι να κάνει τον «λαϊκισμό» του. Πάντως, ο βετεράνος κ. Γιάννης Αλευράς φάνηκε πολύ πιο πονηρός και προνοητικός. «Θέλεις, Γιώργο, να έλθεις στην Α' Αθηνών; Έλα λοιπόν, εγώ πάνω στο Επικρατείας».

□□□ **ΑΜΦΙΒΟΛΙΕΣ.** «Δεν υπάρχουν αναποφάσιστοι, μόνο δυσανεστημένοι από το ΠΑΣΟΚ», μας είπε πολιτικός, ειδήμων περί των «γκάλοπ», που υποστηρίζει πως «διαβάξει» πιο βαθειά από τα πρόσκαιρα συμπεράσματα των σφυγμομετρήσεων. Φαίνεται λογικό, εφόσον, μπορούμε κατ' αρχήν να αποκλείσουμε την περίπτωση να υπάρχουν αναποφάσιστοι στο χώρο της

δεξιάς, αν και όλα μπορεί κανείς να τα περιμένει από τον κ. Μητσotάκη. Εξίσου λογικό φαίνεται το συμπέρασμα ότι το 20% των «αναποφάσιστων» θα μειώνεται δραστικά όσα πλησιάζουμε προς τις εκλογές και στο τέλος θα απομείνει ένας σκληρός πυρήνας της τάξης του 4-5% ο οποίος ψήφισε ΠΑΣΟΚ στις προηγούμενες εκλογές.

□□□ **ΕΝΑΣ ΔΙΑΛΟΓΟΣ.** Σε άρθρο του Β. Φίλια στο «Έθνος» για την «17Ν», μετά την τελευταία απόπειρα εναντίον του Γ. Πέτσου, απάντησε με προκήρυξη στην ίδια εφημερίδα η «17Ν» σχεδόν αμέσως επαναλαμβάνοντας τη θέση για «άκυρο - 17Ν», λευκό και αποχή στις εκλογές. Οι απορίες που διατύπωσε ο καθηγητής Φίλιας επαναλήφθηκαν σε νέο άρθρο - απάντηση στη «17Ν» με 5 διευκρινιστικές θέσεις, αλλά και με μεγαλύτερη επιμονή στις θέσεις για τον κοινοβουλευτισμό και την Αριστερά.

Έτσι, εκτός από την εκλογική παρέμβαση της «17Ν» —και ο ΕΛΑ προτείνει «άκυρο-συνειδητό»— που σημαίνει αναγκαστικά και καταμέτρηση σε ένα βαθμό της απήχησης και της «δημοτικότητάς» της με δεδομένο ότι η ίδια είχε δηλώσει, με αφορμή μια σφυγμομέτρηση, ότι «ο ένας στους τέσσερις Έλληνες δεν θα κατέδιδε μέλος της αν είχε στοιχεία σε βάρος του», θα περιμένουμε, φυσιολογικά, και τη συνέχεια ή την εξέλιξη του διαλόγου.

Πάντως ότι και να γίνει εκείνο που «μετράει» είναι ότι η «17Ν» «μπήκε» και στο εκλογικό παιχνίδι με άμεση τοποθέτηση και φυσικά με επιπτώσεις. Το τι σημαίνει το «στήσιμο της κάλπης» από τη «17Ν» είναι κάτι που θα φανεί αργότερα.

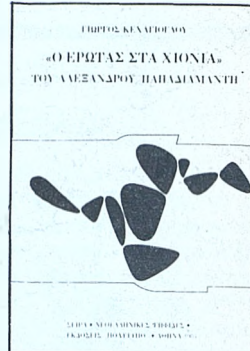
□□□ **ΠΡΟΑΓΩΓΕΣ.** Προήχθη, από συνοδός του πρωθυπουργού Α. Παπανδρέου στο Πολιτικό Γραφείο του πρωθυπουργού, η φίλη της κ. Λιάνης, κ. Πόπη Τουρλουμούση - Κοτοπούλη, σύζυγος του Νάκου Κοτοπούλη που ανέλαβε εσχάτως να σώσει την Αθήνα από το νέφος. Ο κ. Κωστόπουλος ανακοίνωσε υπηρήφανος ότι «η κ. Κοτοπούλη διορίστηκε σε θέση μετακλητού υπαλλήλου με βαθμό Β' και μισθολογικό κλιμάκιο 7ο στην υπηρεσία του Γενικού Διευθυντή του Πολιτικού Γραφείου του πρωθυπουργού». Δίπλα στον κ. Αντ. Λιβάνη. Και σ' ανώτερα...



ΠΟΛΙΤΙΚΟ

ΣΕΙΡΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΨΗΦΙΔΕΣ

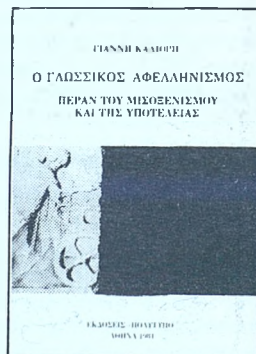
ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ
«Ο ΕΡΩΤΑΣ ΣΤΑ ΧΙΟΝΙΑ» ΤΟΥ
ΑΛ. ΠΑΠΑΝΔΙΑΜΑΝΤΗ



ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ
«ΕΙΣ ΤΗΝ ΟΔΟΝ ΤΩΝ ΦΙΛΕΛΛΗΝΩΝ» ΤΟΥ Α. ΕΜΠΕΡΙΚΟΥ



ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΛΙΟΡΗΣ
Ο ΓΛΩΣΣΙΚΟΣ ΑΦΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ.
ΠΕΡΑΝ ΤΟΥ ΜΙΣΘΟΕΝΙΣΜΟΥ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΥΠΟΤΕΛΕΙΑΣ



ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:
Δεικνότευτος 131
Αθήνα 115 21, τηλ. 72.49.300



Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ ΚΑΙ ΤΑ

του Βασίλη Ζήση

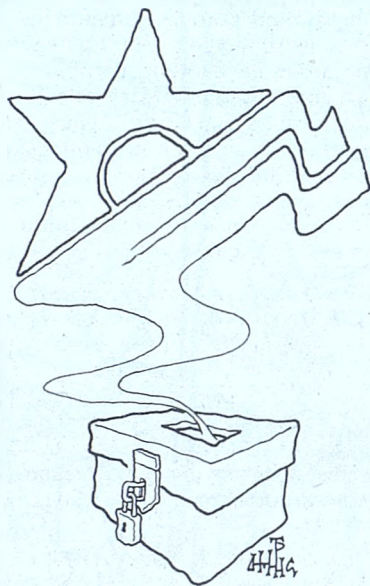
Αιφνιδίως, την περασμένη Παρασκευή στη Λάρισα, ο κ. **Χαρίλαος Φλωράκης**, εμπνευσμένος προφανώς από τις «ενιαιομετωπικές» παραδόσεις της γενέτειρας του αειμνήστου **Κώστα Λουλέ**, δήλωσε, εμμέσως, αλλά και σαφώς, ότι καθοριστικός όρος για μια συνεργασία του Συνασπισμού με το ΠΑΣΟΚ δεν είναι τα πρόσωπα (αφήνοντας έτσι να εννοηθεί ότι ο Α. Παπανδρέου δεν αποτελεί εμπόδιο για μια μετεκλογική συνεργασία, με όρους, Συνασπισμού - ΠΑΣΟΚ), αλλά «οι εγγυήσεις και η συνέπεια στη διακυβέρνηση της χώρας». Και για να μην υπάρξουν τυχόν αμφιβολίες για το νόημα των δηλώσεών του ο Γενικός Γραμματέας του ΚΚΕ παρέλειψε επιμελώς να αναφερθεί στη μαγική λέξη «κάθαρση».

Η αγανάκτηση και οι αντιδράσεις που προκάλεσαν στις γραμμές του Συνασπισμού οι δηλώσεις του προέδρου και γενικού γραμματέα του ΚΚΕ εκφράζονται με τον καλύτερο τρόπο στο παρακάτω σχόλιο «ηγετικού στελέχους του ΚΚΕ» που δημοσίευσε το «ΒΗΜΑ» της περασμένης Κυριακής. «Εάν ο **Χαρίλαος** δεν ήταν Πρόεδρος του Συνασπισμού θα μπορούσε να γίνει επίτιμος πρόεδρος των Επιτροπών Στήριξης του ΠΑΣΟΚ».

Αν και το εν λόγω σχόλιο δεν διακρίνεται και τόσο για την καλοήθειά του, η αγανάκτηση του συνομιλητή του «ΒΗΜΑΤΟΣ» και εξίσου γνωστού με τον κ. Φλωράκη στελέχους του ΚΚΕ είναι απολύτως δικαιολογημένη. Ο γενικός γραμματέας του ΚΚΕ με την κίνησή του αυτή λένε ορισμένοι και μέσα στο Συνασπισμό προσφέρει πολιτική διέξοδο στον πανταχόθεν βαλλόμενο και απομονωμένο **Ανδρέα Παπανδρέου** σε μια εποχή κατά την οποία ο Συνασπισμός της Αριστεράς και της Προόδου φαινόταν να έχει ξεπεράσει την «κοιλιά» που είχε παρατηρηθεί τις τελευταίες εβδομάδες στην προεκλογική του εκστρατεία. Από την περασμένη Παρασκευή, το «πισωγύρισμα» (κατά την έκφραση άλλου γνωστού στελέχους του ΚΚΕ) στην «ανοδική πορεία» του Συνασπισμού είναι κάτι περισσότερο από γεγονός.

Η Πολιτική Επιτροπή του Συνασπισμού που συνεδρίασε τη Δευτέρα, αν και «ξεκαθάρισε το θέμα» όπως διαβεβαίωσαν στελέχη του Συνασπισμού, δεν κατόρθωσε να διασκεδάσει τις δυσμενείς εντυπώσεις που προκάλεσαν οι δηλώσεις του κ. Φλωράκη. Παρόλο που οι εφημερίδες της Τρίτης έσπευσαν να χαρα-

«Έκρηξη» προκάλεσαν την περασμένη εβδομάδα οι δηλώσεις του **Χ. Φλωράκη** για το θέμα των μετεκλογικών συνεργασιών. Ο πρόεδρος του Συνασπισμού κατηγόρησε τον αστικό Τύπο ότι διαστρέβλωσε το νόημα και το περιεχόμενο των όσων είπε και ταυτόχρονα παρέπεμψε σε παλαιότερες δηλώσεις του για την κάθαρση και τις πολιτικές ευθύνες του Α. Παπανδρέου. Πράγματι ο **Χ. Φλωράκης** επανειλημμένα μίλησε για την κάθαρση και τις πολιτικές ευθύνες. Όπως και πράγματι στην τελευταία ανακοίνωση της πολιτικής επιτροπής του Συνασπισμού δεν ξεκαθάρισαν τα πράγματα. Ωστόσο, αυτά αποτέλεσαν αφορμή για σειρά συζητήσεων και σχολίων που δεν πέρασαν απαρατήρητα. Παράλληλα, ξανάφεραν στην επιφάνεια σενάρια για τις μετεκλογικές εξελίξεις, αλλά και θέματα που σχετίζονται με την αντιμετώπιση του ΠΑΣΟΚ και του Α. Παπανδρέου από την πλευρά του Συνασπισμού της Αριστεράς.



κτηρίσουν την ανακοίνωση που εκδόθηκε μετά τη συνεδρίαση της Επιτροπής ως «ξεκάθαρο όχι στη συνεργασία με τον **Ανδρέα**» είναι προφανές ότι δεν επιτεύχθηκε τίποτα άλλο παρά ένας προσωρινός συγκερασμός των διαφορετικών απόψεων που υπάρχουν στο Συνασπισμό για το θέμα της συνεργασίας με το ΠΑΣΟΚ.

Για παράδειγμα η φράση της ανακοίνωσης της Πολιτικής Επιτροπής που «διορθώνει» τις δηλώσεις του κ. Φλωράκη δεν κατονομάζει προσωπικά, «ντόμπρα και σταράτα», τον **Ανδρέα Παπανδρέου** ως βασικό υπεύθυνο και εμπνευστή των σκανδάλων, όπως έχουν κάνει επανειλημμένως σε δημόσιες ομιλίες τους ο κ. **Λεωνίδας Κύρκος** και ο κ. **Δημ. Ανδρουλάκης**. Αναφέρει μόνο ότι η «κυβέρνηση κάθαρσης και δημοκρατικής ανασυγκρότησης», που θα στηρίξει μετε-

κλογικά ο Συνασπισμός, «δεν θα περιλαμβάνει πρόσωπα που το όνομά τους ενεπλάκη στην υπόθεση των σκανδάλων, είτε με την έννοια των ποινικών, είτε με την έννοια των πολιτικών ευθυνών». Ποια να είναι άραγε αυτά τα «πρόσωπα», εκτός των κ. **Ανδρέα Παπανδρέου, Μένιου Κουτσόγιωργα, Γεωργίου Πέτσου** και άλλων εξίσου γνωστών πρωτεργατών της τελευταίας επταετίας; Τέλος και ως επιβεβαίωση των διαφωνιών μέσα στην Πολιτική Επιτροπή του Συνασπισμού, ούτε ο Γενικός Γραμματέας του ΚΚΕ «πήρε πίσω» μέχρι σήμερα όσα είπε στη Λάρισα.

Δύο τάσεις

Και μάλλον δεν πρόκειται να τα πάρει εύκολα πίσω γιατί στο «Σπίτι του λαού», στον Περισσό, όλοι γνωρίζουν ότι ο «**Χαρίλαος**» φοβάται πως το ΠΑΣΟΚ «θα φτάσει το 40% στις εκλογές» και αναρωτιέται: «Τότε τι θα κάνουμε; Πώς θα απαιτήσουμε να διώξουν τον **Ανδρέα** για να συνεργαστούμε μαζί τους;». Άλλες πληροφορίες εκ του Περισσού αναφέρουν ότι ο κ. Φλωράκης έχει επηρεασθεί από τον κ. **Απόστολο Λάζαρη** και πιστεύει ότι οι «σκληρές» δηλώσεις εναντίον του **Ανδρέα** και του ΠΑΣΟΚ «πολώνουν τον κόσμο» και προκαλούν «αντισυσπείρωση των οπαδών του ΠΑΣΟΚ».

Με βάση αυτά τα δεδομένα φαίνεται να διαμορφώνονται στο Συνασπισμό δύο τάσεις. Στην πρώτη ανήκουν προσωπικότητες όπως ο κ. Φλωράκης και ο κ. **Λάζαρης**, οι οποίοι πιστεύουν στη δυνατότητα συμμαχικών κυβερνήσεων με το ΠΑΣΟΚ —το «καλό», αλλά στην ανάγκη και το «άλλο», το γνωστό του **Ανδρέα Παπανδρέου** — με «πολιτικούς όρους». Η δεύτερη τάση αποτελείται από προσωπικότητες όπως οι κ. **Κύρκος** και **Ανδρουλάκης**

ΤΡΟΣΩΠΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

και τους «πασσοκογενείς», όπως ο κ. Γιώτας, οι οποίοι λένε «όχι» στο ΠΑΣΟΚ και ιδιαίτερα «στο ΠΑΣΟΚ του Ανδρέα Παπανδρέου». (Σημειώνεται ότι οι «πασσοκογενείς» του Συνασπισμού λειτουργούν ως νεοφώτιστοι κομμουνιστές και φρίττουν και μόνο στο άκουσμα του ονόματος «Ανδρέα Παπανδρέου»).

Πρέπει να σημειωθεί ότι εκτός των εγχώριων εμπειριών, στη διαμόρφωση των «δυο τάσεων» στο Συνασπισμό επιδρούν και ορισμένοι εξωγενείς παράγοντες, που έχουν σχέση με την προσπάθεια ανασυγκρότησης του ευρωπαϊκού κομμουνιστικού κινήματος στα πλαίσια της «περεστρόικα». Νέος στρατηγικός στόχος της «ανανεωτικής», ή «γκορμπατσφικής», τάσης μέσα στο ευρωπαϊκό κομμουνιστικό κίνημα φαίνεται ότι είναι η αφαίρεση από τα σοσιαλιστικά κόμματα του ρόλου της αξιωματικής αντιπολίτευσης και του παραδοσιακού μεσολαβητή ανάμεσα στο οικονομικό κατεστημένο και το εργατικό κίνημα. Οι βασικοί εκφραστές της τάσης αυτής στη χώρα μας αναγνωρίζονται στα πρόσωπα των κ. Κύρκου και Ανδρουλάκη, οι τελευταίες ομιλίες των οποίων υποκρύβουν το νέο «σλόγκαν» του αριστερού κινήματος στην Ελλάδα: «Δεν θέλουμε ενδιάμεσους. Ας βγει ο Μητσοτάκης, αλλά να ξεμπερδεύουμε με το ΠΑΣΟΚ».

Αλλά, η «ανασυγκρότηση» της ελληνικής αριστεράς προς αυτή την κατεύθυνση προσκρούει στις αντιδράσεις των «βετεράνων», όπως ο κ. Φλωράκης. Άλλωστε δεν έχει περάσει και πολύς καιρός από τότε που το σύνδρομο των «λοιπών δημοκρατικών δυνάμεων» κατέτρωγε εκ των ένδον το ΚΚΕ και την ΕΑΡ. Από τον Οκτώβριο του 1987, μήνα κατά τον οποίο ο κ. Φλωράκης απαντούσε στα μέλη της Κ.Ε. του ΚΚΕ, που ζητούσαν «σκληρήνωση» της στάσης του κόμματος απέναντι στο ΠΑΣΟΚ με την ιστορική φράση «αμάν πια, σας έχει γίνει έμμονη ιδέα το ΠΑΣΟΚ», μέχρι σήμερα, έχουν περάσει μόνο δεκαεννέα μήνες.

Αλλά τότε ο κ. Φλωράκης μπορούσε να προβάλλει ως επιχείρημα της «αναγκαιότητας Παπανδρέου» τις συντροφικές «υποδείξεις» της Μόσχας ή της Σόφιας. Μπορούσε επίσης να διανέμει στα άλλα μέλη της Κ.Ε. του ΚΚΕ, για να πείσει υπέρ μιας «ήπιας αντιπασοκικής γραμμής», τις φωτοτυπίες με τα «αντιανδρείϊκα» δημοσιεύματα αμερικανικών εφημερίδων, τα οποία φρόντιζε κάθε τόσο να του στέλνει ο ίδιος ο Ανδρέας. Σήμερα που τα σκάνδαλα και το ξεπούλημα των εθνικών θεμάτων έχουν διαλύσει το

μύθο «Ανδρέας», ακόμα και για τους οπαδούς του, μόνο η λέξη «ηττοπάθεια» μπορεί να εξηγήσει τις δηλώσεις της Λάρισας.

Το «μυστικό όπλο» του Ανδρέα

Μια ηττοπάθεια που εξηγείται εύκολα με τη λέξη «ρεαλισμός» από τους υπερασπιστές του «σύντροφου Χαρίλαου». «*Ας μην είμαστε αιθεροβάμονες*» λένε στελέχη του ΚΚΕ. «*Η ηττοπάθεια του Χαρίλαου οφείλεται στην προοπτική διεξαγωγής και άλλης εκλογικής μάχης, αμέσως μετά τις εκλογές της 18ης Ιουνίου*». Σύμφωνα με τις ίδιες πληροφορίες το ΚΚΕ θέλει να αποφύγει με κάθε τρόπο μια δεύτερη εκλογική μάχη, στην πολύ πιθανή πλέον περίπτωση που κανένα από τα δυο μεγάλα κόμματα δεν θα εξασφαλίσει την απαραίτητη αυτοδυναμία, γιατί τότε θα έβλεπε τις δυνάμεις του να εξανεμίζονται κάτω από το δίλημμα «ΠΑΣΟΚ ή Δεξιά». Είναι άλλωστε γνωστή η ιδεολογική συγγένεια της εκλογικής βάσης του ΠΑΣΟΚ και του ΚΚΕ από μια ηλικία ψηφοφόρων και πέρα.

Εφευρέτης του σεναρίου για τη διεξαγωγή άμεσων επαναληπτικών εκλογών δεν είναι μόνο ο κ. Μητσοτάκης, ο οποίος ως γνωστόν έχει δηλώσει ότι αν το κόμμα του δεν εξασφαλίσει την αυτοδυναμία θα ζητήσει νέα προσφυγή στη λαϊκή βούληση. Τις τελευταίες ημέρες οι «δεύτερες εκλογές» έχουν γίνει το «μυστικό όπλο» και του Εκτελεστικού Γραφείου του ΠΑΣΟΚ.

Σύμφωνα με τις πληροφορίες του «ΑΝΤΙ», μέλος του Ε.Γ. του ΠΑΣΟΚ (το όνομα του οποίου είναι γνωστό στο περιοδικό) συναντήθηκε πριν από δέκα ημέρες με τον κ. Λάζαρη και του συνέστησε διακριτικά να μην εκθέσει υποψηφιότητα με το Συνασπισμό. «*Αν δεν μας στηρίξει μετεκλογικά ο Συνασπισμός, εμείς δεν πρόκειται να στηρίξουμε κυβέρνηση που θα προτείνει ο ίδιος και αναγκαστικά θα πάμε για εκλογές σε 40 ημέρες*» είπε το εν λόγω στέλεχος του ΠΑΣΟΚ στον κ. Λάζαρη και πρόσθεσε: «*Διώξαμε τον Κουτσόγιωργα θα φύγουν και ο Πέτσος με τον Τόμπρα, μπορείς λοιπόν να βάλεις υποψηφιότητα μαζί μας στις επαναληπτικές εκλογές*». Η απάντηση του κ. Λάζαρη ήταν ότι «*έχω δεσμευθεί με το Συνασπισμό και δεν μπορώ να φύγω τώρα*».

Αν η προσέγγιση του ΠΑΣΟΚ στον κ. Λάζαρη απέτυχε, δεν συνέβη το ίδιο και στην περίπτωση του κ. Γεωργίου Αλέξανδρου Μαγκάκη. Το ίδιο στέλεχος του Ε.Γ. του ΠΑΣΟΚ συναντήθηκε και με τον

πρώην υπουργό Δικαιοσύνης και του επανέλαβε όσα είχε πει προηγουμένως στον κ. Λάζαρη. Το αποτέλεσμα ήταν να ματαιωθεί η ανακοίνωση της εκλογικής συνεργασίας του κ. Μαγκάκη με το ΕΣΚ του κ. Αρσένη, η οποία είχε συμφωνηθεί μόλις λίγες ώρες πιο πριν.

Ο κ. Φλωράκης γνωρίζει φυσικά τις πληροφορίες αυτές και φοβούμενος ότι αν οι επαναληπτικές εκλογές διεξαχθούν σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα από την 18η Ιουνίου η αριστερά θα συρρικνωθεί, έκανε τη στροφή της Λάρισας και άφησε να εννοηθεί ότι θα στηριζε μια κυβέρνηση ακόμα και με τον Ανδρέα Παπανδρέου. Στην περίπτωση αυτή η αριστερά θα εξασφάλιζε προηγουμένως μια «μεταβατική περίοδο» ανάμεσα στις δυο εκλογικές μάχες και επιπλέον ορισμένους «πολιτικούς όρους» που θα της επέτρεπαν να «ανασυγκροτηθεί» και να δώσει τη νέα εκλογική μάχη από καλύτερες θέσεις, όπως αφήνει να εννοηθεί και ο κ. Ανδρουλάκης στη συνέντευξή του που δημοσιεύουμε σε άλλες σελίδες του σημερινού τεύχους.

★ ★ ★

Πέρα από τις σκοπιμότητες της όποιας τακτικής και των όποιων δηλώσεων των στελεχών της αριστεράς πρέπει να επισημάνουμε ότι ο Συνασπισμός δεν κατόρθωσε μέχρι σήμερα να εκμεταλλευθεί αποτελεσματικά τη χρεωκοπία του ΠΑΣΟΚ, να ξεφύγει από την αθροιστική συσπείρωση των οπαδών του και να δημιουργήσει προς όφελός του ένα λαϊκό «ρεύμα» αν και οι τελευταίες σφυγμομετρήσεις του δίνουν ένα ποσοστό που φθάνει το 17%. Για πρώτη ίσως φορά ύστερα από πολλά χρόνια η Ελληνική Αριστερά βρίσκεται στο επίκεντρο των πολιτικών εξελίξεων, αλλά η ίδια δεν φαίνεται να το έχει αντιληφθεί και ενεργεί σαν ο φτωχός συγγενής των δύο μεγάλων κομμάτων.

Η βασική αιτία γι' αυτό είναι ότι αιφνιδιασμένη από τις εξελίξεις και δέσμια του παρελθόντος της η αριστερά δεν κατόρθωσε ακόμα να έχει ενιαία άποψη στο θέμα της εξουσίας, για να προσφέρει μια πειστική εναλλακτική κυβερνητική λύση. Όταν ο κ. Κύρκος διακηρύσσει ότι δεν υπάρχει καμία πιθανότητα συνεργασίας του Συνασπισμού με το ΠΑΣΟΚ του Ανδρέα Παπανδρέου και την άλλη ημέρα ανατρέπεται, τότε τα ευρύτερα εκλογικά στρώματα δεν μπορούν παρά να διαμορφώνουν την εντύπωση ότι ο Συνασπισμός είναι μόνο μια ευκαιριακή εκλογική συμμαχία που θα διαλυθεί την επομένη των εκλογών.

Η ηγεσία του Συνασπισμού πρέπει κάποτε να αντιληφθεί, έστω και την τελευταία στιγμή, ότι οι εκλογείς δεν ψηφίζουν εν λευκώ.

ΟΙ ΕΝ ΛΕΥΚΩ ΕΞΟΥΣΙΟΔΟΤΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΑ ΑΝΤΑΛΛΑΓΜΑΤΑ

του Αν. Αποφάσιστου

Δεν μπορεί να ήταν διαφορετικές οι δυο τελευταίες συνεδριάσεις του «ανώτατου πολιτικού οργάνου» του Κινήματος, όπως ευφώνως ονομάζεται η Κεντρική Επιτροπή του ΠΑΣΟΚ από τον έ-ως τώρα βίο της. Σκιώδη, συμβιβαστικό, κατευθυνόμενο, με τις εξαιρέσεις που επιβεβαιώνουν τον κανόνα του απόλυτου αρχηγικού της ελέγχου.

Δεν μπορεί να ήταν διαφορετική η συμπεριφορά των άλλοτε «αριστερών του Κινήματος» (που είχαν συναποφασίσει και συναποδεχθεί τις σκοπιμότητες και τις επιλογές του κ. Α. Παπανδρέου κάθε παραμονή της συνεδρίασης στην Ε-κάλη) από εκείνη των πρόθυμων υποτακτικών, άλλοτε κυνικών και άλλοτε με δήθεν άλλοθι, όπως είναι στην πρώτη περίπτωση οι Α. Τσοχατζόπουλος, Αθ. Τσούρας και Γ. Γεννηματάς και στη δεύτερη ο Κώστας Λαλιώτης. Δεν μπορούσε να είναι διαφορετική η μεταχείριση του ανώτατου συλλογικού πολιτικού οργάνου, με τη συντριπτική πλειοψηφία των κρατικοδίαιτων και τις «προσωπικές φιλοδοξίες» μικροπαραγόντων από τον Α. Παπανδρέου ο οποίος «κατόρθωσε» για μια ακόμη φορά:

Αφενός να διασπείρει τις ευθύνες στο «συλλογικό σώμα», με τις περιπτώσεις των Μ. Κουτσόγιωργα και Γ. Πέτσου, χωρίς να πραγματοποιηθεί καμιά συζήτηση για τις πολιτικές διαστάσεις, παλιές και



πρόσφατες των περιπτώσεών τους και αφ' ετέρου να επιβάλει τις επιλογές του είτε μεταμφιεσμένες ως δήθεν εισηγήσεις του Εκτελεστικού Γραφείου (το οποίο ΠΟΤΕ δεν συνεδρίασε σε σώμα και ποτέ δεν έλαβε μέρος σε σύσκεψη για τους συνδυασμούς ο κ. Ι. Αλευράς) είτε με ευρύτατες εξουσιοδοτήσεις για τα «ψηφοδέλτια-βιτρίνες» του Κινήματος, όπως είναι της Επικρατείας, της Ευρωβουλής και εκείνα της Α' και Β' Αθηνών (των οποίων οι κενές θέσεις συμπληρώθηκαν ή θα συμπληρωθούν με βάση τις προσωπικές επιλογές και σκοπιμότητες του κ. Α. Παπανδρέου).

Τουλάχιστον ο αρχηγός της ΝΔ, ως περισσότερο κυνικός και απροσημάτιστος κατάρχησε τη διαδικασία της Κεντρικής Επιτροπής για τις τελικές επιλογές και ανέλαβε με επώνυμες δηλώσεις του τις ευθύνες για την αδιαφορία του να λάβει υπόψη τις εισηγήσεις πολλών κομματικών οργανώσεων και να στεγάσει διακεκριμένους, τοπικά, χουντικούς, στα ψηφοδέλτια της «φιλελεύθερης παράταξης». Η διαφορά ανάμεσα στον Κ. Μητσotάκη και τον Α. Παπανδρέου δεν είναι μόνο θέμα διαβάθμισης του κυνισμού και κοινής περιφρόνησης προς κάθε δημοκρατική διαδικασία εσωκομματική, είναι και κάτι άλλο.

Ότι τα μέλη του Ε.Γ. και της Κ.Ε. του ΠΑΣΟΚ για μια ακόμα φορά έδωσαν τη δυνατότητα στον κ. Παπανδρέου να αποσείσει τις προσωπικές του ευθύνες και

παράλληλα να επιβάλει τις προσωπικές του επιλογές (από τον μνηστήρα της Αγγ. Κοκκόλα έως τον γαμπρό Κατσάνεβα και τον ξάδελφο και το θείο της Δήμητρας (με τις ευλογίες αυτών των δυο) «ανώτατων συλλογικών οργάνων» του Κινήματος.

Ακριβώς αυτή η περιπτωσιολογική, προσωποποιημένη και ελαχιστοποιημένη διαδικασία είναι το χαρακτηριστικό των περιπτώσεων αποκλεισμού από τις λίστες —με απόφαση, χωρίς κανένα διάλογο της ΚΕ— των Κουτσόγιωργα και Γ. Πέτσου και τίποτα περισσότερο. Όχι πως οι δυο «βαλιτσάκηδες» έπρεπε να περιληφθούν στους συνδυασμούς της Αχαΐας και Πέλλης αντίστοιχα αλλά δεν είναι δυνατόν η περιπτωσιολογία αυτή να θεωρείται από τα μέλη του Ε.Γ. και της Κ.Ε. ως τακτοποίηση με την πολιτική και κοινωνική τους συνείδηση για τα σκάνδαλα δύο χρόνων τώρα.

Αυτή η πολιτική των «αποδιοπομπαίων τράγων» μπόρεσε να εφαρμοσθεί και στην περίπτωση του Μ. Κουτσόγιωργα και Γ. Πέτσου γιατί ακριβώς στη συντριπτική τους πλειοψηφία «εκτελεστικοί» και «κεντρεπιτροπικοί» έχουν «εξατομικεύσει» το πολιτικό πρόβλημα του ΠΑΣΟΚ και τη δική τους πολιτική πορεία. Δεν είναι τυχαίο ότι όλα σχεδόν τα μέλη του Ε.Γ. ζήτησαν και πέτυχαν να ορισθούν υποψήφιοι βουλευτές και τα περισσότερα μέλη της Κ.Ε. επέτυχαν προνομιούχες ρυθμίσεις για τον εαυτό τους. Ο προπαγανδιστής της «επαρχιακής Ελλάδας» κ. Γ. Γεννηματάς θέλησε και πέτυχε να προωθήσει την αρχηγική του εικόνα στην Α' Αθηνών, ο υπουργός Οικονομικών και μέλος της Κ.Ε. Δημ. Τσοβόλας έκρινε ως ασφαλέστερο εκλογικό καταφύγιο για το ίδιο τη Β' Αθηνών, όπως και πολλά άλλα «κομματικά» μέλη της Κ.Ε. που αποφάσισαν και πέτυχαν να πολιτευθούν τελικά όχι στους μικρούς νομούς της ιδιαίτερης πατρίδας τους ή της πρώτης υποψηφιότητάς τους αλλά σε μεγάλους (Τσόυρας, Γείτονας, Μόραλης, Νάος, Μπουρδάρα, Κατσάνεβας, Άμαλος) μαζί με καθαρόαιμους σοσιαλιστές, όπως ο κ. Νίκων Αρκουδέας.

Ακριβώς αυτή η διάθεση για προσωπική τακτοποίηση μπροστά στο φάσμα το μη ομολογημένο δημόσια αλλά συνειδητοποιημένο του κομματικού καταποντισμού στις εκλογές, έκανε τα μέλη του Ε.Γ. και της Κ.Ε. να παραβλέψουν σοβαρά πολιτικά ζητήματα, όπως ο ισχυρισμός μπροστά τους του Μ. Κουτσόγιωργα ότι οι χειρισμοί του στο όλο θέμα Κοσκωτά ήταν συλλογικοί και σύμφωνα με εντολές, που είχε λάβει (από τον Α. Παπανδρέου βεβαίως στο Χέρφληντ).

Ή ακόμη την ιταμή «αποκάλυψη» του Γ. Πέτσου ότι ως υπουργός Συγκοινωνιών και αναπληρωτής υπουργός Βιομηχανίας μαγνητοφώνουσε όλους τους διοικητές και προέδρους των ΔΕΚΟ, που συνεργάζονταν μαζί του και ότι τους διαψεύδει με βάση τις «παράνομες» κασέτες αυτές πως με εντολή του κατέθεσαν χρήματα στην Τράπεζα Κρήτης. Όλα αυτά τα αντιπαρήλθαν εν σιωπή προκειμένου να τακτοποιήσουν την επαγγελματική και κοινωνική τους υπόσταση, τις ατομικές τους φιλοδοξίες ως υποψήφιοι βουλευτές και αρχηγίσκοι. Μένοντας με την ικανοποίηση ότι ως μικροπαράγοντες πλέον εμπόδισαν λ.χ. την υποψηφιότητα του Θ. Τόμπρα και του Σωτήρη Κωστόπουλου στην Αχαΐα, ότι απέκλεισαν δυο φίλους του Γιώργακη για τη Β' Αθηνών, ότι ναι μεν αποδέχθηκαν την προώθηση του φίλου του Νικολάκη πρώην γενικού διευθυντή της ΕΡΤ Νικ. Σιφουνάκη στη Λέσβο αλλά είχαν αντιρρήσεις για την υποψηφιότητα του Κυρ. Διακογιάννη. Όλα αυτά τα άλλοθι ως μέλη των «ανώτατων καθοδηγητικών οργάνων»;

Αυτή η αντίληψη της εξατομικεύσης γίνεται τόσο μυωπική, δουλική και ιδιοτελής, ώστε αποκλείσθηκε (μετά κρυφή συμφωνία στην Εκάλη), με τη «δημοκρατική ψήφο» της Κ.Ε. η υποψηφιότητα του βουλευτή Αιτωλοακαρνανίας Γιώργου Παπαδημητρίου για τις δημόσιες καταγγελίες του «περί οικονομισάριων». Χωρίς να συζητηθούν καν. Για μια ακόμα φορά, την τελευταία πλέον, καθώς το σκηνικό μετά τις εκλογές θα είναι τελείως διαφορετικό η Κεντρική Επιτροπή και το Εκτελεστικό Γραφείο επιβεβαίωσαν τον περιθωριακό, τον ανύπαρκτο πολιτικό τους ρόλο με την ίδια «συνέπεια» με την οποία τον διεκπεραίωσαν από το Μάιο του 1984. Άλλωστε δεν είναι τυχαίο ότι καμιά σημαντική απόφαση της κυβερνητικής και κομματικής στρατηγικής δεν συζητήθηκε στην Κ.Ε. η οποία συνερχόταν πάντοτε να ακούσει αποφάσεις και να επιδοκιμάσει. Όλο αυτό τον καιρό Κ.Ε. και Ε.Γ. (που δεν λειτούργησε ποτέ συλλογικά αλλά επιλεκτικά με συζητήσεις στην Εκάλη και εν λευκώ εξουσιοδοτήσεις) δεν ασχολήθηκαν με κανένα από τα σοβαρά θέματα πολιτικής στρατηγικής του Κινήματος και της «Αλλαγής», όπως λ.χ. η συνεργασία με το «Συνασπισμό» και με ποιους όρους, αλλά φρόντισαν να διεκπεραιώσουν εντολές και σκοπιμότητες του αυταρχισμού, συγκαλύπτοντας τα προβλήματα της κρίσης του ΠΑΣΟΚ τα οποία σύντομα θα βρουν μπροστά τους αλλά πλέον ως συνυπεύθυνοι και συνενοχοί.

Νέες Εκδόσεις

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Μ. ΣΑΡΡΟΣ

ΣΟΦΟΚΛΗ

ΟΙΔΙΠΟΥΣ
ΤΥΡΑΝΝΟΣ



ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΗΜ. Ν. ΠΑΠΑΔΗΜΑ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Μ. ΣΑΡΡΟΣ

ΣΟΦΟΚΛΗ

ΑΝΤΙΓΟΝΗ



ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΗΜ. Ν. ΠΑΠΑΔΗΜΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΔΗΜ. Ν. ΠΑΠΑΔΗΜΑ
Ιπποκράτους 8
τηλ. 36.27.318

Books and comics from USA

at very cheap prices

Fiction and non-fiction books

We have thousand titles of books: Novels, scientific books (computer, economy, psychology, biology, history, geography etc.).

Movie classics, rare art books and magazines for collectors.

Rare Comics (Marvel, DC etc.).

ΦΙΛΟΛΑΟΥ 151, ΤΗΛ. 7015292
ΣΤΕΛΙΟΣ ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΣ

Κυκλοφόρησε ο 25ος και 26ος τόμος του ANTI

γρηγορο και δυναμικο διαβασμα



Το πιο σημαντικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα που θα σας βοηθήσει να διαβάσετε 200 σελίδες σε μια ώρα, να καταλαβαίνετε καλύτερα, να συγκρατείτε περισσότερα και να αξιολογείτε πιο μεθοδικά αυτά που διαβάσετε.

Για δωρεάν ενημερωτικό φυλλάδιο

N. Ευστρατιάδης · Ταξιαρχών 21

174 55 ΑΛΙΜΟΣ

Τηλ.: 9840352, 98.30.718

ΝΔ: Ο ΔΥΣΚΟΛΟΣ «ΤΟΚΕ

Οι τελευταίες «οδύνες» ήταν με τα «δύσκολα» ψηφοδέλτια Αχαΐας, Αιτωλοακαρνανίας, Αργολίδος και Αρκαδίας τα οποία ανακοινώθηκαν τελικά το βράδυ της Τρίτης 23/5/89. Ο πιο δύσκολος «τοκετός» έγινε όμως στις Κυκλάδες, όπου μετά από μία άγρια μάχη στο «ριγκ», κέρδισε τελικά «στα σημεία» ο κ. Γιάννης Παλαιοκρασσάς τον κ. Δημ. Κοπελούζο, με τη βοήθεια του τρίτου προσώπου, γιατρού κ. Γ. Χωματά. Το παρασκήνιο που προηγήθηκε θα το δούμε στη συνέχεια.

Η εκκρεμότητα με τις περιφέρειες Ροδόπης και Ξάνθης αν και εμπεριέχει την ισχυρή πιθανότητα αποκλεισμού του εν ενεργεία βουλευτή του δευτέρου νομού κ. Θωμά Αλεξίου (θεωρουμένου ως πολιτικού φίλου του κ. Γ. Βαρβιτσιώτη) οφείλεται κυρίως στο θέμα της μουσουλμανικής μειονότητας. Στην περιοχή αυτή υπάρχει η (καλή) παράδοση τα δυο κόμματα (ΠΑΣΟΚ και ΝΔ) να συνεννοούνται προκειμένου να συμπεριλάβουν μουσουλμάνους υποψηφίους στα ψηφοδέλτιά τους.

Για την κατάρτιση των συνδυασμών της ΝΔ και για όλη τη διαδικασία που προηγήθηκε, μπορούν να γίνουν οι ακόλουθες παρατηρήσεις:

- Παρά το θόρυβο που δημιουργήθηκε (δικαίως ή αδικώς) για τα ψηφοδέλτια διαφόρων νομών από τις τοπικές κομματικές οργανώσεις, το 90% περίπου των υποψηφίων που επρόκειναι οι ίδιες, συμπεριελήφθησαν στους συνδυασμούς. Για τις αντιδράσεις, που προκλήθηκαν η ηγεσία της ΝΔ θα πρέπει να αιτιάται λιγότερο, ίσως, τις επιλογές της και περισσότερο το νέο καταστατικό του κόμματος, που επρότεινε η ίδια στο τελευταίο συνέδριο της ΝΔ. Ένα καταστατικό που θεσμοθετεί διαδικασίες συμμετοχής της οργανωμένης κομματικής βάσης στην κατάρτιση των συνδυασμών και εμπεριέχει σε υπολανθάνουσα μορφή μια ιδιότυπη εκδοχή ενός λαϊκισμού της Δεξιάς, ο οποίος σε ορισμένες ενδιάμεσες και μεταβατικές φάσεις χρησιμοποιήθηκε από την ηγεσία του κόμματος για να διευκολύνει τη διαμόρφωση συσχετισμών θετικών για τον κ. Κων. Μητσotάκη.

Ακροδεξιοί

Στα ψηφοδέλτια της ΝΔ υπάρχουν υποψήφιοι που είχαν κάποια σχέση με το απριλιανό καθεστώς, καθώς και με την ΕΠΕΝ. «Χτυπητές» περιπτώσεις ο διορισμένος από την επταετία δήμαρχος κ. Σάββας Δανιηλίδης (στην Α' Θεσ/κης), ο κ. Κ. Ζαχαράκης (στη Β' Θεσ/κης), που δεν έκρυψε ποτέ τις παλαιότερες σχέσεις του με τους οργανωμένους βασιλό-

Την ώρα που αυτό το τεύχος του «ANTI» θα κυκλοφορεί η ΝΔ θα έχει ολοκληρώσει μάλλον την ανακοίνωση των υποψηφίων της σε όλη την Ελλάδα καθώς και τη σύνθεση του ψηφοδελτίου επικρατείας και του ευρωψηφοδελτίου του κόμματος θέτοντας έτσι τέλος σε έναν επώδυνο «τοκετό» ο οποίος της δημιούργησε αρκετά προβλήματα και προκάλεσε πολύ περισσότερα σχόλια και εν γένει δημοσιεύματα του Τύπου.

του Πάνου Παναγιωτόπουλου

φρονες, την ΕΠΕΝ κλπ.

Τα ονόματα αυτά ήρθαν να προστεθούν σε εκείνα των κ. Κ. Ευμοιρίδη (εν ενεργεία βουλευτή Δράμας), Γ. Παπαεθυμίου (πρώην βουλευτή ΕΠΕΝ Καρδίτσας), Δ. Τοπαλίδη στην Καβάλα, Στέφ. Στεφανόπουλου στην Ηλεία κ.ά. Είναι σαφές ότι ο κ. Κων. Μητσotάκης θα βασισθεί στους ανωτέρω για να αποσπάσει όσο το δυνατόν μεγαλύτερο τμήμα από το μάλλον ισχνό αλλά κρίσιμο για τις εκλογές αυτές ποσοστό της ΕΠΕΝ.

Πάντως, για να τοποθετεί κανείς τα πράγματα στις σωστές τους διαστάσεις πρέπει να τονισθεί ότι ο αριθμός των θεωρουμένων ότι είχαν σχέσεις στο παρελθόν με το απριλιανό καθεστώς, που συμπεριελήφθησαν το 1989 στα ψηφοδέλτια της ΝΔ είναι μικρότερος από τους χρισθέντες υποψηφίους από τον ίδιο χώρο από τον κ. Ράλλη στις εκλογές του 1981.

Παλαιοί - νέοι

- Στους συνδυασμούς της ΝΔ η ανανέωση συνδυάστηκε με αναπαλαίωση. Έτσι, ενώ πήγαν ορισμένα νέα πρόσωπα, ταυτόχρονα ανασύρθηκαν αρκετοί παλαιοί πολιτευτές και πρώην βουλευτές, ιδιαιτέρως του προδικτατορικού κέντρου (όπως ο κ. Αν. Λώρας στα Γιάννενα).

- Έντονες τριβές προκλήθηκαν από την πρωτοβουλία του κ. Κων. Μητσotάκη να δώσει ιδιαίτερη σημασία στις εισηγ-

ΓΟΣ» ΤΩΝ ΨΗΦΟΔΕΛΤΙΩΝ

σεις των κατά τόπους βουλευτών για τους υπόλοιπους συνυποψηφίους τους. Το αποτέλεσμα ήταν σε πάρα πολλές περιφέρειες να συνασπισθούν οι εν ενεργεία βουλευτές για να κλείσουν το δρόμο σε διάφορους ικανούς επίδοξους υποψηφίους, προτείνοντας στη θέση τους πρόσωπα μάλλον μικρών δυνατοτήτων, τα οποία σε αρκετούς νομούς συμπεριελήφθησαν στους συνδυασμούς.

Οι υποψήφιοι

Ας δούμε τώρα πιο αναλυτικά το παρασκήνιο της κατάρτισης των ψηφοδελτίων της ΝΔ σε διάφορες περιοχές:

Στα Ιωάννινα: Ο κ. **Ευ. Αβέρωφ** επέβαλε τον ανιψιό του Γιάννη, πρώην δήμαρχο Μετσόβου και πρώην υποψήφιο δήμαρχο Αθηναίων με τη ΔΗΑΝΑ. Αβερωφικός θεωρείται και ο κ. **Π. Γερογιάννης**. Έμεινε στο συνδυασμό ο γνωστός από την ιστορία της απαγωγής της κάλπης κ. **Ελ. Καλογιάννης**, ενώ με παρέμβαση του κ. **Ευ. Αβέρωφ** «κόπηκε» ο κ. **Κ. Χαραλαμπίδης**.

Σε αντιστάθμισμα ο κ. **Μητσotάκης** προώθησε τον πρώην βουλευτή του Κέντρου (το 1964!...) κ. **Αν. Λύρα**, που τον είχε ακολουθήσει το 1965.

Στην Ηλεία: Οι κ. **Θαν. Κανελλόπουλος** και **Β. Κοντογιαννόπουλος** συμφώνησαν από κοινού και απέκλεισαν την υποψηφιότητα του στενού πολιτικού φίλου του κ. **Σωτ. Κούβελα** κ. **Βασ. Κορκολόπουλου**.

Αντ' αυτού επανήλθε, ο κ. **Χρ. Πιπιλής** (πρώην βουλευτής) και ο πρώην πολιτευτής της ΕΠΕΝ κ. **Στεφ. Στεφανόπουλος**.

Στην Εύβοια: Αποσύρεται μάλλον ο κ. **Ιω. Σπανός**, εν ενεργεία βουλευτής και πρώην δήμαρχος. Στη θέση του τοποθετείται ένας εκ των κ. **Παπανδρέου** και **Σίμου** από τη Βόρειο Εύβοια. Δεν συμπεριελήφθη ο κ. **Κ. Μαρκόπουλος**, πρώην στέλεχος της ΟΝΝΕΔ, από την Κάρυστο.

Στις Σέρρες: Εδώ ο κ. **Αχιλ. Καραμανλής** «έκοψε» τρεις υποψηφίους: τους κ. **Χατζηδημητρίου** και **Σερρέτη**, καθώς και την κυρία **Μπουκατάκογλου**, αντιθέτως προωθήθηκε ο κ. **Δ. Μητακίδης**.

Στη Φωκίδα: Ο κ. **Γκελεστάθης** «έκοψε» τον απόστρατο κ. **Ν. Παπά**.

Στην Αχαΐα: Αποκλείστηκε ο εφοπλιστής κ. **Ν. Χριστοδουλόπουλος** που είχε έρθει σε σύγκρουση με τον τοπικό βουλευτή και πρώην γενικό διευθυντή της ΝΔ κ. **Ιω. Βασιλειάδη**. Στη θέση του πήκε ο κ. **Νικ. Νικολόπουλος**, καθώς και ο κ. **Σπ. Σπηλιωτόπουλος** πρώην υπασπιστής στην Προεδρία της Δημοκρατίας του κ. **Κων. Καραμανλή**.

Στην Αργολίδα: Ο αγώνας «κατς» των

κ. **Παπανικολάου** και **Σαραβάκου** ανέδειξε νικητή τον πρώτο.

Στην Αρκαδία: Ο κ. **Βασ. Μαντζώρης** έδωσε μάχη για να «κόψει» τον κ. **Δημ. Κωστόπουλο**, αλλά δεν τα κατάφερε. Ο κ. **Κωστόπουλος** προέρχεται από την ΕΡΕΝ και στο παρελθόν είχε στενές επαφές με τον κ. **Μ. Έβερτ**.

Στην Αιτωλοακαρνανία: Μέχρι το βράδυ της Τρίτης 23/5/89 παιζόταν το όνομα του κ. **Γρ. Κωσταρά**, ο οποίος, αν και κατηγορούμενος ως ακροδεξιός μπήκε τελικά μετά από παρέμβαση παραδοσιακών στελεχών της ΝΔ. Αντιθέτως αποκλείστηκε ο βουλευτής κ. **Κωστάκης** και ο φίλος του κ. **Μητσotάκης** πολιτευτής κ. **Κ. Χατζής**, με την υπόσχεση ότι θα τοποθετηθεί σε τιμητική θέση στο Ευρωπαϊκό ψηφοδέλτιο.

Στις Κυκλάδες: Ίσως ο πιο προβληματικός νομός για τον κ. **Κων. Μητσotάκη**. Μέχρι την τελευταία στιγμή ο κ. **Γ. Παλαιοκρασσός** κατηγορούσε τον μεγαλοεπιχειρηματία κ. **Δ. Κοπελούζο**, (προέρχεται από το Κέντρο) ότι τον συκοφαντεί με «φέιγ - βολάν» που έριχνε ακόμα και στα πέριξ... της Ρηγίλλης. Ο κ. **Κοπελούζος** απαντούσε με κατηγορίες κατά Παλαιοκρασσά του τύπου «ήταν ο άνθρωπος του Κοσκωτά κλπ...».

Ο «τρίτος άνθρωπος» του συνδυασμού, ο κ. **Γ. Χωματάς** τάχθηκε παρά τα πλεωρώ του κ. **Παλαιοκρασσά**!

Στη Θεσ/κη: Ο αποκλεισμός των υποψηφιοτήτων των κ. **Ταχιάου** και **Μπαλλά**, επικεφαλής της τοπικής ΟΝΝΕΔ, προκάλεσε έντονες αντιδράσεις και καταλήψεις γραφείων.

Στην Καβάλα: Αντιδράσεις προκάλεσε ο αποκλεισμός του κ. **Αχ. Καραγκιοζόπουλου**.

Στην Ημαθία: Αποκλείστηκε ο εκ των νεότερων κ. **Σ. Κεχαγιόγλου** (πρώην στέλεχος της ΟΝΝΕΔ).

Στη Φθιώτιδα: Αποκλείστηκε η πρώην βουλευτής κ. **Τζούλια Τσιριμώκου**, παρά την προσπάθεια του κ. **Ευ. Αβέρωφ**.

Στη Ζάκυνθο: Αποκλείστηκε ο κ. **Ακτύπης** με την υπόσχεση από τον κ. **Μητσotάκη** ότι θα συμπεριληφθεί σε τιμητική θέση στο επικρατείας.

Στην Α' Αθηνών: Αποκλείστηκε η κυρία **Γιάννα Δασκαλάκη - Παρθένη**, παρά την υποστήριξη που —όπως λέγεται— έχει της οικογένειας Βαρδινογιάννη. Αντ' αυτής προτιμήθηκε ο κ. **Ζάχος Χατζηφωτίου**.

Στη Β' Αθηνών: Επανήλθε ο ακροδεξιών τάσεων κ. **Στ. Παπαδόκης**, ενώ μπήκε στο συνδυασμό και ο διορισμένος από τη χούντα ως δήμαρχος **Ν. Σμύρνης** κ. **Αθ. Παπαθανασίου**. □

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΙΤΙΚΗ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Ιταλο Καλβίνο

Η ΜΕΡΑ ΕΝΟΣ
ΕΚΛΟΓΙΚΟΥ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΥ



ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΙΤΙΚΗ

Ιταλο Καλβίνο
Η μέρα ενός εκλογικού αντιπροσώπου

Στην ίδια σειρά κυκλοφορούν

Τόμας Μαν
Τρεις νουβέλες

Μπέρτολτ Μπρεχτ
Οι δουλιές του κ. Ιουλίου Καίσαρος

Γιάκομπ Βάσερμαν
Το χρυσάφι της Καχαμάλα

Χέρμαν Μπροχ
Τσερλίνε

Άνταμπερτ Στίφτερ
Η φοβερή τροπή των πραγμάτων

Έντγκαρ Άλαν Πόε
Ο Χρυσόκαραδος

Στάνλεϋ Έλλιν
Ιστορίες της σκακιέρας

Πούσκιν, Γκόγκολ, Λέρμοντοφ
Ρώσικες ιστορίες μυστηρίου

Εκδόσεις Κριτική, Πατούσα 3, Αθήνα,
τηλ. 3639434

Ο ΚΟΣΚΩΤΑΣ ΕΙΝΑΙ ΕΔΩ

Το ζούμε λοιπόν κι αυτό. Μετά τις δυο τελευταίες συνοδους της Κεντρικής Επιτροπής στο ΠΑΣΟΚ θριαμβολογούν για την... «αυτοκάθαρση» από το «σκάνδαλο Κοσκωτά». «Εμείς κάναμε την κάθαρση, αφήσαμε να κλείσουν τους ανθρώπους μας στη φυλακή, διώξαμε το Μένιο και τον Πέτσο, θα διώξουμε και τον Τόμπρα» είναι το μοτίβο που ψάλλουν από κοινού αυτές τις ημέρες, μέλη και στελέχη του ΠΑΣΟΚ.

Αυταπάτη, εθελουφλία, απυθμένο θράσος; Πώς μπορεί άραγε να χαρακτηριστεί η προσπάθεια αυτή του ΠΑΣΟΚ να μας πείσει ότι το σκάνδαλο Κοσκωτά περιορίζεται μόνο στις απάτες και τις λαθροχειρίες του Κουτσόγιωργα και του Πέτσου; Και πού μπορεί να στηρίζεται ο κομπασμός περί «αυτοκάθαρσης» όταν καθημερινά προκύπτουν νέα και αδιαμφισβήτητα στοιχεία —όπως οι αποκαλύψεις για τις καταθέσεις των ΔΕΚΟ στην Τράπεζα Κρήτης— που αποδεικνύουν ότι οι υπεύθυνοι του σκανδάλου και οι εντολοδόχοι του Κοσκωτά δεν εξαντλούνται σε δυο-τρία ονόματα, αλλά απλώνονται σε όλη την κλίμακα της ιεραρχίας του ΠΑΣΟΚ από την Εκάλη (πρώην Καστρί) έως τους διοικητές των δημοσίων οργανισμών και ακόμα πιο κάτω;

Μια απάντηση βρίσκεται στην ψυχολογία της εκλογικής βάσης του ΠΑΣΟΚ, ένα μεγάλο τμήμα της οποίας φαίνεται ότι έχει απωλέσει πλήρως το κριτήριο της και δεν θέλει ούτε να «ακούει», ούτε να «βλέπει». Γι' αυτούς δεν υπάρχει ανάμιξη του Ανδρέα Παπανδρέου στα σκάνδαλα, αλλά μόνο ένα «απόστημα» που λέγεται «Μένιο». Λες και ο Λούβαρης ήταν φίλος του Μένιου και όχι του Ανδρέα Παπανδρέου. Λες και οι διοικητές των ΔΕΚΟ αποφάσισαν μόνοι τους να καταθέσουν τα χρήματα των οργανισμών στην Τράπεζα Κρήτης του Κοσκωτά.

Μια άλλη απάντηση βρίσκεται στο συμβιβασμό της αντιπολίτευσης που μοιάζει βαθιά ανακουφισμένη που όλα «φορτώθηκαν» στον Κουτσόγιωργα και τον Πέτσο. Η ΝΔ και τα έντυπα της μοιάζουν να «βολεύονται» με δηλώσεις, όπως αυτή του υποδιοικητή της Τράπεζας Ελλάδος κ. Παπαγεωργίου ότι «ο Κουτσόγιωργας έδωσε την εντολή να περιοριστεί ο έλεγχος στην Τράπεζα Κρήτης στα ροζ χαρτιά του Κοσκωτά» και θέλουν να ξεχνούν τη δήλωση του Γιώργου Λούβαρη στο ΑΝΤΙ ότι ο ίδιος ο Κοσκωτάς πρότεινε στον Ανδρέα Παπανδρέου

να περιορισθεί ο έλεγχος στα «ροζ» χαρτιά και ο τελευταίος μεταβίβασε την εντολή στον κ. Κουτσόγιωργα.

Η στάση της αξιωματικής αντιπολίτευσης απέναντι στις ευθύνες του Ανδρέα Παπανδρέου για το σκάνδαλο Κοσκωτά και τα υπόλοιπα δημιουργεί τη βάσιμη υπόνοια ότι βρισκόμαστε αντιμέτωποι με μια «ηθελωμένη αποσιώπηση» του σκανδάλου από τα δυο μεγάλα κόμματα. Η Νέα Δημοκρατία και ο αρχηγός της μοιάζουν για την ώρα να αποδέχονται ότι οι ευθύνες για το σκάνδαλο Κοσκωτά εξαντλούνται στον Μένιο Κουτσόγιωργα και τον Γιώργο Πέτσο. Το συναινετικό πρόωρο κλείσιμο της Βουλής, κατόπιν προτάσεως του κ. Μητσotάκης ενισχύει την εκτίμηση αυτή.

Οι λόγοι της στάσης αυτής της ΝΔ παραμένουν ακόμα άγνωστοι. Τι φοβάται ο κ. Μητσotάκης; Την πόλωση του εκλογικού σώματος και την «αντισυμπίερωση» των οπαδών του ΠΑΣΟΚ που μπορούν να προκαλέσουν, σύμφωνα με ορισμένους συμβούλους του, οι προσωπικές επιθέσεις εναντίον του Ανδρέα Παπανδρέου; Ή μήπως τις απειλές του ΠΑΣΟΚ ότι ετοιμάζει «όργιο αποκαλύψεων» για τη συμμετοχή στελεχών της ΝΔ στο σκάνδαλο Κοσκωτά. (Η «Αυριανή» της Τετάρτης προαναγγέλλει το «όργιο αποκαλύψεων» με το οκτάστηλο «τα ψέματα τελειώνουν, η πρώτη του Ιούνη φτάνει, οι λαοπλόγοι και οι συκοφάντες της αντιπολίτευσης μόλις διαβάσουν τη νέα αποκάλυψη μας θα βουλώσουν το βρωμόστομά τους». Παράλληλα στελέχη του ΠΑΣΟΚ ομιλούν περί της ύπαρξης «φακέλων για πέντε-έξι στελέχη της ΝΔ», ενώ από την άλλη μεριά στελέχη της ΝΔ διατυπώνουν ανοικτά την άποψη ότι «ήταν σφάλμα του κ. Μητσotάκη να συμπεριλάβει τον κ. Παλαιοκρασά στους εκλογικούς συνδυασμούς»).

Το σκάνδαλο Κοσκωτά αποτελεί έμπνευση και δημιούργημα του Ανδρέα Παπανδρέου. Υπάρχουν όλα τα στοιχεία που αποδεικνύουν την πολιτική ευθύνη και την ηθική αυτοργία του πρωθυπουργού της «Αλλαγής» και είναι βέβαιο ότι μπορούν να βρεθούν και στοιχεία που αποδεικνύουν και άλλου είδους ενοχές. Συνεπώς, το «απυρόβλητο» που απολαμβάνει αυτή τη στιγμή ο Ανδρέας Παπανδρέου από το κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης μόνο σε δυσμενείς σκέψεις για τις προθέσεις και τις επιδιώξεις του κ. Μητσotάκη μπορεί να οδηγήσει.



Και καλά ο κ. Μητσotάκης και η ΝΔ. Μπορεί να πει κανείς ότι το «σκάνδαλο Κοσκωτά» απειλεί «να διαλύσει πλήρως το μαγαζί» και να χαλάσει τους κανόνες του παιχνιδιού, επειδή αποκαλύπτει το σκοτεινό παρασκήνιο της πολιτικής, τα «λαδώματα» των πολιτικών. Η αριστερά, όμως; Πώς είναι δυνατόν η κ. Μαρία Δαμανάκη να δηλώνει, λίγες μόνο ημέρες μετά τη θύελλα που προκάλεσε το «άνοιγμα Φλωράκη» προς το ΠΑΣΟΚ, ότι «η πορεία του τόπου δεν εξαρτάται από τον Ανδρέα Παπανδρέου, δεν μας ταιριάζει να βγούμε μετωπικά κατά του Ανδρέα Παπανδρέου;». Και πώς είναι δυνατόν η Πολιτική Επιτροπή του Συνασπισμού να ανακοινώνει ότι δεν θα συνεργαστεί με πρόσωπα που συνδέονται, με πολιτικές ή ποινικές ευθύνες με τα σκάνδαλα και την ίδια στιγμή ο κομπάζων ως Ροβεσπιέρος κ. Μητσotάκης να δηλώνει ότι όταν γίνει πρωθυπουργός «οι ένοχοι θα τιμωρηθούν όσο ψηλά κι αν βρίσκονται».

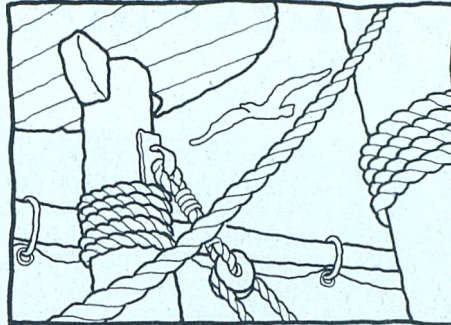
Όλοι θέλουν να πείσουν το εκλογικό σώμα ότι δηλώσεις σαν και τις προηγούμενες σημαίνουν «κάθαρση». Αλλά κανείς δεν αναφέρει το όνομα του Ανδρέα Παπανδρέου. Ποια είναι τα «πρόσωπα» που υπαινίσσεται η Πολιτική Επιτροπή του Συνασπισμού; Ποιοι είναι οι «υψηλά ιστάμενοι ένοχοι» του κ. Μητσotάκη; Γιατί κανείς δεν αναφέρει το όνομα του Ανδρέα Παπανδρέου; Γιατί όλοι εξυπηρετούνται από το φόβο του «Μένιου» και του Λούβαρη να μιλήσουν και κάνουν ότι δεν γνωρίζουν πως ο Κοσκωτάς κατοικοεδρεύει εδώ και όχι στο Σάλεμ. Ίσως οι γενεσιουργές αιτίες των σκανδάλων να βρίσκονται πολύ πιο βαθιά από όσο νομίζαμε μέχρι τώρα. □

Μόμπυ Ντικ

του Δημήτρη Χαντζόπουλου



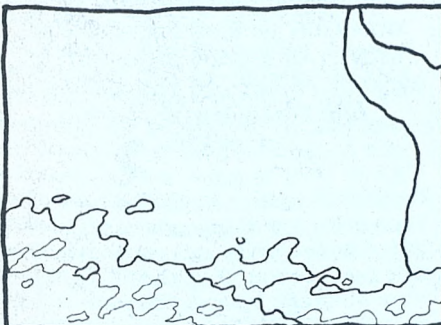
ΤΟ ΛΙΜΑΝΙ ΒΕΣΦΥΖΕ ΑΠΟ ΖΩΗ. ΤΟ ΚΥΝΗΓΙ ΤΗΣ ΦΑΛΛΙΝΑΣ ΒΡΙΣΚΟΤΑΝ ΣΤΟ ΦΟΡΤΕ ΤΟΥ.



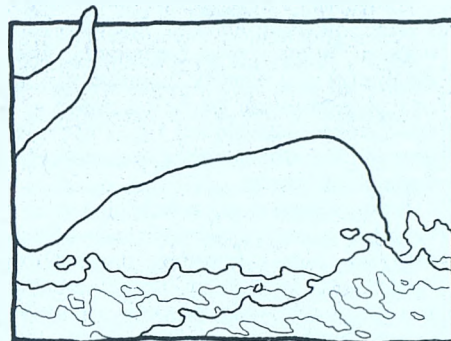
ΧΑΖΕΥΑ ΟΛΗ ΤΗ ΜΕΡΑ ΤΑ ΕΠΙΒΛΗΤΙΚΑ ΙΣΤΙΟΦΟΡΑ ΚΑΙ ΤΑ ΣΚΑΜΜΕΝΑ ΠΡΟΣΩΠΑ.



ΤΟ ΒΡΑΔΥ ΜΕ ΒΡΗΚΕ ΔΙΠΛΑ Σ' ΕΝΑΝ ΦΛΥΑΡΟ ΓΕΡΟ-ΝΑΥΤΙΚΟ ΚΑΙ ΕΝΑ ΜΠΟΥΚΑΛΙ ΡΟΥΜΙ.



«...ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΠΡΑΣΙΝΕΣ, ΓΑΛΑΖΙΕΣ ΚΑΙ ΚΟΚΚΙΝΕΣ. ΚΑΘΕ ΜΙΑ ΘΕΛΕΙ ΚΙ ΑΛΛΟ ΚΥΝΗΓΙ.»



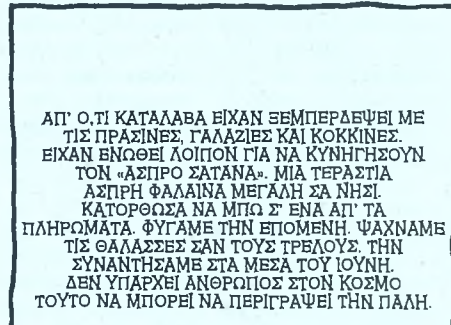
«ΤΙΣ ΚΥΝΗΓΑΝΕ ΓΙΑ ΤΟ ΛΙΠΟΣ. ΜΙΑ ΚΑΛΗ ΜΠΑΖΑ ΚΡΑΤΑΕΙ ΚΑΙ ΤΕΣΣΕΡΑ ΧΡΟΝΙΑ.»



«Η ΟΛΗ ΔΟΥΛΕΙΑ ΓΙΝΕΤΑΙ ΜΕ ΤΟ ΚΑΜΑΚΙ...» ΟΣΟ ΜΙΛΑΓΕ ΤΟ ΜΥΑΛΟ ΜΟΥ ΓΥΡΝΑΓΕ ΣΤΑ...



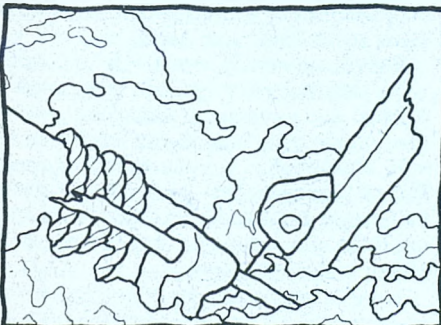
...ΣΤΑ ΓΥΡΩ ΤΡΑΠΕΖΙΑ ΠΟΥ ΟΙ ΚΑΠΕΤΑΝΕΟΙ ΦΤΙΑΧΝΑΝ ΤΙΣ ΛΙΣΤΕΣ ΜΕ ΤΑ ΠΛΗΡΩΜΑΤΑ.



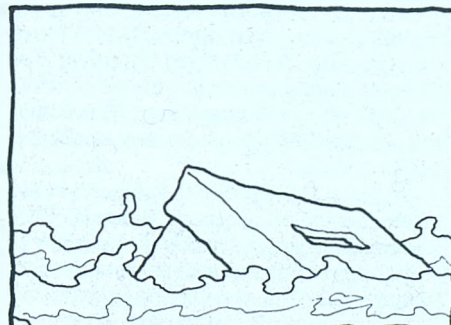
ΑΠ' ΟΤΙ ΚΑΤΑΛΑΒΑ ΕΙΧΑΝ ΣΕΜΠΕΡΑΨΕΙ ΜΕ ΤΙΣ ΠΡΑΣΙΝΕΣ, ΓΑΛΑΖΙΕΣ ΚΑΙ ΚΟΚΚΙΝΕΣ. ΕΙΧΑΝ ΕΝΘΕΙ ΛΟΙΠΟΝ ΓΙΑ ΝΑ ΚΥΝΗΓΗΣΟΥΝ ΤΟΝ «ΑΣΠΡΟ ΣΑΤΑΝΑ». ΜΙΑ ΤΕΡΑΣΤΙΑ ΑΣΠΡΗ ΦΑΛΛΙΝΑ ΜΕΓΑΛΗ ΣΑ ΝΗΣΙ. ΚΑΤΟΡΘΩΣΑ ΝΑ ΜΠΩ Σ' ΕΝΑ ΑΠ' ΤΑ ΠΛΗΡΩΜΑΤΑ. ΦΥΓΑΜΕ ΤΗΝ ΕΠΟΜΕΝΗ ΨΑΧΝΑΜΕ ΤΙΣ ΘΑΛΑΣΣΕΣ ΣΑΝ ΤΟΥΣ ΤΡΕΛΟΥΣ. ΤΗΝ ΣΥΝΑΝΤΗΣΑΜΕ ΣΤΑ ΜΕΣΑ ΤΟΥ ΙΟΥΝΗ. ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΟΥΤΟ ΝΑ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΠΕΡΙΓΡΑΨΕΙ ΤΗΝ ΠΑΛΗ.



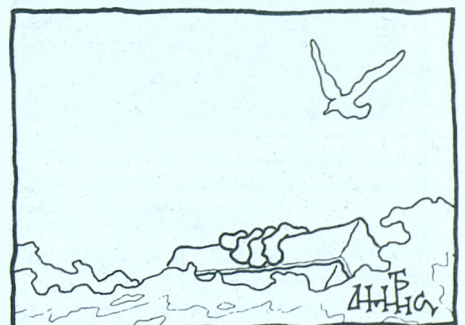
ΤΙΝΑΖΟΤΑΝ ΚΑΙ ΑΝΑΠΟΔΟΓΥΡΙΖΕ ΤΑ ΠΑΝΤΑ. ΧΤΥΠΟΥΣΕ ΣΑΝ ΠΛΗΓΟΜΕΝΟ ΒΟΥΝΟ ΜΕΧΡΙ...



...ΠΟΥ ΠΗΡΕ ΜΑΖΙ ΤΗΣ ΣΤΟΝ ΑΠΥΘΜΕΝΟ ΟΚΕΑΝΟ ΚΑΡΑΒΙΑ ΚΑΙ ΠΛΗΡΩΜΑΤΑ.



ΟΤΑΝ ΟΛΑ ΓΑΛΗΝΕΨΑΝ ΕΝΑ ΚΟΥΤΙ ΜΟΝΟ ΕΠΕΠΛΕΕ ΔΙΠΛΑ ΜΟΥ. ΉΤΑΝ ΜΙΑ ΚΑΛΠΗ.



ΑΡΠΑΧΤΗΚΑ ΠΑΝΩ ΤΗΣ. ΗΜΟΥΝ ΒΕΑΝΤΑΗΜΕΝΟΣ. ΔΕΝ ΕΙΧΑ ΕΠΙΛΟΓΕΣ.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΙΤΙΚΗ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Τόμας Μαν

ΤΡΕΙΣ ΝΟΥΒΕΛΕΣ

Αναστάτωση και πρώιμος πόνος
Το αίμα των Βέλζουγκεν
Η Απατημένη



ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΙΤΙΚΗ

Τόμας Μαν
Τρεις Νουβέλες. Αναστάτωση και πρώιμος πόνος, Το αίμα των Βέλζουγκεν, Η Απατημένη

Στην ίδια σειρά κυκλοφορούν

Ίταλο Καλβίνο
Η μέρα ενός εκλογικού αντιπροσώπου

Αλεξέι Τολστόι· Ορέστι Σομόφ
Δύο διηγήματα φαντασίας

Ρικάρντο Μπαζέλι
Ο διάβολος στο Ποντελύνγκο

Ονορέ ντε Μπαλζάκ
Μια σκοτεινή υπόθεση

Άνταλμπερτ Στίφτερ
Η φοβερή τροπή των πραγμάτων

Ντάνιελ Ντεφόου
Η πανούκλα στο Λονδίνο

Μπέρτολτ Μπρεχτ
Οι δουλειές του κ. Ιουλίου Καίσαρος

Εκδόσεις Κριτική, Πατούσα 3, Αθήνα,
τηλ. 3639434

ΛΙΣΤΟ-ΜΑΧΙΕΣ ΣΤΗΝ ΑΡ

Τρία πρόσωπα και στις λίστες κυρίως στα δυο μεγάλα κόμματα που δεν τόλμησαν ούτε κι αυτή τη φορά να διαταράξουν τις πάγιες ισορροπίες τους. Πρόσωπα που ευθύνονται απολύτως για τα αδιέξοδα και τη γενικότερη πολιτική κρίση που πλήττει τη χώρα. Πρόσωπα που ανερυθρίαστα ζητούν για μια ακόμη φορά την ψήφο των καθημαγμένων και εν πολλοίς, αμήχανων πολιτών.

Υποψήφιοι εθισμένοι στις πελατειακές σχέσεις με τους πολίτες, που περιφρονούν τις δημοκρατικές διαδικασίες, αποδεχόμενοι τον άνωθεν διορισμό στη λίστα, περιφέρονται αυτές τις μέρες στα συνοικιακά καφενεία και τις λαϊκές αγορές της Θεσσαλονίκης, εκφωνώντας αγοραίες ρητορείες.

Η Θεσσαλονίκη της αιθαλομίχλης, του «γκρίζου πύργου», των ερωτικών ανθρών και των ανέραστων υποψηφίων, προετοιμάζεται κι αυτή για τον «τελικό του πολιτικού ποδοσφαίρου». Πανέτοιμες οι «ομάδες» έχουν ξεχυθεί στο «γήπεδο».

Οι πράσινοι

Το ΠΑΣΟΚ με αρχηγό τον Άκη Τσοχατζόπουλο παρουσιάζει την ακόλουθη σύνθεση: Παπαθεμελής Στ., Ακριτίδης Ν., Καστανίδης Χ., Χατζηπέτρου Αργ., Πετράκης Π., Ιντζές Τ., Γκογκότσης Αντ., Λαμπράκη Λίνα, Χαριτίδου Σ., Χαλαράμπους Ελ., Μαναβής Θεοχ., Παπαδάκης Ν. Πρέπει να σημειωθεί ότι μέχρι αυτή τη στιγμή που έχει γραφεί αυτό το κείμενο δεν έχουν δοθεί στη δημοσιότητα οι λίστες, από το ΠΑΣΟΚ. Επειδή όμως δεν αναμένονται ουσιαστικές αλλαγές ούτε εκπλήξεις παραθέτουμε το παρασκήνιο. Κατ' αρχήν στη συγκρότηση της λίστας αναμείχθηκε ελάχιστα ο «τέως Θεσσαλονικάρχης» Κ. Λαλιώτης που θεωρείται από τα τοπικά στελέχη ως υπεύθυνος της αποτυχημένης προσπάθειας για οργανωτική ανασυγκρότηση του ΠΑΣΟΚ. Με απώθηση του Άκη Τσοχατζόπουλου δεν έθεσαν υποψηφιότητα οι λεγόμενοι «κομματικοί» (Μαγκριώτης, Τρικούκης και Αλεξανδρίδης) για να μην αποδυναμωθεί ο ίδιος.

Παράλληλα, η τοπική οργάνωση εναντιώθηκε στην υποψηφιότητα του Ν. Αθανασόπουλου με το έμμεσο επιχείρημα ότι δεν ασχολήθηκε ποτέ με τοπικά προβλήματα (λες και οι άλλοι ασχολήθηκαν) αλλά επί της ουσίας πρόκειται για καταγγελία των σχέσεων του πρώην υπουργού με τους περιβόητους «λεσχιάρχες» της Θεσ/κης. Μικρή εκπλήξη θεωρείται η

Ίδιο και πανομοιότυπο με εκείνο του '85 το προεκλογικό σκηνικό. Τίποτα δεν άλλαξε. Ψευδεπίγραφο.

Κουραστικοί μονόλογοι, πολύχρωμες και κιτς συγκεντρώσεις, αφιονισμένες ομάδες μεταφερόμενων οπαδών και πληκτικοί γέροντες που φλυαρούν ακατάπαυστα από τα μπαλκόνια, επιμένοντας ότι ατενίζουν με αισιοδοξία το 2000 όταν είναι σχεδόν βέβαιο ότι θα ανήκουν σε αυτή τη χρονολογία και από βιολογική άποψη στο παρελθόν.

συμμετοχή στο ψηφοδέλτιο του διαγραμμένου και πρώην βουλευτή του ΠΑΣΟΚ Τάσου Ιντζέ, που συνεργάστηκε στις εκλογές του '85 με το ΚΚΕ. Τώρα που στην Αριστερά έγινε «η θάλασσα γιαούρτι» φαίνεται ότι ο Τάσος έχασε το «κουτάλι». Επίσης στο ψηφοδέλτιο συμμετέχει ο Πέτρος Πετράκης στέλεχος της ΕΔΑ (Γλέζος) με μικρές πιθανότητες επιτυχίας, αν και του δόθηκαν υποσχέσεις για πρωτοδότηση. Για πρώτη φορά συμμετέχει επίσης ο «κομματικός» Ν. Παπαδάκης που υποστηρίζεται και από τον κομματικό μηχανισμό. Μεγάλες αντιδράσεις στο εσωτερικό του ΠΑΣΟΚ προκάλεσε η υποψηφιότητα του δικηγόρου και συζύγου της Αγγέλας Κοκόλα κ. Λεωτ. Κωνσταντινίδη που οργάνωσε προεκλογικές συγκεντρώσεις πολύ νωρίτερα από την επίσημη ανακοίνωση της λίστας.

«Φαβορί» στο ψηφοδέλτιο ήταν ο Άλκης Μπαλτάς, διευθυντής της Κρατικής Ορχήστρας Θεσσαλονίκης που ωστόσο δεν επιθυμούσε να εγκαταλείψει τη θέση του στην Κ.Ο.Θ. Ο πρώην πρύτανης κ. Δ. Φατούρος εκδήλωσε την επιθυμία να συμπεριληφθεί στο ψηφοδέλτιο επικρατείας και σε εκλόγιμη θέση.

Εκεί όμως που θα προκληθεί σφοδρότατη αναταραχή είναι στο ευρωψηφοδέλτιο. Σύμφωνα με έγκυρες πληροφορίες πιέζεται ο μοναδικός Θεσσαλονικίος ευρωβουλευτής Νίκος Παπακυριαζής να παραχωρήσει τη θέση του στον θείο της κ. Δήμητρας Λιάνη, στον πρώην υπουργό και σημερινό πρεσβευτή στο Τόκυο κ. Γιώργο Λιάνη.

Τα ίδια περίπου προβλήματα υπάρχουν και στην Β' περιφέρεια Θεσσαλονίκης όπου μετά την παραίτηση του κ. Τσαπάρα για λόγους υγείας, διεκδικεί την εκλογή του ο πρωθυπουργικός γιός Νίκος

ΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

του Βαγγέλη Γιαχνή

Εκδόσεις Παπαζήση

Παπανδρέου. Στη Β' περιφέρεια θα υπάρξουν μεγάλες ανατροπές καθώς διεκδικούν την εκλογή τους νέοι παράγοντες της περιοχής όπως ο πρόεδρος της ΚΥΔΕΠ **Κ. Διαμαντής**, ο **Γερανίδης**, ο **Λασκαρίδης** κλπ.

Τέλος, πρέπει να σημειωθεί ότι τα οργανωτικά σχήματα που στήθηκαν από τον **Κ. Λαλιώτη** κατά τη συγκρότηση της ΟΕΣ έχουν αντικατασταθεί από άλλα πιο ευέλικτα και ολιγομελή, επιβεβαιώνοντας έτσι και στην πράξη την αποτυχία εκίνησης της αισιόδοξης προσπάθειας.

Το ΠΑΣΟΚ αποδίδει μεγάλη σημασία στη σύγκριση των δυο συγκεντρώσεων στην πόλη (ΝΔ και ΠΑΣΟΚ) γι' αυτό και προσπαθεί να έπεται της **Ν. Δημοκρατίας**. Αν η **ΝΔ** πραγματοποιήσει τη συγκέντρωσή της την Κυριακή 11.6., το ΠΑΣΟΚ θα προτιμήσει την πραγματοποίηση της δικής του τη Δευτέρα 12.6. για να αξιοποιήσει τις εντυπώσεις την τελευταία εβδομάδα προ των εκλογών.

Οι γαλάζιοι

Στο αντίπαλο στρατόπεδο της **Ν. Δημοκρατίας** τα προβλήματα πήραν τη μορφή της εμφύλιας σύρραξης, με καταλήψεις, τραμποुकισμούς και μαχαρώματα, αλλά τελικά αποσοβήθηκε η διάσπαση. Στο ψηφοδέλτιο της **ΝΔ** στην Α' περιφέρεια της Θεσσαλίας συμμετέχουν οι: **Κ. Μητσοτάκης**, **Σ. Κούβελας**, **Κ. Καραμανλής**, **Δ. Σταμάτης**, **Γ. Σφενδόνης**, **Δ. Βουδούρης**, **Β. Παπαγεωργόπουλος**, **Γ. Τσαλουχίδης**, **Κ. Πυλαρινός**, **Τ. Σπηλιόπουλος**, **Φ. Παρτσαφυλίδου**, **Π. Ψωμιάδης**, **Σ. Δανιηλίδης**.

Αντιδράσεις προκάλεσε η συμμετοχή του **Κ. Πυλαρινού** πρώην νομάρχη της Θεσσαλονίκης, που αποχώρησε από τη **ΝΔ** κατά τη διάρκεια των σεισμών του '78 και στη συνέχεια είχε σχέσεις με την «κίνηση της Βόλβης». Τελευταία ο **Κ. Πυλαρινός** ήταν συνομιλητής και του ΠΑΣΟΚ αλλά τελικά προτίμησε τη λίστα της **ΝΔ**.

Η υποψήφιοτητα του καραμπινάτου χουντικού, πρώην διορισμένου Δημάρχου της χούντας, στις Συκιές, **Σάββα Δανιηλίδη** προκάλεσε πολλές υπηρεσίες στην «καραμανλική τάση» που επιθυμεί να αποχρωματισθεί η παράταξη από τις «σκιές» της χούντας. Ο **Κ. Δανιηλίδης** όμως είναι «άνθρωπος» του Μητσοτάκη που προσέφερε πολλές υπηρεσίες στην ταργαμένη περίοδο των τελευταίων χρόνων στη Θεσσαλονίκη. Αλλά ο **Κ. Δανιηλίδης** δεν είναι ο μοναδικός χουντικός.

Στο ψηφοδέλτιο της Β' περιφέρειας συμπεριλαμβάνεται και ο **Κ. Ζαχαράκης**

που είχε διατελέσει μέλος της πολιτικής επιτροπής της ΕΠΕΝ, είναι εκλεγμένος Δημοτικός Σύμβουλος και προσωπικός φίλος του **Σ. Κούβελα**. Ο **Κ. Ζαχαράκης** εκπόρθησε τον **Κ. Σαλαγκούδη** που ήταν και σίγουρος για την εκλογή του. Οι ομάδες του **Κ. Σαλαγκούδη** δημιούργησαν τη φασαρία με τις καταλήψεις και τα όσα ευτράπελα συνέβησαν τις τελευταίες μέρες στο χώρο της **ΝΔ**. Αντιδράσεις όμως —άλλου τύπου— προκάλεσε και η υποψηφιότητα του **Κ. Ερμείδη**, γιού του παλαιού πολιτικού. Ο **Κ. Ερμείδης** χαρακτηρίζεται «άκαπνος» και «αριστερός» λόγω της συμμετοχής του, όταν ήταν φοιτητής στην οργάνωση ΕΚΟΝ - Ρήγας Φεραίος.

Ο Συνασπισμός

Μεγάλες δυσκολίες συνάντησε το ηγετικό κλιμάκιο του «συνασπισμού της Αριστεράς και της Προόδου» για την κατάρτιση του ψηφοδελτίου της Θεσσαλονίκης. Το πρόβλημα που προέκυψε εδώ ακούει στο όνομα **Στέλιος Νέστωρ**. Ο **Κ. Νέστωρ** ήθελε τη μια από τις δυο εκλογίμες θέσεις του «Συνασπισμού» στη Θεσσαλονίκη. Αρνήθηκε το ψηφοδέλτιο της Επικρατείας, αλλά και την εκλογή του με το Ευρωψηφοδέλτιο. Το πρόβλημα λύθηκε με τη μετατόπιση του γραμματέα της ΚΟΕ της ΕΑΡ **Κ. Δ. Γιατζόγλου** στο ψηφοδέλτιο Επικρατείας, αλλά οι εντυπώσεις παρέμειναν. Είναι η πρώτη φορά που εκλέγεται γραμματέας τοπικής οργάνωσης με το ψηφοδέλτιο Επικρατείας.

Κατά τα άλλα στο ψηφοδέλτιο συμμετέχουν εκ μέρους του ΚΚΕ ο γραμματέας της ΚΟΕ **Γιάννης Κατσαρός** που αναμένεται και να εκλεγεί, η **Γ. Σεβαστιάδου**, ο **Μάκης Τρικούκης**, ο **Παρ. Παρασκευόπουλος** και εκ μέρους της ΕΑΡ οι **Κ. Παπαθεοδώρου** και **Λ. Χαλβατζής**.

Πρέπει να σημειωθεί ότι στο ψηφοδέλτιο κυριαρχούν οι λεγόμενοι μετριοπαθείς, αλλά όχι και οι ένθερμοι υποστηρικτές της ανανέωσης. Στο ΚΚΕ με την εκλογή του **Κ. Κατσαρού** ανοίγει το παιχνίδι της διαδοχής στη θέση του γραμματέα της ΚΟΕ, αφού ο **Κ. Κατσαρός** δεν θα μπορεί πλέον να ανταποκριθεί και στην ιδιότητα του βουλευτή αλλά και σ' αυτή του γραμματέα.

Ως πιθανότερη διάδοχος εμφανίζεται η **Κ. Σεβαστιάδου** που συγκεντρώνει και την προτίμηση του κομματικού μηχανισμού. Τέλος στη Β' περιφέρεια είναι πολύ πιθανή η εκλογή του **Δ. Παπάζογλου** σημερινού Δημοτικού Συμβούλου και στελέχους του ΚΚΕ. Οι λίστες λοιπόν έτοιμες. Οι ψήφοι όμως; □

ΜΑΝΟΣ ΜΑΡΚΟΓΛΟΥ

ΕΝΑΣ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΤΟΥ ΑΝΔΡΕΑ
ΘΥΜΑΤΑΙ... ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΕΙ

ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ: ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ Κ. ΑΠΟΣΤΟΛΑΤΟΥ



Εκδόσεις Παπαζήση

Μαρία Ν. Αντωνοπούλου

Θεωρία και Ιδεολογία
στη σκέψη

των κλασικών της κοινωνιολογίας

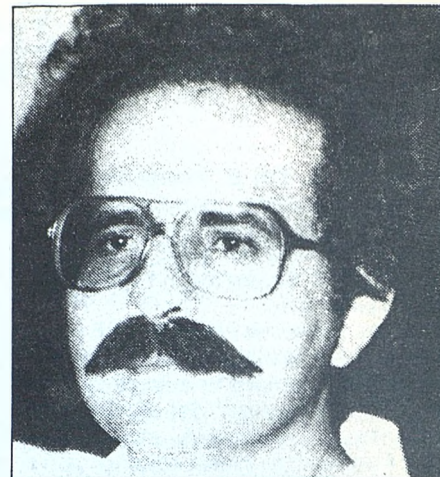
Εκδόσεις Παπαζήση

- Νικηταρά 2
- 3622496 - 3609150

Ο ΜΙΜΗΣ ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ

μιλά στο «ΑΝΤΙ» για:

- την πρόταση του Συνασπισμού για μεταβατική κυβέρνηση·
- την κάθαρση και τις ευθύνες του ΠΑΣΟΚ·
- τη συνεργασία, το λαϊκισμό και την προοπτική του Συνασπισμού·
- τον Χ. Φλωράκη, Κ. Καραμανλή, Α. Παπανδρέου και τον Κ. Μητσοτάκη·
- την κοινωνική αλλαγή και την Αριστερά.



Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΤΗΣ 19ης ΙΟΥΝΙΟΥ

Ένα από τα θέματα που συζητήθηκαν τις τελευταίες μέρες ήταν οι μετεκλογικές εξελίξεις και ιδιαίτερα η συνεργασία μεταξύ Συνασπισμού και ΠΑΣΟΚ. Σε σχετική απόφαση της πολιτικής επιτροπής του Συνασπισμού (22 Μαΐου) μεταξύ άλλων επισημαίνεται ότι ο Συνασπισμός ζητάει από το λαό να αποδοκιμάσει και το ΠΑΣΟΚ και τη ΝΔ γιατί και οι δύο εργάζονται για τη διατήρηση ή την επάνοδο στο δικομματισμό και την απώθηση της Αριστεράς στη γωνία. Στο θέμα της κυβέρνησης μετά τις εκλογές τονίζεται ότι ένας ισχυρός Συνασπισμός θα μπορεί να προτείνει και να εξασφαλίσει μια προοδευτική δημοκρατική κυβέρνηση, μια κυβέρνηση κάθαρσης και δημοκρατικής ανασυγκρότησης.

Όσον αφορά το θέμα των προσώπων υπογραμμίζεται —χωρίς όμως να γίνεται αναφορά σε συγκεκριμένα πρόσωπα ούτε στον Α. Παπανδρέου— ότι σε αυτά δεν μπορούν να περιληφθούν πρόσωπα που το όνομά τους ενεπλάκη στην υπόθεση των σκανδάλων είτε με την έννοια ποινικών, είτε με την έννοια κορυφαίων πολιτικών ευθυνών.

Σε αυτά τα θέματα καθώς και στη σημερινή πολιτική κρίση, την προοπτική του Συνασπισμού, την πρόταση της Αριστεράς για την μεταβατική κυβέρνηση, την κάθαρση, το ΠΑΣΟΚ και τη ΝΔ αναφέρεται η συνέντευξη που ακολουθεί με τον Μ. Ανδρουλάκη αναπληρωματικό μέλος του Π.Γ. του ΚΚΕ και μέλος της Πολιτικής Επιτροπής του Συνασπισμού της Αριστεράς και της Προόδου.

Γ.Φ.

ΕΡ: Σήμερα όλοι μιλάνε για την «πολιτική κρίση». Ορισμένοι μάλιστα την χαρακτηρίζουν ως μία από τις μεγαλύτερες των τελευταίων 40 χρόνων. Τι διέξοδο βλέπεις σ' αυτή την κρίση;

ΑΠ: Η παρούσα πολιτική κρίση έχει υπόβαθρο, έχει υπέδαφος πάει πολύ πιο μακριά και πιο βαθιά, από τον αφρό της πολιτικής ζωής δηλαδή, εκφράζει μία εξάν-

τληση ενός τύπου ανάπτυξης στην Ελλάδα, ενός μοντέλου οικονομικής ανάπτυξης και την εξάντληση ενός μοντέλου διακυβέρνησης —του δικομματικού μοντέλου.

Έτσι, θεωρώ ότι έχει ως «καπέλο» αυτή η εξάντληση τον εκφυλισμό της διακυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ. Αυτό που δημοσιογραφικά ονομάστηκε ήθος και ύφος. Το

ερώτημα, όμως, που είχα βάλει και σε σχετική συζήτηση του ΑΝΤΙ είναι αν ακολουθηθεί η ίδια πολιτική διαχείρισης αυτού του μοντέλου, αν ακολουθηθεί αυτό το μοντέλο διακυβέρνησης, με μεγαλύτερη ευπρέπεια, π.χ. από τη ΝΔ, θα βγούμε από την κρίση; Η γνώμη μας είναι όχι. Υπάρχουν μονιμότερα και βαθύτερα στοιχεία αυτής της κρίσης που απαιτούν να μπούμε σ' έναν καινούριο δρόμο ως χώρα. Αυτός ο δρόμος απαιτεί μια ηγεμονία των αριστερών και προοδευτικών δυνάμεων στην πολιτική ζωή της Ελλάδας, απαιτεί ένα νέο πλोक διακυβέρνησης. Το κρίσιμο, λοιπόν, ερώτημα είναι αν θα μπούμε στη δεκαετία του '90 με ισχυρές συμμαχικές κυβερνήσεις των αριστερών και προοδευτικών δυνάμεων ή με συντηρητικές. Θα έλεγα ότι γι' αυτή την καθοριστική σύγκρουση του 1990 «πρόκριμα» είναι οι εκλογές της 18ης Ιουνίου. Δεν πρόκειται αυτές καθαυτές να λύσουν το πρόβλημα.

ΕΡ: Μιλάς για μια σύγκρουση προοδευτικών και συντηρητικών δυνάμεων. Βλέπεις μια συνεργασία ΠΑΣΟΚ - Συνασπισμού μετά τις εκλογές;

ΑΠ: Οι ισχυρές συμμαχικές κυβερνήσεις στις οποίες αναθέρρηκα για να μπούμε στη δεκαετία του '90 και οι οποίες θα είναι ικανές να αλλάξουν το μοντέλο της οικονομικής ανάπτυξης δεν μπορούν να γίνουν με τη σημερινή δομή και συγκρότηση του ΠΑΣΟΚ. Προϋποθέτουν ριζικές ανακατατάξεις στο χώρο του ΠΑΣΟΚ. Ο χώρος που καλύπτει το ΠΑΣΟΚ είναι, οπωσδήποτε, προοδευτικός χώρος και περικλείει σημαντικές προοδευτικές δυνάμεις. Θα έχουμε, μάλλον στο προσεχές διάστημα ριζικές ανακατατάξεις. Θα αλλάξει το πολιτικό σκηνικό και ο πολιτικός χάρτης της χώρας. Αυτό είναι που θα δώ-

σει τη δυνατότητα να μπούμε στη δεκαετία του '90 με ισχυρές συμμαχικές κυβερνήσεις της αριστεράς και της προόδου. Άλλο πράγμα είναι τώρα ο μετεκλογικός συσχετισμός δυνάμεων. Δεν μπορεί από ό,τι φαίνεται να βγάλει τέτοιες ισχυρές κυβερνήσεις.

ΕΡ: Συνεπώς πώς βλέπεις το ρόλο της αριστεράς σ' αυτή τη «μεταβατική περίοδο»; Λες ότι θα υπάρξει κάποια κρίση στο ΠΑΣΟΚ καθώς και ορισμένες ανακατατάξεις...

ΑΠ: ...αυτό όμως είναι μια ολόκληρη περίοδος. Έτσι δεν είναι; Μιλώ για μια μεταβατική περίοδο ανασύνταξης του προοδευτικού χώρου, που δεν μπορούμε να προσδιορίσουμε τη διάρκειά της...

ΕΡ: ...ο ρόλος της Αριστεράς σ' αυτή την περίοδο ποιος μπορεί να είναι;

ΑΠ: Καταλυτικός ρόλος για την ανασύνταξη όλου του προοδευτικού χώρου.

ΕΡ: Το ερώτημα που τίθεται από ορισμένους είναι σαφές. Θα συνεργαστεί η Αριστερά σ' αυτή τη μεταβατική περίοδο με το ΠΑΣΟΚ ή θα προτείνει έναν άλλο δρόμο για να μπορέσει να προχωρήσει τη δική της λογική για την κοινωνική αλλαγή και το σοσιαλισμό;

ΑΠ: Η ισχυρή συμμαχική κυβέρνηση της αριστεράς και της προόδου με ισχυρές πλειοψηφίες, με ισχυρές συγκαταθέσεις από το λαό που απαιτούνται για να προχωρήσουμε σε μια ριζική ανασυγκρότηση της ελληνικής κοινωνίας δεν είναι δυνατόν να βγουν από τις εκλογές της 18ης Ιουνίου. Να είμαστε σαφείς σ' αυτό. Δηλαδή, δεν μπορεί να βγει «κυβέρνηση των ονείρων μας» στις 19 του Ιούνη. Δεν φαίνεται ότι έχουμε τέτοιους συσχετισμούς. Μπορεί να βγει όμως μια άλλη κυβέρνηση, που δεν είναι των «ονείρων» μας, αλλά όπως συμβαίνει και στην οικογενειακή ζωή δεν παντρεύεται κανείς, πάντα, υποχρεωτικά την «γυναίκα των ονείρων» του, όμως, μπορεί να κάνει θαυμάσια οικογένεια και υγιή παιδιά.

Επομένως μιλάμε για μια κυβερνητική λύση άμεσης δημοκρατικής απόδοσης. Και εμείς δηλώνουμε σαφώς ότι αν είναι ισχυρός ο Συνασπισμός, αν αποκλείσουμε την αυτοδυναμία της ΝΔ και αν ηττηθεί στις εκλογές η πολιτική και η ηγεσία του ΠΑΣΟΚ, οπωσδήποτε, θα μπορέσουμε να προχωρήσουμε σ' ένα κυβερνητικό σχήμα — ανεξάρτητα ποιος θα έχει το μεγαλύτερο μέρος της πρωτοβουλίας για αυτό το σχήμα — σε ένα κυβερνητικό σχήμα το οποίο θα χαρακτηρίζεται από ορισμένα πράγματα: καθαρή μέχρι το τέλος, δημοκρατικούς κανόνες λειτουργίας, προοδευτικό πρόγραμμα για τα επείγοντα προβλήματα της χώρας και φερέγγυα σύνθεση. Έχουμε πει πολλές φορές πως δεν θα γίνουμε πλυντήριο. Είπα «πρόγραμμα για τα επείγοντα προβλήματα της χώρας». Για μένα η διάρκεια αυτής της κυβέρνησης θα είναι το πολύ 8-10 μήνες. Φυσικά, τίποτα δεν αποκλείει να έχει μεγαλύτερη βιωσιμότητα. Δηλαδή, να ξεπεράσουμε και το σκόπελο της προεδρίας της Δημοκρατίας. Όμως το πιο πιθανό, πολιτικά, φαίνεται ότι θα έχουμε μία κυβέρνηση 8-10 μηνών, λόγω της ενδεχόμενης δυσπραγίας της νέας Βουλής να εκλέξει πρόεδρο. Αυτή πρέπει να αποδώσει άμεσα ένα χειροπιαστό έργο, να μεταβάλει όλο το πολιτικό κλί-

μα στη χώρα, να πάμε στις επόμενες εκλογές και να διεκδικήσουμε σαν ευρύτερος κοινωνικο-πολιτικός συνασπισμός της Αριστεράς και της προόδου την πλειοψηφία του ελληνικού λαού. Να καταφέρουμε ένα ουσιαστικό κτύπημα στη συντήρηση και στη συντηρητική πολιτική.

ΕΡ: Μίλησες για «δημοκρατικούς κανόνες λειτουργίας» και για μία περίοδο 8-10 μηνών...

ΑΠ: ...που να μην αφήσουμε την πρωτοβουλία των κινήσεων για νέες εκλογές στη συντηρητική παράταξη. Πρέπει εμείς οι ίδιοι να αναλάβουμε την πρωτοβουλία των εξελίξεων που θα οδηγήσουν σε ισχυρότερες πλειοψηφίες ικανές να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα της χώρας, να δώσουν ριζικές λύσεις στα προβλήματα. Τι μπορούμε να κάνουμε;

Το πρώτο είναι να αλλάξουμε τις αρχές διακυβέρνησης της χώρας. Αυτή τη στιγμή έχουμε έναν πρωθυπουργό «αφέντη», «βασιλέα», δεν υπάρχει υπουργικό συμβούλιο, δεν υπάρχει ουσιαστικός έλεγχος της Βουλής πάνω στην κυβέρνηση, δεν υπάρχει καμία διαφάνεια. Αντιθέτως υπάρχουν «νονοί», κυκλώματα και «παράκεντρα» της εξουσίας. Πρέπει επομένως να λειτουργήσει το υπουργικό συμβούλιο και η κυβέρνηση ως συλλογικός θεσμός, ο οποίος να λογοδοτεί διαρκώς στη Βουλή. Γι' αυτό προβλέπουμε ότι κάθε 15 ημέρες ο πρωθυπουργός θα πηγαίνει στη Βουλή και θα λογοδοτεί. Θα προβλέπεται δηλαδή η «ημέρα του πρωθυπουργού».

Το δεύτερο είναι ότι θα πρέπει να καθιερωθεί αμέσως η απλή αναλογική.

Τρίτο, πρέπει να υπάρξει ριζικός εκδημοκρατισμός των θεσμών. Αυτά που αφορούν τη Βουλή, τη σχέση της Βουλής με την κυβέρνηση, την τοπική αυτοδιοίκηση, τη λογοδοσία της κυβέρνησης στη Βουλή, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης — είναι μια ισχυρή δόση εκδημοκρατισμού. Θέλουμε να πάμε — μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα — 5-10 χρόνια μπροστά από την άποψη των θεσμών και του πολιτικού κλίματος.

Τέταρτο είναι η καθαρή. Πρόκειται για τεράστιο θέμα. Πρέπει αμέσως να στείλουμε στο σκαμνί του κατηγορουμέ-

...μεταβατική κυβέρνηση προοδευτικού χαρακτήρα για ορισμένα μέτρα απόλυτης προτεραιότητας.

νου όλους τους ενόχους. Πρέπει να υπάρξει παραδειγματική τιμωρία των ενόχων για να το δει ο λαός. Να υπάρξει πλήρης καταμερισμός των πολιτικών ευθυνών, να υπάρξει νέος νόμος περί ευθύνης υπουργών, να υπάρξει εξεταστική επιτροπή όπου κανένα κόμμα δεν θα έχει την απόλυτη πλειοψηφία, επομένως να μπορεί να λάμψει η αλήθεια, και το κυριότερο — και αυτή είναι η διαφορά μας από τη ΝΔ — να δημιουργήσουμε νέους θεσμούς διαφάνειας και δημοκρατικού ε-

λέγχου που να αποκλείουν περιπτώσεις καταλήστευσης του δημοσίου χρήματος.

Πέμπτο, πρέπει να φτιάξουμε κρατικό προϋπολογισμό και να κατατεθεί στη Βουλή. Και εδώ ερχόμαστε στο μέγα θέμα των ελλειμμάτων. Η δική μας φιλοσοφία είναι αντίθετη με αυτή του ΠΑΣΟΚ και της ΝΔ. Κατ' αρχήν δεν κοροϊδεύουμε κανέναν λέγοντας ότι θα λύσουμε το πρόβλημα των ελλειμμάτων. Χρειαζόμαστε τουλάχιστον πέντε χρόνια παραγωγικής ανασυγκρότησης για να μπορούμε να πούμε ότι θα περιορίσουμε δραστικά τα ελλείμματα. Δεν πρέπει να κοροϊδεύουμε το λαό. Όμως μπορούμε άμεσα να πάρουμε ορισμένα μέτρα για τη μείωση των ελλειμμάτων, να περιορίσουμε τις σπατάλες, να επιβάλουμε διαφάνεια και έλεγχο στις δημόσιες δαπάνες, να επανεξιολογήσουμε τις δημόσιες επενδύσεις, να στραφούμε δηλαδή, σ' αυτές που είναι αποδοτικές και να διευρύνουμε τους δημόσιους πόρους. Αυτό σημαίνει φορολογία σ' αυτούς που δεν πληρώνουν φόρους και πριν από όλα στον μεγάλο κεφάλαιο, στον παρασιτισμό και στην κερδοσκοπία.

Επίσης, έκτο, ορισμένα επείγοντα μέτρα που αφορούν την παιδεία, την υγεία και προπαντός την προστασία του περιβάλλοντος. Πρέπει ο πολίτης να δει μέσα σε οκτώ μήνες ότι κάνουν μια δραστική κίνηση στον τομέα του περιβάλλοντος. Ίσως υποχρεωθούμε να κάνουμε σε ένα μήνα δημοψήφισμα για το περιβάλλον.

Αν χρειασθεί να περιορίσουμε τα Ι.Χ. στην Αθήνα, θα τα περιορίσουμε. Αν χρειασθεί να λάβουμε δρακόντεια μέτρα, θα τα λάβουμε.

ΕΡ: Περιγράφεις μια «μεταβατική κυβέρνηση»...

ΑΠ: Μια «μεταβατική κυβέρνηση» η οποία θα μεταβάλει τους όρους της πολιτικής σύγκρουσης — όχι παρελθοντολογία, όχι λάσπη, ισότιμη σύγκρουση στήθος με στήθος όλων των πολιτικών δυνάμεων. Αυτά είναι η μεγάλη συμβολή μιας τέτοιας μεταβατικής κυβέρνησης προοδευτικού χαρακτήρα. Θα μιλήσουμε με ειλικρίνεια στο λαό ότι δεν μπορούμε να λύσουμε όλα τα προβλήματα. Θα φέρουμε δε, τη ΝΔ και τους άλλους στην τηλεόραση, μπροστά στο λαό. Θα πούμε «πέστε κύριοι τι προτείνετε». Να συγκρίνει ο λαός. Πιστεύουμε ότι θα δοθεί η δυνατότητα μέσα σε 8-10 μήνες στο λαό να συγκρίνει τις διαφορετικές και αντίθετες λύσεις που προτείνουν οι πολιτικές δυνάμεις. Και να οδηγήσουμε εμείς τη χώρα σε νέες εκλογές.

ΕΡ: Περιγράφεις, λοιπόν, μια «μεταβατική κυβέρνηση» και ένα μίνιμουμ πρόγραμμα...

ΑΠ: Δεν θα το έλεγα ούτε καν πρόγραμμα. Ο Συνασπισμός έχει το δικό του πρόγραμμα που είναι μακράς πνοής. Πρόκειται για ορισμένα μέτρα απόλυτης προτεραιότητας που θα μεταβάλουν το πολιτικό σκηνικό και θα δώσουν τη δυνατότητα για μια νέα νικηφόρα σύγκρουση του Συνασπισμού, των αριστερών και προοδευτικών δυνάμεων με τις συντηρητικές πολιτικές.

ΕΡ: Σ' αυτή τη «μεταβατική κυβέρνηση» ποιες δυνάμεις βλέπεις να συμμετέχουν; Το ΠΑΣΟΚ

π.χ. ως έχει σήμερα θα είναι; Διότι υπάρχει η αίτηση από την πλευρά του Συνασπισμού ότι με αυτό το ΠΑΣΟΚ δεν συνεργάζομαστε μετεκλογικά και μάλιστα με τον κ. Α. Παπανδρέου γιατί είναι ο κύριος υπεύθυνος, πολιτικά, για τα σκάνδαλα.

ΑΠ: Στην πολιτική μπορεί να δει κανείς τις εξελίξεις είτε δυναμικά είτε στατικά. Ο Συνασπισμός από την αρχή που συγκροτήθηκε ετοποθετείτο πάνω σε μία δυναμική των πολιτικών εξελίξεων. Είπαμε εμείς ότι ένας ισχυρός Συνασπισμός μπορεί να απελευθερώσει τις εξελίξεις στο χώρο του ΠΑΣΟΚ, να υπάρχουν θετικές ανακατατάξεις σ' αυτό το χώρο και, επομένως, να υπάρχουν όλες οι προϋποθέσεις για να σχηματισθεί μια κυβέρνηση ικανή να κερδίσει την εμπιστοσύνη της Βουλής και του λαού.

Κυβέρνηση χωρίς ενόχους των σκανδάλων, χωρίς αυτούς που έχουν κορυφαίες πολιτικές ευθύνες για το σημερινό κατάντημα. Τώρα υπάρχουν πολλά σενάρια. Δεν μπορεί κανείς να μπει σε λεπτομερειακές περιγραφές των σεναρίων των κυβερνητικών λύσεων. Εγώ θα σου έλεγα ότι η άριστη εφικτή λύση, σήμερα, θα ήταν να γινόταν ο Συνασπισμός ο άξονας των πρωτοβουλιών, των μετεκλογικών κυβερνήσεων. Αν μας δώσει ο λαός μια ισχυρή δύναμη και πάρουμε εμείς την εντολή αυτό θα κάνουμε. Δηλαδή, θα προτείνουμε ένα κυβερνητικό σχήμα, όποιο το περιέγραφα προηγουμένως, στο οποίο θα συμπεριλάβουμε ότι εγκυρότερο και προοδευτικότερο διαθέτει και ο χώρος του ΠΑΣΟΚ και θα καλέσουμε όλη τη Βουλή να ψηφίσει αυτή την κυβέρνηση. Θα επιδιώξουμε πρώτα από όλα να την ψηφίσουν όλοι οι βουλευτές του μη συντηρητικού χώρου. Μακάρι την πρόταση που θα κάνουμε να την ψηφίσει το μέγιστο μέρος των βουλευτών. Άλλωστε, λέμε, ότι κάθε φορά που θα φέρνουμε και ένα νομοσχέδιο στη Βουλή μας ενδιαφέρει και η μέγιστη συναίνεση γύρω απ' αυτό το νομοσχέδιο, χωρίς, βέβαια, να κάνουμε εκπαιδεύσεις από τις προγραμματικές μας θέσεις.

Επομένως το δίλημμα θα το βάλουμε σε άλλους. Θα το βάλουμε στο χώρο του ΠΑΣΟΚ —θα στηρίξει μια τέτοια λύση ή όχι; Διαφορετικά τοποθετείται κανείς στις μετεκλογικές εξελίξεις εάν δει το Συνασπισμό με μία δύναμη του 20% και διαφορετικά τοποθετείται εάν τον δει στο 17%, η πολύ περισσότερο με μία δύναμη του 25%. Μου λέτε για το «πρόβλημα Παπανδρέου». Είπατε βέβαιος ότι ο Παπανδρέου θα έρχετο μετεκλογικά; Γιατί να αποδεχθεί ο Συνασπισμός μία στατική αντίληψη των εξελίξεων; Γιατί να μετατραπούν οι εκλογές σε ένα απλό δημοψήφισμα αν θα είναι ή όχι ο Ανδρέας; Το δίλημμα θα είναι Ανδρέας ή Αντιανδρέας και όλα τα άλλα θα τα ξεχάσουμε; Αυτό βολεύει μόνο το Μητσοτάκη.

Ο Ανδρέας είναι ο πρώτος υπεύθυνος, ο πρώτος υπόλογος, είναι ο άνθρωπος που όπως φαίνεται συγκαλύπτει μέχρι τέλους τα σκάνδαλα. Θα τον κρίνει ο λαός στις 18 του μηνός. Η κρίση του μπορεί να είναι καταλυτική για τον ίδιο. Καταλυτική! Νομίζω ότι και στον ίδιο το χώρο του ΠΑΣΟΚ εάν ρωτήσετε κανείς δεν σας

εγγυάται ότι ο Ανδρέας μπορεί να είναι στις 19 Ιουνίου. Αλλά ούτε και στη ΝΔ σας εγγυάται κανείς ότι θα είναι ο Μητσοτάκης. Ήδη, ο Ανδρέας λέει ότι θα διασπαστεί η ΝΔ, ο Μητσοτάκης λέει ότι θα διασπαστεί το ΠΑΣΟΚ. Εμείς λέμε ότι ο δικοματισμός θα μπει σε κρίση αν δεν μπορεί να δώσει αυτοδύναμες πλειοψηφίες. Βέβαια, αυτοί μας εκβιάζουν με το δίλημμα αυτοδυναμία ή εκλογές. Νομίζω ότι θα πέσουν οι ίδιοι στην παγίδα του εκβιασμού που κάνουν σε μας.

ΕΡ: Πιστεύεις ότι τους όρους —γιατί βάζεις κάποιους όρους για μια τέτοια κυβέρνηση...

ΑΠ: ...δεν βάζω τους όρους στο ΠΑΣΟΚ. Εμείς περιγράφουμε μια κυβερνητική λύση και καλούμε το λαό να μας δώσει τη δύναμη να την επιβάλλουμε. Κυβερνητική λύση που είναι αντιμοντέλο της πολιτικής, της πρακτικής και του ήθους της εκφυλισμένης διακυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ. Την περιγράφω —και όσον αφορά τα πρόσωπα, και όσον αφορά την καθαρά

Οι εκλογές της 18ης Ιουνίου «πρόκριμα» για την καθοριστική σύγκρουση του 1990.

ση, τη λειτουργία των θεσμών και τα επείγοντα προβλήματα της χώρας. Αν έχουμε τη δύναμη θα την επιβάλουμε.

ΕΡ: Εδώ όμως υπάρχει κάτι αντιφατικό και θα πρέπει να το επισημάνουμε. Μέχρι τώρα, η «πολιτεία» του ΠΑΣΟΚ, έχει δείξει ότι δεν σέβεται κάποιους όρους και πολύ περισσότερο δεν έχει μπει σε μια διαδικασία διαλόγου με την Αριστερά. Τι σε κάνει να πιστεύεις ότι αυτοί οι όροι θα γίνουν αποδεκτοί από το ΠΑΣΟΚ;

ΑΠ: Κανείς δεν πιστεύει το ΠΑΣΟΚ. Δεν το καταλάβατε το σχήμα. Ίσα-ίσα. Εμείς καλούμε το λαό να καταδικάσει το ΠΑΣΟΚ για αυτή την αφερεγγυότητά του. Και αυτή η λαϊκή καταδίκη του ΠΑΣΟΚ και η ενίσχυση του Συνασπισμού λέμε ότι θα ανοίξει το δρόμο για θετικές ανακατατάξεις. Μην ξεχνάτε πόσες φορές λέμε τη φράση, που μπορεί να μας ειρωνευθεί κανείς, ότι θα υπάρξουν τεκτονικές δυνάμεις στο χώρο του ΠΑΣΟΚ. Άλλωστε όλοι τις προαναγγέλλουν. Μέσα στο ίδιο το ΠΑΣΟΚ γίνονται κινήσεις και διαδικασίες οι οποίες μπορούν να οδηγήσουν σε ανακατατάξεις.

ΕΡ: Να έρθουμε σε ένα άλλο θέμα. Ορισμένοι ισχυρίζονται ότι ο Συνασπισμός αποτέλεσε μια λύση ανάγκης —η πιο ακραία περίπτωση— και ορισμένοι πιστεύουν ότι ο Συνασπισμός μετά τις εκλογές δεν θα μπορέσει να έχει μια συνέχεια. Πώς βλέπεις την πορεία του;

ΑΠ: Εγώ θεωρώ ότι είναι λύση ανάγκης. Δεν υπάρχει ωραιότερη και βαθύτερη λέξη, από τη λέξη «ανάγκη». Εκφράζει βαθύτατες κοινωνικές ανάγκες. Δεν εκφράζει μια καιροσκόπική ανάγκη της Αριστεράς να μπει και αυτή στο παιχνίδι. Αλλά εκφράζει βαθύτερες ανάγκες να γίνουμε ως Αριστερά δύναμη εξουσίας, να ανανεώσουμε ριζοσπαστικά, να μπορούμε να αλλάξουμε την ελληνική κοινωνία. Αυτή την ανάγκη εκφράζει. Σε καμία περίπτωση δεν είναι προεκλογικός Συνασπισμός.

Κάλλιστα θα μπορούσαμε να κάνουμε μία εκλογική συμφωνία. Δεν είναι αυτόματως κατακριτέα μία απλή εκλογική συμφωνία μέσα στην Αριστερά. Αν δεν είσαι σε θέση να κάνεις ένα Συνασπισμό πνοής είναι πιο τίμιο και πιο ρεαλιστικό να πεις κάνω μια εκλογική συνεργασία. Αλλά, εμείς διαπιστώσαμε ότι υπάρχουν βασικές προϋποθέσεις για να μπούμε σε ένα πείραμα οικοδόμησης ενός ευρύτατου Συνασπισμού που να αγκαλιάσει όλα τα ζωντανά ρεύματα της ελληνικής Αριστεράς και της προόδου.

ΕΡ: Η δική σου εκτίμηση για την μετεκλογική πολιτική πορεία του Συνασπισμού —και δεν εννοώ τη στενά κομματική, δηλαδή, τι θα κάνει το ΚΚΕ, τι θα κάνει η ΕΑΡ—ποια είναι;

ΑΠ: Πιστεύω ότι πρώτα από όλα κάθε συνιστώσα, κάθε δύναμη του Συνασπισμού με βάση την ίδια την εμπειρία αυτής της μεγάλης μάχης που περάσαμε, θα πρέπει να δει τον ίδιο της τον εαυτό αυτοκριτικά, θα πρέπει δηλαδή, να κινηθούν πιο ριζοσπαστικά και ουσιαστικά οι διαδικασίες ανταπόκρισης κάθε δύναμης της Αριστεράς στις προκλήσεις της εποχής μας στις αλλαγές και στις διεργασίες που συντελούνται στην ελληνική κοινωνία και σε ολόκληρο τον κόσμο. Κάθε δύναμη μέσα στο πεδίο της δικής της φυσιογνωμίας πρέπει να δει πώς οικοδομεί μια Αριστερά στην εποχή της «Περεστρόικα», στην εποχή των νέων τεχνολογιών, στην εποχή της διεθνοποίησης όλων των διαδικασιών στο σύγχρονο κόσμο. Το πρώτο, λοιπόν, είναι οι εξελίξεις σε κάθε κόμμα της Αριστεράς.

Δεύτερον, πιστεύω, ότι ο Συνασπισμός, μετεκλογικά θα ανασηματισθεί σε βάθος. Σήμερα, ας μην κρυβόμαστε, κατά κάποιο τρόπο επικυριαρχείται από πολλές ανάγκες της άμεσης εκλογικής αναμέτρησης. Βλέπετε πόσο μεγάλη σημασία δώσαμε —και καλά κάναμε και δώσαμε— στη συμμετοχή προσώπων της κεντρικής πολιτικής σκηνής. Πέρα από τα πρόσωπα αυτά, πέρα από τα καταξιωμένα πρόσωπα της Αριστεράς που αποτελούν εγγύηση για την ιστορία και το ήθος τους, ο Συνασπισμός πρέπει να αναδείξει νέα πρόσωπα είτε από το χώρο των ιδεών είτε από το χώρο των εργατικών κινήματων, από το χώρο των νέων κοινωνικών κινήματων, από τον οικολογικό και το γυναικείο. Θεωρώ ότι ο Συνασπισμός πρέπει όλο και περισσότερο να «κοινωνικοποιείται, να διεισδύει στην κοινωνία. Σήμερα είναι ακόμη ένας έντονα πολιτικός Συνασπισμός. Πρέπει να γίνεται όλο και περισσότερο κοινωνικοπολιτικός Συνασπισμός. Αυτή η μεγάλη μετατροπή του και το άνοιγμά του σε ευρύτερα στρώματα της ελληνικής κοινωνίας, σε συνδυασμό με την προγραμματική του ωρίμανση και προγραμματική του εξειδίκευση θα τον κάνει μια ανερχόμενη δύναμη στη δεκαετία του '90, ικανή να δώσει λύσεις και να οδηγήσει την Ελλάδα στη νέα εποχή.

ΕΡ: Ένα άλλο ζήτημα που έχει συζητηθεί πολύ αφορά τη λεγόμενη «διεύρυνση» του Συνασπισμού. Η διεύρυνση μέχρι τώρα είναι περισσότερο «διεύρυνση οροφής» και λιγότερο διεύρυνση στην κοινωνική βάση, δηλαδή στον τομέα των μαζικών κινήματων.

Πώς κρίνεις αυτή τη μέχρι τώρα «αντιφατική» πορεία του Συνασπισμού;

ΑΠ.: Κατ' αρχήν η διεύθυνση δεν εμφανίζεται μόνο στην «οροφή». Πρώτα απ' όλα αφορά τις ιδιες τις ιδέες και το πρόγραμμα. Νομίζω ότι οι πρώτες προγραμματι-

Η λαϊκή καταδίκη του ΠΑΣΟΚ και η ενίσχυση του Συνασπισμού θα ανοίξει το δρόμο για θετικές ανακατατάξεις. Θα υπάρξουν τεκτονικές δομήσεις στο χώρο του ΠΑΣΟΚ.

κές διατυπώσεις του Συνασπισμού αντικειμενικά μπορούν να αγγίξουν την πλειοψηφία του ελληνικού λαού. Να αποτελέσουν ένα συμβόλαιο μακράς πνοής με ευρύτερα στρώματα του ελληνικού λαού, ακόμη και σε στρώματα που δεν είχαμε προσπέλαση μέχρι χτες. Ο Συνασπισμός δεν αποτέλεσε ξαφνικά μία πρωτοβουλία κορυφών, είχε ωριμάσει και στο κοινωνικό πεδίο. Μην ξεχνάτε ότι έχουμε μεγάλες σημαντικές εμπειρίες συνασπισμού στο μαζικό κίνημα. Πάρτε το συνδικαλιστικό κίνημα όπου έχουμε τώρα μία παράδοση σταθερής συνεργασίας με το ΑΕΜ, με τους πασοκογενείς στο μαζικό κίνημα. Πάρτε την Τοπική Αυτοδιοίκηση. Μην ξεχνάτε ότι βγήκαμε από δημοτικές εκλογές όπου είχαμε συνεργαστεί οι αριστερές δυνάμεις στις περισσότερες πόλεις στην Ελλάδα. Επομένως υπάρχουν εμπειρίες. Όμως οι εμπειρίες αυτές είναι αδύνατες, είναι εύθραστες. Πρέπει να ανασχηματισθεί σε βάθος ο Συνασπισμός και να αγγίζει τα «υπόγεια ρεύματα» διαμαρτυρίας, αμφισβήτησης, της νέας τάσης της Αριστεράς που κυοφορείται μέσα στην κοινωνία. Και αυτό βέβαια απαιτεί μεταβολή και της εικόνας του και της σχέσης του με την κοινωνία και του προσώπου του.

ΕΡ.: Να έρθουμε και πάλι στα μετεκλογικά. Ο Χαρίλαος στη Λάρισα έθεσε ορισμένους όρους και προϋποθέσεις για μια μετεκλογική συνεργασία. Πώς βλέπεις αυτή την τοποθέτηση του Χαρίλαου;

ΑΠ.: Πρέπει να ξέρεις ότι ο Χαρίλαος είναι πολύ ώριμος πολιτικός. Ποτέ δεν θέλει να δεσμευτεί σε ένα μόνο ή σε δύο από τα πιθανά ενδεχόμενα των εξελίξεων. Είναι πολύ σημαντικό επειδή είναι ώριμος πολιτικός ότι καταλαβαίνει πως δεν μπορεί να μετατραπούν οι εκλογές σε ένα προσωπικό δημοψήφισμα μόνο για τον Α. Παπανδρέου. Δεν πρέπει να δημιουργούμε στη συνείδηση του κόσμου ότι ο Ανδρέας είναι στο κέντρο και εμείς συζητάμε αν θα 'μαστε ή όχι δορυφόροι του. Πάνε αυτά. Σου λέει «οι άλλοι στο ΠΑΣΟΚ τι κάνανε, διαβάζανε εφημερίδα;» —αυτή είναι η έκφραση που χρησιμοποιεί ο Χαρίλαος. Βεβαίως, ο Παπανδρέου είναι ο πρώτος υπεύθυνος, αλλά αύριο ξαφνικά εμφανίζουμε, μια κυβέρνηση δήθεν τίμιων, χωρίς να αλλάξει τίποτε άλλο και τα ξεχνάμε όλα; Δηλαδή ο Χαρίλαος παραπέμπει στο σύνολο της πολιτικής στο σύνολο των θεσμών, στο συνολικό πρόβλημα της καθάρσης και ό-

χι μόνον στον Ανδρέα. Είναι πολύ σημαντικό νομίζω αυτό. Δεύτερον, ξέρει πολύ καλά ότι στην πολιτική δεν λες εύκολα τη λέξη «ποτέ». Τρίτον, ας πούμε πως η Αριστερά είναι ένα βαπόρι μεγάλο που τρέχει και το οποίο γέρνει φυσιολογικά αριστερά και δεξιά, ο Χαρίλαος είναι το μολύβι που υπάρχει στα σκαριά για να μην μπατάρει το βαπόρι. Το λέω μεταφορικά και μην το πάρετε για κολακεία. Σαν προσωπικότητα αυτό είναι. Ένας πολύ έγκυρος άνθρωπος, δεν «τρέχει» ποτέ στα τυφλά, δεν βιάζεται, επειδή ακριβώς έχει μια μεγάλη εμπειρία. Είναι, πως το λέμε; «Καήκαμε στο χυλό, φυσάμε και το γιαούρτι». Δεν νομίζω ότι ο Χαρίλαος έχει κάποια εύνοια προς το πρόσωπο του Α. Παπανδρέου. Ίσα ίσα, το αντίθετο. Είναι πολύ πιο αυστηρός. Ο Χαρίλαος και προσωπικά έχει συμβάλει στην υπέρβαση των παραδοσιακών αντιδεξιών συνδρόμων του αριστερού χώρου και στη διαμόρφωση μιας νέας πολιτικής σκέψης της Αριστεράς, που καταγράφηκε και στη γνωστή τολμηρή στάση μας στο δεύτερο γύρο των δημοτικών εκλογών και στην πρόταση για συνάντηση των «πέντε» που έγιναν 4 λόγω της στάσης του Ανδρέα. Τότε τον είπαν «διάβολο», δεκανίκι του Μητσotάκη, τώρα ο «καλός» ή το δεκανίκι του Ανδρέα... Άλλωστε πριν λίγο ο Χαρίλαος έκανε αναλυτικές δηλώσεις που απαντά σ' όλα αυτά.

ΕΡ.: Μιλάτε για Συνασπισμό και πρόγραμμα μακράς πνοής. Πώς αυτό προχωρά σε σχέση με τα κόμματα και κινήσεις που συμμετέχουν;

ΑΠ.: Αυτή τη στιγμή υπάρχει μια άριστη «ψυχολογική επαφή» μέσα στο Συνασπισμό. Ιδίως μεταξύ ΚΚΕ - ΕΑΡ όπου υπήρχαν οι μεγαλύτερες πληγές. Δεν θα πρέπει όμως να παρεξηγεί κανείς αυτή την άριστη ψυχολογική σχέση. Ο Συνασπισμός δεν είναι ένα «ειδύλλιο». Μέσα στο Συνασπισμό θα υπάρξει γόνιμος «πόλεμος ιδεών» και αντιπαράθεση σκέψεων. Υπάρχουν και φρέσκιες ιδέες, και παλιές ιδέες. Είναι ένα μεγάλο «χωνευτήρι» ο Συνασπισμός. Μη φανταζόμαστε μια «ειδυλλιακή σχέση». Τα κόμματα διατηρούν τις διαφορετικότητές τους, και θα 'ταν ανόητο να κλείσουμε το Συνασπισμό στην πορεία σ' ένα κόμμα τύπου ΕΔΑ όπως έγραφαν οι εφημερίδες του ΠΑΣΟΚ. Ίσα ίσα θέλουμε να ανοίξουμε το Συνασπισμό στη διαφορετικότητα. Μέσα σε κάθε κόμμα βέβαια γίνεται μια εξέλιξη. Συνολικά, νομίζω η Αριστερά θα μπει σε μια διαδικασία ριζοσπαστικής ανανέωσης που καμιά δύναμη δεν την «έχει στην τσέπη». Και αυτό το λέω διαρκώς και στους συντρόφους της ΕΑΡ. Καμιά φορά έχουν μια «ευφορία» ότι έχουν λύσει όλα τα προβλήματα.

ΕΡ.: Επιμένω στο «πρόγραμμα μακράς πνοής» διότι υπάρχει μια κατηγορία που λέει ότι ο Συνασπισμός αυτό που θέλει να κάνει είναι ένα «καλό ΠΑΣΟΚ»...

ΑΠ.: Το ΠΑΣΟΚ αποτελεί μια νόθα και παραμορφωμένη έκφραση της ιδέας «Συνασπισμός». Γιατί πράγματι το ΠΑΣΟΚ είναι ένας συνασπισμός διαφορετικών στρωμάτων, ιδεών κτλ. Όμως ποια είναι η νόθο κατάσταση στο ΠΑΣΟΚ; Το ΠΑΣΟΚ υπήρξε απλώς πολυσυλλεκτικό. Ήθελε

να τα έχει καλά και με τους βιομήχανους και με τους εργάτες, και με τους αγρότες και με τους μεγαλομεσάζοντες, και με τους τίμιους και με τους κλέφτες, και με τους Αμερικάνους και με τους Σοβιετικούς. Αυτός ο πολυσυλλεκτικός συνασπισμός χωρίς πρόγραμμα, χωρίς ιδέες, απλώς με το σύνθημα «να φύγει η Δεξιά», την αφηρημένη λέξη «αλλαγή» με την οποία ο καθένας προσδοκούσε αντίθετα πράγματα, οδηγήθηκε στην επικυριαρχία της δεξιάς πολιτικής και του εκφυλισμού.

Ο Συνασπισμός δεν αποτελεί τέτοιου είδους συσπείρωση. Βεβαίως, πρόκειται για διαφορετικές δυνάμεις που, όμως, δεν ενοποιούνται πάνω σε ένα αρνητικό στόχο, αλλά σε ένα σαφές πρόγραμμα με δημοκρατικές διαδικασίες, με σύγκλιση, με σύνθεση. Στο ΠΑΣΟΚ υπάρχει μία πολυσυλλεκτικότητα και ένας «Μεσσίας». Δεν υπάρχουν θεσμοί, δεν υπάρχουν συντεταγμένες διαδικασίες.

Ο Συνασπισμός οικοδομείται στον αντίποδα της πρακτικής, της ψυχολογίας και του ήθους του ΠΑΣΟΚ. Δεν ενοποιούμε πάνω στη γραμμή: εξουσία - λάφυρα εξουσίας.

Αυτός είναι τώρα ο συνεκτικός δεσμός στις κορυφές του ΠΑΣΟΚ. Αυτή είναι η ηθική του ηγετικού κόσμου του ΠΑΣΟΚ. Είναι ριζικά διαφορετική και η αντίληψή μας για τη λύση των προβλημάτων.

Ας πάρουμε το πρόγραμμα που καταθέσαμε ως Συνασπισμός: ποιος είναι ο πρωταγωνιστής αυτού του προγράμματος; Ούτε ένας «μεσσίας», ούτε ένας «αρχηγός», ούτε ένα «καλό κράτος» της αριστεράς, μια «καλή κυβέρνηση» της αριστεράς. Εμείς λέμε ότι ο πραγματικός πρωταγωνιστής είναι ο ενεργός πολίτης, ο εργαζόμενος άνθρωπος, τα κοινωνικά κινήματα και σε τελευταία ανάλυση είναι ο κοινωνικός και ταξικός αγώνας. Πάρτε τυχαία όποιο μέρος του προγράμματος

Ο Συνασπισμός εκφράζει βαθύτερες ανάγκες να γίνουμε ως Αριστερά δύναμη εξουσίας.

θέλετε. Λέμε «ανασυγκρότηση της οικονομίας». Λέμε δεν υπάρχουν λύσεις χωρίς την αυτενέργεια, την πρωτοβουλία, τη συμμετοχή, τη φαντασία, την ευαισθησία, την αποδοτική εργασία και το ήθος των εργαζομένων. Το λέμε καθαρά. Πάρτε τη Δημοκρατία. Περιγράφουμε τους πιο προωθημένους δημοκρατικούς θεσμούς που υπήρξαν ποτέ στην ελληνική κοινωνία. Κάνουμε τομές όσον αφορά τους θεσμούς. Έ, σας λέμε ότι δεν είναι τίποτα αυτό, είναι χαρτοπόλεμος, είναι σκελετός χωρίς κρέας δηλαδή νεκρό πράγμα, αν δεν εισβάλλει μέσα σε αυτούς τους θεσμούς η ζωντανή Δημοκρατία των λαϊκών μαζών. Είναι κάτι τελείως διαφορετικό από την αντίληψη του ΠΑΣΟΚ που επικεντρώνεται στο «χαρισματικό ηγέτη», στο «σωτήρα» που θα μας απαλλάξει από τα δεινά.

ΕΡ.: Αυτό δεν σημαίνει ότι ο Συνασπισμός δεν θα μετατραπεί σε ένα «καλό ΠΑΣΟΚ»...

ΑΠ.: Έχω πει πολλές φορές — μάλιστα μέχρι παρεξηγήσεως — και σε λαϊκές ομιλίες, που συνήθως δεν λέγονται αυτά τα πράγματα, ότι δεν είμαστε «υπεράνω υποψίας». Ναι, κινδυνεύουμε να λειτουργήσουμε ως «νέο ΠΑΣΟΚ», αν δεν δούμε πολύ μακριά και δεν πάρουμε ορισμένα μέτρα. Όμως, μπορώ να σας πω ότι δεν είμαστε «χθεςνοι». Έχουμε δώσει πειστικές εξετάσεις. Διαθέτουμε ισχυρές εγγυήσεις όσο καμία άλλη δύναμη στην Ελλάδα. Π.χ. ποτέ — μπορείτε να βρείτε λάθος στην τακτική μας, στην στρατηγική μας στο παρελθόν κτλ. — τα κόμματα αυτά της Αριστεράς δεν διαπραγματεύθηκαν τις αξίες τους και τις ιδέες τους ούτε

Κινδυνεύουμε να λειτουργήσουμε ως «νέο ΠΑΣΟΚ» αν δεν δούμε πολύ μακριά και δεν πάρουμε ορισμένα μέτρα.

για καρέκλες, ούτε για εξουσίες, ούτε προπαντός για χρήμα. Μπορεί να πήγε ο κόσμος φυλακές και εξορίες, ποτέ όμως δεν πρόδωσε.

ΕΡ.: Αυτό είναι μία ηθική πλευρά όμως. Βεβαίως, είναι πολύ σημαντική και έχει να κάνει με την ιστορία και τους αγώνες, αλλά δεν αρκεί...

ΑΠ.: Δεν είναι μόνο μία «ηθική δέσμευση». Ας πάρουμε τις ζωντανές σχέσεις που οικοδομεί η Αριστερά με το λαό. Είμαστε πολύ δεμένοι με τον εργαζόμενο λαό. Δεν μπορούμε να ξεφύγουμε. Θα μας «πιάσουν από το αυτί» οι ίδιοι οι εργαζόμενοι, γιατί έχουμε πλέον ταυτισθεί μαζί τους. Δεν λέω ότι δεν υπάρχουν κίνδυνοι αποξένωσης. Ναι, υπάρχουν. Ιδίως όταν γίνουμε εξουσία. Τρίτη εγγύηση είναι οι εσωτερικές διαδικασίες στα κόμματα της Αριστεράς, οι οποίες γίνονται όλο και πιο δημοκρατικές. Δεν υπάρχουν «μεσσίες», δεν υπάρχουν πρόσωπα υπεράνω της εσωκομματικής δημοκρατίας. Τέταρτη, πιο ισχυρή εγγύηση εμείς λέμε μην μας δώσετε «εν λευκώ» εξουσιοδότηση. Θα είναι τραγωδία αν μας δοθεί. Δείτε μας εμπιστοσύνη, αλλά ταυτόχρονα να μας «τραβάτε από το αυτί» και εμείς θα σας προσφέρουμε όλους τους θεσμούς και τις συνταγματικές εγγυήσεις για να μας ελέγχετε. Και ο έλεγχος έχει πολλές πλευρές. Είναι ο κοινοβουλευτικός, ο κοινωνικός και εργατικός, ο έλεγχος του τύπου στον οποίο θα δώσουμε απόλυτη ελευθερία, είναι ο έλεγχος των κομμάτων, είναι επίσης οι ισχυρές εγγυήσεις που θα δώσουμε στις κοινοβουλευτικές μειοψηφίες. Εμείς δεν λέμε θα είμαστε πλειοψηφία και θα κάνουμε ό,τι θέλουμε. Όχι! Θα αφεθούμε πλήρως στον ισότιμο και ελεύθερο πολιτικό ανταγωνισμό. Δηλαδή θα δώσουμε όλες τις δυνατότητες στο λαό εφόσον δεν εξυπηρετούμε πειστικά και αποτελεσματικά τα συμφέροντα του να μας ρίξει!

ΕΡ.: Είναι μια τοποθέτηση διαφορετική και έξω από τις μέχρι τώρα θέσεις και του ΚΚΕ.

ΑΠ.: Είναι μια τοποθέτηση η οποία υπάρχει στην καρδιά της προβληματικής της

Αριστεράς και που λέει ότι δεν μπορούμε να αλλάξουμε την κοινωνία χωρίς την πλειοψηφία των εργαζομένων, χωρίς τη συγκατάθεση των εργαζομένων, χωρίς τη συμμετοχή τους. Είναι η καρδιά του προγράμματος του Συνασπισμού.

ΕΡ.: Μιλήσατε για «μεταβατική κυβέρνηση». Αυτό μοιάζει με τη θεωρία των «σταδίων»...

ΑΠ.: Όχι δεν έχει καμία σχέση. Η θεωρία των «σταδίων» με την παραδοσιακή της μορφή είναι ξεπερασμένη. Όμως, σε κάθε φάση της πολιτικής ζωής υπάρχει ένας συχετισμός. Η πολιτική δεν είναι μια «άσκηση επί χάρτου» για την πορεία προς το σοσιαλισμό. τότε δεν χρειάζεται η πολιτική ωριμότητα, η πολιτική εκτίμηση, η πολιτική ανάλυση. Θα κάναμε ένα πρόγραμμα, θα το είχαμε 30 χρόνια και θα πηγαίναμε με αυτό. Υπάρχει η πολιτική συγκυρία πέρα από τα προγράμματα, τα στάδια. Εφόσον μια δύναμη δεν είναι σε θέση να δράσει καταλυτικά μέσα στη συγκυρία δεν έχει μέλλον. Εάν χάνεις στις συγκυρίες και τις ευκαιρίες δεν έχεις μέλλον.

Αυτή είναι η διαφορά ενός ΜΛ ΚΚΕ από ένα μεγάλο επαναστατικό κόμμα όπως είναι το ΚΚΕ, ή από μία φερέγγυα, ριζοσπαστική δύναμη της Αριστεράς όπως είναι ο Συνασπισμός. Δεν πρόκειται για στάδια, υποχρεωτικές μεταβάσεις κτλ. Είναι μία εκτίμηση που κάνεις σ' αυτή τη συγκυρία για να κερδίσεις κάτι. Για να ανοίξεις μία ολόκληρη διαδικασία, μετάβασης στο σοσιαλισμό. Τα στάδια με την παραδοσιακή τους έννοια είναι ξεπερασμένα. Αυτό δεν σημαίνει ότι η πολιτική ζωή δεν έχει φάσεις, δεν έχει στάδια, δεν έχει διαφορετικά πεδία συγκρούσεων και αντιπαράθεσεων. Τότε θα χάναμε την έννοια του συγκεκριμένου στην πολιτική, θα είμαστε ακαδημαϊκοί, θεωρητικοί, θα είμαστε αριστεριστές.

ΕΡ.: Ο Απ. Λάζαρης, μίλησε για «κυβέρνηση εθνικής σωτηρίας» ως την «ιδανική λύση» και στην περίπτωση που αυτό δεν καταστεί δυνατό προτείνει μια κυβέρνηση στη βάση της συνεργασίας των προοδευτικών δυνάμεων. Η δική σου η θέση ποια είναι;

ΑΠ.: Αυτή η διατύπωση του Απ. Λάζαρη ξεκινάει από μία ανάγκη. Αλλά νομίζω ότι η απάντηση που δίνει σ' αυτή την ανάγκη δεν είναι σωστή. Δεν νομίζω ότι η πολιτική ζωή χρειάζεται σήμερα σχήματα τα οποία συγκαλύπτουν τις αντιθέσεις και τις πραγματικότητες. Αντίθετα, χρειάζεται εκκαθάριση του πολιτικού σκηνικού, χρειάζεται καθαρότητα της αντιπαράθεσης και της πολιτικής συγκρούσεως πάνω σε προγράμματα και σε ιδέες για το πώς θα μπορούμε στη δεκαετία του '90. Δεν νομίζω, λοιπόν, ότι μια κυβέρνηση «εθνικής σωτηρίας» θα μπορούσε να δώσει απαντήσεις στα προβλήματα. Ας πάρουμε το πρόβλημα της καθαρότητας. Δεν μπορούμε να βρούμε κοινό σημείο στο θέμα «καθαρότητα» με τη ΝΔ κατά τη γνώμη μου...

ΕΡ.: ... με το ΠΑΣΟΚ;

ΑΠ.: Πολύ περισσότερο. Βέβαια, όπως είναι σήμερα και χωρίς να αλλάξουν μια σειρά πράγματα. Λοιπόν, με τη ΝΔ παίρνω την πιο ακραία περίπτωση, διότι κυβέρνηση «εθνικής σωτηρίας» δεν μπορεί να γίνει χωρίς μία παράταξη που αντι-

προσωπεύει σχεδόν το μισό του ελληνικού λαού. Η ίδια η πολιτική της ΝΔ διευκολύνει την αναπαραγωγή των σκανδάλων. Ποια πολιτική; Η πολιτική της συναλλαγής με τα μεγάλα συμφέροντα. Δεύτερον, ο σκοτεινός κόσμος των στρατιωτικών προμηθειών είναι κι ο κόσμος της ΝΔ. Το ξέρεις πολύ καλά. Ο κόσμος της «μίζας» και της «αρπαχτής» είναι και της ΝΔ. Αυτός που παλιά ήταν γαλάζιος, έγινε, γαλαζοπράσινος μόλις άλλαξαν τα πράγματα, έγινε καταπράσινος, τώρα πάει να γίνει πρασινο-γάλαζος και μπορεί να γίνει και πάλι γαλάζιος αν δούμε τη ΝΔ να κερδίζει. Δεν ξέρω ο Λούβαρης πού ήταν; Πάντα στο ΠΑΣΟΚ ήταν; Οι Λουβαρηάοι και οι αρουραίοι πήδανε από το σκάφος όταν βουλιάζει και πάνε στο άλλο. Επομένως δεν μπορούμε με τη ΝΔ να αντιμετωπίσουμε την καθαρότητα. Ούτε μπορούμε να συμφωνήσουμε με τη ΝΔ στις μεγάλες γραμμές των δημοκρατικών θεσμών. Για παράδειγμα το ΠΑΣΟΚ αντιπροσωπεύει μία «πρωθυπουργό - κεντρική» μορφή του πολιτεύματος, η ΝΔ επιμένει μέχρι και σήμερα σε μία «προεδρική επιτροπή» του πολιτεύματος. Δεν μπορούμε να συμφωνήσουμε με τη ΝΔ. Διαφωνούμε κάθετα στα μεγάλα θέματα των θεσμών. Για ποιο πράγμα όμως δεν χρειάζεται καμία κυβέρνηση «εθνικής σωτηρίας»;

Χρειάζεται μία «άτυπη συνταγματική μεταρρύθμιση». Χρειάζεται ένα «άτυπο δημοκρατικό συμβόλαιο» μεταξύ όλων των πολιτικών δυνάμεων της χώρας. Και αυτό επιδιώξαμε εμείς τότε με την κρίση του ΠΑΣΟΚ και που προέκυψε η συνάντηση των τεσσάρων, των «διαβόλων» κτλ. Τι λέμε; Ποια είναι η δημοκρατική πρόκληση της Αριστεράς που την απευθύνει και προς τις συντηρητικές δυνάμεις και προς το ΠΑΣΟΚ; Λέμε, μάλιστα κύριοι, είμαστε αντίπαλοι, να συγκρουσθούμε στήθος με στήθος, αλλά με όρους δημοκρατικούς, με όρους παιχνιδιού, ας κάτσουμε να καθορίσουμε τους κανόνες του παιχνιδιού. Όχι, για να συμπιλιώθουμε προγραμματικά, όχι για να κάτσουμε όλοι γύρω από ένα τραπέζι κυβερνητικό, αλλά για να ξεκαθαρίσουμε το πολιτικό κλίμα στην Ελλάδα. Να συγκρουσθεί η συντηρητική και η προοδευτική πρόταση καθαρά. Διότι δεν υπάρχουν

Οι δηλώσεις του Χ. Φλωράκη παραπέμπουν στο συνολικό πρόβλημα της καθαρότητας και όχι μόνον στον Ανδρέα.

λύσεις συμψηφισμού. Εδώ η χώρα καλείται να μπει στο 1990, στο 2000. Πώς θα μπει; Ποιο άλογο θα καβαλήσει η Ελλάδα; Το αριστερό, το προοδευτικό, ή το συντηρητικό το νεοσυντηρητικό, το νεοφιλελεύθερο;

ΕΡ.: Μιλώντας πριν έθεσες έμμεσα το ζήτημα του πολιτικού συστήματος. Μίλησες για «άτυπη συνταγματική δημοκρατική μεταρρύθμιση». Θα ήθελα να επιμελινόμαστε στην — κρίση — του πολιτικού συστήματος.

ΑΠ.: Θεωρώ ότι το μεγάλο πρόβλημα της

Ελλάδας δεν είναι το συνταγματικό, δεν είναι το σύνταγμα της. Έχουμε πει πολλές φορές ότι υπάρχει Σύνταγμα και εφόσον μεταβληθούν οι κοινωνικοί και πολιτικοί συσχετισμοί μπορεί να ανοίξει διαδικασίες εκδημοκρατισμού. Πάλι στη συζήτηση του ΑΝΤΙ είχα πει ότι παρόλο που δεν αποτελεί απαγορευτικό εμπόδιο το Σύνταγμα θεωρούμε αναγκαίο μεγάλες δημοκρατικές τομές που ετοιμάζουμε να στεγαστούν, να ενισχυθούν και συνταγματικά, δηλαδή θέτουμε πρόβλημα συνταγματικής μεταρρύθμισης. Όμως εγώ λέω ότι το μεγάλο πρόβλημα είναι η αλλαγή της πολιτικής κουλτούρας στην Ελλάδα...

ΕΡ.: ...υπάρχει μόνο το θέμα ενός δημοκρατικού πλαισίου και κάποιων κανόνων ή υπάρχει θέμα κρίσης του πολιτικού συστήματος στο οποίο συμπεριλαμβάνονται τα κόμματα, η λειτουργία της Βουλής, η λειτουργία της κυβέρνησης, τα συνδικάτα. Κρίση δηλαδή του πολιτικού συστήματος που φτιάχθηκε μετά τη μεταπολίτευση. Μήπως αυτό το πολιτικό σύστημα έχει φθάσει στα όριά του; Μήπως αυτή η κρίση είναι κρίση και του πολιτικού συστήματος που δημιούργησε ο Καραμανλής μετά τη μεταπολίτευση;

ΑΠ.: Όχι ακριβώς ο Καραμανλής. Μη μεγιστοποιούμε τη σημασία των προσώπων. Είναι μια ευκαιρία να πούμε ότι η κρίση δεν είναι μία διατύπωση δαιμονολογική. Μπορώ να σου πω «ΧΑΙΡΕ ΚΡΙΣΗ» από την άποψη αυτή. Δηλαδή η κρίση μπορεί να είναι αναγεννητική και να περάσει την Ελλάδα από μια εποχή σε μια άλλη. Και εδώ θα υπάρξει η σύγκρουση. Αυτή την κοινωνική και πολιτική κρίση τη βιώνουν κατά τη γνώμη μου όλοι οι πολιτικοί σχηματισμοί, διαφορετικά, και πρέ-

Ούτε το ΠΑΣΟΚ, ούτε η ΝΔ μπορούν να κάνουν την κάθαρση.

πει να απαντήσουν σε αυτή την πρόκληση της κρίσης που θέτει τεράστια θέματα. Επομένως μπαίνει πρόβλημα και αλλαγής των πολιτικών σχηματισμών. Δεν είναι απλώς πρόβλημα θεσμών, πλαισίου δημοκρατικού, αλλά πάμε ξανά στο πρόβλημα της «άτυπης» συνταγματικής αλλαγής. Γιατί «άτυπης»; Γιατί στα πλαίσια του σημερινού Συντάγματος και προτού γίνουν συνταγματικές μεταβολές μπορεί να υπάρξουν κατά τη γνώμη μου δημοκρατικοί κανόνες του παιχνιδιού με τη συγκατάθεση όλων των πολιτικών δυνάμεων. Αυτό θα ήταν ένα μεγάλο βήμα προόδου για την ελληνική πολιτική σκηνή. Πράγμα που δεν έχει καμία σχέση με «ιδεολογικές συναινέσεις» με «συμφιλίωσιμους» και συναινέσεις για μια νεοσυντηρητική καπιταλιστική διαχείριση της κρίσης.

ΕΡ.: Κύριε Ανδρουλάκη και μια ερώτηση προσωπική. Ορισμένοι σε κατηγορούν για «λαϊκισμό». Δηλαδή ότι είσαι μια έκφραση λαϊκισμού μέσα στο χώρο της Αριστεράς. Τι έχεις να απαντήσεις σ' αυτό;

ΑΠ.: Η λέξη «λαϊκισμός» είναι να λες στον καθένα αυτό που θέλει να ακούσει και αυτό είναι στον αντιποδά μου. Πρόκειται

για μια ιδεολογική και προγραμματική πολυσυλλεκτικότητα. Πιστεύω ότι η Αριστερά δεν πρόκειται να γίνει ηγεμονική δύναμη στην κοινωνία εάν δεν βρει δρόμους και τρόπους να επικοινωνήσει με τα ευρύτερα λαϊκά στρώματα και να αγγίξει

Η Αριστερά δεν μπορεί να συγκροτηθεί ως ηγεμονική δύναμη στην κοινωνία, αν δεν γίνει γνήσια λαϊκή στο λόγο της.

και το μυαλό τους και την καρδιά τους. Δεν μπορεί να συγκροτηθεί ως πραγματική Αριστερά, ως ηγεμονική δύναμη —εννώ ιδεολογικά ηγεμονική και όχι διοικητικά και αυταρχικά— αν δεν γίνει γνήσια λαϊκή στο λόγο της, στην πρακτική της και στην ψυχολογία της. Μου φέρνει αλλεργία μια Αριστερά που μιλάει με κώδικες με διαλέκτους που δεν είναι κατανοητή από τον κόσμο. Η Αριστερά δεν μπορεί να είναι ούτε εκκλησία, ούτε ακαδημαϊκό ίδρυμα, ούτε επιστημονικό ινστιτούτο, ούτε λέσχη εκλεκτών. Πρέπει να βρει τρόπο επικοινωνίας με τις πλατιές μάζες. Φροντίζω πάντα με τεράστιο κόπο, όπως ξέρεις είμαι ένα στέλεχος ιδεολογικό, γιατί με ενδιαφέρει πάρα πολύ η διανοητικότητα της πολιτικής, τα θεωρητικά και προγραμματικά υπόβαθρα μιας πολιτικής. Θα στο πω ακόμα πιο χυδαία. Πίσω από μένα κρύβεται και ένας αυθεντικός τεχνοκράτης και ιδεολόγος, ταυτόχρονα...

ΕΡ.: ...ο λαϊκισμός καταστρέφει όμως αυτά τα υπόβαθρα.

ΑΠ.: Γι' αυτό ακριβώς είμαι πλήρως εναντίον του λαϊκισμού. Ο λαϊκισμός είναι χειραγώγηση, είναι δημαγωγία. Τόσο εγώ, όσο και όλη η παράταξη προσπαθούμε να βρούμε μια γλώσσα που σύνθετες έννοιες και μεγάλες ιδέες να γίνονται απλές όπως είναι το ψωμί, η δουλειά, ο έρωτας κλπ. Γι' αυτό χρησιμοποιώ πάρα πολύ και ένα λόγο μεταφορικό που τον παίρνω από την πατρίδα μου. Στην Κρήτη πολλά πράγματα τα λέμε με μαντινάδες, «ανεγυριστικά». Ποια άλλη γλώσσα θεωρώ υποδειγματική για τον πολιτικό λόγο; Τη γλώσσα του Ευαγγελίου, διότι φθάνει στο σημείο να δίνει ακόμη και υπερβατικές έννοιες με παραβολές. Ο παραβολικός λόγος είναι για μένα η ανώτατη έκφραση του πολιτικού λόγου ο οποίος διεκδικεί να συγκινήσει τις μάζες. Εγώ που είμαι «διανοητικός τύπος» φροντίζω να μη χάσω ποτέ την επαφή με αυτό που λέγεται «αγορά», «ελληνικό καφενείο». Το θεωρώ ότι έχει έναν αφάνταστο πλούτο, τον οποίο τον έχει στερηθεί η Αριστερά ζώντας πολλές φορές σε έναν κόσμο κωδίκων και διαλέκτων. Η διάλεκτος της Αριστεράς είναι για μένα η διάλεκτος του λαού, η οποία συμπυκνώνει τεράστια συλλογική σοφία. Είμαι εκ φύσεως αντι-λαϊκιστής, αλλά είμαι και εκ φύσεως αντι-κουλτουριάρης. Διεκδικώ τη διανοητικότητα και την αισθητική της πολιτικής. Ο πολιτικός λόγος αν δεν έχει αισθητική, εάν δεν διαθέτει μια αυθεντική γοητεία δεν είναι ποτέ ριζοσπαστικός.

ΕΡ.: Μίλησες για ένα «λαϊκό» και πολιτικό λόγο της Αριστεράς, όχι για «λαϊκιστικό» λόγο. Δηλαδή;

ΑΠ.: Ένα λαϊκό λόγο της Αριστεράς χρωματιστό. Γιατί η ζωή είναι πλούσια σε χρώματα. Πάρτε ένα υποδειγματικό πολιτικό κείμενο για να δείτε τι διαστροφές υπάρχουν στον αριστερό χώρο. Για μένα αυτό είναι η «18η Μπρυμαίρ» του Μαρξ. Είναι ένας λόγος όλο μεταφορές, όλο παρομοιώσεις, όλο καυστικότητα, όλο χρώματα. Όμως ο Μαρξ δίνει σε αυτό το βιβλίο την ανώτατη έκφραση του ζωντανού ιστορικού υλισμού μέσα από εικόνες, γεγονότα, χρώματα. Μιλάμε λοιπόν για ένα λαϊκό πολιτικό λόγο, σύγχρονο, πειστικό, με μεγάλα προγραμματικά αποθέματα, με διανοητική και αισθητική τόλμη και με ρεαλισμό...

ΕΡ.: Η ένταξη της Ελλάδας στην ΕΟΚ και η προοπτική για το 1992 και το 2000 θέτει στην Αριστερά μια σειρά νέα προβλήματα. Απέναντι στην ευρωπαϊκή Αριστερά και στις συγκρούσεις που γίνονται στην Ευρώπη ποια είναι η στάση του Συνασπισμού;

ΑΠ.: Δεν μπορείς να πεις «εγώ θέλω να μείνω κλεισμένος στο δικό μου «καβούκι» στην ασφάλειά μου και δεν μετέχω. Αυτό είναι αστείο. Σήμερα σε ολόκληρο τον κόσμο και όχι μόνο στην Κοινότητα δρομολογούνται διαδικασίες διεθνοποίησης της οικονομίας, της πολιτικής, του τρόπου ζωής, του τρόπου πληροφόρησης, του τρόπου ψυχαγωγίας και επικοινωνίας οι οποίες αποτελούν μια τεράστια πρόκληση για το πρόγραμμα και την πρακτική της Αριστεράς. Και η Αριστερά —είναι η τραγωδία της αυτό— δεν έχει μπει στο «δούκι» αυτό. Έχει μείνει πολύ πίσω, ενώ οι αντίπαλοί μας έχουν προχωρήσει πάρα πολύ σε αυτό το λούκι της διεθνοποίησης, της στρατηγικής τους και της πρακτικής τους. Επομένως είναι μεγάλο ζητούμενο για την Αριστερά. Όχι μόνο στο πεδίο της Κοινότητας όχι μόνο στο πεδίο συνολικά της Ευρώπης, αλλά σε παγκόσμιο επίπεδο να διεθνοποιησει την στρατηγική της και την τακτική της, χωρίς βεβαίως να απογειωθεί φανταστικά από τις εθνικές πραγματικότητες και τα εθνικά πεδία μάχης, τα οποία παραμένουν πολύ ισχυρά και αναντικατάστατα.

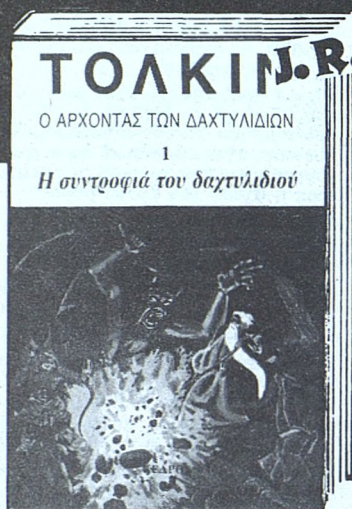
ΕΡ.: Πώς βλέπεις το Συνασπισμό μέσα στις ανακατατάξεις που συμβαίνουν στο παγκόσμιο κομμουνιστικό κίνημα. Στην Σοβιετική Ένωση, στην Κίνα, στην Ευρώπη και αλλού;

ΑΠ.: Ο Συνασπισμός διεκδικεί να αφομοιώσει μέσα στο ελληνικό έδαφος, βεβαίως, την τόλμη και το ρεαλισμό όλων αυτών των αναζητήσεων. Πάντα με κριτικό τρόπο δεν έχουμε εξαρτημένα ανακλαστικά. Πράγματι υπάρχει μια υποχώρηση της Αριστεράς στην Ευρώπη που παραπέμπει στο να «ξαναφαχτούμε» σαν Αριστερά, να δούμε το πρόσωπό μας, το πρόγραμμά μας, την εικόνα μας, τους δεσμούς με την κοινωνία σε έναν κόσμο που αλλάζει με γοργό ρυθμό, σε μια εποχή νέων τεχνολογιών, σε μια εποχή που αλλάζει η κοινωνική διαστρωμάτωση, όπου διεθνοποιείται η κοινωνική και πολιτική διαδικασία: «ΧΑΙΡΕ ΚΡΙΣΗ», «ΧΑΙΡΕ ΑΛΛΑΓΗ», «ΧΑΙΡΕ ΑΛΛΑΓΗ ΤΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ», με όλα τα ρίσκα, τους κινδύνους και τις ελπίδες που αντιπροσωπεύεις. □



εκδόσεις κέδρος

Γ. Γενναδίου 3 – τηλ. 36.02.007



ΤΟΛΚΙΝ Ο ΑΡΧΟΝΤΑΣ ΤΩΝ ΔΑΧΤΥΛΙΔΙΩΝ

1

Η συντροφιά του δαχτυλιδιού

2

Οι δύο πύργοι

3

Η επιστροφή του βασιλιά

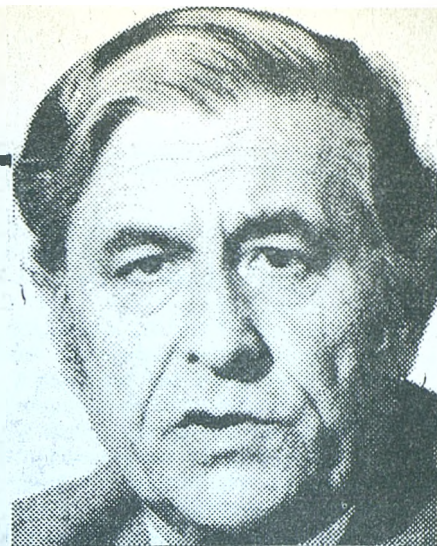
Ο Άρχοντας των Δαχτυλιδιών είναι ένα έργο μοναδικό, που δύσκολα θα μπορούσε να χωρέσει στα υπάρχοντα λογοτεχνικά είδη. Δεν είναι «ανάγνωσμα φυγής» ούτε υπαινικτική εξιστόρηση του παρόντος, δεν είναι μυθολογική ανάπλαση ούτε αμιγώς φανταστική κατασκευή, αλλά κάτι πολύ βαθύτερο, σαν τους θρύλους, που έχουν τις ρίζες τους σε παμπάλαιες δοξασίες και λαϊκές παραδόσεις.

Ο Άρχοντας των Δαχτυλιδιών είναι ανάγνωσμα εξαιρετικά δημοφιλές για τον αγγλόφωνο κόσμο, πολυμεταφρασμένο και πολυμελετημένο, «κλασικό» πια στο χώρο της παγκόσμιας λογοτεχνίας. Από το 1954 μέχρι σήμερα, έχει θρέψει γενιές μικρών, αλλά και μεγάλων, γιατί είναι έργο ενός λόγιου που μπορεί να ονειρεύεται σαν παιδί, ή ενός παιδιού που οργανώνει τα όνειρά του με τη σοφία του ενήλικου.

ΠΟΙΟΣ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ;

Διαχείριση ή απόρριψη του συστήματος;*

του Απόστολου Λάζαρη



Η κατανόηση της φύσης του κοινωνικού μετασχηματισμού και η σωστή εκτίμηση του ρόλου που παίζουν τα σοσιαλιστικά κόμματα σε αυτόν μπορούν να μας βοηθήσουν να ξεκαθαρίσουμε μερικές ιδεολογικές προκαταλήψεις που επηρεάζουν αρνητικά την κομματική πρακτική. Μια από αυτές τις προκαταλήψεις σχετίζεται με το δίλημμα: «διαχείριση ή απόρριψη του συστήματος». Όμως ένα σοσιαλιστικό κόμμα ερχόμενο στην εξουσία με κοινοβουλευτικές διαδικασίες δεν μπορεί να κάνει τίποτε άλλο παρά να διαχειριστεί το σύστημα. Η σωστή διαχείριση του συστήματος είναι ο μόνος τρόπος για την αλλαγή του και ο σοσιαλιστικός μετασχηματισμός περνάει μέσα και όχι έξω από το σύστημα. Η μη κατανόηση αυτής της απλής αλήθειας, δημιουργεί προκαταλήψεις στην άσκηση της κυβερνητικής πολιτικής και παρεμποδίζει τη φυσιολογική αντιμετώπιση των τρεχόντων προβλημάτων. Αντί δηλαδή να αναζητούνται οι καλύτερες τεχνικά και πολιτικά λύσεις στα προβλήματα αυτά για το συμφέρον του λαού (κάτω από τις συγκεκριμένες συνθήκες), παρεμβαίνει η ιδεολογική προκατάληψη και το σύμπλεγμα της μη ενσωμάτωσης στο σύστημα με αποτέλεσμα πολλές φορές την αδράνεια. Αλλά ένα σοσιαλιστικό κόμμα, οπλισμένο με τη σωστή γνώση της πραγματικότητας, δεν έχει λόγο να δίνει συνεχώς εξετάσεις πολιτικής ορθοδοξίας και να προσπαθεί να βρει σε κάθε περίπτωση «σοσιαλιστικές» λύσεις. Αυτό είναι δείγμα πολιτικής ανωριμότητας και όχι πολιτικής συνέπειας.

«Για να αντιμετωπίσουμε την κρίση πρέπει να βγούμε από το σύστημα που τη γεννά». Αυτή είναι μια συνήθης ρητορική κενολογία που ακούμε ή διαβάζουμε κάθε τόσο.

Αλλά τι μπορεί να σημαίνει επιτέλους στην πράξη, να βγούμε από το σύστημα; Σημαίνει τάχα να καταδεφίσουμε το σημερινό σύστημα με επανάσταση και στα ερείπιά του να χτίσουμε τη νέα σοσιαλιστική κοινωνία; Όμως, αυτή τη «λύση» δεν τη συζητάμε, αφού η επιλογή μας είναι η πορεία στο σοσιαλισμό με κοινοβουλευτικές διαδικασίες. Σημαίνει μήπως να αλλάξουμε τους νόμους και το

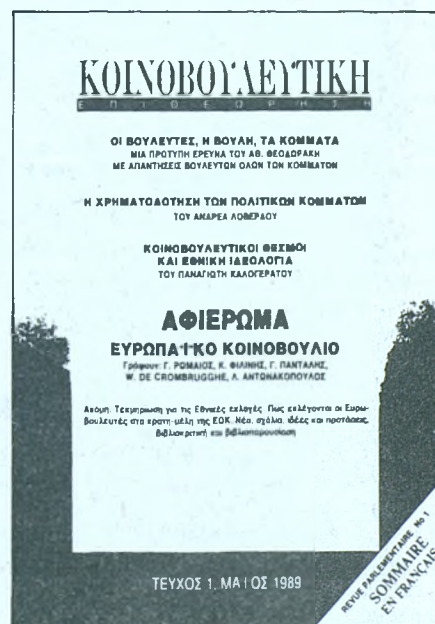
σύνταγμα; Αλλά μέσα στα πλαίσια του κοινοβουλευτισμού υπάρχουν συγκεκριμένες διαδικασίες που πρέπει απαργκλιτα να τηρούνται για τις αλλαγές αυτές. Και πάνω απ' όλα υπάρχουν κοινωνικές και οικονομικές σκοπιμότητες και ο βαθμός ανεκτικότητας του λαού, που προσδιορίζουν την αναγκαιότητα και το ρυθμό των αλλαγών. Υπάρχει, με άλλα λόγια, σε κάθε περίοδο ένα ανώτατο όριο εφικτών αλλαγών που κανείς δεν μπορεί να παραβιάσει «ατιμωρητεί». Η ιστορία απέδειξε πως αυτό δεν μπορεί να γίνει ούτε ακόμα κάτω από συνθήκες επαναστατικής αλλαγής. Χαρακτηριστικό παράδειγμα οι μετεπαναστατικές εξελίξεις στη Σοβιετική Ένωση, που ανάγκασαν τον Λένιν να προχωρήσει στη διορθωτική στροφή της Νέας Οικονομικής Πολιτικής, αλλά και η σημερινή πολιτική Γκορμπατσόφ που στην πραγματικότητα έχει επίσης διορθωτικό χαρακτήρα, για την αντιμετώπιση λαθών που, όπως αναγνωρίζεται έγιναν τις προηγούμενες δεκαετίες.

Μέσα φυσικά στις συνθήκες της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας ο εφικτός ρυθμός κοινωνικών αλλαγών επηρεάζεται ασφαλώς και από την ταχύτητα εναλλαγής των διαφόρων κομμάτων στην εξουσία. Το σοσιαλιστικό κόμμα δεν είναι μόνο του και τα λάθη του τα πληρώνει με συρρίκνωση της πολιτικής του επιρροής. Έχει γι' αυτό καθήκον, στην προσπάθειά του να επιταχύνει το σοσιαλιστικό μετασχηματισμό της κοινωνίας, να επιδιώκει σκόπιμες κοινωνικοοικονομικές αλλαγές που είναι δυνατές μέσα στα πλαίσια διαχείρισης του συγκεκριμένου συστήματος, αντί να δραματοποιεί τις πολιτικές προθέσεις του και να μιλάει για απόρριψη του συστήματος. Για να απαλλαγεί από το σύμπλεγμα της μη ενσωμάτωσης στο σύστημα ένα σοσιαλιστικό κόμμα πρέπει πρώτα - πρώτα να εξοικειωθεί με την ιδέα πως ο σοσιαλιστικός μετασχηματισμός είναι μια μακροχρόνια και ιστορικών διαστάσεων διαδικασία οικονομικής, κοινωνικής και πολιτιστικής μετατροπής, που προωθείται από ένα τεράστιο φάσμα αλληλοεπηρεαζόμενων δυνάμεων. Ο ρόλος των κομμάτων σε αυτή

τη δυναμική είναι όπως τονίσαμε σημαντικός.

Αλλά το συγκεκριμένο κόμμα που έρχεται στην εξουσία, δίνει πρώτα απ' όλα εξετάσεις στο λαό για τον τρόπο διαχείρισης αυτής της εξουσίας, αφού ο σοσιαλισμός σαν τελικός στόχος δεν είναι μια υπόθεση του άμεσου μέλλοντος. Χρειάζεται, λοιπόν, πλήρης γνώση των προβλημάτων και των συνθηκών που επικρατούν κάθε φορά για την άσκηση μιας ρεαλιστικής πολιτικής, που θα μπορούσε να αξιοποιήσει τις υπάρχουσες δυνατότητες και να επιταχύνει τις κοινωνικές αλλαγές, τις οποίες μερικοί προτιμούν να τις αποκαλούν «ρήξεις». Το πρόβλημα δεν είναι ο κίνδυνος ενσωμάτωσης στο σύστημα, που προκύπτει τάχα απ' τη διαχείρισή του. Το πρόβλημα συνήθως είναι η κακή διαχείριση του συστήματος, που εμποδίζει τα σοσιαλιστικά κόμματα να παίξουν σωστά τον ιστορικό τους ρόλο. □

*Το κεφάλαιο αυτό είναι απόσπασμα από το βιβλίο του Απόστολου Λάζαρη «Ποιος Σοσιαλισμός;» που κυκλοφορεί την ερχόμενη εβδομάδα από τις εκδόσεις «Θεμέλιο».



Έκανα πρό ημερών ένα τεστ διά νά εξακριβώσω εάν πράγματι έχω φίλους εις τούς οποίους ήμπορō νά βασίζομε. Διέδοσα μέ τρόπον ότη είμε ένγκλιστος εις τόν Κορηθαλόν λόγον άναμίζεος του όνόματός Μου εις τό σκάνδαλον Κοσκοτά, κέ μου άπετούντε 50 εκατομήρεια διά νά παρουσιάζομε τήν 1ην κέ 15ην του μηνός ένόπιον του πλησιεστέρου άστηνομικου τμήματος λόγον άνηκέστου βλάβης. Κέ εις μίαν έβδομάδα, μόλις κέ μετά βίας συγκέντροσα όλίγα ψυχία εις δραχμάς. Άλλος μου έλεγεν, ότι τόρα πού αί έφημερίδες κέ τά περιοδικά άκρίβηναν δέν του περισέβουν λεφτά, κέ ότι ίσα ίσα έχει μερικά διά νά ζήση (ούτε τήν άβάσταχτον έλαφρότητα του είχε, δέν μπορώ νά αγοράσο, μου είπε) κέ άλλος μέ ψεβδεΐς δικεολογίας ότη τό δολάρεϊον τάς προσεχείς ήμέρας θά πάγη 180 δραχμές κέ ότη δέν είχε κερός διά έπισφαλή δάνεια, μου ήρνήθη πάσαν βοήθιαν.

Έξ άφτου του τέστ έζημίωσα 20 χιλιάδες δραχμές περίπου. Τόσα Μου έστοίχισαν αί φωτοτυπίαί πού έστειλα εις όλους μου τούς γνωστούς μέ γνοματέψεις Ιατρών πού έλεγαν ότι πάσχο έπιπροσθέτως κέ από έπικήνδρον «σκήληρηνσιν κατά πλάκας».

★ ★ ★

Έχω ένα κακόν έλάτομα. Όταν Μου σστηήνουν κάποιον εις μίαν συγκέντροσιν αναλύομε εις τόσας κολακίας πού έγγίζουν πολάς φορές τά όρια της άγνεΐας. Λέγω π.χ., εις τόν άγνωστον πού μέ φέρουν εις έπαφήν. «Είμε βαθύτατα συγκινημένος διά τήν άνεπανάληπτον παρουσίαν σας εδώ. Τόσην ένδιαφέρουσαν φυσιογνωμίαν κέ τόσον πάθος πού άνακαλύπτω εις τό πρόσσπόν σας, μέ άναγκάζουν νά πώ από τά βάθη της καρδιάς μου ένα μεγάλο έφχαριστώ κέ διά τόν οικοδεσπότην πού μάς έφερεν εις άφτήν τήν πρωτοφανή γνωριμίαν. Μου είχε δήςκολον τόρα νά χωρίσομεν. Πώς νά χωρίσωμεν... Σας όρκίζομε, εις ότη έχο Ιερόν, κέ χωρίς νά θέλω νά σας κολακέψω, ότι τέτοιον μοναδικόν άνθρωπον μέ τόσον άφθορμητισμόν πρότην φοράν εις τήν ζωήν μου συναντώ».

Άκολούθως όταν μου συστήνουν έν δέφτερον άγνωστον, του λέγω άκριβώς τά ίδια, άδιαφορών εάν ό πρώτος εις τόν όποιον έκανα τό ύμνολόγιον είναι δίπλα μου καί μέ άκούει. Βασίζομε πάντοτε λέγων άφτά, ότη ό διπλανός μου ή είναι βαρήκοος ή είναι εκ φήσεως έβγενής κέ δέν πρόκίτε νά μέ διακόψη.

Λοιπόν παρετήρησα ότι άφτό τό κακό έλάτομα τό έχει καί ό προθυπουργός.

Καί εις τόν Βόλον κέ εις τό Περιστέρη κέ εις τήν Καβάλαν κέ εις τό 'Ηράκλιον λέγει τά ίδια πράγματα, χορίς νά ένδιαφέρετε εάν άφτά πού μεταδίδοντε από τό 'Ηράκλειον είπώθησαν πανοιομόρφως καί διά τούς Καβαλιώτας. Έγώ πάντως όταν αναλύομαι εις κολακείας, προσέχω πάντα νά μήν ύπάρχει εις τήν δεξίωσιν συνεργείον τηλεοράσεως. Άφτό τό έχω ως άρχήν.

Παραδέχομαι ότι πράγματι είχε πολύ κακόν έλάτομα. Ένας από τούς δυό μας πρέπει νά τό κόψη.

★ ★ ★

Μου είχε άδήνατον νά καταλάβω, μέ ποϊον τρόπον σκέπτετε ή Κηβέρνησις. Ένώ ήμπορεί νά πατάξη τήν άνεργίαν όλοσχερώς, καταφέβγει εις ήμίμετρα καί κάνει διορισμούς μέ τό σταγονόμετρον. Άντί νά διορίση μέ άποφασιστικότητα 400.000 άνέργους, ώστε νά εκλείψη άπαξ διά παντός τό έσχος της άνεργίας, άρκείται εις τόν διορισμόν μόνον 46 ψωροχιλιάδων. Εάν τόρα πού είναι προεκλογική περίοδος δέν διορίσομαι τούς άνέργους μιά κέ καλή, τότε στήν νέαν άφτοδήνατον τετρατείαν τό θέμα θά παραμείνη άλιτον. Κι έπειτα άπορόμεν διατή ύπάρχουν τόσοι άναποφάσιστοι...

★ ★ ★

Άπό τήν ήμέραν πού ό προθυπουργός έδήλωσεν ότη τό άφεντικόν του Κοσκοτά είχε ξένος Έλληνο-Άμερικανός μέ ξένον διαβατήριον, κάνω νυχθημερόν διάφόρους λογαριασμούς διά νά τόν έντοπίσω κέ μπορώ νά πώ ότη έβρίσκομαι εις πολύ καλό σημείον. Άφόσον είμεθα πολίται μιάς κηβερνήσεως της όποιας πλείστα μέλη κατέχουν τρομερά μυστικά τά όποια διά λόγους έθνικής άσφαλείας δέν ήμπορούν νά έλθουν εις τό φώς της δημοσιότητας (ό προθυπουργός δέν ήμπορεί νά άποκαλύψη τό όνομα του Έλληνο-Άμερικανου, ό κ. Κουτσόγιργας άδηναιτεί νά πη πράγματα πού μπορεί νά τινάξουν τόν κοινοβουλευτισμόν εις τόν άέρα κέ ό κ. Τόμπρας γνωρίζει τρομερά μυστικά διά 15.000 Έλληνας) μοιρώς τό βάρος της άποκαλύψεως άφτου του άπεσίου Έλληνο-Άμερικανου πίπτει κατ' άνάγκην εις τούς άσθενείς μου όμους.

Τό πλήρες σκεπτικόν των λογαριασμών μου έχει ως έξης: Πόσους Έλληνο-Άμερικανούς μετανάστας μέ ξένον διαβατήριον έχομεν; Έν Άμερικη έχομεν 3.000.000. Ό προθυπουργός όμος έδήλωσεν έφκρινώς ότη είχε Έλληνο-Άμερικανός, άρα άρρην. Άφερούντες 1.600.000 (αί γυνέκες πάντοτε ύπερτερούν των άνδρών) έντοπιζόμεν άμέσως 1.400.000 ά-



ρενας ύπόπτους. Ό κ. Κοσκοτάς είχε όμος ήλικίας 35 έτών. Άρα άφερούμε κι ένα εκατομύριον άκόμη από τούς Έλληνο-Άμερικανούς ήλικίας από 1 έως 35 έτη, διότι άσφαλός ένας δεκαετής Έλληνο-Άμερικανός μετανάστης δέν ήμπορεί νά είχε προϊστάμενος ενός Τραπεζίτου. Εις άφτάς τάς ήλικίας οί νέοι σπουδάζουν, πωλούν έφημερίδας κέ άναλόγως της εργατικότητός των ήμπορούν νά γίνουν έν καιρώ κέ Πρόεδροι των 'Ηνομένων Πολιτιών. Μας άπομένουν λοιπόν 400 χιλιάδες μόνον ύποπτοι Έλληνο-Άμερικανοί μέ ξένον διαβατήριον. Όπος βλέπομεν λοιπόν ό κλοιός, όσο πάει κέ σφίγγει. Εάν μέ τρόπον άφερέσομεν κέ 100 χιλιάδας άκόμα πού είναι πτοχοί μετανάσται (όλοι οί Έλληνο-Άμερικανοί δέν είναι πλούσιοι) μάς άπομένουν 300 χιλιάδες. Άφαιρούντες κέ άλλας 100 χιλιάδας πού είχε γέροντες, άνάπηροι, σηνταξιούχοι κέ άνεργοι, έχομαι ύπόλοιπον καθάρων μόνον 200 χιλιάδων πού έπισύρουν σοβαράς ύποψίας. Άλλά καί άφτούς δέν πρέπει άγογγύστως νά τούς καταδικάσομεν. Μεταξή άφτών θά ύπάρχουν καί άνθρωποι έφκατάστατοι κέ άνθρωποι μέ μικρόν εισόδημα. Εις ένα μισθοτόν όμος ούδέποτε θά ύπήκουεν ένας χαρισματικός ίσχυρής Τραπεζίτης μέ μεγάλην οικονομικήν έπιφάνειαν. Άρα, κάποιος βαθύπλουτος Έλληνο-Άμερικανός μεγιστάν, ήλικίας από 40-50 έτών μπορεί νά είναι άφτός ό ύποπτος πού τόσας άναστατώσεις έχει φέρει εις τήν Πατρίδα μας. Ούτε μικρότερος μπορεί νά είναι (έξηγήσα προηγουμένως διά ποϊον λόγον), ούτε μεγαλύτερος πολύ, διότι οί μεγαλυτέρας ήλικίας κροΐσιοι άσχολούνται μέ τήν πολιτικήν κέ στοχέβουν εις τό άξίωμα της Προεδρίας άποφέβγοντες έπιζημίους συναλλαγάς. Έπομένως μετά από έρέβνας όλοκληρών ε-

ΟΜΩΣ ΑΛΗΘΙΝΑ

βδομάδων έχω επικεντρώσει την προσοχή μου επί ενός μικρού αριθμού Έλληνο-Αμερικανών 100 χιλιάδων περίπου. Κι όταν από έναν όγκον 3 εκατομμυρίων, εντός μόλις δύο εβδομάδων κατόρθωσα να αποκλείσω τελείως τὰ 2.900.000, άφτό σημείνει ότι έβρίκομε εις πολή ικανοποιητικόν σημείον. Μακάρι τόν ζήλον πού έδειξα εγώ να έδειχναν κέ αί διάφοροι ύπηρεσίαι πού άναζητούν τούς έγκεφάλους τής 17ης Νοέμβρη κέ μεταξύ 9 εκατομμυρίων ύπόπτων Έλλήνων δέν ήμπορούν να τούς βρουν. Έγώ ανέλαβα καί κοντέβω να φέρω εις πέρας τούς ύπόπτους μιάς μειονότητας πού ζή εις μίαν χώραν 250 εκατομμυρίων πού έχουν όλοι ξένα διαβατήρια.

★ ★ ★

Έδιάβασα πρό ήμερών δύο ιστορίας του Ναστραντίν Χότζα πού ήτο σοφός καί αί όποιε Μου έκαναν μεγάλην έντήπωση.

Μίαν ήμέραν ό Χότζας, περιδιαβάζων εις τήν αγοράν, άντελήφθη δύο εϋσεβείς Έλληνες τής Καπαδοκίας πού επαζάρεβαν κάτι χαλιά από έναν έμπορον ταπίτων. Οί αγορασταί ήσαν άναποφάσιτοι ως πρός τόν χρωματισμόν κέ τήν ύφανση κέ εις μίαν στιγμήν έρότησαν τόν έμπορον:

—Είναί στερεά άφτά τά χαλιά;

—Στερεά δέν λέτε τίποτα, άπήντησεν άφτός. Έχουν τέτοιαν άντοχήν πού μετά 70 έτη, όλόκληρος Μερσεντές θεθορακισμένη να περάση από πάνω τους, δέν πανθάνουν τίποτα.

—Όρέα, τότε να τά αγοράσωμεν, είπαν οί Έλληνες τής Καπαδοκίας. Τήν ώραν πού έξήρχοντο εκ του ταπητουργείου, μέ τά χαλιά εις τόν ώμον, ό Χότζας πού παρηκολούθει τήν σκηνήν, τούς έπλησίασεν κέ μέ έβγένειαν τούς ήρότησε.

—Πού τά πάτε άφτά τά χαλιά;

—Τά πάμε εις τήν πατρίδα μας. Έπληροφορήθην ότι άβριον αρχίζει ή Μικρασιατική καταστροφή κέ πρέπει να είμεθα έγκέρως εις τήν Καβάλαν. Έχομεν έθιμον, όταν μās τιμā κάποιοις μέ τήν παρουσίαν του να τά στρώνομεν καταγής διά να περάσει. Άβριον - μεθάβριον ήμπορεί να μās επισκεφθή ό έθνάρχης Βενιζέλος κέ ό Πλαστήρας μέ τό άλογόν Του καβάλα κέ πρέπει ή Καβάλα να τούς τιμήση δεόντως.

—Σās συγχέρω διά τόν πατριотισμόν σας κέ διά τόν μόχθον πού πρόκίτε να κάνετε μεταφέροντες άφτά τά όρέα χαλιά εις τόσην μακρινήν άπόστασιν κέ έφχομε εις τόν Άλλάχ, είπεν ό φιλέλληνας

Χότζας, όταν ό έφιππος επί του άλόγου του Πλαστήρας εισέλεθ εις τήν Καβάλαν, να άφιπέψη διά να μήν καταστραφούν.

—Μά ό έμπορος, μās ύπεσχέθη ότι είναι πολύ στερεά. Καί Μερσεντές να περάση από πάνω, δέν πρόκίται να πάθη τίποτε, μās είπε.

—Μήν άκούτε τόν έμπορον, είπε ό Χότζας. Ό έμπορος τήν δουλειά του κάνει. Τό χαλί όσον ισχυρόν καί να είναι, μέ τόν κερόν ήμπορεί άνεπανορθότως να καταστραφή από κακήν μεταχείρησιν. Σεις γνωρίζω ότι τά πονάτε, αλλά συνήθως οί άπόγονοι δέν σέβονται τά έθνικά κειμήλια κέ φοβάμαι ότι διά λόγους πολιτικής σκοπιμότητος κέ κολακίας θά τά στρόνουν μέ άπερισκεψίαν εις τόν πρότον τυχόντα έποχούμενον πού θά έπισκέπτετε τήν πόλιν σας μέ τήν μνηστή του.

Πόσον δίκειον είχαν ό Χότζας...

★ ★ ★

Μίαν άλλην φοράν, ό Χότζας αγοράσεν ένα λαχείον καί γεμάτος χαράν πήγε σπιτί του προσβλέπων εις μεγάλα κέρδη.

—Νά αγοράσωμεν ένα άφτοκίνητον, είπεν ό γυιός του.

—Δέν έχο αντίρσιν. Νά κερδίσωμεν καί βλέπομεν, είπεν ό Χότζας.

—Είμεθα σπιτή μέ αρχάς, είπεν ή γυνέκα του. Πρέπει να δηλώσης από τώρα Χότζα τί μάρκα άφτοκινήτου θά αγοράσωμαι καί να μήν άμφιταλαντεβόμεθα, δι-

νοντες εις τήν γειτονιά τό δίκαιομα να λέγουν ότι είμεθα καιροσκόποι.

—Έχεις δίκιο, είπε ό Χότζας.

—Όχι, ό μπαμπās δέν πρέπει ναρθη εις συναλαγήν μέ καμίαν έταιρείαν. Τόν παλεόν αντιπρόσωπον τόν δοκιμάσαμε, τόν καινούργιον τόν γνωρίσαμε. Όλαι αί έταιρείαι είναι τό ίδιο, είπεν ό άλλος του γυιός. Ό μπαμπās άβριον θά είναι τόσον ισχυρώς οικονομικώς πού δέν χρειάζεται να αρχίση συνομιλία από τώρα. Δέν πρέπει να φανή ότι εκλιπαρούμαι τās έταιρίας, διότι θά μās εκμεταλεφθούν. Έτσι δέν είναι μπαμπā;

—Έτσι είναι παιδί μου. Δίκιο έχεις.

—Μία προκαταβολική δέσμεφσις όμος είναι άπαρέτητος, συμπλήρωσεν ή γυνέκα του Χότζα. Φρόντισε να έλθης εις επαφήν μέ τόν πλέον έντιμον αντιπρόσωπον διά να επιτύχης τούς καλύτερους όρους έβροπαϊκών προδιαγραφών. Τό πρόσωπον του αντιπροσώπου έχει μεγάλην σημασίαν, κέ όχι ή έταιρεία.

—Όλη μας ή προσοχή πρέπει να είναι συγκεντρωμένη νομίζω τήν Κυριακήν πού θά γίνη ή κλήρωσις. Τήν Δεφτέραν πού θά είμεθα οικονομικώς ισχυροί ήμπορούμαι να διαπραγματευθώμε μέ τούς ιδικούς μας όρους, είπεν ό πρώτος γυιός. Μέ όσους μās έμπνέψουν έμποστοσύνην.

—Αυτό είναι σωστόν, δίκιο έχεις.

—Μά Χότζα, γιατί δέν πέρνης έπιτέλους μίαν θέσιν κι εσύ εις τό ζήτημα του άφτοκινήτου; Είναι δυνατόν να λέγης ότι όλοι έχουν δίκιο;

—Πράγματι έχεις κι εσύ άπόλυτα δίκιο, είπεν ό Χότζας, πέρνων επί τέλους κέ άφτός μίαν θέσιν.

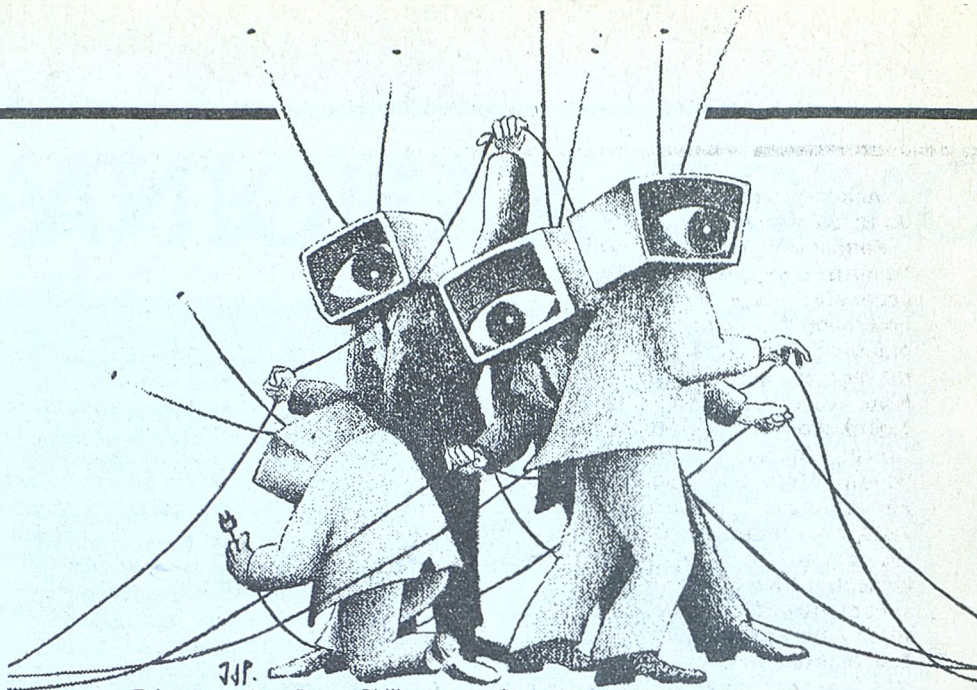
□



Για να σταματήσει το κυβερνητικό μονοπώλιο στην τηλεόραση... επιστρατεύθηκε η πολυκομματική «λογική» σύμφωνα με την οποία θεωρείται φυσικό και αυτονόητο ότι τα δελτία ειδήσεων προϋποθέτουν και εξαντλούνται στις κομματικές προεκλογικές ισορροπίες.

της Τέτας Παπαδοπούλου

ΚΟΜΜΑΤΙΚΑ ΚΑΙ ΔΙΑΚΟΜΜΑΤΙΚΑ ΜΠΑΛΚΟΝΙΑ ΣΤΗΝ ΤΗ



Σκίτσο του Jean-Denys Philippe, στην Monde diplomatique, τεύχος Νοεμβρίου 1988.

Ο διακομματικός έλεγχος στα κρατικά μέσα «ενημέρωσης» (για λόγους οικονομίας μπαίνουν μόνο μια φορά τα εισαγωγικά στη λέξη *ενημέρωση*) και συγκεκριμένα στην τηλεόραση άρχισε την Πέμπτη 18 Μαΐου. Πενταμελής επιτροπή έχει εγκατασταθεί στην Αγία Παρασκευή για να βάλει κάποιο φραγμό στο όργιο της κυβερνητικής προπαγάνδας. Οι πέντε κομματικοί εκπρόσωποι θα έχουν ως τις εκλογές τον έλεγχο των ενημερωτικών εκπομπών και των δελτίων ειδήσεων. Έτσι επιβεβαιώνεται, μια ακόμα φορά, η ολοσχερής κομματικοποίηση τους με την άδεια και τη συνδρομή της αντιπολίτευσης.

Για να σταματήσει το κυβερνητικό μονοπώλιο στην τηλεόραση... επιστρατεύθηκε η πολυκομματική «λογική» σύμφωνα με την οποία θεωρείται φυσικό και αυτονόητο ότι τα δελτία ειδήσεων προϋποθέτουν και εξαντλούνται στις κομματικές προεκλογικές ισορροπίες. Γιατί τι άλλο κάνουν τα πέντε μέλη της επιτροπής από το να *διασφαλίζουν το συμφέρον των κομμάτων τους*, ήτοι τις ανακοινώσεις των κομμάτων τους. Υπάρχει περίπτωση την τάδε ή τη δεινά ανακοίνωση ενός κόμματος να μην τη θεωρήσει σημαντική είδηση ο εκπρόσωπός του στην επιτροπή;

Η διακομματική επιτροπή ανέλαβε τα καθήκοντά της μετά από σκληρές συνεννοήσεις των κομμάτων, που εκπροσωπούνται στη Βουλή, με την κυβέρνηση. Σημείο τριβής αποτέλεσαν ιδίως τα δελτία ειδήσεων. Για τα είκοσάλεπτα, τα σαράνταπεντάλεπτα και την κάλυψη των μεγάλων συγεντρώσεων η συνεννόηση ήταν ευκολότερη.

Μα για να γίνει ένα δελτίο ειδήσεων που να καλύπτει και την προεκλογική κί-

νηση χρειάζεται διακομματικός έλεγχος; Δεν μπορεί να γίνει ένα αξιοπρεπές δελτίο εφόσον σταματήσουν οι κυβερνητικές παρεμβάσεις και οι δημοσιογράφοι αντιμετωπίσουν την εργασία τους... επαγγελματικά;

Θα υποστηρίξουν τα κόμματα ότι *πρέπει να είμαστε στην Αγία Παρασκευή επί τόπου, για να διαπιστώνουμε κατά πόσον τηρούνται οι συμφωνίες, γιατί με το ΠΑΣΟΚ όλα να τα περιμένει κανείς*. Πίσω από αυτό το επιχείρημα, που έχει βάση αληθείας, κρύβεται επιμελώς κάτι άλλο: Η έμμονη διάθεση των κομμάτων για τον έλεγχο της πληροφόρησης. Αρκεί να ρίξει κανείς μια ματιά στις κομματικές εφημερίδες για να αντιληφθεί αμέσως πώς αξιολογούνται, εξαφανίζονται και αλλοιώνονται οι ειδήσεις, και πώς εννοεί ο κομματικός τύπος εν γένει την πληροφόρηση...

Όσο για τους δημοσιογράφους που εργάζονται στο τμήμα ειδήσεων της ΕΡΤ μάλλον δεν τους προβληματίσε ο διακομματικός έλεγχος. Αντί για έναν πολιτικό προϊστάμενο, τώρα έχουν πέντε. Να τι θα πει πολυφωνία στην τηλεόραση.

Ανακοινώσεις μέσω της ΕΤ1 και ΕΤ2

Πέμπτη 18 Μαΐου. Πρώτη ημέρα του διακομματικού ελέγχου. Πανομοιότυπα τα δελτία των δυο καναλιών. Από τη χονδροειδή κυβερνητική προπαγάνδα, στον καταιγισμό κομματικών ανακοινώσεων. Μοναδική παραφωνία η καθυστέρηση κατά τέσσερα λεπτά του δελτίου της ΕΤ1. Ίσως δεν είχαν προλάβει να «ιεραρχήσουν» τις ανακοινώσεις, ίσως ο κ. Χατζάρας έκανε πρόβα για να εκφωνήσει σε ελλάσσονες τόνους. Η σειρά των ανακοινώσεων καθορίζεται αυστηρά από την ε-

κλογική δύναμη των κομμάτων. Λοιπόν έχουμε και λέμε:

□ Συνεδρίασε η κεντρική επιτροπή του ΠΑΣΟΚ... ο κ. Κουτσόγιωργας δεν θα είναι υποψήφιος... ανακοινώθηκε το πρόγραμμα του κόμματος για την τρίτη τετραετία.

□ Συνεδρίασε η εκτελεστική επιτροπή της Νέας Δημοκρατίας... ανακοινώθηκαν οι συνδυασμοί του κόμματος σε σαράντα δύο περιφέρειες.

□ Ο Συνασπισμός της Αριστεράς και της Προόδου ανακοίνωσε το πρόγραμμά του για τις ευρωεκλογές.

□ Ο Πρόεδρος της Δημοκρατικής Ανανέωσης κ. Στεφανόπουλος μίλησε σε κεντρική πλατεία της Νέας Σμύρνης.

□ Σε εκδήλωση που διοργάνωσε στην Καστοριά το ΚΚΕ εσ. Ανανεωτική Αριστερά μίλησε ο κ. Βουλέλης μέλος της κεντρικής επιτροπής.

□ Ακολουθούν ειδήσεις-ακοινώσεις της ΕΔΗΚ, της Άμεσης Δημοκρατίας, του Εργατικού Κόμματος, του Μαρξιστικού-Λενινιστικού Κόμματος κλπ., κλπ...

Αφού ολοκληρωθεί μια πρώτη περιήγηση στο προεκλογικό κομματικό πάνθεον, φτουμε κι από την αρχή. Νέος κύκλος ανακοινώσεων, ο οποίος καλύπτει τις περιοδείες και ομιλίες της επομένης ημέρας. Εννοείται ότι τηρείται πάντα η ίδια σειρά κομματικής... προτεραιότητας. Ακολουθούν ποικίλες άλλες ενδιαφέρουσες ειδήσεις π.χ. η μετάβαση του προέδρου του Συνασπισμού κ. Φλωράκη στο εργοστάσιο επισκευής τραίνων του ΟΣΕ ή η επίδοση, επίσης στον κ. Φλωράκη,

μηνύματος του Μουαμάρ Καντάφι με θέμα τα ανθρώπινα δικαιώματα...

Κάποια ώρα, επιτέλους, τελειώνουν όλα αυτά τα σημαντικά. Στο διάστημα που μεσολαβεί μέχρι τα αθλητικά και την πρόγνωση του καιρού στριμώχνονται ορισμένες... ασήμαντες ειδήσεις όπως η επίσκεψη του Μιχαήλ Γκορμπατσόφ στην Κίνα, ενώ εκατοντάδες χιλιάδες Κινέζοι διαδηλώνουν στο κέντρο του Πεκίνου ζητώντας «δημοκρατία», «ελευθερία», «κάθαρση». Μετά από τριάντα χρόνια ψυχρού πολέμου η Κίνα και η Σοβιετική Ένωση επανασυμφιλιώνονται. Δέκα χρόνια μετά από το θάνατο του μεγάλου τιμονιέρη η Κίνα συγκλονίζεται από αντικαθεστωτικές διαδηλώσεις. Και όμως αυτά τα παγκόσμια σημαντικά γεγονότα η διακομματική τηλεόραση τα θεωρεί ειδήσεις δεκάτης κατηγορίας και οπωσδήποτε μικρότερου ενδιαφέροντος από την

ρει κανείς πολύ καλά τι είδους δελτίο θα ακούσει στον άλφα ή τον βήτα σταθμό, ποια θα είναι η πρώτη του ειδηση, πού θα δοθεί έμφαση. Εξάλλου υπάρχουν πολλοί διακριτικοί τρόποι ώστε ένα δελτίο ειδήσεων να εμφανίζεται αντικειμενικό, αλλά ωστόσο να έχει χροιά νεοδημοκρατική, πασοκική και ούτω καθεξής.

Οι πολιτικές ενημερωτικές εκπομπές έχουν κομματικοποιηθεί επίσης. Σε αυτές καλούνται κατά κανόνα είτε «φίλοι» οι οποίοι αντιμετωπίζονται από τους δημοσιογράφους με συμπάθεια που δεν κρύβεται είτε «αντίπαλοι» οι οποίοι σφυροκοπούνται κυρίως επειδή προέρχονται από άλλο κομματικό χώρο. Πολλές φορές παρακολουθώντας τέτοιες εκπομπές νομίζει κανείς ότι πρόκειται για συζήτηση ανάμεσα σε δυο πολιτευτές και όχι για συνέντευξη ή συνομιλία ενός πολιτικού με ένα δημοσιογράφο.

ΛΕΟΡΑΣΗ ΚΑΙ ΤΑ ΕΡΤΖΙΑΝΑ

περιοδεία του «Χ» υποψηφίου στην Αιτωλοακαρνανία. Σε αυτό το στάδιο τηλεοπτικού επαρχιωτισμού και ομφαλοσκοπησης βρισκόμαστε.

Οι σταθμοί ψηφίζουν

Οι κρατικοί ραδιοσταθμοί δεν έχουν τεθεί και ούτε θα τεθούν υπό διακομματικό έλεγχο. Η αντιπολίτευση τον ζήτησε. Η κυβέρνηση αντέτεινε ότι σε μια τέτοια περίπτωση θα πρέπει να υπάρξει διακομματικός έλεγχος και στους μη κρατικούς ραδιοσταθμούς. Η αντιπολίτευση αντέδρασε έντονα και ακόμα εντονότερα αντέδρασαν οι ίδιοι οι σταθμοί οι οποίοι αρνήθηκαν οποιαδήποτε συζήτηση επ' αυτού του θέματος. Μάλιστα τα δελτία ειδήσεων, αρχίζουν με το ακόλουθο «μηνυμα»:

Η ελεύθερη δημοτική ραδιοφωνία έχει καταξιωθεί στη συνείδηση του κοινού. Ούτε ταυτίζεται ούτε παραλληλίζεται με την ανυπόληπτη ΕΡΤ. Έχει δικές της αρχές δεοντολογίας που εξασφαλίζουν την πολυφωνία. Δεν αποδέχεται την υπαγωγή της σε έξωθεν ρυθμίσεις.

Από την πρώτη στιγμή της λειτουργίας τους ορισμένοι δημοτικοί και ιδιωτικοί ραδιοσταθμοί τήρησαν τους βασικούς κανόνες δεοντολογίας στις ειδήσεις και τις ενημερωτικές πολιτικές εκπομπές. Καμιά σύγκριση με τα δελτία ειδήσεων των κρατικών ραδιοσταθμών που αποτελούν, περίπου, την ερτζιανή εκδοχή της Εξόρμησης.

Όμως τους τελευταίους μήνες και όσο πλησιάζουμε προς τις εκλογές είναι εμφανής η διαφοροποίηση όλων των σταθμών και η υποστήριξη που δείχνουν σε συγκεκριμένα κόμματα. Αλλού τηρούνται τα προσχήματα, αλλού όχι. Τώρα ξέ-

Η γκριζα διαφήμιση

Η μετατροπή των σταθμών σε κομματικά προεκλογικά μπαλκόνια δεν οφείλεται μόνο σε άμεσες ή έμμεσες εντολές της διεύθυνσης. Είναι κοινό μυστικό ότι δημοσιογράφοι που εργάζονται σε δημοτικούς ή ιδιωτικούς σταθμούς αναλαμβάνουν τις δημόσιες σχέσεις πολιτικών, υπουργών βουλευτών κλπ. Τι καλύτερος τρόπος προβολής για έναν υποψήφιο βουλευτή από το να προσκαλείται κάθε τόσο στο στούντιο για μια «ζωντανή» συζήτηση η οποία καταλήγει να είναι «ζωντανή» διαφήμιση για τον ίδιο. Υπάρχουν επίσης βάσιμες ενδείξεις για απροκάλυπτο πολιτικό εμπόριο: Υποψήφιοι βουλευτές αγοράζουν χρόνο δημοσιογραφικών εκπομπών.

Εκτός όμως από τις γκριζες συναλλαγές υπάρχει κι ένας άλλος παράγων, διόλου ευκαταφρόνητος, που ωθεί τους σταθμούς στη μονομέρεια και την παραβίαση της δεοντολογίας: οι ακροατές. Όσο το προεκλογικό κλίμα οξύνεται τόσο οι ακροατές απαιτούν από το «δικό τους σταθμό» να προβάλλει περισσότερο το «δικό τους κόμμα». Ο κομματικός φανατισμός των ακροατών αντανάκλαται έντονα στους σταθμούς καθώς μεγάλο μέρος από το πρόγραμμά τους καλύπτεται από τα τηλεφωνήματα και τις παρεμβάσεις τους. Το τι λένε δεν περιγράφεται. Άλλοι ζητούν να μην αναφέρεται ο πρωθυπουργός...στα δελτία ειδήσεων «γιατί είναι κλέφτης». Άλλοι θεωρούν απαράδεκτο να γίνεται οποιαδήποτε αναφορά στον κ. Μητσοτάκη, «γιατί αυτός ο άνθρωπος είναι η καταστροφή μας», και πάει κρεσέντο. Η αυριανή «ποιότητα» στα ερτζιανά ασφαλώς δεν αποτελεί μονοπώλιο του ράδιο-Αθήνα...

ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΜΕΛΙΝΑ ΣΕΡΑΦΕΤΙΝΙΔΟΥ

ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΗ ΤΟΥ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΥ



ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ - GUTENBERG

ΒΑΣΙΛΗΣ Ι. ΦΙΛΙΑΣ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΣΤΟΝ 20° ΑΙΩΝΑ

ΤΟΜΟΣ Α'



ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΗ & ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ - GUTENBERG

JACQUES VALLIN

Ο ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΤΗΣ ΓΗΣ

Εξελίξεις, Προβλήματα, Προοπτικές

Μετάφραση: Γ. ΣΕΡΕΑΕΑ
Επιμέλεια: Α. Γ. ΤΣΑΟΥΣΗΣ



ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΗ & ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ - GUTENBERG

GUTENBERG

ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ ΚΑΙ

Το άρθρο του Τ. Φωτόπουλου που ακολουθεί είναι το πρώτο μέρος από περίληψη μελέτης για το εξωτερικό χρέος, που έχει ετοιμαστεί για αγγλικό περιοδικό, από πρόσφατη ομιλία του στην Ελληνική Εταιρεία Μελετών και Επιστημονικού Προβληματισμού (ΕΛΕΜΕΠ) στο Λονδίνο.

Στο α' μέρος αναλύεται η ανοδική πορεία που εμφανίζει το εξωτερικό χρέος σε όλη τη μεταπολεμική περίοδο, η διόγκωση των πληρωμών για την εξυπηρέτησή του, οι σχέσεις οικονομικής δομής της χώρας και χρέους και γενικότερα ο εξαρτημένος χαρακτήρας της ελληνικής αναπτυξιακής διαδικασίας, απόρροια της οικονομικής στρατηγικής που ακολούθησαν οι μεταπολεμικές κυβερνήσεις.

Στο β' μέρος που θα δημοσιευθεί στο επόμενο τεύχος γίνεται αναφορά στην οικονομική πολιτική του ΠΑΣΟΚ και το εξωτερικό χρέος.

Α' ΜΕΡΟΣ: Το μεταπολεμικό πάνθεον

Στο μήνυμά του της 8ης Μαρτίου ο πρωθυπουργός τόνισε ότι απώτερος στόχος της σκευωρίας των ξένων και ντόπιων κέντρων κατά της κυβέρνησής του είναι η επαναφορά της χώρας μας στην προηγούμενη κατάσταση εξάρτησης και ότι η οικονομία μας, εκτός από τα ελλείμματα του Δημοσίου, είναι η ακμαιότερη για δεκαετίες. Στο άρθρο αυτό θα προσπαθήσω να δείξω, πρώτον, ότι όχι μόνο δεν υπάρχουν ενδείξεις ότι ο βαθμός της οικονομικής εξάρτησης της χώρας μας έχει μειωθεί, αλλά ότι, αντίθετα, μπορεί να υποστηριχθεί η θέση ότι η εξάρτηση έχει σημαντικά αυξηθεί στη δεκαετία του '80. Δεύτερον, και σε συνάρτηση με την αυξανόμενη εξάρτηση, μπορεί να δειχθεί ότι κάθε άλλο παρά ακμαία θα πρέπει να χαρακτηριστεί η σημερινή κατάσταση της οικονομίας μας.

Η πορεία του εξωτερικού μας χρέους, παρά κάποια βραχυπρόθεσμη βελτίωση που σημειώνεται τελευταία, είναι χαρακτηριστικό σύμπτωμα της εξαρτημένης αναπτυξιακής διαδικασίας της ελληνικής οικονομίας. Μπορεί να υποστηριχθεί η υπόθεση ότι η εξάρτηση του εξωτερικού χρέους στη δεκαετία του '80, ούτε τυχαία είναι, ούτε μπορεί να αποδοθεί αποκλειστικά στην οικονομική πολιτική του ΠΑΣΟΚ, αν και η τελευταία, όπως θα δούμε, συνέβαλε αποφασιστικά στην εξέλιξη αυτή. Τόσο δηλαδή η χειροτέρευση του χρέους, όσο και η ίδια η κυβερνητική πολιτική, σε σημαντικό βαθμό προ-καθορίζονταν από τα μακροχρόνια δομικά προβλήματα της οικονομίας, τα οποία το ΠΑΣΟΚ, παρά τις διακηρύξεις του, ποτέ δεν προσπάθησε να αντιμετωπίσει σοβαρά. Ιδιαίτερα, το χρόνιο και συνεχώς διευρυνόμενο έλλειμμα στο εμπορικό ισοζύγιο, και η μακροχρόνια τάση αυξανόμενης εξάρτησης από τον εξωτερικό δανεισμό για την κάλυψή του, αποτελούν σαφείς ενδείξεις του διαρθρωτικού χαρακτήρα που έχει το πρόβλημα του χρέους.

Όσον αφορά την εξέλιξη του εξωτερικού χρέους, σύμφωνα με τα τελευταία συνολικά στοιχεία της Διεθνούς Τράπεζας, η Ελλάδα μαζί με την Τουρκία είναι οι μόνοι χώρες στον ΟΟΣΑ, που μπορεί να περιληφθούν στον κατάλογο των 15 υπερ-χρεωμένων χωρών το 1986. Όπως δείχνει ο Πίνακας 1, η Ελλάδα έχει το μεγαλύτερο κατά κεφαλή χρέος μετά το Ισραήλ, ενώ ο λόγος του χρέους και της εξυπηρέτησής του προς το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) και τις εξαγωγές

είναι περίπου στο μέσο επίπεδο των πιο χρεωμένων χωρών του κόσμου.

καετία του '70 ήταν περίπου το 9% του ΑΕΠ, το 1986 είχε φθάσει το 38%. Ακόμα,

ΠΙΝΑΚΑΣ 1
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΧΩΡΩΝ ΜΕ ΤΟ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΧΡΕΟΣ (1986)

Χώρα	Συνολικό εξωτερικό χρέος (εκ. δολ.)	Κατά κεφαλή χρέος (δολ.)	Λόγος χρέους προς εξα- γωγές αγ/υπηρ*	Μακρο- πρόθεσμο χρέος ως % ΑΕΠ	Λόγος μακρ. ΑΕΠ	Εξυπηρέτησης χρέους Εξαγωγές
Βραζιλία	110.675	800	3,2	37,6	4,1	41,8
Μεξικό	101.722	1.268	3,7	76,1	10,2	51,5
Αργεντινή	48.908	1.578	6,1	51,7	6,8	64,1
Ν. Κορέα	45.109	1.087	0,7	36,1	10,8	24,4
Ινδονησία	42.090	253	2,7	49,7	7,3	33,1
Ινδία	41.088	53	2,4	15,1	1,6	24,6
Πολωνία	36.638	977	3,1	48,5	3,6	18,5
Βενεζουέλα	33.891	1.904	2,9	66,9	8,6	37,4
Τουρκία	31.808	620	2,2	42,3	6,2	32,4
Αίγυπτος	28.556	575	3,4	58,8	4,8	23,8
Φιλιππίνες	28.172	492	3,2	72,2	6,1	21,3
Ισραήλ	23.775	5.529	1,9	72,1	11,3	27,5
Νιγηρία	21.876	212	4,4	45,0	3,3	23,4
Γιουγκοσλαβία	21.364	917	1,5	27,8	4,2	17,8
ΕΛΛΑΔΑ	20.862	2.093	2,4	42,5	6,4	31,9
Μέσος όρος		1.223	2,9	49,5	6,4	31,6

* Προσωρινά στοιχεία 1987

Σημ.: Η ΕΣΣΔ με συνολικό εξωτερικό χρέος το 1985 26 δισ. δολ. θα μπορούσε επίσης να περιληφθεί στον Πίνακα. Εντούτοις, λόγω του ασημαντού μεγέθους του χρέους της σε σχέση με τον πληθυσμό, τις εξαγωγές και το ΑΕΠ θεωρείται σκόπιμη η εξαίρεσή της.

Πηγή: Ο πίνακας καταρτίστηκε με βάση στοιχεία του World Development Report, (1988), World Bank, του Μην. Στατ. Δελτ. Τρ. Ελλάδος και των Προσωρινών Εθν. Λογισμών 1987.

Μολονότι το εξωτερικό χρέος παρουσιάζει σταθερή ανοδική πορεία σε όλη τη μεταπολεμική περίοδο, εντούτοις, στην παρούσα δεκαετία η κατάσταση έγινε ερρηκτική. Έτσι, ενώ το μακροπρόθεσμο εξωτερικό χρέος του Δημοσίου στη δε-

το συνολικό μακροπρόθεσμο εξωτερικό χρέος που ήταν περίπου 13% του ΑΕΠ το 1970, υπερ-τριπλασιάστηκε στη δεκαετία του '80, για να φθάσει το 1986 το 42,5% του ΑΕΠ. Όπως δείχνει ο Πίνακας 2, το συνολικό εξωτερικό χρέος αυξανόταν με

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΧΡΕΟΣ

του Τάκη Φωτόπουλου

ένα πολύ υψηλό μέσο ετήσιο ρυθμό (18%) στην περίοδο 1981-86.

Ανάλογα, αυξήθηκαν πολύ γρήγορα και οι πληρωμές για την εξυπηρέτηση του χρέους. Οι πληρωμές για το μακροπρόθεσμο χρέος από 1,6% του ΑΕΠ και 14,7% των εξαγωγών το 1970 αυξήθηκαν σε 6,4% του ΑΕΠ και 31,9% των εξαγωγών το 1986. Για το ήδη συσσωρευμένο χρέος υπολογίζεται ότι οι πληρωμές για την εξυπηρέτηση του μεταξύ 1989 και 1993 θα ανέρχονται σε 4,5 δισ. δολ. περίπου το χρόνο, δηλαδή, περίπου διπλάσιες των πληρωμών εξυπηρέτησης για το 1986.

λειμμα. Όπως δείχνει ο Πίν. 3, το έλλειμμα, ως ποσοστό του ΑΕΠ, σχεδόν διπλασιάστηκε από τη δεκαετία του '50 μέχρι σήμερα (από 9% σε 17%). Στην ίδια περίοδο το αντίστοιχο ποσοστό για τις 9 χώρες της ΕΟΚ κυμαίνονταν από -1% σε +1% του ΑΕΠ². Θα πρέπει ακόμα να σημειωθεί ότι το διευρυνόμενο έλλειμμα δεν μπορεί να αποδοθεί στην κρίση του πετρελαίου γιατί ακόμα και με την εξαίρεση του πετρελαίου, όπως δείχνει ο ίδιος Πίνακας, το έλλειμμα, αποτελεί την ίδια αναλογία στο ΑΕΠ σήμερα, όπως και στη δεκαετία του '60, πριν δηλαδή από την κρίση.

του '50 για να φθάσει στο 33% του ΑΕΠ σήμερα, έναντι μέσου όρου 14% στις Αναπτυγμένες Καπιταλιστικές Χώρες (ΑΚΧ)³ το 1986.

Οι παραπάνω δυσμενείς εξελίξεις στο εμπορικό ισοζύγιο οφείλονται βασικά στους πολύ ψηλούς και συνεχώς διευρυνόμενους συντελεστές εισαγωγών. Η μέση ροπή εισαγωγών (αναλογία εισαγωγών αγαθών και υπηρεσιών στο ΑΕΠ) είναι διπλάσια στην Ελλάδα σε σχέση με τις ΑΚΧ⁴ και έχει σχεδόν διπλασιαστεί σε σχέση με τη δεκαετία του '50 (Πίν. 3).

Όσον αφορά τις εξαγωγές, παρά το ότι σε όγκο —αν και όχι και σε αξία, λόγω της σχεδόν συνεχούς χειροτέρευσης των όρων εμπορίου— αυξάνονται ταχύτερα από τις εισαγωγές (ιδιαίτερα στη δεκαετία του '70), εντούτοις, η αναλογία των εισαγωγών που καλύπτεται από τις εξαγωγές είναι ακόμα μια από τις χαμηλότερες στον κόσμο. Ο λόγος εξαγωγών/εισαγωγών ήταν 39% το 1979 και 44% το 1986 έναντι 93% και 95% αντίστοιχα στις ΑΚΧ. Θα πρέπει ακόμα να σημειωθεί ότι ο ίδιος λόγος ήταν σημαντικά ψηλότερος προπολεμικά: 53% το 1929 και 66% το 1938, ενώ στην παρούσα δεκαετία ο λόγος αυτός είναι, ακόμα, ελαφρά χαμηλότερος από ό,τι στην πρώτη μεταπολεμική δεκαετία.

Οι βασικοί τρόποι με τους οποίους καλύπτονταν, σε ολόκληρη τη μεταπολεμική περίοδο, τα ελλείμματα στο εμπορικό ισοζύγιο ήταν, πρώτον, οι άδηλοι πόροι και, δεύτερον, οι εισροές κεφαλαίου. Και οι δυο, όμως, αυτές πηγές κάλυψης του χρόνιου και διευρυνόμενου ελλείμματος γίνονται μακροπρόθεσμα προβληματικές, με συνέπεια την αυξανόμενη εξάρτηση από τον εξωτερικό δανεισμό.

Όσον αφορά, πρώτα, τους άδηλους πόρους και μεταβιβάσεις πάντα κάλυπταν πάνω από τα 2/3 του ελλείμματος στο εμπορικό ισοζύγιο, χάρις στη μαζική μετανάστευση και επέκταση του τουρι-

ΠΙΝΑΚΑΣ 2
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΧΡΕΟΣ (σε δισ. δολ.)

Έτος	1979	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987
Συνολικό χρέος	4,3	7,9	9,5	10,6	12,3	15,5	18,0	20,7
ετήσια αύξηση			20	12	16	26	16	15
Κατά κεφαλή (εκ. δολ.)	450	812	970	1076	1243	1560	1806	2072
ως % του ΑΕΠ	13	21	25	30	37	48	46	44
% των εξαγωγών αγ/υπηρ.	51	79	110	135	153	197	208	186
Πληρωμές τόκων	0,3	0,8	—	0,8	1,1	1,2	1,3	1,5
Χρεωλύσια	0,4	0,6	—	0,7	0,8	0,9	1,1	2,5
Εξυπηρ. χρέους % ΑΕΠ	2,0	3,8	—	4,4	5,6	6,5	6,0	8,5
Εξυπηρ. χρέους ως % εξαγ. αγαθ/υπηρ.	9,1	14,4	—	19,6	23,0	26,5	28,0	35,9
Εξυπηρ. χρέους ως % εξαγ. αγ/υπηρ/μετάβ.	8,2	12,8	—	16,0	19,2	21,8	22,0	28,2

Σημ: Τα παραπάνω στοιχεία διαφέρουν από τα στοιχεία που παρέχει η Διεθνής Τράπεζα (ΔΤ) (πίνακας 1) γιατί περιλαμβάνουν μόνο τμήμα των δανείων για στρατιωτικό εξοπλισμό.

Πηγή: Ο Πίνακας καταρτίστηκε με βάση στοιχεία της Έκθεσης του ΟΟΣΑ για την Ελλάδα του 1986/87 και του Μην. Στατ. Δελτ. Τρ. Ελλ.

Οικονομική δομή και εξωτερικό χρέος

Καθ' όλη τη διάρκεια της μεταπολεμικής περιόδου το εμπορικό ισοζύγιο παρούσαζε ένα συνεχώς διευρυνόμενο έλ-

Παράλληλα, η εμπορική εξάρτηση της χώρας συνέχισε να επιδεινώνεται στη δεκαετία του '80. Ο συνηθισμένος δείκτης εμπορικής εξάρτησης (ημι-άθροισμα εξωτερικού εμπορίου στο ΑΕΠ) υπερδιπλασιάστηκε σε σχέση με τη δεκαετία

ΠΙΝΑΚΑΣ 3
Η ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥ ΙΣΟΖΥΓΙΟΥ ΠΛΗΡΩΜΩΝ, 1950-1987

	1950-9	1960-9	1970-9	1980-87
Λόγος εξαγωγών/εισαγωγών αγαθών	42,8	38,3	39,0	42,3
Εισαγωγές αγαθ. και υπηρ. ως % του ΑΕΠ	18,5	19,4	25,9	32,2
Έλλειμμα εμπορ. ισοζ. ως % του ΑΕΠ	9,3	10,8	15,8	16,6
Έλλειμμα εμπορ. ισοζ. (εκτός πετρελ.) ως % του ΑΕΠ		10,7	12,1	10,9
Έλλειμμα ισοζ. αγαθ. υπηρ. και εισοδ. ως % του ΑΕΠ	7,3	7,2	7,0	9,5
Λόγος ημι-αθροίσματος εξαγ + εισαγ. αγαθ. υπηρ. και εισοδ. στο ΑΕΠ	15,7	17,4	24,8	32,6
% εμπορ. ισοζ. που καλύπτεται από άδηλους πόρους		72,1	67,0	65,6
Λόγος εκροών/εισορών κεφαλαίου		23,3	48,3	65,2
Καθαρός δανεισμός από την αλλοδαπή ως % του ΑΕΠ	1,4	2,9	3,1	4,0

Πηγή: Τ. Φωτόπουλος, Εξαρτημένη ανάπτυξη, η ελληνική περίπτωση, Εξάντας, 1986, Προσωρινοί Εθνικοί Λογ/σμοί 1987, Μην. Στατ. Δελτ. Τρ. Ελλ.

1. World Development Report (διάφορα χρόνια), World Bank.

2. Eurostat, Basic statistics of the Community, 1978-81 και OECD in figures, 1988.

3. Αναπτυγμένες καπιταλιστικές χώρες (ΑΚΧ) χαρακτηρίζονται στο κείμενο οι χώρες που κατατάσσει η Διεθνής Τράπεζα στην κατηγορία των «Industrial market economies».

4. Η μέση ροπή εισαγωγών ήταν το 1979 30% στην Ελλάδα, έναντι 17% στις ΑΚΧ. Τα αντίστοιχα ποσοστά το 1986 ήταν 29% και 14,5% (World Development Report 1981 και 1988, OECD in figures, 1988 και Μην. Στατ. Δελτ. Τρ. Ελλ.

σμού στη μεταπολεμική περίοδο. Εντούτοις, παρά την κάποια βελτίωση που σημειώνεται τελευταία, οι άδηλοι πόροι, όπως δείχνει ο Πιν. 3, καλύπτουν μακροπρόθεσμα ένα συνεχώς μειωνόμενο ποσοστό του ελλείμματος. Τα μεταναστευτικά εμβάσματα, για παράδειγμα, που στη δεκαετία του '60 κάλυπταν το 32% του ελλείμματος, μόλις καλύπτουν το 16% στην παρούσα δεκαετία (80-87), έναντι 24% στην προηγούμενη δεκαετία. Δημογραφικοί και κοινωνικοί λόγοι (φυσιολογικός θάνατος μελών της πρώτης γενιάς, αφομοίωση επόμενων γενιών κλπ.) παίζουν ίσως σημαντικότερο ρόλο μακροχρόνια από στενούς οικονομικούς παράγοντες (ύφεση, επαναπατρισμός).

Η καθαρή εισροή των άδηλων πόρων, όμως, επηρεάζεται δραστικά και από ένα νέο παράγοντα που πρόκειται να παίξει ακόμα πιο σημαντικό ρόλο στο μέλλον: τις πληρωμές τόκων για την εξυπηρέτηση του εξωτερικού χρέους. Η εκροή τόκων/κερδών, που το 1980 απορροφούσε μόλις το 8% των άδηλων πόρων, έφθασε να απορροφά το 14% των πόρων αυτών το 1981-3 και το 21% το 1984-7.

Η συνέπεια των παραπάνω δυσοσιώνων εξελίξεων στο ισοζύγιο άδηλων είναι ότι όχι μόνο το εμπορικό ισοζύγιο αλλά και το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών παρουσιάζει μακροπρόθεσμη τάση επιδείνωσης. Το έλλειμμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, ως ποσοστό του ΑΕΠ, έχει διπλασιασθεί σε σχέση με τη δεκαετία του '60 (3,3% στη δεκαετία του '60, 5,5% στη δεκαετία του '70 και 6,2% στην περίοδο 1981-86).

Όσον αφορά, δεύτερον, τις εισροές κεφαλαίου, όχι μόνο οι καθαρές εισροές κεφαλαίου παρουσιάζουν μακροπρόθεσμα μια φθίνουσα τάση (ο λόγος εκροών/εισροών όπως δείχνει ο Πιν. 3, σχεδόν τριπλασιάστηκε από τη δεκαετία του '60 και έφθασε το 79% το 1987 —λόγω, κυρίως, των αυξανόμενων χρεωλυσιών—) αλλά, ακόμα, η αναλογία των μη αυτόνομων εισροών, δηλαδή αυτών που γίνονται για τη δανειακή κάλυψη του ελλείμματος στο Ισοζύγιο Πληρωμών, παρουσιάζει μια τάση αταθερής αύξησης σε σχέση με το ΑΕΠ. Ο καθαρός δανεισμός από την αλλοδαπή για την κάλυψη του ελλείμματος, ως % του ΑΕΠ, έχει σχεδόν τριπλασιαστεί από τη δεκαετία

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ 1960-85

Τομέας	1980		1970		1960		1985	
	ΑΕΠ Απασχ.		ΑΕΠ Απασχ.		ΑΕΠ Απασχ.		ΑΕΠ Απασχ.	
Γεωργία	24.4	53.8	18.4	38.9	17.1	30.8	17.3	29.4
Ορυχεία κλπ.	2.6	0.6	3.4	0.7	3.3	0.5	4.6	0.7
Μεταποίηση	15.9	12.9	18.8	17.2	19.4	19.3	18.2	19.1
Κατασκευές	6.5	4.6	9.2	7.6	9.0	8.3	6.4	7.2
Υπηρεσίες	50.6	27.7	50.2	34.8	52.2	40.3	53.5	42.8

Πηγή: Έκθεση ΟΟΣΑ για την Ελλάδα 1986/87.

του '50. Αυτό σημαίνει ότι ο ρυθμός με τον οποίο αυξάνεται μεταπολεμικά ο δανεισμός μας είναι πολύ ταχύτερος από το ρυθμό αύξησης της παραγωγής, πράγμα που φανερώνει τον αρνητικό χαρακτήρα που έχει το εξωτερικό χρέος στη χώρα μας.

Η απώτερη αιτία των παραπάνω εξελίξεων είναι ότι το άνοιγμα μεταξύ δαπάνης και παραγωγής διευρύνεται, σε όλη τη διάρκεια της μεταπολεμικής περιόδου, τόσο απόλυτα, όσο και σχετικά, ως ποσοστό του ΑΕΠ (από 18,6% τις δύο πρώτες δεκαετίες σε 2,3% τις δύο τελευταίες 1970-1987). Ο τρόπος με τον οποίο διαρθρώνονται, μέσα στην εξαρτημένη αναπτυξιακή διαδικασία, τόσο η παραγωγή όσο και η δαπάνη, παίζει αποφασιστικό ρόλο στην εξήγηση του διευρυνόμενου μεταξύ τους ανοίγματος.

Σε αντίθεση με τις ΑΚΧ, η ελληνική αναπτυξιακή διαδικασία δεν περιλαμβάνει την ενδιάμεση φάση εκβιομηχάνισης. Από τη φάση της προπολεμικής αγροτικής οικονομίας η χώρα μεταβαίνει απευθείας στη φάση της μεταπολεμικής οικονομίας των υπηρεσιών με πάνω από το μισό του ΑΕΠ να παράγεται στον τριτογενή τομέα. Όπως δείχνει και ο Πιν. 4, ο τομέας των υπηρεσιών απορρόφησε μεταπολεμικά τη συντριπτική πλειοψηφία του ενεργού πληθυσμού που εγκατέλειψε την ύπαιθρο.

Ακόμα, συγκριτικά με τις ΑΚΧ, ο ελληνικός μεταποιητικός τομέας είναι εξαιρετικά μικρός, τόσο ως προς την αναλογία προϊόντος όσο και απασχόλησης (βλ. Πιν. 5), ενώ η «σύγκλιση» που σημειώνεται τελευταία οφείλεται αποκλειστικά στη διαδικασία απο-βιομηχάνισης των

ΑΚΧ. Είναι χαρακτηριστικό ότι ακόμα και σήμερα που η διαδικασία αυτή έχει σχεδόν ολοκληρωθεί, η Ελλάδα έχει τον μικρότερο αναλογικά μεταποιητικό τομέα μεταξύ των χωρών του ΟΟΣΑ⁵.

Το πολύ περιορισμένο μέγεθος, επομένως, της μεταποιητικής βάσης παίζει αποφασιστικό ρόλο στο χρόνιο έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου. Είναι ακόμα ενδεικτικό της επιδείνωσης της κατάστασης ότι, μακροπρόθεσμα, τα εγχώρια προϊόντα εκτοπίζονται ολοένα περισσότερο από τα εισαγόμενα. Η αναλογία των εισαγωγών βιομηχανικών προϊόντων στη συνολική ιδιωτική κατανάλωση αυξάνεται από 17% το 1966 και 20% το 1973 σε 23% το 1978/80⁶. Μετά την ένταξη στην ΕΟΚ η κατάσταση χειροτερεύει περισσότερο: η διείσδυση εισαγόμενων κοινοτικών προϊόντων αυξάνεται από 11% των συνολικών πωλήσεων το 1980, σε 19% το 1985.

Δεν είναι, όμως, μόνο το περιορισμένο μέγεθος του μεταποιητικού τομέα που μπορεί να εξηγήσει το μεγάλο βαθμό εμπορικής εξάρτησης της χώρας. Η διάρθρωση της ελληνικής μεταποίησης, επίσης, διαφέρει σημαντικά από την αντίστοιχη των ΑΚΧ. Όπως φαίνεται στον Πιν. 6, ενώ το κύριο βάρος της ελληνικής μεταποίησης πέφτει στην επεξεργασία αγροτικών προϊόντων και στα υφαντικά/ρουχισμό, στις ΑΚΧ, η παραγωγή συγκεντρώνεται στα μηχανήματα/μεταφορικά και χημικά. Ακόμα, αυτό που θεωρείται «μεταποίηση» στην Ελλάδα, στην πραγματικότητα αφορά επεξεργασία πρώτων υλών, συναρμολόγηση εισαγόμενων προϊόντων ή και απλώς επισκευές που γίνονται σε πολύ μικρές μονάδες (το 1980, κατά την τελευταία Στατιστική Έρευνα Βιομηχανίας, 85% των βιομηχανι-

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ, ΕΛΛΑΔΑ/ΑΚΧ, 1960-86

Έτος	Γεωργία				Βιομηχανία				(Μεταποίηση)				Υπηρεσίες			
	Ελλάδα		ΑΚΧ		Ελλάδα		ΑΚΧ		Ελλάδα		ΑΚΧ		Ελλάδα		ΑΚΧ	
	ΑΕΠ	Απ.	ΑΕΠ	Απ.	ΑΕΠ	Απ.	ΑΕΠ	Απ.	ΑΕΠ	Απ.	ΑΕΠ	Απ.	ΑΕΠ	Απ.	ΑΕΠ	Απ.
1960	23	56	6	16	26	20	40	39	16	—	30	—	51	24	54	45
1965	24	47	5	14	26	24	40	38	16	—	29	—	49	29	54	48
1979	16	38	4	6	32	28	37	38	19	—	27	—	52	34	59	56
1986	17	—	3	—	29	—	35	—	18	—	23	—	54	—	61	—

Πηγή: World Development Report, 1981 και 1988, World Bank.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6
ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΜΕΤΑΠΟΙΗΤΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ, ΕΛΛΑΔΑ/ΑΚΧ, 1970-85

Έτος	1970		1985	
	Ελλάδα	ΑΚΧ	Ελλάδα	ΑΚΧ
Επεξ. αγροτικών προϊόντων	20	15	20	17
Υφαντικά/ρουχισμός	20	10	22	7
Μηχανήματα/μεταφορικά	13	26	14	28
Χημικά	7	8	7	9
Διάφορα	40	41	37	39

Πηγή: World Development Report 1981 και 1988, World Bank.

κών μονάδων απασχολούσαν λιγότερο από 4 άτομα).

Η διάρθρωση, όμως, της μεταποιητικής παραγωγής έχει συνέπειες, όχι μόνο από την πλευρά των εισαγωγών, αλλά και από αυτή των εξαγωγών και μπορεί να εξηγήσει τον πολύ χαμηλό λόγο των εξαγωγών/εισαγωγών. Η συντριπτική πλειοψηφία των εξαγόμενων προϊόντων μας συνίσταται από προϊόντα του πρωτογενούς τομέα και υφαντικά (91% το 1960, 89% το 1965, 68% το 1977 και 78% το 1986), προϊόντα δηλαδή που αντιμετωπίζουν ολοένα μεγαλύτερο ανταγωνισμό από άλλες περιφερειακές χώρες με φθηνότερο κόστος ζωής και εργατικό κόστος. Είναι ακόμα χαρακτηριστικό, όπως δείχνει ο Πιν. 7, ότι τα μηχανήματα/μεταφορικά, που παίρνουν τη μερίδα του λέ-

μετεμφυλιακή περίοδο. Η μοναδική ρήξη στην κοινωνική συναίνεση σημειώνεται στη μεταπολιτευτική περίοδο, όταν το ΠΑΣΟΚ ήταν ακόμα στην αντιπολίτευση.

Η διαφορά με την οικονομική στρατηγική της προπολεμικής Ελλάδας είναι ότι ενώ η περιορισμένη εκβιομηχάνιση που άρχισε στη δεκαετία του '20 στηριζόταν βασικά στο ντόπιο κεφάλαιο και απευθυνόταν στην εσωτερική αγορά, η αποσπασματική μεταπολεμική εκβιομηχάνιση, που σημειώθηκε από τα μέσα της δεκαετίας του '60 μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του '70, στηριζόταν στο ξένο κεφάλαιο και είχε για κίνητρο την ξένη αγορά. Εντούτοις, οι θετικές επιδράσεις στο Ισοζύγιο Πληρωμών, από τη δημιουργία μικρού αριθμού μονάδων με σημαντικές εξαγωγές, αντισταθμίστηκαν από τις αρ-

κούς κλάδους, ενδιαφέρον που κορυφώθηκε μετά την ένταξη στην ΕΟΚ και την, αναπόφευκτη, εξαφάνιση των δασμοβίων ντόπιων μονάδων. Χαρακτηριστικά, η διείσδυση των κοινοτικών εισαγωγών στους παραδοσιακούς κλάδους ήταν πενταπλάσια της μέσης κοινοτικής διείσδυσης, από περίπου 2% των πωλήσεων το 1980 σε πάνω από 10% το 1985. Ακόμα, τελευταία, σε συνάρτηση με γενικότερη τάση συγκέντρωσης του ευρωπαϊκού κεφαλαίου, ενόψει του «1992», οι ελάχιστες ανταγωνιστικές ελληνικές μονάδες ξεπουλιούνται στο ξένο κεφάλαιο.

Τέλος, ο εξαρτημένος χαρακτήρας της αναπτυξιακής διαδικασίας είχε σημαντικές συνέπειες και όσον αφορά την καταναλωτική δομή της χώρας. Ιδιαίτερα, ο αποφασιστικός ρόλος που παίζουν οι υπηρεσίες στη χώρα μας (που σε σημαντικό βαθμό είναι μη παραγωγικές), σε συνδυασμό με τις σημαντικές εισροές εισοδημάτων από το εξωτερικό (μεταναστευτικά/ναυτεργατικά εμβάσματα) οδήγησαν στη δημιουργία μιας καταναλωτικής κοινωνίας και στην ταχύτερη αύξηση της καταναλωτικής δαπάνης από την παραγωγή.

Ακόμα, η πολύ χαμηλή αναλογία των μισθοβίων στον ενεργό πληθυσμό (43% το 1981 στην Ελλάδα, έναντι μέσου όρου πάνω από 90% στην ΕΟΚ) σε συνδυασμό με το σχετικά πολύ χαμηλό επίπεδο των πραγματικών μισθών/ημερομισθίων⁸ είχαν ως αποτέλεσμα, τόσο την πολύ σημαντική ανισότητα στην προσωπική κατανομή εισοδήματος, όσο και το ανισομερές πρότυπο ζήτησης. Έτσι μπορεί να εξηγηθεί το μικρό μέγεθος της εσωτερικής αγοράς για εγχώρια προϊόντα, που καταναλώνονται, κυρίως, από τα χαμηλότερα εισοδηματικά στρώματα των εργατών και χαμηλόμισθων και στους ψηλούς συντελεστές εισαγωγών για δυτικά καταναλωτικά προϊόντα, που καταναλώνονται, βασικά, από τα ψηλότερα εισοδηματικά στρώματα στα οποία ανήκει σημαντικό τμήμα των αυτοαπασχολούμενων. □

ΠΙΝΑΚΑΣ 7
ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΕΜΠΟΡΕΥΜΑΤΙΚΩΝ ΕΞΑΓΩΓΩΝ, ΕΛΛΑΔΑ/ΑΚΧ, 1960-86

Είδος	1960		1965		1977		1986	
	ΕΛΛ.	ΑΚΧ	ΕΛΛ.	ΑΚΧ	ΕΛΛ.	ΑΚΧ	ΕΛΛ.	ΑΚΧ
Ορυκτά	9	11	8	9	14	9	14	8
Άλλα πρωτογενή	81	23	78	22	36	15	35	12
Μηχαν./μεταφορικά	1	30	2	32	5	39	3	42
Άλλα μεταποιητικά	8	29	11	37	27	32	48	37
Υφαντικά, ρουχισμός	1	7	(3)	(6)	18	5	(29)	(4)

Πηγή: World Development Report 1980, 1988, World Bank.

οντος των εξαγωγών στις ΑΚΧ, συνιστούν ασημάνο ποσοστό των ελληνικών εξαγωγών. Σε ολόκληρη την περίοδο (και παρά τις «δομικές αλλαγές» του ΠΑΣΟΚ) η κατάσταση δεν παρουσιάζει καμιά βελτίωση.

Η ελληνική παραγωγική δομή που προκύπτει από τα παραπάνω κάνει φανερό το ρόλο που έπαιξε η συγκεκριμένη αναπτυξιακή διαδικασία, τόσο στη διαμόρφωση του χρόνιου και διευρυνόμενου ελλείμματος στο Ισοζύγιο Πληρωμών, όσο και στη σημερινή έκρηξη του εξωτερικού χρέους. Έχω αναφερθεί αλλού πιο εκτεταμένα στον εξαρτημένο χαρακτήρα της διαδικασίας αυτής και τις συνέπειες στην παραγωγική και καταναλωτική δομή της χώρας⁷. Εδώ θα σημειώσω μόνο ότι το «εξαρτημένο μοντέλο ανάπτυξης» ή, όπως το ονομάζουν οι ορθόδοξοι οικονομολόγοι, «η στρατηγική της οικονομικής αναδιάρθρωσης με βάση τις δυνάμεις της αγοράς» αποτελούσε το σκελετό της κοινωνικής συναίνεσης σε όλη τη

νητικές επιδράσεις των διευρυνόμενων εισαγωγών μηχανικού εξοπλισμού και τεχνολογίας, καθώς και του επαναπατρισμού μερισμάτων/κερδών κλπ. από τις ξένες επιχειρήσεις.

Η συνέπεια της οικονομικής στρατηγικής που ακολουθήθηκε είναι ο δυαδικός χαρακτήρας της ελληνικής μεταποίησης: το ντόπιο κεφάλαιο συγκεντρώνεται στους παραδοσιακούς και προστατευόμενους κλάδους (επεξεργασία αγροτικών προϊόντων, υφαντικά, ρουχισμός κλπ.) ενώ το ξένο κεφάλαιο συγκεντρώνεται στους μοντέρνους κλάδους των βασικών μετάλλων και των χημικών. Μετά όμως το ξέσπασμα της ύφεσης που ακολούθησε την κρίση πετρελαίου στο εσωτερικό και τη μεταπολίτευση στο εσωτερικό, όχι μόνο μειώθηκε δραστικά η εισροή επενδυτικού κεφαλαίου, αλλά άλλαξε και η διάρθρωσή του.

Ήδη από την προηγούμενη δεκαετία το ξένο κεφάλαιο είχε αρχίσει να δείχνει ζωνρό ενδιαφέρον για τους παραδοσια-

5. Έκθεση ΟΟΣΑ 1986/87, σελ. 29.

6. Βλ. Μ. Νεγρεπόντη-Δελιβάνη, Η προβληματική ελληνική βιομηχανία και κάποια λύσεις της, Παρατηρητής, 1983, σελ. 66.

7. Βλ. Τ. Φωτόπουλος, Εξαρτημένη ανάπτυξη, η ελληνική περίπτωση, Εξάντας 1986.

8. Στη δεκαετία του '70 τα ωριαία ημερομίσθια ήταν στην Ελλάδα χαμηλότερα από το μισό του μέσου κοινοτικού. Στην δεκαετία του '80, παρά τη μυθολογία για την έκρηξη των ημερομισθίων στην Ελλάδα, το άνοιγμα διευρύνθηκε περισσότερο. Αυτό σημαίνει, για παράδειγμα, το γεγονός ότι τα πραγματικά εισοδήματα ανά απασχολούμενο στην κοινοτική μεταποίηση αυξάνονταν στην περίοδο 1980-85 με ένα μέσο όρο 1,5% ενώ στην Ελλάδα έπεφταν με ένα μέσο ρυθμό - 1,7% στην ίδια περίοδο (World Development Report 1988).

ΠΟΙΟΙ ΒΑΖΟΥΝ ΦΡΕΝΟ ΣΤΗΝ «ΚΟΙΝΩΝ

Μεγάλη, σίγουρα θα υπήρξε η ικανοποίηση του Ζακ Ντελόρ όταν, επιτυγχάνοντας μια κοινή δήλωση της UNICE, της ΕΣΣ και της CEEP, στις 12 Ιανουαρίου 1989 στις Βρυξέλλες, μπορούσε να ανακοινώσει την «πολιτική ποδηγέτηση του κοινωνικού διαλόγου», ο οποίος άρχισε το 1985 στο Val. Duchesse¹. Πιο πρόσφατα, η τελευταία γνωμάτευση (24/2/89) της Ευρωπαϊκής Κοινωνικής και Οικονομικής Επιτροπής υπέρ της έναρξης μιας σειράς ενεργειών στον κοινωνικό χώρο φαίνεται να επιτρέπει στον πρόεδρο της Επιτροπής της ΕΟΚ να προχωρήσει. Μήπως η κοινωνική Ευρώπη θα προχωρούσε και όλες οι Κασσάνδρες θα διαψεύδονταν; Ας δούμε όμως τα πράγματα από πιο κοντά.

Η κοινή αυτή δήλωση που, όχι μόνο δεν δεσμεύει κανέναν, αλλά είναι και αόριστη², δύσκολα κρύβει απόψεις που είναι ασυμβίβαστες. Κατ' αρχήν, —και αυτό δεν αποτελεί έκπληξη— η UNICE, όπως και το σύνολο της ευρωπαϊκής εργοδοσίας, παραμένει κατηγορηματικά αντίθετη σε οποιαδήποτε «εναρμόνιση, που επιβάλλουν από τα πάνω οι πνεύμονι των Βρυξελλών»³ και σε οποιαδήποτε αληθινή διαπραγμάτευση. Αυτό δεν είναι άλλωστε πια ο στόχος της Επιτροπής η οποία αναγνωρίζει ότι «οι απαιτήσεις του διεθνούς ανταγωνισμού έχουν εφεξής ανάγκη από μια πολιτική πιο ευλύγιστη, πιο πραγματιστική, και με άλλες φιλοδοξίες»⁴. Επειδή όμως προσθέτει ότι μια αποκεντρωμένη προσέγγιση «κλείνει μέσα της σοβαρούς κινδύνους κοινωνικής ακινητοποίησης», οι εργοδότες δυσανασχετούν έντονα. Όπως δηλώνει ο Κ. Zygmunt Tyszkiewicz, γενικός γραμματέας της UNICE, «Την κοινωνική Ευρώπη, και βέβαια τη θέλουμε, αλλά πρέπει να την πληρώσουμε (...) χωρίς να μπουκνέμε στην ανταγωνιστικότητα»⁵.

«Ανταγωνιστικότητα». Να το συντριπτικό επιχείρημα που παίζει σημαντικό ρόλο όταν οι δυνατότητες απασχόλησης

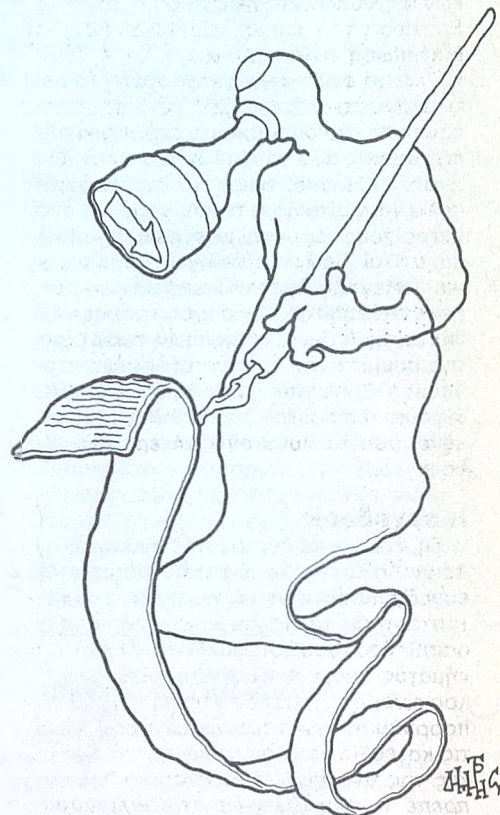
χειροτερεύουν και επηρεάζουν τις κυβερνήσεις, ακόμα και τις λιγότερο συντηρητικές. Η εντατικοποίηση του ανταγωνισμού και οι ανάγκες για ανταγωνιστικότητα των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων δικαιολογούν —συλλογισμός πολύ στέρεος και δίχως καμιά ρωγμή— την μείωση του εργατικού κόστους. Με άλλα λόγια: οι διάφορες κοινωνικές προστασίες πρέπει να μειωθούν, πράγμα που το απαιτούν και η προσεχής απελευθέρωση της μεταφοράς κεφαλαίων και το άνοιγμα των δημοσίων αγορών⁶ όπως και το κόστος του «δημογραφικού ελλείμματος»⁷.

Μερικοί θα προσπαθήσουν να καθυψάσουν τους εαυτούς τους θεωρώντας ότι οι κοινωνικές κατακτήσεις έχουν τέτοια συναίνεση που είναι σχεδόν απίθανο να αμφισβητηθούν. Και όμως! Μήπως δεν κατάφερε η κ. Θάτσερ να τσακίσει την δύναμη των συνδικάτων⁸; Μήπως δεν έχουν απαγορεύσει η Ελλάδα και η Πορτογαλία, το 1985, κάθε αύξηση των μισθών (και αυτό δίχως να συμβουλευόνται τα συνδικάτα, παρ' όλο που αυτό ήταν παράδοση); Μήπως, πριν από λίγο, η σοσιαλιστική κυβέρνηση της Μαδρίτης δεν αμφισβήτησε στην πράξη το κατώτερο νόμιμο ημερομίσθιο και δεν έχει διευκολύνει το δικαίωμα των απολύσεων;

Νερό στο κρασί

Η Επιτροπή της ΕΟΚ, αν και τόσο καιρό επέμενε ότι η κοινωνική εναρμόνιση ήταν προϋπόθεση για το άνοιγμα των κοινωνικών συνόρων⁹, έβαλε εδώ και λίγο καιρό, πολύ νερό στο κρασί της και κατέληξε σήμερα να ελαχιστοποιεί τις συνέπειες των δυσαναλογιών στο θέμα της κοινωνικής νομοθεσίας και να θεωρεί, τώρα, ότι τα επίπεδα των μισθών, της κοινωνικής προστασίας και της εργατικής νομοθεσίας είναι, μόνο, διάφορες μεταβλητές, μεταξύ πολλών άλλων, για να μπορεί μια επιχείρηση να εγκατασταθεί όπου θέλει¹⁰. Ίσως αυτό να είναι αλήθεια για τις επιχειρήσεις υψηλής τεχνολογίας που χρειάζονται, πρώτα απ' όλα εκπαιδευμένο και παραγωγικό προσωπικό. Αλλά δεν συμβαίνει το ίδιο σε άλλους τομείς —όπως η υφαντουργία, η βιομηχανία τροφίμων, τα δημόσια έργα και οι μεταφορές— όπου αυτή η παράμετρος μπορεί να παίζει βασικό ρόλο. Δεν μπορούμε, λοιπόν, να μην λάβουμε υπόψη τον κίνδυνο να εμφανισθεί μια εργατική αγορά δυο ταχυτήτων.

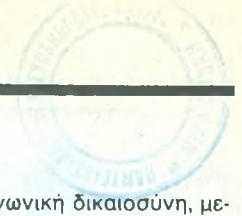
Είναι αλήθεια ότι οι διαφορές στο θέ-



μα της κοινωνικής προστασίας είναι πραγματικές¹¹, και αποτέλεσμα της ιστορικής εξέλιξης. Αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι πρέπει να τις χρησιμοποιούμε σαν άλλοθι για να αρνηθούμε την εναρμόνιση. Εξάλλου, υπάρχει ένα ευρωπαϊκό κοινωνικό πρότυπο στο οποίο θα μπορούσε να στηριχθεί το περίφημο «ελάχιστο κοινωνικό βάθρο των δικαιωμάτων των εργαζομένων» —που είναι άλλωστε πολύ ταπεινό¹²—, αντικείμενο σήμερα διαλόγου μεταξύ της UNICE και της ΕΣΣ.

Δεν πρέπει να κρύψουμε ότι πράγματι υπάρχουν κίνδυνοι για μια εναρμόνιση —αν πράγματι θα υπάρξει εναρμόνιση— προς τα κάτω. Αυτό το ευρωπαϊκό βάθρο των κοινωνικών εγγυήσεων, και των θεμελιωδών κοινωνικών δικαιωμάτων, θεωρούμενο από ορισμένους ως «η λυδία λίθος της κοινωνικής οικοδόμησης της Ευρώπης»¹³ κινδυνεύει να είναι «απλώς ένα καθαρτικό για να χωνέψουμε ευκολότερα την Ευρώπη της Ενιαίας Αγοράς»¹⁴.

Ας δούμε, παραδείγματος χάριν, το θεσμικό πλαίσιο των μελλοντικών ευρωπαϊ-



ΙΚΗ» ΕΥΡΩΠΗ

ΤΟΥ JACKY PRUNEDDU

κών ανωνύμων εταιρειών που πρότεινε η Επιτροπή τον Ιούνιο του 1988. Αυτή η διατύπωση είναι πολύ απλή, και πρακτική, και το φορολογικό καθεστώς εξαιρετικά ελκυστικό¹⁵. Ακριβώς αυτό που μπορούσε να ικανοποιήσει τις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις που θα ήθελαν να γίνουν διεθνείς. Αλοίμονο! Μπροστά σε μια τόσο πολύ γοητευτική πρόταση, κομμένη στα μέτρα τους, οι μεγάλοι ευρωπαϊκοί βιομηχανικοί όμιλοι φαίνονται απρόθυμοι και η Μεγάλη Βρετανία εκφράζει —ήδη την αντίθεσή της. Τι είδους αντίδραση είναι αυτή; Απλώς, υπάρχει το πρόβλημα της συμμετοχής των εργαζομένων, την οποία η Επιτροπή —επειδή την έχει πάθει αρκετές φορές— προσπάθησε να την κάνει όσο το δυνατόν λιγότερο ανώδυνη¹⁶.

Η εργοδοσία

Σήμερα —και δεν είναι υπερβολική απαισιοδοξία να το διαπιστώσουμε— η εργοδοσία είναι σε θέση ισχύος, μια κατάσταση την οποία επιτείνει και η σαφής οπισθοδρόμηση του συνδικαλιστικού κινήματος των εργαζομένων. Έτσι μεγάλος είναι ο πειρασμός να απαιτηθεί η απορρύθμιση των κανονισμών προς όλες τις κατευθύνσεις, με επίκληση τις ανάγκες της ανταγωνιστικότητας: «Αν θα έπρεπε να υποκύψουμε στον πειρασμό της εναρμόνισης των συνθηκών εργασίας σε έναν κοινωνικό ομοιόμορφο χώρο, όλα όσα θα είχαμε επιτύχει να εκσυγχρονίσουμε θα κλονιζόταν», δηλώνει ο πρόεδρος του γαλλικού CNPF¹⁷.

Όσο πιο αδύνατη είναι η ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων και όσο πιο ασταθείς οι κοινωνικές κατακτήσεις, τόσο περισσότερο θα δελεάζονται τα κράτη διότι οι μετακινήσεις των επενδύσεων θα πάνε εκεί που οι επιχειρήσεις έχουν το λιγότερο υψηλό εργατικό κόστος. Να γιατί οι ανησυχίες δεν προέρχονται από την Ελλάδα¹⁸ ή από την Ισπανία, αλλά από τη Γερμανία όπου οι εργαζόμενοι απολαμβάνουν την πιο προχωρημένη κοινωνική προστασία στην ΕΟΚ: μια αρκετά ουσιαστική χρηματοδότηση του συστήματος μαθητείας, τον πιο μικρό χρόνο απασχόλησης στην ΕΟΚ, ένα θεσμοποιημένο διάλογο με τα συνδικάτα κτλ., και όπου η εργοδοσία, η οποία πληρώνει το πιο υψηλό εργατικό κόστος της Ευρώπης, επιθυμεί, βεβαίως, να επιβληθούν οι υποχρεώσεις στους ανταγωνιστές της. Έτσι, παραδείγματος χάριν, η έλλειψη κοινωνικής εναρμόνισης στην ΕΟΚ ώθη-

σε την SVG Rheinland (Συνεργατική οδικών μεταφορών της Ρηνανίας) να αποφασίσει να ανοίξει, τον επόμενο χρόνο, στη Γαλλία, στο Βέλγιο και στο Λουξεμβούργο, υποκαταστήματα που θα ενσωματώσουν εκατοντάδες επιχειρήσεις. «Δεν έχουμε άλλη επιλογή για να αγωνισθούμε εναντίον των ανταγωνιστών μας», εξήγησε ένας από τους υπευθύνους τους¹⁹.

Οι εργαζόμενοι

Ανεπαίσθητος, και πιεσμένος από τις οικονομικές δυσχέρειες, οι σοσιαλιστικές ευρωπαϊκές κυβερνήσεις²⁰ κατέληξαν να συμφωνήσουν με την Οικονομία της Αγοράς, με τη δυστυχώς περιφημη αλλά και απατηλή «συναίνεση». Και αφού, με την πρόβλεψη για το 1993 υπάρχει «πρόκληση», πρέπει —για να την αντιμετωπίσουμε— να κάνουμε θυσίες. «Πόσο έτοιμοι είμαστε;», αυτή η ερώτηση έχει γίνει, σήμερα, η ερώτηση-κλειδί για κάθε συζήτηση στο θέμα της Ενιαίας Αγοράς. Και ποιος θα μπορούσε να απαντήσει καλύτερα από τους κυριότερους ενδιαφερόμενους, αυτούς δηλαδή τους επιχειρηματικούς κύκλους, επίσημους μαχητές, επιφορτισμένους να υπερασπισθούν τα συμφέροντα και τη σημαία της χώρας τους;

Και έτσι, η κοινωνική πολιτική γίνεται ένα εμπόδιο στο δρόμο της επιτυχίας, ή, στην καλύτερη περίπτωση, απορρίπτεται στα αζήτητα, ενώ αποτελεί μια από τις πιο βασικές και πρωτότυπες δημιουργίες της κοινωνίας μας και τη σπουδαιότερη κατάκτηση της ευρωπαϊκής ιστορίας. Θα ήταν, άραγε, δικαιολογημένο, να θυσιάσουμε τις απαιτήσεις για δικαιοσύνη και αλληλεγγύη στην οικονομική ανόρθωση;

Αν πρέπει σήμερα να διαλέξουμε μεταξύ κοινωνικής και δημοκρατικής προόδου, και οικονομικής προόδου, δεν θα έπρεπε να θυσιασθεί η πρώτη. Μπορούμε να προσθέσουμε εξάλλου ότι η Γερμανία κατάφερε να ξεπεράσει κατά πολύ τα εμπόδια (υψηλό επίπεδο του εργατικού κόστους) διαλέγοντας την ανταγωνιστικότητα μέσω της ποιότητας και όχι μέσω των τιμών. Ας μην ξεχνούμε, επίσης, ότι οι κοινωνίες που «προοδεύουν» περισσότερο είναι «βόρειου τύπου», (όπως οι σκανδιναβικές χώρες, π.χ.), όπου τα κοινωνικά και φορολογικά συστήματα επιτρύνουν μια πιο δίκαιη κατανομή και όπου οι ανισότητες είναι πιο περιορισμένες.

Και όμως, στο θέμα αυτό, οι χώρες για τις οποίες θα πίστευε κανείς ότι ενδιαφέ-

ρονται για την κοινωνική δικαιοσύνη, μερικές φορές φωνάζουν μαζί με τα τσακάλια. Οι διαμαρτυρίες που προκάλεσε η πρόσφατη ευρωπαϊκή πρόταση φορολόγησης των τόκων των καταθέσεων (μία αρχή την οποία, ωστόσο, είχαν αποδεχθεί στη συνδιάσκεψη κορυφής στο Ανόβερο τον Ιούνιο του 1988) προκαλούν —τουλάχιστον— σκέψεις. Το γεγονός ότι μπροστά στην πρόταση αυτή, την τόσο ταπεινή (αφού το ποσοστό που κρατείται είναι 15%) ανησυχούν και διαμαρτύρονται το Ηνωμένο Βασίλειο και το Λουξεμβούργο, είναι λογικό. Αλλά, η Ελλάδα, που παρουσιάζεται συνήθως ως υμνητής της κοινωνικής δικαιοσύνης, να έρχεται και να ενώνεται με τις μοιρολογηστρες, και να προτιμά έτσι να συνεχίσει να αντλεί από το εισόδημα της εργασίας για να αμείψει την αποταμίευση, είναι κάτι που πρέπει να ανησυχεί.

Στα σημερινά πλαίσια, οι πρόσφατες «κραυγές» του προέδρου της Γαλλίας «Δεν θα υπάρξει Ευρώπη ή αλλιώς η Ευρώπη θα πρέπει να είναι κοινωνική»²¹ φαίνονται ότι είναι μάλλον μαγικά λόγια παρά μια προειδοποίηση. Πέρα από το ότι θα θέλαμε να είχε ξυπνήσει η Γαλλία πολύ πιο νωρίς, δεν βλέπουμε να υπάρχουν δυνατότητες για τη χώρα αυτή (η οποία θα προεδρεύει από τον Ιούνιο του 1989 και θα έχει την ευθύνη του κοινωνικού προβλήματος το οποίο αποκλείεται να κανονιστεί στη διάρκεια της ισπανικής προεδρίας²², να επιβάλει οτιδήποτε στην κ. Θάτσερ που είναι αποφασισμένη να μη μετακινηθεί από τις θέσεις της και που επέτυχε να επιβάλει στην Ενιαία Πράξη, διατάξεις «που έχουν σχέση με τα δικαιώματα και συμφέροντα των εργαζομένων» να ψηφισθούν ομόφωνα.

Αν είναι πολύ εύκολο να αρνηθεί να υπογράψει κανείς, πολύ πιο δύσκολο είναι να υποχρεώσει τους άλλους να υπογράψουν. Και, στον κοινωνικό τομέα, έχουμε τι σημαίνει η καθεστηκυία τάξη. □

Σημειώσεις

1. Η ΕΣΣ (Ευρωπαϊκή Συνομοσπονδία Συνδικάτων), που ιδρύθηκε το 1973, περιλαμβάνει 35 εθνικές συνομοσπονδίες 25 χώρων (ΕΟΚ, ΕΖΕΣ, Σουηδία και Τουρκία). Η ΕΣΣ που κυριαρχείται από τη γερμανική DGB, αρνείται ως τώρα να δεχθεί στους κόλπους της τα κομμουνιστικά συνδικάτα όπως τη γαλλική και πορτογαλική CGT (Γενική Συνομοσπονδία Εργατών) και τις ισπανικές «Εργατικές Επιτροπές». Η UNICE (Ένωση των συνομοσπονδιών της βιομηχανίας και των εργοδοτών της Ευρώπης), αντιπροσωπεύει την ευρωπαϊκή εργοδοσία και την CEEP (Συνομοσπονδία των δημοσίων επιχειρήσεων) τις δημόσιες επιχειρήσεις.

2. Βλ. Le Monde, 14/1/1989.

3. Κ. Erdmann, της γερμανικής εργοδοσίας (B.D.A.). Συμπόσιο για τον Ευρωπαϊκό κοινωνικό διάλογο, που οργανώθηκε στις 4 και 5 Ο-

κτωβρίου 1988 από το Ίδρυμα «Ευρώπη και Κοινωνία» στο Παρίσι, Le Monde, 8/10/1988.

4. "Europe sociale, la dimension sociale du marché intérieur", Commission des Communautés, Européennes Bruxelles, Luxembourg, 1988.

5. Le Monde, 14/1/1989.

6. Η απόφαση της απελευθέρωσης της μετακίνησης των κεφαλαίων πάρθηκε στη συνδιάσκεψη κορυφής του Ανόβερου τον Ιούνιο 1988, και η απόφαση που αφορά στο άνοιγμα των δημοσίων αγορών (για τις προμήθειες τον Μάρτιο 1988 και για τα έργα τον Οκτώβριο 1988) θα ουσιαστικοποιηθεί, για την Ελλάδα, το 1992.

7. Βλ.: «Μείωση των δαπανών κοινωνικής ασφάλισης στις χώρες της ΕΟΚ», Οικονομικός Ταχυδρόμος, 2/2/1989.

8. Η «Σιδηρά Κυρία» πέρασε νόμους, που επιβάλλουν, μεταξύ των άλλων, τη μυστική ψηφοφορία και το ποσοστό 80% για κήρυξη απεργίας.

9. Βλ. π.χ.: — "Livre blanc de la Commission: L'achèvement du marché intérieur" (Ιούνιος 1985) — "Rapport d'étape de la Commission de réflexion économique pour la préparation de l'échéance de 1992" (Φεβρουάριος 1988) — "Rapport Cecchini sur le cout de la non-Europe" (Ιούνιος 1988).

10. Βλ.: "Europe sociale, la dimension sociale...", ό.π. Ας σημειώσουμε π.χ. ότι υπάρχει τά-

ση να μεγαλώσουν οι διαφορές των μισθών ανάμεσα στις διάφορες χώρες της ΕΟΚ. Έτσι η μέση αγοραστική δύναμη της ΕΟΚ αυξήθηκε ελαφρά (+2,2%), ενώ μειώθηκε αισθητά στην Ελλάδα το 1986 (-7%).

11. Για μια σύντομη επισκόπηση, βλ. Dominiq Sicot, "Europe Sociale, l'état des lieux", Science et Vie économie, Ιανουάριος 1989.

12. Δικαίωμα σε γραπτή σύμβαση εργασίας, προσδιορισμός μερικών ελάχιστων κοινών χαρακτηριστικών για τα άτυπα είδη εργασιών και διάφοροι κανόνες σχετικοί με την υποχρέωση να πληροφορούν και να συμβουλεύονται τους εργαζομένους σε περίπτωση σημαντικών αλλαγών που επηρεάζουν την επιχείρηση. Κάτι που δεν μπορεί να τρομάζει ούτε την κ. Θάτσερ! Όσο για πιθανές συλλογικές συμβάσεις, δεν φαίνεται ότι θα δουν το φως της ημέρας πολύ γρήγορα, γιατί η αντίδραση της εργοδοσίας είναι, στο σημείο αυτό, ατράνταχτη.

13. Edmond Maire, (πρώην γενικός γραμματέας της CFDT — Γαλλική και Δημοκρατική Συνομοσπονδία Εργατών), Le Monde, 23/8/1988.

14. Gutierrez, γενικός γραμματέας των ισπανικών «Εργατικών Επιτροπών», Le Monde, 3/1/1989.

15. Η φορολογήσιμη βάση μιας εταιρείας που θα υιοθετούσε το καινούργιο θεσμικό πλαίσιο θα υπολογισθεί αφαιρώντας τις ζημιές των θυγατρικών, εγκατεστημένων σε άλλες χώρες-μέλη εταιρειών της.

16. Οι επιχειρήσεις θα μπορούν έτσι να έχουν

να διαλέξουν μεταξύ τριών επιλογών: α) Εκλογή από τους εργαζόμενους ενός μέρους των μελών του εποπτικού Συμβουλίου. β) Συμμετοχή, μέσω ενός οργανισμού που αντιπροσωπεύει το προσωπικό. γ) Συμμετοχή που δημιουργείται διαδοχικά στα πλαίσια συλλογικών συμφωνιών που συνάπτονται μεταξύ της διεύθυνσης και τα συνδικάτα μιας επιχείρησης.

17. Politique Industrielle, 10 (χειμώνας 1988) που αναφέρει ο B. Cassen, Le Monde Diplomatique, Σεπτέμβριος 1988.

18. Ίσως θα πρέπει να υπογραμμισθεί ότι το εργατικό κόστος μειώθηκε αισθητά στην Ελλάδα, ενώ, την ίδια εποχή, αυξήθηκε στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες (βλ. "La dimension sociale..." ό.π.).

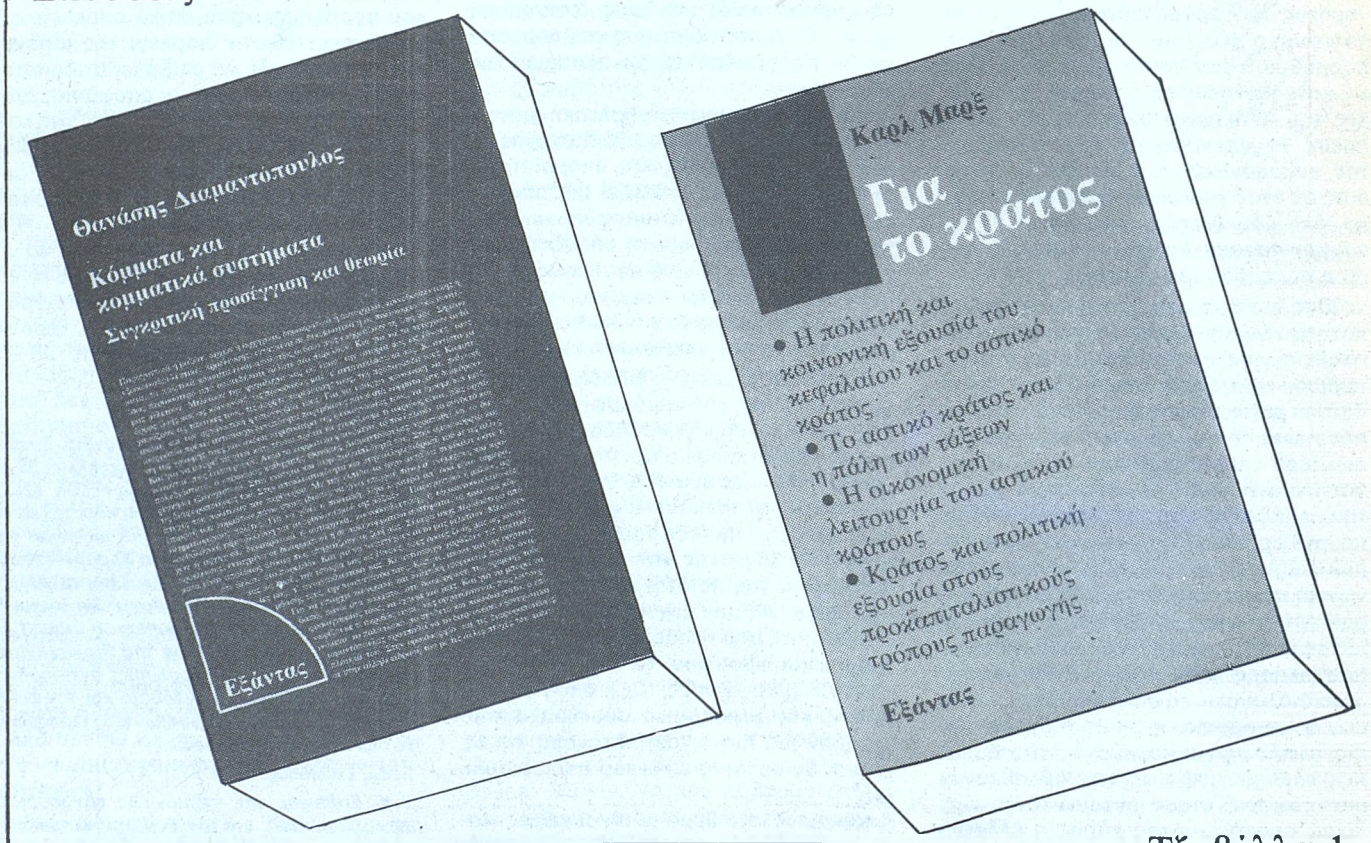
19. Die Zeit 9/9/1988, που αναφέρουν τα Problèmes Economiques 8/2/1989.

20. Στο Συνέδριο των σοσιαλιστικών κομμάτων της Ευρωπαϊκής Κοινότητας στις Βρυξέλλες (18/2/1989), οι περισσότερες παρεμβάσεις επέμειναν ότι είναι απαραίτητος ο πραγματισμός στις οικονομικές προσεγγίσεις. Βλ. Le Monde, 20/2/1989.

21. Τηλεοπτική παρέμβαση, στις 12/2/1989.

22. «Ακόμη και αν επιμένανε δεν θα μπορούσαμε να καταλήξουμε σε κάποιο αποτέλεσμα ως το τέλος αυτής της Συνδιάσκεψης Κορυφής» (της Μαδρίτης), δήλωσε πρόσφατα ο Pedro Solbes υφυπουργός των Ευρωπαϊκών Υποθέσεων. (Le Monde, 8/2/1989).

Εκδόσεις ΕΞΑΝΤΑΣ

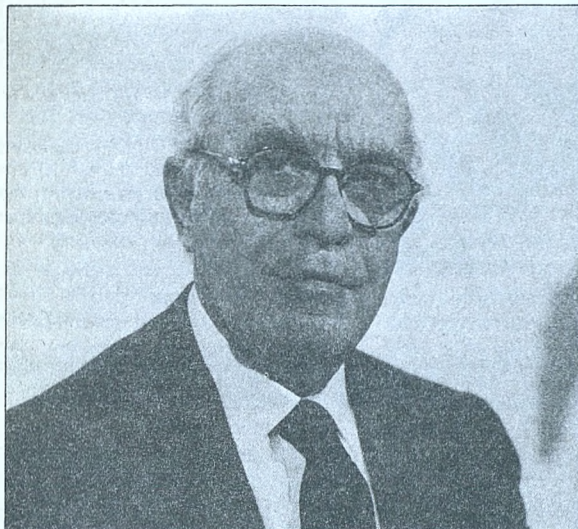


Τζαβέλλα 1



ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΑΥΡΙΟ

Η προσφώνηση του Διοικητή στη Γενική Συνέλευση της 22 Μαΐου 1989



Ο Διοικητής της ΕΤΒΑ Νικόλαος Ζωγράφος

ΑΥΞΗΣΗ ΜΕΓΕΘΩΝ

Το 1988 σημειώθηκε σημαντική βελτίωση του επενδυτικού κλίματος στη χώρα μας, που είναι αποτέλεσμα της αναδίκης οικονομικής πορείας της τελευταίας περιόδου και των νέων επενδυτικών μέτρων και κινητρών. Ενδεικτικά αναφέρω ότι η αύξηση των ιδιωτικών επενδύσεων προσεγγίζει το 10% περίπου κατά το 1988, έναντι 5% το προηγούμενου χρόνου.

Τα στοιχεία αυτά, σε συνδυασμό με την αποκλιμάκωση του πληθωρισμού, εκτός του ότι δημιουργούν το κατάλληλο περιβάλλον για την πραγματοποίηση επενδύσεων, δείχνουν καθαρά και την προοπτική της οικονομικής ανάκαμψης.

Εξάλλου ο εκσυγχρονισμός του τραπεζικού συστήματος, σύμφωνα με τους κοινοτικούς κανόνες, και η ανάπτυξη της κεφαλαιαγοράς, δημιουργούν ένα νέο ανταγωνιστικό πλαίσιο, μέσα στο οποίο θα κινηθούν οι παραγωγικές δυνάμεις της αγοράς που θα επωφεληθούν από τα πλεονεκτήματα που προσφέρει μια σύγχρονη αναπτυγμένη οικονομία.

Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο που κινήθηκε η οικονομία, η δραστηριότητα της ΕΤΒΑ μεγάλωσε ευνοϊκά. Οι εξελίξεις των βασικών μεγεθών της διαχείρισής μας συνοψίζονται στα εξής:

Οι νέες εγκρίσεις για δάνεια, εγγυήσεις και συμμετοχές σε επιχειρήσεις το 1988 διαμορφώθηκαν στο ποσό των 77,9 δις δρχ., οι δε εκταμιεύσεις μας και οι εγγυήσεις που χορηγήθηκαν το 1988 διαμορφώθηκαν συνολικά σε 56,5 δις δρχ.

Οι εισπράξεις μας από δάνεια, πωλήσεις μετοχών του χαρτοφυλακίου μας συμμετοχών και από πώληση περιουσιακών στοιχείων ανήλθαν σε 36,1 δις δρχ., έναντι 31,4 δις δρχ. τον ομόεως προηγούμενο χρόνο, δηλαδή αυξήθηκαν κατά 15%. Σημειώνεται εδώ ότι η βελτίωση της οικονομικής θέσης και της αποδοτικότητας των επιχειρήσεων, που συνεχίζεται και το 1988, επέτρεψε την ικανοποιητικότερη εξυπηρέτηση των υποχρεώσεών τους και την ενίσχυση των εξασφαλίσεων του χαρτοφυλακίου μας.

Το σύνολο του ενεργητικού της Τράπεζας ανήλθε την 31.12.88 σε 403 δις δρχ. έναντι 319 δις δρχ. του έτους 1987. Το ύψος των δανείων και συμμετοχών μας ανήλθε στο ποσό 298 δις δρχ. έναντι 236 δις δρχ. του 1987.

ΑΝΤΛΗΣΗ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

Η άντληση πόρων από το εσωτερικό με το πρόγραμμα των τραπεζικών ομολόγων ανήλθε σε 53,78 δις δρχ. έναντι 22,6 δις δρχ. το 1987, αυξήθηκε δηλαδή κατά 138%.

Μετά την εξίσωση των επιτοκίων των τραπεζικών ομολόγων προς τα επιτόκια των έντοκων γραμματίων του Ελληνικού Δημοσίου, αποκαταστάθηκε ο αυξητικός ρυθμός στην άντληση κεφαλαίων με τις εκδόσεις των ομολόγων μας, που είχε αντιστραφεί τον προηγούμενο χρόνο, όταν ίσχυαν υψηλότερα επιτόκια για τα έντοκα γραμμάτια του Δημοσίου.

Μετά τη σταθεροποίηση της συμμετοχής του Δημοσίου στην άντληση πόρων από την αποταμίευση που έχει επιτευχθεί, είναι σκόπιμη και εφικτή μία διαφοροποίηση του επιτοκίου που δανείζεται το Δημόσιο, με την πώληση έντοκων γραμματίων και κυρίως ομολόγων 2ετούς και 3ετούς διάρκειας. Σε πρώτη φάση είναι σκόπιμη η εξίσωση των προσφερόμενων όρων προς τους αποταμιευτές για τα ομόλογα που έχουν διάρκεια μεγαλύτερη του έτους και τελικά η διαμόρφωση επιτοκίων δανεισμού του Δημοσίου κατά μία ή δύο μονάδες κατώτερα από εκείνα που θα δανείζεται ο αμέσως επόμενος καλύτερος οφειλέτης της αγοράς. Στο πλαίσιο αυτής της προοπτικής η Τράπεζα θα προχωρήσει από τον επόμενο μήνα στην προσφορά ομολόγων διετούς και τριετούς διάρκειας, με επιτόκιο 19,5% και 20% αντίστοιχα, παράλληλα με τη συνέχιση της εκδόσης των γνωστών ομολόγων της.

Το ίδιο σημαντική εξέλιξη υπήρξε η επανοδοστηριοποίηση της συνεργασίας μας με την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων στην αναχρηματοδότηση μέρους του Χαρτοφυλακίου μας των δανείων, καθώς και η προετοιμασία της προσφοράς μας στις μεγάλες εξαγωγικές αγορές κεφαλαίων του εξωτερικού.

Αποτέλεσμα υπήρξε η επιτυχής έκδοση πρόσφατα δύο μεγάλων ομολογιακών δανείων μας, με δημόσια εγγραφή (Public offering) στα Χρηματιστήρια Φρανκφούρτης και Τόκιο για 150 εκατ. Μάρκα και 20 δις. Γιεν, αντίστοιχα.

Οι εξελίξεις αυτές σηματοδοτούν τις πολύ μεγάλες δυνατότητες που δημιουργούνται για την ΕΤΒΑ, για την πραγματοποίηση ευρύτερου χρηματοδοτικού και επενδυτικού έργου στο μέλλον, με την άντληση υγιών πόρων με τους καλύτερους όρους από τις αγορές του εσωτερικού και του εξωτερικού, ταυτόχρονα, όμως, προσδιορίζουν κατά τρόπο σαφή τα πλαίσια και τα κριτήρια, που δεσμεύεται η Τράπεζά μας να εφαρμόζει στις επιλογές της ως προς τους πιστωτικούς και τους επιχειρηματικούς κανόνες που αναλαμβάνει.

ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ

Στον τομέα της αναπτυξιακής μας δραστηριότητας, σημειώθηκε πρόοδος για σημαντικά επενδυτικά προγράμματα που στοχεύουν τόσο στην αλλαγή της εικόνας της χώρας και βρίσκονται σε στάδια εντατικής προώθησης ή ολοκλήρωσης, όπως το έργο της ΑΛΟΥΜΙΝΑΣ, της ΝΑΒΙΠΕ, της μονάδας μεταλλουργίας χρυσού της ΜΕΤΒΑ, της νέας μονάδας της ΑΕΒΑΛ με βάση το φυσικό αέριο, όσο και στην υποστήριξη προγραμμάτων προηγμένης τεχνολογίας, εξοικονόμησης ενέργειας και προστασίας του περιβάλλοντος.

Αποφασιστικές σημασίας παράγοντες στην προώθηση του προγράμματος των πιο πάνω αναπτυξιακών έργων, που έχει αναλάβει η Τράπεζα, είναι η επαρκής υποστήριξη τους από το πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων.

Το πρόγραμμα δημιουργίας δικτύου Βιομηχανικών Περιοχών που έχει αναλάβει η ΕΤΒΑ, όπως αναθεωρήθηκε τελευταία, προβλέπει την οργάνωση Βιομηχανικής Περιοχής σε κάθε Νομό της χώρας. Για το σκοπό αυτό έχουν αποκτηθεί 55.057 στρέμματα σε 41 Νομούς, από τα οποία 24.867 στρ., δηλαδή ποσοστό 45%, αποτελούν ήδη οργανωμένες Περιοχές. Από την έκταση αυτή έχουν διατεθεί σε 803 επιχειρήσεις 9.570 στρ. δηλ. 38%, ενώ οι οργανωμένες εκτάσεις, που είναι άμεσα διαθέσιμες για εγκατάσταση νέων ή μετεγκατάσταση υφιστάμενων παραγωγικών μονάδων, ανέρχονται σε 15.297 στρέμματα.

Πρέπει να σημειωθεί εδώ ότι το κόστος κατασκευής των ΒΙ.ΠΕ., που λειτουργούν σήμερα, ανέρχεται σε 21 δις δρχ. περίπου, είναι επενδεδυμένα κεφάλαια 70 δις δρχ. περίπου και εργάζονται σ' αυτές 19.000 άτομα. Με την ανάκαμψη των βιομηχανικών επενδύσεων, που ήδη σημειώνεται, αλλά και εκείνη που αναμένεται στα επόμενα χρόνια, η χρησιμότητα του προγράμματος αυτού γίνεται αποφασιστική. Αρκεί να αναλογιστεί κανείς σε πόσα εμπόδια μπορεί να προσκρούσει η προσπάθεια αναζήτησης κατάλληλου και οργανωμένου χώρου για την εγκατάσταση μεταποιητικών μονάδων.

Η Τράπεζα έχει επενδύσει σε κόστος εργασιών και κεφαλαίων μεγάλα ποσά, τα οποία αναμένεται να ανακτήσει σταδιακά από τη διάθεση των γηπέδων των Βιομηχανικών Περιοχών. Η εμφανιζόμενη αξία στον Ισολογισμό της Τράπεζας των Βιομηχανικών Περιοχών ανέρχεται σε 17 δις δρχ. περίπου και εκφράζει την αξία κτήσης τους, που δεν αναπροσαρμόστηκε ως σήμερα. Εκτιμάται ότι η υπεραξία του στοιχείου αυτού της περιουσίας της Τράπεζας είναι πολύ σημαντική. Οι Βιομηχανικές Περιοχές αποτελούν ουσιαστικό χώρο υποδοχής των βιομηχανιών και γενικότερα του μεταποιητικού τομέα της χώρας και θα επιδιωχθεί στα επόμενα χρόνια η ενορμίστησή τους με τις διαγραφόμενες τάσεις στην προοπτική του 2000. Ήδη, η Τράπεζα επεξεργάζεται πρόταση για τη δημιουργία Τεχνολογικών, οι οποίες αποτελούν μία εξελισσόμενη μορφή ΒΙ.ΠΕ. με ειδικές απαιτήσεις υποδομής που αποσκοπούν στην εγκατάσταση βιομηχανικών μονάδων υψηλής τεχνολογίας.

ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΑΥΡΙΟ

Καθώς προχωρεί με γρήγορους ρυθμούς η σχελευθέρωση και ο εκσυγχρονισμός του πιστωτικού συστήματος της χώρας, η Τράπεζα εντείνει τις προσπάθειές της για την έγκαιρη προσαρμογή στις νέες συνθήκες που διαμορφώνονται. Οι κυριότεροι τομείς στους οποίους επικεντρώνονται οι προσπάθειες αυτές είναι:

— Η βελτίωση του λειτουργικού κόστους της Τράπεζας.
— Η εξασφάλιση πόρων από νέες δραστηριότητες, μερικές από τις οποίες άρχισαν ήδη με τη σύσταση νέων φορέων, όπως η Ελληνική Τράπεζα Εξαγωγών Εισαγωγών, η Εταιρεία Χρηματοδοτικής Μίσθωσης (Leasing), κλπ.

— Η προώθηση της δημιουργίας μιας ανεξάρτητης από την ΕΤΒΑ Εταιρείας Χαρτοφυλακίου (HOLDING), η οποία θα απορροφάει σταδιακά και φυσικά αξιόμιμα για την Τράπεζα, το Χαρτοφυλάκιο που αποκτήθηκε από τη διαχείριση ειδικών αναπτυξιακών προγραμμάτων ή έργων του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων.

Η ΕΤΒΑ, επιφορτισμένη από το ιδρυτικό καταστατικό της με το βαρύ και πραγματικό δύσκολο έργο της ουσιαστικής συμβολής στη βιομηχανική ανάπτυξη της χώρας, μέσα από τη μακροπρόθεσμη δανειοδότηση και συμμετοχή ή ίδρυση επιχειρήσεων, εκεί όπου η ιδιαιτελική πρωτοβουλία διατίθεται ή οι εθνικές ανάγκες το επιτάσσουν, είναι, νομίζουμε, φυσικό κατά την εικοσιπεντάχρονη δραστηριότητά της να έχει ένα σοβαρό μέρος παγιωτισμένων κεφαλαίων, το οποίο, ενώ σπένδωσε σημαντικά αποτελέσματα στους τομείς της απασχόλησης, της ιδορρύθμιξης και οργανωμένης βιομηχανικής ανάπτυξης, της αξιοποίησης των ρυκτών και πλουτοπαραγωγικών μας πηγών, της επιβίωσης στρατηγικών για την οικονομία επιχειρήσεων κ.λπ., δημιουργεί σταδιακά περιορισμούς και δυσκολίες στο σχεδιασμό και στην εφαρμογή επιθετικής πολιτικής μέσα στο διαμορφούμενο ανταγωνιστικό περιβάλλον.

Έτσι, η δημιουργία του HOLDING, για τα οποία έχει εξασφαλιστεί ήδη η συναίνεση της Κυβέρνησης, αποτελεί βασικό όρο επιβίωσης της ΕΤΒΑ ως σύγχρονης Τράπεζας Επενδύσεων μέσα στο ανταγωνιστικό περιβάλλον που, ενόψει του 1992, δημιουργείται.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ

Μέσα σ' ένα κλίμα συνεργασίας προσωπικού και Διοίκησης συνεχίστηκε και στη χρονιά που πέρασε ο εκσυγχρονισμός των χρησιμοποιούμενων τεχνικών μέσων και η άνοδος του γενικότερου μορφωτικού επιπέδου του προσωπικού, με συνεχή επιμόρφωση και εκπαίδευση, για καλύτερη λειτουργία και αύξηση της παραγωγικότητας της Τράπεζας.

Θα πρέπει πάντως να τονιστεί ότι τον τελευταίο χρόνο η ΕΤΒΑ μετέχει σε κοινά με την ΕΟΚ εκπαιδευτικά προγράμματα υψηλού επιπέδου τα οποία χρηματοδοτούνται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο. Ειδικότερα μετέχει στο Κοινωνικό Πρόγραμμα COMETT που στοχεύει στην μεταφορά τεχνολογίας από τις ανεπτυγμένες χρηματοπιστωτικές αγορές του βορρά και την εισαγωγή νέων θεσμών, μεθόδων και διαδικασιών ανάπτυξης και εφαρμογής καινοτομιών.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΙΩΑΝ. ΖΩΓΡΑΦΟΣ
ΑΘΗΝΑ, 22 ΜΑΪΟΥ 1989

ΚΙΝΑ: Η «ΜΕΓΑΛΗ ΠΟΡΕΙΑ» ΤΗΣ ΦΟΙΤΗΤΙΚΗΣ



Με αμείωτη ένταση συνεχίζονται οι κινητοποιήσεις της φοιτητικής νεολαίας στο Πεκίνο, στη Σαγκάη και σε άλλες πόλεις της Κίνας. Η τεράστια πλατεία της Ουράνιας Γαλήνης της κινεζικής πρωτεύουσας έχει μεταβληθεί σε τόπο μαρτυρίου για την κομματική ηγεσία του Ντεγκ που πλησιάζει τα 85 ενώ οι φοιτητές θέτοντας το αίτημα του εκδημοκρατισμού «προκαλούν» το ΚΚ να δώσει απαντήσεις σε σειρά προβλημάτων της χώρας.

Οι κινητοποιήσεις των φοιτητών που άρχισαν στα μέσα του περασμένου Απριλίου με το θάνατο του Χου Γιαομπάγκ, φιλελεύθερου κομματικού ηγέτη —θύμα των εκκαθαρίσεων του 1987 μετά τις μεγάλες φοιτητικές διαμαρτυρίες του 1986, κορυφώθηκαν στη συνέχεια κερδίζοντας την ενεργό συμπαράσταση των εργατών, των υπαλλήλων του δημοσίου, των διανοομένων. Το 1986 οι φοιτητές απέμειναν σχεδόν μόνοι τους, απομονωμένοι. Αυτή τη φορά όμως η συμπαράσταση και η συμμετοχή ευρύτερων στρωμάτων της κινεζικής κοινωνίας δημιούργησε εκρηκτική κατάσταση.

Η αρχική φοιτητική διαμαρτυρία εξελίχτηκε ταχύτατα σε σφριγηλό πολιτικό κίνημα με αυτο-οργάνωση, αυτο-έλεγχο και συγκεκριμένα πολιτικά αιτήματα που στο πλαίσιο των άκαμπτων πολιτικών δομών του κινεζικού συστήματος εύκολα προσλαμβάνουν επαναστατικό χαρακτήρα.

Στην ίδια πλατεία, πριν σαράντα χρόνια ο Μao Τσε Τουγκ είχε επισφραγίσει

τη νικηφόρα κινεζική επανάσταση εγκαινιάζοντας μια νέα εποχή για το γίγαντα της Ασίας. Ακολούθησε το Μεγάλο Άλμα προς τα εμπρός του 1958, η νέα πολιτική εκσυγχρονισμού της οικονομίας που απέτυχε παταγδώς, η ρήξη με τη Σοβιετική Ένωση και στη συνέχεια στα τέλη της δεκαετίας του 1960 και στις αρχές του 1970 η πολιτιστική επανάσταση. Τεράστιες οι πολιτικές κινητοποιήσεις της εποχής εκείνης καθοδηγούμενες από τα πάνω, απ' τον Μάο και το κόκκινο βιβλιαράκι με τις «σκέψεις του».

Δεν έλειψαν τότε οι διανοούμενοι στη Δύση και οι κινεζόφιλες κομμουνιστικές ομάδες που αποσχίστηκαν απ' τα σοβιετόφιλα ΚΚ της Ευρώπης λόγω της σινο-σοβιετικής διαμάχης, θαυμάζοντας την πολιτιστική επανάσταση.

Διωγμένος, ταπεινωμένος, παραμερισμένος από τη λαίλαπα της πολιτιστικής επανάστασης ο σημερινός ηγέτης Ντεγκ κατάφερε να πάρει στα χέρια του τα κομματικά ηνία το 1978 εξουδετερώνοντας τους μαοϊκούς επίγονους της «συμμορίας των 4». Αρχιτέκτονας των «Τεσσάρων εκσυγχρονισμών» ο Ντεγκ θεωρήθηκε σαν σωτήρας της χώρας του εισάγοντας και εφαρμόζοντας οικονομικές μεταρρυθμίσεις που θα έβαζαν τη χώρα στο δρόμο του εκσυγχρονισμού, χωρίς ουσιαστικές αλλαγές στις πολιτικές δομές της χώρας.

Οι φοιτητές ζητούν σήμερα την κεφαλή του Ντεγκ επί πίνακι καθώς και του πρωθυπουργού Λι Πεκγκ ως υπεύθυνου της πολιτικής παράλυσης και ακαμψίας, της διαφθοράς και του νεποτισμού στα ανώτατα κομματικά κλιμάκια. Ζητούν πολιτικές μεταρρυθμίσεις, ελευθερία του λόγου, δημοκρατικότερο σύστημα διακυβέρνησης, πολιτικές ελευθερίες.

Πρόκειται για ένα κίνημα με βαθύτατο

δημοκρατικό χαρακτήρα που καλεί την πολιτική ηγεσία σε διάλογο, σε εξεύρεση τρόπων για την εφαρμόγηση των αναγκαίων πολιτικών μεταρρυθμίσεων. Έχοντας την ενεργό υποστήριξη ευρύτερων κοινωνικών στρωμάτων το φοιτητικό κίνημα είναι αυτή τη φορά περισσότερο ανθεκτικό πολιτικά. Δεν θα είναι εύκολο τώρα στην κομματική ηγεσία να το απομονώσει ή να καταγγείλει τα αιτήματά του για δημοκρατικές ελευθερίες σαν έκφραση «αστικού φιλελευθερισμού».

Χαρακτηριστικό της απήχησης του κινήματος είναι ότι η κομματική ηγεσία δεν κατάφερε να κινητοποιήσει εναντίον του τα 43 εκ. μέλη της.

Γι' αυτό, μόλις μια μέρα μετά την ανασύσταση του Γκορμπασόφ, κηρύχτηκε ο στρατιωτικός νόμος και ο στρατός διεταχθή να αποκαταστήσει την «κοινωνική τάξη» και να «σώσει» τη χώρα από την «αναρχία».

Δεν είναι γνωστό, τη στιγμή που γράφονται οι γραμμές αυτές, αν το κίνημα θα καταπνιγεί στο αίμα με άμεση στρατιωτική επέμβαση ή αν η επέμβαση του στρατού θα πάρει αναίμακτες μορφές. Σε οποιαδήποτε περίπτωση η αδυναμία της κομματικής ηγεσίας να ανταποκριθεί θετικά στην πρόκληση πολιτικού διαλόγου με τους φοιτητές, η προσφυγή στα όπλα για την αντιμετώπιση του κινήματος θα έχει σοβαρές επιπτώσεις στη θεσμική ισορροπία των κέντρων πολιτικής εξουσίας.

Ενδέχεται οι «σκληροί» και οι «συντηρητικοί» στην ηγεσία του ΚΚ να επικρατήσουν μαζί με την παραμονή του Ντεγκ στην εξουσία ή και χωρίς αυτόν. Οι επιπτώσεις όμως του δημοκρατικού κινήματος θα είναι διαρκείς όπως και οι πιέσεις από τα κάτω για τη μεταρρύθμιση του πολιτικού συστήματος, για το διάλογο με την κοινωνία και τα σύγχρονα ιδεολογικο-πολιτικά ρεύματα που διαμορφώνονται υπό την επίδραση ενδογενών και εξωγενών παραγόντων.

Οι οικονομικές μεταρρυθμίσεις που έχουν αποδώσει μέχρις ενά βαθμό δημιουργούν σοβαρά προβλήματα: πληθωρισμό τιμών, διαφθορά και συναλλαγή αναπόφευκτες ανισότητες, νέα κοινωνικά στρώματα και νέα αιτήματα. Αποδεικνύεται ότι το αίτημα της πολιτικής δημοκρατίας και των πολιτικών μεταρρυθμίσεων είναι στενά συνυφασμένο με την οικονομική μεταρρύθμιση.

Ασφαλείς οδοί διαφυγής για την κινεζική κομματική ηγεσία δεν υπάρχουν καθώς οποιαδήποτε ανοίγματα ακόμα και

στον οικονομικό τομέα βρίσκουν ερείσματα σε ανώτατο πολιτικό επίπεδο και δημιουργούν οξύτατες συγκρούσεις. Δεν είναι επίσης τυχαίο ούτε συμπτωματικό το γεγονός ότι οι φοιτητές κρατούσαν φωτογραφίες του Γκορμπασόφ. Όσο εφευρετική κι αν φανεί η σημερινή κινεζική ηγεσία προσφεύγοντας ίσως σε ερμηνείες περί «ξένης υποκίνησης» και τα παρόμοια, ελάχιστα πειστική θα είναι. Το κίνημα είναι γηγενές, βαθειά πατριωτικό, εθνικό, δημοκρατικό συνεχίζοντας τις πιο λαμπρές παραδόσεις της κινέζικης φοιτητικής νεολαίας. Στα σινικά τείχη της Απαγορευμένης Πόλης οι ρωγμές πλέον είναι εμφανείς. Οι εκσυγχρονισμός είναι αδύνατο να νοηθεί και να εφαρμοσθεί χωρίς ουσιαστικές αλλαγές στο πολιτικό σύστημα.

Η νέα γενιά της Κίνας μπορεί να μην κρατά πλέον το «κόκκινο βιβλιαράκι» του Μάο, θέτει όμως αιτήματα ευρύτερων πολιτικών και κοινωνικών μεταρρυθμίσεων με ένα πρωτοφανέρωτο τρόπο και ταυτόχρονα «προκαλεί» την κομματική ηγεσία για μια «περεστρόικα» σε μια χώρα που οι τέσσερις εκσυγχρονισμοί του Ντεγκ Χσιάο Πινγκ φαίνεται να φτάνουν στα όριά τους.

Το αν μέσα από αυτές τις κινητοποιήσεις θα έχουμε και άλλες εξελίξεις στην Κίνα ή θα υπάρξει μόνο «ανακατανομή» στην ηγεσία του Κ.Κ. θα φανεί πολύ σύντομα.

Οι φοιτητές στην προκειμένη περίπτωση, όπως έλεγε και ο Μάο, δεν αποτελούν παρά «μία σπίθα στον κάμπο»...

Λυώνουν οι πάγοι

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η 4ήμερη επίσημη επίσκεψη του Γκορμπασόφ στην Κίνα (15-18 Μαΐου) αποτέλεσε σταθμό στις σχέσεις των δυο χωρών και των δυο κομμάτων ιστορικής σημασίας. Σαν τέτοια χαρακτηρίστηκε παγκόσμια και σαν τέτοια θεωρήθηκε κι από τις δυο χώρες, σαν τέτοια δε αντανάκλαται στο κοινό ανακοινωθέν.

Συνεχίζοντας ακούραστα τα διπλωματικά του ανοίγματα ο Γκορμπασόφ πραγματοποίησε την επίσκεψή του —την πρώτη σοβιετικού ηγέτη εδώ και 30 χρόνια— αφού είχε αποδεχθεί όλους τους όρους της κινεζικής ηγεσίας για την ομαλοποίηση των σχέσεων.

Τα μέτρα που συμφωνήθηκαν για τη μείωση των στρατιωτικών δυνάμεων εκατέρωθεν των σινο-σοβιετικών συνόρων, η αποκατάσταση σχέσεων καλής γειτονίας, οι επαφές μεταξύ των δυο κομμάτων, η διατύπωση των απόψεών τους για την Καμπότζη και γενικά η αποκατάσταση των σχέσεων θέτουν τέρμα σε ένα μακρόχρονο παρελθόν έντονης διαμάχης και οξύτατου ανταγωνισμού για την ηγεμονία του παγκόσμιου κομμουνιστικού κινήματος και της περιοχής που λίγο έλειψε να οδηγήσουν τις δυο χώρες σε σοβαρή πολεμική σύρραξη την εποχή των αιματηρών συνοριακών συγκρούσεων.

Το κοινό συμφέρον πάνω από ο,τιδήποτε άλλο ήταν ο παράγοντας εκείνος που οδήγησε τις δυο χώρες στην προ-

σέγγιση. Και οι δυο επιθυμούν να εξουδετερώσουν τις αμοιβαίες καχυποψίες περί απειλής, να απελευθερώσουν πόρους για την οικονομική τους ανάπτυξη σε συνθήκες μάλιστα έντονης οικονομικής και πολιτικής αναταραχής στο εσωτερικό τους και να αφεθούν απερίσπαστες κατά το δυνατόν από περιφερειακούς πονοκεφάλους τύπου Καμπότζης.

Βιάστηκαν ωστόσο ορισμένοι αναλυτές να διατυπώσουν την άποψη ότι κήκε «το χαρτί της Κίνας» για την Αμερική. Τίποτα προς το παρόν δε δείχνει ότι ανατρέπονται οι στρατηγικές ισορροπίες στην περιοχή μολονότι η σινο-σοβιετική προσέγγιση επιβάλλει νέες προσαρμογές και εκτιμήσεις για την αμερικανική διπλωματία. Άλλωστε, η αναδιάρθρωση των μεγάλων δυνάμεων στην περιοχή δεν έχει ολοκληρωθεί. Λογικά θα πρέπει να αναμένεται και άνοιγμα Γκορμπασόφ προς την Ιαπωνία, οπότε και θα διευκρινιστούν ακόμα περισσότερο οι νέες ισορροπίες.

Αυτοί που πιθανόν να απογοητεύτηκαν από τη σινο-σοβιετική συνάντηση κορυφής είναι ίσως όσοι παραμένουν ακόμα οπαδοί των ακραιφνών «μοντέλων» αναζητώντας πηγές έμπνευσης στα συστήματα των δυο χωρών, που διαρκώς όμως εξελίσσονται, είτε προσδοκούν κάποια ενότητα «του παγκόσμιου κομμουνιστικού κινήματος». Αυτή η εποχή φαίνεται όμως να ανήκει στο παρελθόν.

Ζάο Ζιγιάνγκ

Γενικός Γραμματέας

Προστατευόμενος του Ντεγκ για τις τεχνοκρατικές - οικονομικές του δυνατότητες ανέλαβε γενικός γραμματέας πριν δυο χρόνια, σε μια ενδοκομματική διαμάχη στην οποία επεκράτησαν οι συντηρητικοί. Αντικατέστησε τον Χου Γιαομπάγκ που ο θάνατός του τον περασμένο Απρίλιο πυροδότησε τη φοιτητική εξέγερση.

Η «ειδική οικονομική ζώνη» στο νησί Χαϊνάν με μεγάλα εμπορικά προνόμια είναι δικό του δημιούργημα αλλά και επίκεντρο επικρίσεων για παράνομες συναλλαγές και εκτεταμένη διαφθορά.

Συγκαταλέγεται πάντως στην ομάδα των μεταρρυθμιστών που υποστηρίζουν τις ελεγχόμενες και σταδιακές πολιτικές αλλαγές στο σύστημα διακυβέρνησης. Διατυπώθηκαν προσδοκίες ότι θα μπορούσε να κερδίσει την εσωκομματική μάχη αντικαθιστώντας τον Ντεγκ και μπαίνοντας επικεφαλής του κινήματος για την πολιτική αλλαγή. Ωστόσο «η τύχη του» σήμερα «αγνοείται» καθώς επίσημοι του κόμματος δεν είναι σε θέση να επιβεβαιώσουν ή να διαψεύσουν αν παραμένει στη θέση του.

Ντεγκ Χσιαοπινγκ

Πρόεδρος του ΚΚΚ

Ηγέτης του κόμματος από το 1978, ετών 84. Σφράγισε με την παρουσία του τη μετα-Μαοϊκή εποχή. Αρχιτέκτονας των οικονομικών μεταρρυθμίσεων και του ανοίγματος της Κίνας προς τη Δύση, τη Δυτική τεχνολογία και τις ξένες επενδύσεις.

Από την παλαιά φρουρά του κόμματος ο Ντεγκ έπεσε σε δυσμένεια κατά τη διάρκεια της πολιτιστικής επανάστασης στη δεκαετία του '80 κι αναγκάστηκε να «ομολογήσει τα λάθη του». Αποκαταστάθηκε κομματικά μετά το θάνατο του Μάο και ανεδείχθη στην ηγεσία του ΚΚ μετά από σκληρή μάχη με τη «συμμορία των τεσσάρων».

Παρέμεινε αδιαφιλονίκητος ηγέτης της Κίνας και έθεσε σαν πρώτο πολιτικό καθήκον την οικονομική μεταρρύθμιση. Επισφράγισε την πολιτική του πορεία με την πρόσφατη σινο-σοβιετική διάσκεψη κορυφής και την ομαλοποίηση των σχέσεων με τη Σ. Ένωση.

Κατηγορείται σήμερα για τις επιπτώσεις της οικονομικής μεταρρύθμισης, για νεποτισμό και θεωρείται σαν το κύριο εμπόδιο για το άνοιγμα του πολιτικού συστήματος. Κυρίαρχο σύνθημα στις κινητοποιήσεις και διαδηλώσεις σε όλη τη χώρα ήταν: «Ντεγκ παραιτήσου».

Λι Πενγκ

Πρωθυπουργός

Θεός γιος του Τσου Εν Λάι, πρωθυπουργού επί Μάο. Ετών 59. Σπούδασε στη Σ. Ένωση. Έγινε μέλος της Κ.Ε. του Κόμματος το 1982 και μέλος του Π.Γ. το 1985. Πριν δυο χρόνια ανέλαβε την πρωθυπουργία. Χαρακτηρίζεται σαν άχρωμος πολιτικός, σύμμαχος του Ντεγκ και αντίπαλος κάθε πολιτικής μεταρρύθμισης. Κατηγορείται κι αυτός για νεποτισμό και βρίσκεται ψηλά στη «μαύρη λίστα» του κινήματος για τον εκδημοκρατισμό του πολιτικού συστήματος.

ΕΠΙ
σημαί
νουμε



Ο Πολιτισμός αντι-στέκεται στην «Αλλαγή»

Η διαστρέβλωση και η ενοχοποίηση του λόγου ως μέθοδος αντιμετώπισης των αντιπάλων έχει χρησιμοποιηθεί κατά κόρον σε πολιτικό επίπεδο από τον κυβερνητικό Τύπο και τα κρατικά μέσα ενημέρωσης, η χρησιμοποίηση ανάλογων μέσων από την υπουργό Πολιτισμού είναι γεγονός πρωτοφανές και τουλάχιστον θλιβερό. Με «αβάσταχτη» για το πρόσωπο και την ιδιότητά της «ελαφρότητα» η κ. Μερκούρη προσπάθησε να αποδυναμώσει και να σπιλώσει την ευρεία απήχηση που βρήκε το κείμενο διαμαρτυρίας των κορυφαίων πνευματικών ανθρώπων προσάπτοντάς του το στίγμα της «πολιτικής σκοπιμότητας».

Την ίδια στιγμή που ο πολιτισμός στην Ελλάδα έχει καταντήσει «είδος εν ανεπαρκεία» και ο λαϊκισμός έχει διαποτίσει ως το έπακρον την αισθητική και το γλωσσικό αισθητήριο της κοινής γνώμης η κ. Μερκούρη θέλοντας να επιδείξει τη νομιμοφροσύνη της προς το κόμμα που υπηρετεί, αναμασά το σενάριο περί «πολιτιστικής συνείδησης» που «ξέφυγε», επί κυβερνήσεως ΠΑΣΟΚ, «από το στενό χώρο του παρελθόντος και πέρασε πλέον οριστικά στο λαό». Αντί προεκλογικών παροχών χρησιμοποιεί την Τέχνη ως μέσο ψηφοθηρίας —διοργανώνοντας εκθέσεις για το «Πνεύμα και Σώμα»— και επιδιώκει τη φήμηση όσων αρνούνται να πεισθούν.

Ο εμπαιγμός που γίνεται εις βάρος των πολιτών αυτής της χώρας μέσω της πασοκικής τακτικής του εντυπωσιασμού είναι «πασίφανής» και «συγκρούεται με την αλήθεια ιδιαίτερα μάλιστα όταν διατυπώνεται σε δηλώσεις «με εμφανή μονόπλευρη τοποθέτηση». Οι σκοπιμότητες και τα βραχυπρόθεσμα οφέλη που αποσκοπεί να αποκομίσει το υπεύθυνο για τον πολιτισμό αυτού του τόπου πρόσωπο είναι δεδομένα, γνωστά όπως και η φερεγγυότητα των πνευματικών ανθρώπων, που ύψωσαν τη φωνή τους ενάντια στον εκχυδαϊσμό και την υποβάθμιση της δημόσιας ζωής. Αντεπίθεση λοιπόν, και αυτή τη φορά έμπρακτα!

Ο «μουσειακός» χαρακτήρας της 18ης Μαΐου

«Τα μουσεία είναι χώροι ζωής και όχι χώροι για σκονισμένες γνώσεις και σχολαστικούς σοφούς». Με τη φράση αυτή ο Νίκος Ζίας —διευθυντής των Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Μνημείων— θέλησε να συνοψίσει το μήνυ-

μα του έκτου κατά σειράν εορτασμού της Διεθνούς Ημέρας Μουσείων στην Ελλάδα, που φέτος είναι αφιερωμένος στην «Συντήρηση Αρχαιοτήτων και Έργων Τέχνης».

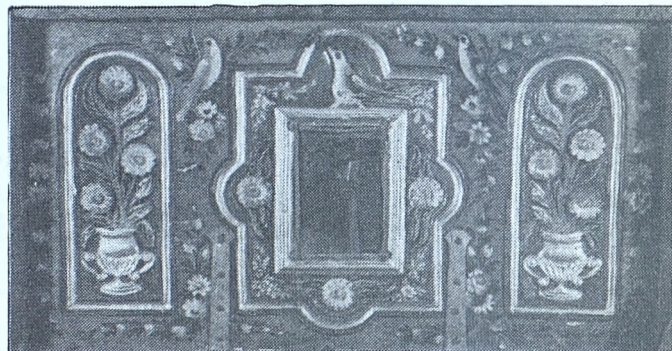
Παρά το γεγονός ότι η ιδέα της οργάνωσης ενός χώρου για τη φύλαξη και έκθεση έργων τέχνης είναι γνωστός από αρχαιοτάτων χρόνων, το «σύγχρονο Μουσείο» γεννήθηκε στη Δύση, την εποχή της Αναγέννησης και διατήρησε έκτοτε τον αρχαιακό, ελιτίστικο χαρακτήρα που του προσέδωσαν οι εκπρόσωποί της. Η καθιέρωση της 18ης Μαΐου το 1977 από το ICOM (Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων) σαν Διεθνή Ημέρα Μουσείων αποσκοπούσε στον επαναπροσδιορισμό της λειτουργικότητας του Μουσείου και της σχέσης του με το ευρύτερο μη ειδικό κοινό ως «φόρεα πολιτισμικών ανταλλαγών για την ενίσχυση της μόρφωσης, για την ανάπτυξη της αμοιβαίας κατανόησης για τη συνεργασία και την ειρήνη ανάμεσα στους λαούς».

Μεγαλεπίβολοι στόχοι και όμως ως ένα σημείο ίσως εφικτοί.

Παρ' όλα αυτά ο εορτασμός δεν κατάφερε να αποβάλλει όλα αυτά τα χρόνια το στίγμα του εντυπωσιασμού χωρίς βαθύτερες προεκτάσεις που μαστιάζει τα πολιτιστικά πεπραγμένα του τόπου αυτού.

Εγκλωβισμένες κατά συντριπτική πλειοψηφία οι εκδηλώσεις στα ήδη καταξιωμένα μουσεία του νεφοπληκτού άστεως απευθύνονταν κατ' ανάγκη σε ένα κοινό που ήδη δέχεται ένα μεγάλο αριθμό πολιτιστικών κεντρισμάτων εν συγκρίσει με το κοινό της ελληνικής επαρχίας, και ενέτειναν το φαινόμενο του υδροκεφαλισμού στα πολιτιστικά δρώμενα. Τα άκρα, τα μουσεία της περιφέρειας παρέμειναν ατροφικά, ενώ χιλιάδες ευρήματα ανά την Ελλάδα στοιβάζονται σε ακατάλληλες για τη συντήρησή τους αποθήκες.

Η καθ' όλα νόμιμη και απαραίτητη επέκταση του Μουσείου Μπενάκη την οποία σήμερα θα εγκαινιάσει η υπουργός Πολιτισμού επ' ευκαιρία του φετινού εορτασμού, γίνεται την ίδια στιγμή, που άλλες επαρχιακές πόλεις δεν διαθέτουν καν μουσείο, την ι-



Εκθεμα του Μουσείου Μπενάκη: εσωτερικό καλυμματος κασέλλας με καθρέφτη και ακαλιστά ζωγραφικά κοσμήματα.

Η συμπλήρωση ενός κύκλου έξι χρόνων εορτασμού της 18ης Μαΐου στην Ελλάδα ωθεί αναπότρεπτα στη διενέργεια ενός απολογισμού.

Αδιαμφισβήτητα τα θέματα στα οποία ήταν αφιερωμένος ο εκάστοτε εορτασμός όπως για παράδειγμα «Η Εκπαίδευση και Πολιτιστική Δράση στα Μουσεία» το '87 ή η «Συντήρηση Αρχαιοτήτων και Έργων Τέχνης» φέτος, παρουσίασαν μεγάλο ενδιαφέρον.

Τα εκπαιδευτικά προγράμματα που διοργανώθηκαν μέσα στα πλαίσια των εκδηλώσεων έδωσαν σίγουρα κάποια κεντρίσματα στους μαθητές των σχολείων που είχαν τη δυνατότητα να τα επισκεφθούν.

Δια στιγμή που χιλιάδες αρχαιολογικοί χώροι παραμένουν αφύλακτοι —ελλείψει προσωπικού— και αναξιοποίητοι.

Αλλά και τα εκπαιδευτικά προγράμματα —με ελάχιστες εξαιρέσεις— κλείνουν, οι ξενανήσεις από ειδικούς σταματούν άμα τη λήξει του εορτασμού, μέχρι τον επόμενο χρόνο.

«Η Διεθνής Ημέρα των Μουσείων» και οι μεγαλεπίβολοι στόχοι της, λησμονούνται και τείνουν να αποκτήσουν τον «μουσειακό» χαρακτήρα των εθνικών εορτών.

Λήδα Καζαντζάκη

αρχαιο
λογία

θεατρο

Θέατρο «Ταγκάνκα» και η σημερινή ελληνική πραγματικότητα

Τέλος της χειμερινής θεατρικής περιόδου και η αυλαία σηματοδοτήθηκε από τις παραστάσεις του θεάτρου *Ταγκάνκα*. Ο μοσχοβιτικός θίασος που είχε παρουσιάσει το περασμένο φθινόπωρο Τσέχωφ και Πούσκιν στο Εθνικό Θέατρο, επανήλθε προσφάτως με τις «Δέκα μέρες που συγκλόνισαν τον κόσμο» (λαϊκή παράσταση σε δυο μέρη με παντομίμα, τσίρκο, φάρσες και ανταλλαγή πυροβολισμού σε μοτίβα από το βιβλίο του Τζον Ρηντ) και τον «Καλό άνθρωπο του Σεν Τσουάν» του Μπρεχτ. Λαϊκό θέαμα, σκηνοθετημένο από τον Λιουμπίμοφ το 1965, το πρώτο, άρχισε στην οδό Αγίου Κωνσταντίνου με μπαλαίκες, ακκορντεόν και τραγούδια και συνεχίζονταν επί σκηνής μέσα σε ένα χειμαρρό εκφραστικών τρόπων: κίνηση, μιμική, τραγούδι, χορός, αυτοσχεδιασμός, παίξιμο με μάσκα. Τα σώματα των ηθοποιών φιγούρες θεάτρου σκιών, επιθετικές καρικατούρες του Γκεργκ Γκρος, λαϊκές κινούμενες μάζες.



Σκηνή από τον «Θείο Βάνια» του Τσέχωφ, που σκηνοθετήθηκε στο θέατρο της οδού «Κυκλάδων» ο Λεωτέρης Βογιατζής.

Η προσέγγιση της μπρεχτικής δραματικής παραβολής —πρώτη σκηνοθεσία του Λιουμπίμοφ στο Ταγκάνκα το '64— έγινε μέσα από το χορό και το τραγούδι και τάραξε τα λιμνάζοντα νερά της εποχής. Αντίληψη μιούζικ-χάλ που θυμίζει Μέγιερ-Χολντ και δεκαετία του '20.

Αλλά ο χρόνος άφησε εμφανώς τα σημάδια του. Η —σοσιαλιστικού ρεαλισμού— σκηνή των εργατών π.χ. στις «δέκα μέρες» που εξυμνούν την εργατική δύναμη και την εργασία έχει προ πολλού πάψει να συγκινεί. Εν γένει οι παραστάσεις δεν ήταν δυνατόν να συγκριθούν με τις αριστουργηματικές —και πιο πρόσφατες σκηνοθεσίες του Λιουμπίμοφ, που είδαμε πέρσι το φθινόπωρο. Θαυμάσαμε όμως εκ νέου τις υψηλές ερμηνείες των ηθοποιών του Ταγκάνκα και τη δυνατότητά τους να ανταποκρίνονται σε τελείως διαφορετικούς ρόλους.

Και η σύγκριση με τα καθ' ημάς ήρθε αναπόφευκτα. Η μετριότητα της θεατρικής μας ζωής μπορεί δύσκολα να αναμετρηθεί με το άρτιο σύνολο και τις έξοχες μονάδες, τον τέλειο συντονισμό του Ταγκάνκα. Ανατρέχοντας στη χρονιά που πέρασε, ωστόσο, μπορούμε να αντιτάξουμε ορισμένες —μεμονωμένες συνήθως— αλλά σημαντικές ερμηνείες.

Ας θυμηθούμε λοιπόν την **Σοφία Μιχοπούλου** στο έργο του Χάινερ Μύλλερ «Ρημαγμένη όχθη - Υλικό Μήδειας» —τοπία με αργοναύτες— που παρουσίασε η εταιρεία θεάτρου Άτις, τον περασμένο Δεκέμβριο σε λίγες παραστάσεις, στο Εργαστάσιο σε σκηνοθεσία Θεόδωρου Τερζό-

πουλου. Η βάρβαρη, η προδομένη, η γερασμένη Μήδεια μέσα στα απορρίματα και τα ερείπια με την τραγική κίνηση της απόγνωσης, της παραίτησης και της τρέλας.

Την **Λυδία Φωτοπούλου** στον «Ρωμαίο και Ιουλιέτα» του Σαίξπηρ, που σκηνοθέτησε ο Δημήτρης Μαυρίκιος στο Εθνικό Θέατρο. Με πρόσωπο αναγεννησιακό, με αισθαντική κίνηση και χειρονομίες η Ιουλιέτα της Φωτοπούλου προσωποποιούσε τον ευγενικό έρωτα και την αγαθή όψη του ανίμα, την εξιδανικευμένη εικόνα της ερωτευμένης γυναίκας.

Την **Αλεξάνδρα Σακελαροπούλου** στον ρόλο της Ελισάβετ («Πίστη, αγάπη, ελπίδα του Σν. Φ. Χόρβατ) που ξεχώριζε ανάμεσα στις μακάβριες, στυλιζαρισμένες φιγούρες (δεικτικές και προκλητικές σαν τις μορφές του Όττο Ντιξ) αυτού του «μικρού, χρορού θανάτου». Με αίσθηση του μέτρου, θαυμάσια κίνηση



Σκηνή από την παράσταση του θεάτρου «Ταγκάνκα».

και το απορημένο βλέμμα των ηρώων του βουβού κινηματογράφου φώτιζε τον ελλιπτικό διάλογο και χάραζε τη δραματική πορεία της νεαρής κορυφαίας που αρχίζει και τελειώνει με το θάνατο: στα απεγνωσμένα της χτυπήματα στην πόρτα του Ανατομείου για να πουλήσει επ' αμοιβή το σώμα της ανοίγουν οι Πύλες του Άδη (σκηνοθετική «νεκυία» του Βασίλη Παπαβασιλείου). Στην τελευταία σκηνή, η γυμνή της μορφή γίνεται η οπτασία του Επέκεινα καθώς προφέρει τα τελευταία της λόγια.

Στην ίδια παράσταση ως σταθούμε στον αστυνομικό Αλφόνσο που με μοναδικό έλεγχο των μέσων και λεπτότατες αποχρώσεις ενσαρκώνει ο **Γιάννης Ρήγας**. Η εξισορρόπηση του αισθηματία (the anatomy of melancholy) και του ανθρώπου του καθηκόντος. Ο Αλφόνσος, ο «Αδόλφος», ο Μπροχ και η «επικίνδυνη νοσταλγία»...

Τέλος, και τις τσεχωφικές ερμηνείες του «Θείου Βάνια» που η πρεμιέρα τους δόθηκε τελευταία από το θίασο της Νέας Σκηνής.

Ο **Λεωτέρης Βογιατζής** σκηνοθέτης και πρωταγωνιστής έσκυψε με δέος πάλι πάνω από το κείμενο, ανέσειρε στην επιφάνεια νέα στοιχεία για το έργο και για το ρόλο του και ξαναμπήκε στην περιπέτεια της κατάκτησης των εκφραστικών του μέσων από την αρχή. Ερμηνεύει έναν Βάνια μεγάλο παιδί πλάι σε μια καταδυναστευτική μητέρα, που αφιερώνει όλη του τη ζωή στην υπηρεσία του καθηγητή Σερεμπριάκοφ. Όσπου ερωτεύεται τη νεαρή γυναίκα του καθηγητή και αντιλαμβάνεται την πλάνη του. «Γι' αυτόν, λοιπόν, είχε ξοδέψει είκοσι χρόνια, είκοσι χρόνια αναμονής και ονείρων, για τούτον τον άθλιο, τον αιματοβρεχτο ασπρογένη;» που θα έλεγε και ο ποιητής...

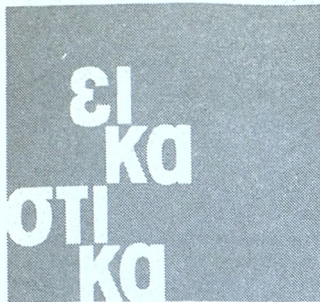
Πλάι του, αδελφή-ψυχή, η

θαυμάσια Σόνια της **Λυδίας Κονιάρδου**. Η απόλυτη γνησιότητα των αισθημάτων της τρυφερής ανηψιάς, δοσμένη από μια μεγάλη ηθοποιό: ο ποίος, η καλοσύνη, η εγκάρτιση.

Στο θέατρο της «οδού Κυκλάδων» πάντα, ο **Δημήτρης Οικονόμου** σκιαγραφεί με τραγικές και κωμικές πινελιές το ρόλο του Τελιέγκιν του ξεπεσμένου κτηματία, του εγκαταλελειμένου συζύγου. Ένα πρόσωπο που κάποτε πόνεσε πολύ και τώρα ζει στο κτήμα βοηθώντας τον Βάνια, αποδεχόμενος τη μοίρα του, συμφολιωμένος με τη ζωή και το θάνατο, με την ηρεμία και τη σοφία της μοναξιάς.

Και θα υπήρχαν βεβαίως και κάποιες άλλες αξιόλογες ερμηνείες. Σε χαλεπούς καιρούς, μικρά αποθέματα αισιοδοξίας.

Δηώ Καγγελάρη

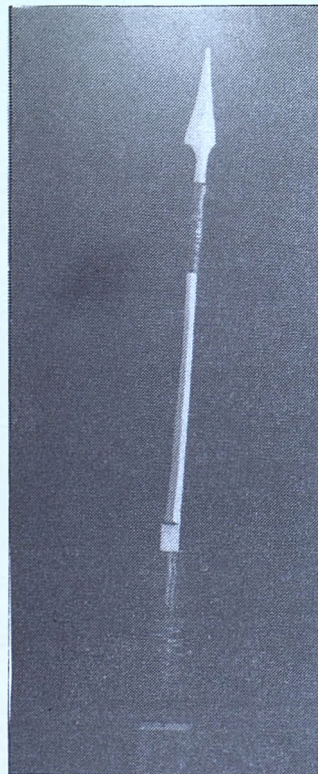


Νέοι Κύπριοι καλλιτέχνες

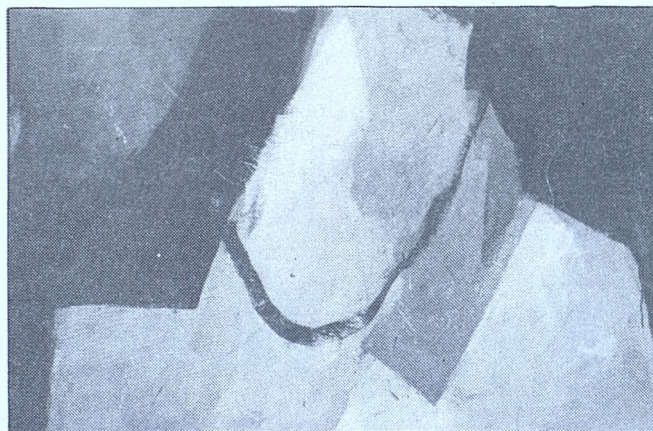
Δημοτικό Κέντρο Τεχνών,
Πάρκο Ελευθερίας
(ώς 3.6.)

Τι άραγε να κάνει τη ζωγραφική μιας χώρας να ξεχωρίζει από τη ζωγραφική άλλης; Τι συνθέτει την ιδιοσυστασία της, ώστε να σμίγει ακώλυτα μέσα στα παγκόσμια ρεύματα, και ταυτόχρονα να κρατάει συστατικά χαρακτηριστικά της πιο εντοπισμένης προέλευσής της;

Περίεργο πόσο οι Κύπριοι ζωγράφοι αναδίνουν μια διάθεση ολότελα διαφορετική από εκείνη των Ελλήνων συνομηλικών τους, ιδιαίτερα όταν πρόκειται, όπως εδώ, για νέους, με μια προσωπικότητα και μια φρεσκάδα ξεχωριστή. Εδώ έχουμε 8 νέους, κάτω των 35 χρονών —οι πέντε καινούριοι για μένα— με σπου-



δές τέχνης έξω από την Κύπρο ποικίλες (κανείς στην Αθήνα) 5 στη Γαλλία, από ένας στην Αγγλία, στις ΗΠΑ, και την Ολλανδία. Είναι φυσικό να είναι και γι' αυτό η δουλειά τους ποικίλη, από την καθαρή, συμβατική ζωγραφική ως την κατασκευή / γλυπτική. Όμως ακόμα πιο σημαντικό πως δεν είναι «μιμητική», δε μαρτυράει ξένους δασκάλους ή σχολές. Δίχως να έχουν χάσει κάποια χαρακτηριστικά διαπροσωπικά που θα τα χρωστούν στην κοινή καταγωγή τους, δεν έχουν μείνει επαρχιώτες, περιφερειακοί. Αν δε τους γνώριζα, κι έβλεπα τα έργα τους ανώνυμα, για πρώτη φορά, θα έλεγα ότι πάντως έχουν γίνει από μεσογειακούς, με ένα στοιχείο φινέτσας, κομψότητας και μέτρου που προσιδιάζει στη Μεσόγειο των πανάρχαιων πολιτισμών, και που ελέγχει τις πιο έξαλλες αναζητήσεις κι αναφορές σε τέχνες παλιές και τεχνολογίες του αύριο.



Μερικοί έχουν διαμορφώσει κιόλας ένα προσωπικό ύφος πολύ έκτυπο όπως ο Θεόδουλος (Γρηγορίου 1956) που, χωρίς να απολείπει τη συμβατική ζωγραφική, της οποίας εκθέτει εδώ ένα ωραίο δείγμα, πάντα ερευνά τις δυνατότητες καινούριων υλικών και τεχνικών, όχι για χάρη μιας τεχνολογικής επίδειξης, αλλά για να μεταδώσει π.χ. το μυστήριο μιας παλιάς σήραγας που βρίθει από κέρνα αναθήματα αρχαίων προσκυνητών, η Νικοδήμου (1955) με τις δυναμικές χειρονομίες της που δεν είχε ανάγκη από τίτλους για να τις συνείρει με την τραγωδία, η Λοϊζίδου (1958) με τα περιβάλλοντα ενός ήμερου πάθους, μιας εσωτερικής οικειότητας και ευαισθησίας —ίσως τα πιο εκπροσινιστικά έργα εδώ. Δεν μας κάνει εντύπωση πως έχουν κι οι τρεις διακριθεί κιόλας διεθνώς σε εκθέσεις έξω από

την Κύπρο — μόλο που είναι στενά δεμένοι με το νησί τους.

Αλλά και η Γεωργίου (1961) με τα γύφισα «σήματά» της, σαν ευρήματα προϊστορικών κυπριακών ανασκαφών, ο Ιωάννης (1955) με τις θαυμαστά πλασμένες πήλινες βαλίτσες του τις ξεχυλωμένες από αμέτρητα κουβαλήματα, η Λανίτου (1956) με τον υδατινό κόσμο της, ο Πετρίδης (1958) με τις συνθέσεις του που θυμίζουν πολύχρωμα ανατολικά κεντήματα ή τζάμια, η Σαββίδου (1956) με τα τοτέμ, τις πιρόγες, και τα λάφυρα από άγνωστα νησιά του Ειρηνικού, όλοι συμβάλλουν με τα έργα τους στη δημιουργία μιας ατμόσφαιρας όπου κυριαρχεί το αίσθημα ανάκλησης απόντων, επίκλησης χαμένων θεών, νοσταλγίας, αναχώρησης και επιστροφής από μακρινά ταξίδια απόδρασης, με τροπία, και τάματα, χάντρες και γυαλιά πολυχρώμα. Δεν ξέρω αν αυτό είχε στο νου της η συ-

Μαίτου έργα Κυπρίων καλλιτεχνών που ζουν στην Ελλάδα. Την έκθεση, που θα διαρκέσει μέχρι τις 31 Μαΐου, διοργανώνει ο Σύλλογος Κυπρίων Επιστημόνων.



Δuo σταγόνες δροσιάς στον προεκλογικό κυκεώνα των FM»

Προεκλογική περίοδος και οι ραδιοφωνικοί σταθμοί στα FM —Κρατικοί, Δημοτικοί και Ιδιωτικοί— έχουν, στην πλειοψηφία τους πλέον πάρει την απόχρωση του κόμματος που υποστηρίζουν, έχουν διαμορφώσει το πρόγραμμά τους ενόψει της 18ης Ιουνίου προβάλλοντας όσο τον δυνατόν περισσότερες συζητήσεις, παρουσιάσεις υποψηφίων βουλευτών, και προεκλογικές συγκεντρώσεις. Οι εξαιρέσεις είναι λίγες. Μεταξύ αυτών η «Κοκκινোসκουφίτσα» και το «Ράδιο Νεφέλη».

Η «Κοκκινোসκουφίτσα» εμφανίστηκε σαν «ψέμα» την Πρωταπριλιά στα 95 ΜΗΖ.

Η «χροιά» της φωνής της καθορίζεται από την έλλειψη διαφημίσεων, τον πλουραλισμό του λόγου και τη μουσική πολυχρωμία. Μια πολυχρωμία με έντονες αποχρώσεις μια και δεν περιορίζεται από το πατρонаρίσμα των διαφόρων δισκογραφικών εταιρειών.

Ίσως γιατί η «Κοκκινোসκουφίτσα» είναι ένα κατάλοιπο άλλων εποχών, όταν η «ελεύθερη ραδιοφωνία» αποτελούσε ακόμα μακρινό όνειρο, για τον οποίο αγωνιζόνταν οι ερασιτέχνες των FM.

Χωρίς άδεια λειτουργίας —παρά τις προσπάθειες απόκτησής της— με μοναδικό πόρο τις συνδρομές των μελών της διατηρεί ακόμα το κέφι και τη δροσιά με την οποία άλλοτε διαμορφώνονταν οι πειρατικοί σταθμοί. Και παρ' όλα αυτά επιτυγχάνει να στήνει ένα καθημερινό πρόγραμμα 7 ωρών με συνέπεια.

Το «Ράδιο Νεφέλη» αητολεί μια πραγματική πανδαισία

νάδελφος Έφη Ανδρεάδη όταν οργάνωνε αυτή την πολύ ευαίσθητη έκθεση, πάντως αυτή ήταν η εντύπωσή μου φεύγοντας, εντύπωση γνήσιας ποιότητας και αμεσότητας.

Αλέξανδρος Ξύδης

• Τη «ζωγραφική με πολύχρωμη σινική μελάνη» του Δημήτρη Τηνιακού εκθέτει η Εθνική Πινακοθήκη (Βασ. Κωνσταντίνου 50) από τη Δευτέρα 22 Μαΐου.

Η έκθεση θα διαρκέσει μέχρι τις 2 Ιουλίου.

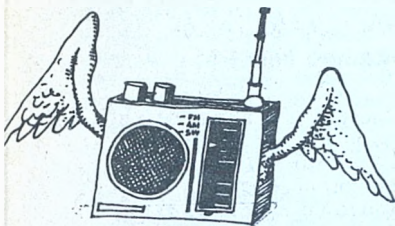
• Η αίθουσα Τέχνης «DADA» (Νιρηδων 6 και Πρατίου) παρουσιάζει από τις 17 Μαΐου έργα ζωγραφικής - κολλάζ της Βάσως Μαράλιου. Τα έργα φέρουν έντονα τα χαρακτηριστικά της POP ART και του «Καλλιφορνέζικου ρεαλισμού».

Η έκθεση θα διαρκέσει μέχρι τις 3 Ιουνίου.

• Στο «Σπίτι της Κύπρου» (Ηρακλείτου 10) εκθέτονται από τις 23

νεανικών φωνών, ένα τολμηρό καθημερινό «χάπενινγκ» 2 ωρών (από τις 3.30-5.30 μ.μ.) όπου νέοι άνθρωποι μεταξύ 30 και 15 (!) ετών διαμορφώνουν τη δική τους άποψη στα 94,1 των FM. Μια άποψη πλούσια σε εφευρετικότητα και πολυμορφία που ξεκινά από το δελτίο για τη ζωή στην πόλη και φθάνει μέχρι τα απειράριθμα ραδιοφωνικά ευρήματα και τη νέα διαμόρφωση της διαφήμισης.

Μια διαφήμιση που προβάλλει ακόμα «και δωρεάν» προϊόντα τα οποία συνδέονται με την πολιτιστική ταυτότητα της πόλης και δεν έχουν την οικονομική υποστήριξη μιας παρουσίας από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης».



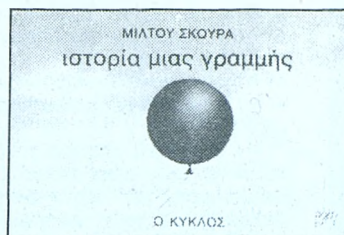
Οι πρωτεργάτες αυτής της προσπάθειας προέρχονται εν μέρει από την πειραματική ομάδα «Εραστές της Άνοιξης»

που μέχρι πέρσι διαμόρφωνε στο κρατικό ραδιόφωνο την εκπομπή «Ραδιοσυννεφούλα». Αυτοί σχηματίζουν και την «παλαιά» φρουρά των δημοσιογράφων που τροφοδοτούν το σταθμό με πληροφορίες, ενώ το υπόλοιπο τμήμα των συντελεστών απαρτίζεται από καλλιτέχνες, φοιτητές και εκπροσώπους των κινημάτων της νεολαίας και των οργανώσεών της.

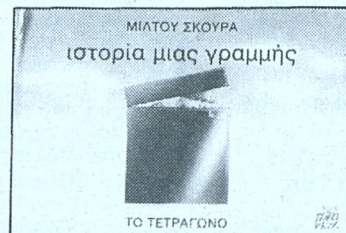
Όλοι μαζί με βασικό κίνητρο το κέφι και την αγάπη για τη δουλειά και όχι το χρήμα —μια και μόνο στους καθημερινούς συνεργάτες δίδεται ένα συμβολικό ποσό— τολμούν την αναζήτηση στα ερτζιανά και αποσκοπούν στο να δώσουν ένα νέο πρόσωπο στο ραδιόφωνο, ένα πρόσωπο καλαίσθητο, τολμηρό και «καταστασιακό» σε κάθε του πολιτική, πολιτιστική και κοινωνική πτυχή.

«Κοκκινোসκουφίτσα» και «Ράδιο Νεφέλη» 2 σταγόνες δροσιάς στον προεκλογικό κυκεώνα των FM, που ξαναδίνουν στο ραδιόφωνο την κοινωνική του διάσταση ως μέσου επικοινωνίας και συνάντησης των ανθρώπων.

Ο ραδιοφωνικός



ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:
Δεινοκράτους 131
Αθήνα 115 21, τηλ. 72.49.300



ΜΙΛΤΟΣ ΣΚΟΥΡΑΣ:
Ιστορία μιας γραμμής

Ευρηματική σειρά
τριών βιβλίων —Ο
Κύκλος, το Τετρά-
γωνο, το Τρίγω-
νο— που με τα πολύχρωμα και ωραία σχέδια του Μ.

Σκούρα βοηθούν τα μικρά παιδιά να κατανοήσουν
τον κόσμο των μορφών. Ένα βιβλίο που διασκεδάζει
και συγχρόνως διδάσκει.

ΤΟΝΙ ΜΟΡΙΣΟΝ

Άγαπημένη

Ἡ Ἀγαπημένη, ἓνα μυθιστόρημα ποῦ σοῦ κόβει τήν ἀνάσα μέ τήν κοφτή καί γεμάτη λυρισμό γλώσσα του, δίκαια τοποθετεῖ τήν Τόνι Μόρισον στήν κορυφή τῶν σύγχρονων ἀγγλόφωνων συγγραφέων.

Ἄκρατος ἐρωτισμός, γραφή μοντέρνα καί αἰσθησιακή, ἀτμόσφαιρα ὅλο μυστήριο, ἓνα ἔργο πράγματι σπάνιο τοῦ ὁποῖου τίς ἀρετές δέν ἀφήνει ἀνεκμετάλλευτες ἡ ἀριστουργηματική του μετάφραση.



ΝΕΦΕΛΗ

ΒΙΒΛΙΟ

**Ο Δημήτρης Φύσσας
γράφει για το βιβλίο του
Γιώργου
Παπαγιαννόπουλου «Η
σκοτεινή πλευρά του
ήλιου», εκδόσεις
Οδυσσέας, Αθήνα 1989**

Ολοένα και πληθαίνουν τα βιβλία με αντικείμενο το ΠΑΣΟΚ. Το κάποτε νεαρό «Κίνημα», όσο περνούν τα χρόνια και γερνάει, αποκτά την ιστορία του και, συνεπώς, τη βιβλιογραφία του. Οι εργασίες που έχουν κυκλοφορήσει μπορούν να διακριθούν σε τρεις κατηγορίες.

α) Αναλύσεις που έχουν λιγότερο ή περισσότερο επιστημονικό χαρακτήρα, όπως τα βιβλία του Μιχάλη Σπουρδαλάκη και του Νίκου Κοτζιά.

β) Δημοσιογραφικά ιστορήματα, όπως το «Στα ίχνη του τρίτου δρόμου» του Στέλιου Κούλογλου.

γ) Σκανδαλοθηρικά αναγνώσματα, όπως τα βιβλία του Δήμου Μάρκου Μπότσαρη, και τα συναφή.

δ) Απομνημονεύματα — όσο κι αν ο όρος ηχεί κάπως πρόωρος.

«Η σκοτεινή πλευρά του ήλιου» ανήκει στην τελευταία περίπτωση, που είναι η πιο ενδιαφέρουσα γιατί μπορεί να συνθέσει στοιχεία και από τις υπόλοιπες: «ντοκουμέντα», ανέκδοτα, εκτιμήσεις και, βεβαίως, προσωπικές μαρτυρίες. Ο συγγραφέας υπήρξε στέλεχος του ΠΑΚ στη δικτατορία και εν συνεχεία της ΠΑΣΠ και του ΠΑΣΟΚ, από το 1972 έως τον Ιανουάριο του 1977, οπότε διαγράφηκε. Έδρασε στο (τότε υπαρκτό) φοιτητικό κίνημα τόσο στην Ιταλία, όσο και στην Ελλάδα.

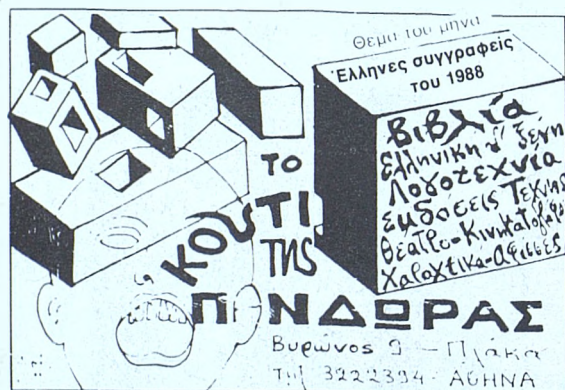
Παρακολουθούμε τη σταδιακή μεταμόρφωση ενός πολιτικού σχεδόν άσχετου νεαρού σε πραγματικό ακτιβίστα αριστεριστή φοιτητή, αλλά αριστεριστή μέσα στους «Φίλους του ΠΑΚ» και το ίδιο το ΠΑΚ, την αντιστασιακή οργάνωση του Ανδρέα Παπανδρέου. Συγχρόνως δίνονται, από προσωπική σκοπιά, αρκετά από τα γεγονότα της ελληνικής ιστορίας, λίγο πριν και λίγο μετά τη μεταπολίτευση. Η ανάμιξη είναι επιτυχής. Αναφέρω χαρακτηριστικούς τίτλους κεφαλαίων: «Γνωριμίες πρωτοετούς» (όπου τον κά-

νουν πολιτικό καμάκι αριστεροί διαφόρων προελεύσεων ώστε να τον στρατολογήσουν)· «Γενική Συνέλευση του Φοιτητικού Συλλόγου Φλωρεντίας» (όπου οι... «πρόγονοι» της ΠΑΣΠ, της «Πανσπουδαστικής» και του «Δημοκρατικού Αγώνα» συνασπισμένοι κοντράρονται αγρίως με τους μαοϊκούς του ΑΜΕΕ, «προγόνου» της ΠΠΣΠ)· «Jorlin ή Καζαντζίδης» (δικαιολογείται ένας σωστός αριστερός πολιτικοποιημένος νέος να ακούει Τζάνις Τζόπλιν, Τζίμυ Χέντριξ, Ντορς ή μήπως πρέπει να σπάσει τους δίσκους του! — ιδού σοβαρό υπαρξιακό δίλημμα)· «Σχέδιο διακήρυξης Γ' Σεπτεμβρίου» (ποιοι και πώς εργάστηκαν για το γνωστό κείμενο που σήμανε την ίδρυση του ΠΑΣΟΚ)· «Α' Συνέδριο ΕΦΕΕ» (ανεπανάληπτες σκηνές για το αν θα λάβουν μέρος οι φοιτητικοί σύλλογοι από τις ανατολικές χώρες).

Όλα γραμμένα σε πρώτο πρόσωπο, με ελκρινεία, με αμεσότητα που ξαφνιάζει τόσο εξαιτίας της γλώσσας (είναι η γνωστή γλώσσα του Πανεπιστημίου, του στρατού, της καφετέριας κλπ. και όχι η γλώσσα των Κομμάτων), όσο και εξαιτίας των αναφορών, παράλληλα, στα προσωπικά ζητήματα και στη φοιτητική ζωή (σπαρταριστές ελληνοϊταλικές λεκτικές αναμίξεις, γλέντια, εκδρομές, κορίτσια, ταξι-

δια, χαρτοπαξία κλπ.). Παραλαύνουν, με πλήρες, μισό ή παραλλαγμένο το όνομά τους πλείστοι όσοι αστέρες του πασοκικού πολιτικού φάσματος, τους οποίους έζησε ο συγγραφέας όπως ο Τζουμάκας, ο Λαλιώτης, ο Τσοχατζόπουλος, ο Αλευράς (κόκκινο πανί, ο ίδιος και οι «κεντρώοι» του), ο Τρίτσας, ο Λιάνης (ο καθηγητής, να εξηγούμεθα), ο Κουλούρης, ο Σημίτης και, φυσικά ο ίδιος ο Παπανδρέου. Παρεμβάλλονται πάρα πολλά κείμενα της εποχής που δίνουν ζωντάνια στο κείμενο: προκηρύξεις, ανακοινώσεις, άρθρα εντύπων, εγκύκλιοι κλπ. Γενικώς, το βιβλίο διαβάζεται μονορούφι ως το τέλος, που είναι η διαγραφή του συγγραφέα κατά τη β' κρίση της ΠΑΣΠ το 1976-1977. Παρατίθεται μάλιστα και η σχετική απόφαση του «πειθαρχικού Συμβουλίου» του ΠΑΣΟΚ (Κεδικόγλου, Ραφτόπουλος, Σφάγγος). Έγκλημα των διαγραφέντων, το γνωστό: ζητούσαν περισσότερη δημοκρατία και συμμετοχή στη λήψη των αποφάσεων.

Πολιτική αξία του βιβλίου είναι τούτη κυρίως: μας δείχνει τον αυταρχικό και προσωποπαγή τρόπο λειτουργίας ενός μηχανισμού του οποίου την τελική κατάληξη βλέπουμε σήμερα, στο λυκόφως του κυβερνώντος ΠΑΣΟΚ. Μας δείχνει ότι το τωρινό α-



ΟΕΚΔΩΓΗ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ

καρσολη & δημητρίου 12

152 32 χαλανδρί

τηλεφ. 68.13.222

ΚΩΝΣΤ. ΑΓΓ. ΒΛΑΧΟΣ

**Και μετά τον «ΕΤΡΟΥΣΚΟ» τι;
«Ο ΠΕΡΙΠΛΑΝΩΜΕΝΟΣ»
Ζητήστε το από τον βιβλιοπώλη σας...**

Τηλ. 36.23.553 - Μαυρομιχάλη 5

ΚΑΛΕΝΤΗΣ

ποκρουστικό οικοδόμημα δε γεννήθηκε ξαφνικά, αλλά συγκροτήθηκε βαθμιαία με τον εξοβελισμό κάθε διαφορετικής φωνής. (Όπως επισημαίνει στο λαμπρό του πρόλογο ο Κώστας Μανωλκίδης, ο συγγραφέας «είχε ψηφίσει υπέρ της διαγραφής άλλων αγωνιστών το 1975», μέχρι που ήρθε και η δική του σειρά).

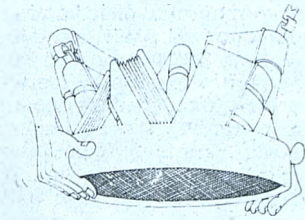
Πολιτική αξία του βιβλίου είναι η συμβολή στην πανεθνική προσπάθεια να φύγει ο Παπανδρέου και ο παπανδρείσμος από την εξουσία. Αν βλέπαμε τότε όσα βλέπουμε σήμερα, όσα περιγράφει ο συγγραφέας, δε θα βρισκόμασταν στο τραγικό αυτό σημείο. Διαβάστε το βιβλίο προεκλογικά. Αξίζει!

ΓΙΟΧΑΝ ΧΟΥ'Ι'ΖΙΝΚΑ

Ο άνθρωπος και το παιχνίδι
Μετάφραση: Στέφανος Ροζάνης
Γεράσιμος Λυκαρδόπουλος
Εκδόσεις Γνώση, Αθήνα 1988

Μια γενική θεωρία για τη γένεση του ανθρώπινου πολιτισμού διατυπωμένη από έναν από τους σημαντικότερους ιστορικούς του 20ού αιώνα. Ο συγγραφέας μέσα από ένα πλήθος ιστορικού, εθνολογικού και φιλολογικού υλικού υποστηρίζει, ότι ο πολιτισμός γεννιέται από την έμφυτη τάση του ανθρώπου

να παίζει, και ότι οι διάφορες πολιτισμικές μορφές, από το δίκαιο και τη φιλοσοφία ως την ποίηση και την τέχνη, μπορούν να κατανοηθούν ως εκδηλώσεις ή παραμορφώσεις της θεμελιώδους ορμής για το παιχνίδι.



NIGEL HAWKES

Aids
Μετάφραση: Αρτέμης Πολυχρόνη
Εικονογράφηση: Ron Hayward Associates
Εκδόσεις Κέδρος, Αθήνα 1989

Στο βιβλίο αυτό δεν περιλαμβάνεται κάτι που δεν έχει γραφτεί μέχρι σήμερα για το Aids. Ο συγγραφέας εκλαϊκεύει τα επιστημονικά δεδομένα χωρίς να κάνει λάθη ή να αλλοιώνει έστω και στο ελάχιστο τα περίπλοκα βιολογικά στοιχεία που συνθέτουν το Aids. Κάθε πηγή γνώσης για την αρρώστια είναι όπλο εναντίον της, καθώς βοηθάει για μια σωστή ανθρώπινη

συμπεριφορά που είναι το κρίσιμο στοιχείο για την αντιμετώπισή της.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΓΑΤΟΣ

Αποστολή: Περεστρόικα
Εκδόσεις «Νέα Σύνορα», Αθήνα 1989

Το βιβλίο περιέχει τα κείμενα ενός ζωντανού ρεπορτάζ που έγινε στα επίσημα κομματικά γραφεία, στα πεζοδρόμια, στα εστιατόρια, στους χώρους δουλειάς στη Σοβιετική Ένωση και ένα μέρος τους δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα Έθνος. Περιέχονται επίσης στο βιβλίο τα κείμενα δυο παλαιότερων ρεπορτάζ που έκανε ο συγγραφέας - δημοσιογράφος, στην Κίνα και τη Νικαράγουα. Κοινό στοιχείο αναφοράς και των τριών: η περεστρόικα και η πορεία οικοδόμησης του σοσιαλισμού κάτω από διαφορετικές συνθήκες, κατευθύνσεις και προτεραιότητες, πάντα όμως υπό την πίεση της ίδιας αναγκαιότητας.

HAROLD BLOOM

Η αγωνία της επίδρασης
Εκδόσεις Άγρια, Αθήνα 1989

Το βιβλίο αυτό προσφέρει μια θεωρία της ποίησης μέσα από μια περιγραφή των ενδοποιητικών σχέσεων. Ο Bloom στο βιβλίο αυτό που κυκλοφό-

ρησε στα αγγλικά το 1973, συνδύασε ανόμοιες θεωρητικές προσεγγίσεις και συγχρόνισε με μαεστρία σκοτεινές κοσμολογίες και αντίθετες μεθοδολογίες.

Α. ΚΑΛΛΙΑΝΤΖΙΔΗΣ

Η τοπική αυτοδιοίκηση (στο σταυροδρόμι της επιχειρηματικής πρόκλησης)
Αγροτικές συνεταιριστικές εκδόσεις, Θεσσαλονίκη 1989

Μια μελέτη για την επιχειρηματική δραστηριότητα των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης. Μεταξύ άλλων στο βιβλίο αυτό περιλαμβάνονται, ένα οδοιπορικό στην ιστορική εξέλιξη του θεσμού, μια πρώτη περιπτωσιολογία αφιερωμένη στα επιχειρηματικά βήματα του δήμου Καλαμαριάς, και μια συνοπτική προσέγγιση της οικονομικής διάστασης της τοπικής ραδιοφωνίας.

Πρακτικά της Γ' Επιστημονικής Συνάντησης ΝΑ Αττικής

Πρόκειται για τα πρακτικά της Γ' Επιστημονικής Συνάντησης Ν.Α. Αττικής το Νοέμβριο του '87, που κυκλοφόρησαν τυπωμένα σε έναν καλαίσθητο, παρά τον όγκο του, τόμο. Η Επιστημονική Συνάντηση διοργανώνεται κάθε δυο χρόνια από τον Επιμορφωτι-

ΙΣΠΑΝΙΚΟ ΣΠΟΥΔΑΣΤΗΡΙΟ

ΕΝΤΑΤΙΚΑ ΘΕΡΙΝΑ ΤΜΗΜΑΤΑ

ΑΘΗΝΑ

1 Ιουνίου — 31 Ιουλίου

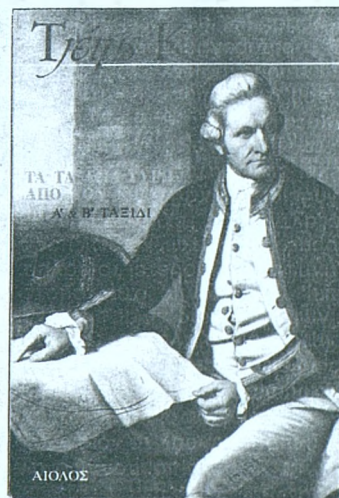
ΙΣΠΑΝΙΑ

1 Ιουλίου — 31 Ιουλίου

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ - ΕΓΓΡΑΦΕΣ

Σόλωνος 34 • Τηλ. 3608055 - 3606882
(Καθημερινά 9.00 - 12.00 και 17.00 - 20.00)

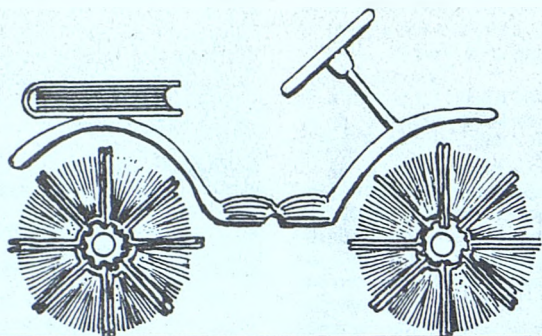
ΑΙΟΛΟΣ Τζέιμς ΚΟΥΚ



ΤΑ ΤΑΞΙΔΙΑ ΓΥΡΩ
ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ-ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ

Σόλωνος 114, 106 81 Αθήνα, ☎ 363.02.14



κό Σύλλογο Καλυβίων με τη συμμετοχή ενός μεγάλου αριθμού επιστημόνων και περιλαμβάνει εισηγήσεις για την Αρχαιολογία, Ανθρωπολογία και Κοινωνιολογία της ΝΑ Αττικής και της ευρύτερης περιοχής (Μεσόγεια κ.ά.).

ΣΩΤΗΡΗΣ Γ. ΤΣΑΜΠΙΡΑΣ
ΣΥΓΚΟΜΙΔΗ 1979-1988
Εκδόσεις Πρόσπερος, Αθήνα 1989

Δείγμα γραφής:
«Μνήμες κι αισθήματα / πέτρες και λάσπη / —κάτι σαν ποίηση / έτσι έχτισα το σπίτι μου / και γύρω ξερολιθιά / τ' απογεύματα να 'ρχεται ένας ήλιος / μαλακτικός / να στάζει χρυσάφι / στα μαλλιά των

παιδιών μου / κι ένας άνεφος φορτωμένος στάχια / να ρίχνει / τα μύγδαλα στο χώμα / να πετροβολάει / με κυπαρισσόμυλα τα μάρμαρα στα μνήματα / μνήμες και αισθήματα».

Μυθολογία
Οι άθλοι του Ηρακλή
Κείμενα και εικονογράφηση,
Σοφία Ζαραμπούκα
Εκδόσεις Κέδρος, Αθήνα 1989

Το παιδικό βιβλίο υπήρξε επι σειρά δεκαετιών ένα από τα πιο παραμελημένα είδη της νεοελληνικής λογοτεχνίας.

Παρ' ότι η ελληνική μυθολογία προσφερόταν τόσο θεματολογικά όσο και από άποψη πλοκής για τη δημιουργία

παιδικών κειμένων παρέμεινε μέχρι τις μέρες μας ένας τομέας ανεκμετάλλευτος. Οι εκδότες προσέτρεχαν συνήθως στην εύκολη λύση της μετάφρασης των παραμυθιών των αδελφών Γκριμ και άλλων ανόλογων.

Η ανάπλαση των μύθων του Ηρακλή από την Σοφία Ζαραμπούκα σε ένα παραμύθι σημερινό, με μια γλώσσα καθημερινή προσίτη αποτελεί για τους λόγους αυτούς μια από τις σημαντικότερες συμβολές στη σύγχρονη παιδική λογοτεχνία.

ΚΑΤΙΝΑ ΠΑΣΙΝΟΥ - ΑΛΕΞΗΣ ΜΙΝΩΤΗΣ
Πολύχρονος πηγαϊμός για μιαν ιθάκη
Εκδόσεις Επικαιρότητα, Αθήνα 1989

Η καλλιτεχνική και πνευματική πορεία της Κατίνας Πασινού και του Αλέξη Μινωτή, στον ελληνικό και διεθνή χώρο της τέχνης. Ένας καλαίσθητος τόμος, με ανέκδοτο έως τα σήμερα αρχαικό υλικό, ο οποίος περιλαμβάνει χρονολόγιο των παραστάσεων που πρωταγωνίστησαν οι δυο μεγάλοι ηθοποιοί, από το 1932 έως το 1987, ομιλίες άρθρα, συνεντεύξεις που έδωσαν, θεατρικές κριτικές κα-

Η ΖΑΛΗ ΤΩΝ ΤΑΞΕΩΝ

θώς και επιστολές πνευματικών ανθρώπων που είχαν συνδεθεί φιλικά και επαγγελματικά μαζί τους.

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

ΓΙΑΝΝΑ ΦΑΣΙΛΗ - ΓΙΑΧΝΗ Κόκκινος έρωτας σε μαύρο φόντο
Εκδόσεις Αθηναϊκές Εκδόσεις, Αθήνα 1989

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΔΟΥΚΑΡΗΣ
Τα ποιήματα
Εκδόσεις ΘΕΜΑ, Αθήνα 1988

ΠΕΤΡΟΣ Δ. ΝΤΟΥΣΚΟΣ
Η κοινωνικοποίηση
Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 1988

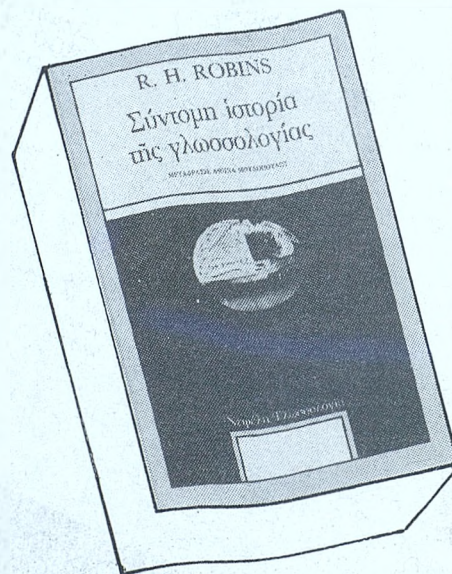
ΓΙΑΝΝΗΣ ΧΡΥΣΟΥΛΗΣ
Οι έφηβοι
Θέατρο
Εκδόσεις Κέδρος, Αθήνα 1988

R.H. ROBINS

ΣΥΝΤΟΜΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑΣ

Ένα βιβλίο που απευθύνεται όχι μόνον στους μελετητές της γλωσσολογίας, αλλά και σε όσους επιθυμούν να αποκτήσουν μία συνολική εικόνα της γένεσης και της εξέλιξης της γλωσσολογίας και κατ'έπекταση να κατανοήσουν την ιστορία των πολιτισμών.

Τό βιβλίο είναι μία μεθοδική έπισκόπηση γνωστών και άγνωστων ρευμάτων γλωσσικής σκέψης, από την αρχαία Ελλάδα ως τις μέρες μας, τοποθετώντας κάθε ρεύμα στον πολιτιστικό του περίγυρο.

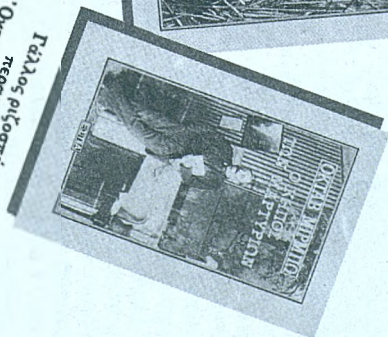




Τό πρώτο βιβλίο τῆς
Γατιάνας Τολστού, μέ τό
ὁποῖο ἔγινε ἤδη γνωστή
σ' ὅλο τόν κόσμο.

Ετοιμάζονται:

Ο θεόπαιδος Ταρταβίος
 ἔναι ὁ σπαρταβίος τοῦ
 πεπινέτερος σὴν Βόρειο
 Ἀφρικῇ. Ἀλφόνσος
 Νεωτὲ ἀε μεταφραστὴ
 Ἀλέξανδρου
 Παριδιαμάντη



Τάλλος πύροσσητος του
παραγμένου αιώνα, ο
Οκτώβριος ημερησίως άφηνείται
μία συνταρακτική έκτασία
στην Κίνα.

[illegible]

**BIBLIOTHECONE THE
INTERESTING**

"ETIAS"

BIBLOTION I D KOKORON THIN.

THE



ΒΙΒΛΙΟΠΛΗΘΕΙΟΝ ΤΗΣ «ΕΣΤΙΑΣ»
14 ΚΟΛΛΑΡΟΥ & ΣΙΑ Α.Ε.
ΣΟΛΩΜΟΣ 60 - 106 72 ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛ.: 361.5077 - 363.7324

Ο «ΔΙΑΛΟΓΟΣ» ΤΗΣ ΚΡΙΤΙΚΗΣ

«Κράτησε τὸ ὄνειρό σου· οἱ συνετοὶ δὲν ἔχουν ἔτσι ωραία σαν τοὺς τρελοὺς»

Μπωντλαίρ

Συχνά τα έσχατα προβλήματα της ύπαρξης προξενούν ένα διάλογο μεταξύ ανθρώπου και κόσμου (σύμπαν). Αποκτούν ένα προσανατολισμό (το άγχος, ο τρόμος, το παράλογο κ.ά.) να ειπωθούν, να διατυπωθούν. Δηλαδή, κάποια στιγμή, μετατρέπονται σε πηγή η οποία τροφοδοτεί το ξεχωριστό άτομο και το «ξεδιψά». Μια επιλογή μπορεί να είναι η έκφραση δια των λέξεων. Πιο ειδικά, δια της ποιήσεως.

Αν λοιπόν η χειρονομία πολλών ανθρώπων να δημοσιοποιούν το «διάλογό» τους, το όνειρό τους, είναι μια κατανοήσιμη πράξη, δυσνόητη εμφανίζεται η κατάθεση ερμηνειών. Εκείνων που αγγίζουν το ποιητικό σώμα αναλύοντάς το.

Μια αντίληψη κριτικής είναι εκείνη η παραδοσιακή, η υποτελής στη νομοτέλεια. Η αντίληψη που υιοθετεί το δόγμα: «δεν γράφουμε ερήμην των καιρών μας». Αυτή που εξαντλεί την Τέχνη στην περιγραφική αλήθεια: «σε κάθε περίοδο — η ποίηση — έχει ενσωματωμένα μέσα της τα θέματα, τα γλωσσικά ιδιώματα, τα ύφη, τα σχήματα λόγου...» (Ζήρας).

Μια δεύτερη αντίληψη, εκείνη που ανανεώνει τις πιο ακραίες σχολαστικές υιοθετήσεις του παρελθόντος. Είτε εκείνης που εκφράστηκε με το «Ελεύθερο Πνεύμα» του Γ. Θεοτοκά, είτε εκείνη του συνόλου της Αριστεράς. Η επανεμφάνιση σήμερα εκείνου του αδιάβλητου κριτηρίου αξιολόγησης (προοδευτικός - αντιδραστικός) όπως το διατύπωσε το 1931 ο Βαρίκας κρίνοντας την έκδοση της Στροφής του Σεφέρη: «Πουθενά δεν θα αντικρύσεις μια λυρική διάθεση, κάποια συγκινημένη έκφραση. Διανοητικά κατασκευάσματα που έχουνε το προσόν να είναι ακατανόητα... Τα ποιήματα του κ. Σεφέρη στερούνται περιεχομένου μας αφήνουν εντελώς αδιάφορους... Να γιατί εχαρακτήρισάμε ως αντιδραστική την προσπάθεια του κ. Σεφέρη».

Η πρώτη εκδοχή, βλασταίνει κραδαινώντας το οπλοστάσιο της περιγραφικής (αναπαραστατικής) αλήθειας, ξένη από αντιφάσεις καθιστά προσπελάσιμο το κατ' εξοχήν απροσπέλαστο που διασχίζει το Χρόνο και σταθμεύει στιγμιαία στο χώρο των ανθρώπων αισθήσεων μέχρι την επόμενη κίνηση.

Μια ορθολογική αδημονία να διευθε-

τήσει την έμπνευση, τις αντιφάσεις σάρκας και νου, σε ό,τι υπαγορεύει η τάξη των πραγμάτων του κόσμου, αυτή που υπακούει στα κελεύσματα ιδεολογιών κλειστών και συνετών.

Ταυτόχρονα το σώμα του έργου τέχνης λεηλατείται, δανειζόμενο σαν ύλη (θέμα), στη δυναστεία των συνετών ερμηνειών που στερούνται αντικειμένου.

Η κατ' εξοχήν νοηματική πολυσημία του έργου τέχνης αίρεται και υπακούει στις τεχνικές φιλοξενίες της γλωσσολογίας, της κοινωνιολογίας, των ιδιωμάτων, του συντακτικού, της γραμματικής... καταλήγοντας στις μέρες μας στην κατασκευή αναλύσεων αυτονομαζόμενων «η σημαντική των τίτλων» (Λέξη τ. 82).

Ο φιλόξενος τόπος της τέχνης (όνειρου) για εκείνους που τους «διώχνουνε τα πράγματα και η ποίηση είναι το καταφύγιο που φθονούμε» (Καρυωτάκης) ερειπώνεται από την επιδρομή μιας διακοσμητικής λειτουργίας που εισηγείται έναν εμπορευματικό προσανατολισμό στην έκφραση.

Η δεύτερη, στερημένη από στοχασμό, εκτιμάει τη σημασία του έργου τέχνης στις «χρηστικές» αξίες που καταθέτει αυτή, δηλαδή, κατά πόσο ανταποκρίνεται στη «ζήτηση» εννοιών που έχουν εκπέσει σε μετρήσιμες ποσοτικά, ήτοι της προόδου και της αντίδρασης.

Ερμηνεία που προϋποθέτει μια πίστη και μια αυστηρή διάκριση μεταξύ ελευθερίας και αναγκαιότητας, μεταξύ σκοπού και μέσου κ.ά. Μια θεολογική αντίληψη που γονιμοποιείται στις μέρες μας κραδαινώντας τα ποικίλα ΠΡΕΠΕΙ για δραστηριότητες όπως αυτής, της καλλιτεχνικής έκφρασης.

Αν η ιδιότητα του κ. Βαρίκα (δημοσιογράφος) και ιδιαίτερα η εποχή (1930) δεσμεύουν την κρίση μας, η «νεκρανάσταση» της αντίληψης εκείνης στις μέρες μας, τι συνιστά άραγε;

Η αμηχανία να «προσδιοριστεί», να αποκτήσει συνομιλητές η σύγχρονη ποίηση (και ποιητική), να εντοπισθεί το στιγμή της, οδηγεί στον ενταφιασμό της μέσα στην ομοιομορφία. Στις δεκάδες λέξεις - κλειδιά (αντιστασιακή, κονφορμιστική, της ήττας, της νίκης κ.ά.) που ξεκληδώνοντας αυτά τα επίθετα αποκτούμε εκείνο που μας ταιριάζει. Ίσως η προσφυγή σε αυτούς τους επιθετικούς προσδιορισμούς να δηλώνει άμεσα την αμηχανία και έμμεσα την εμμονή σε έναν ορίζοντα που έθρεψε σαν λογοτεχνική κριτική μια ανακριτική λογική.

Όταν η κρίσιμη κριτική δεν αρχειοθετεί τις ποιητικές παρουσίες αδιαφο-

ρώντας για ένα ελάχιστο προβληματισμό, τότε τις καθοδηγεί σε εκείνο που διαχώρισε αυστηρά (προοδευτικό - συντηρητικό) υιοθετώντας μια μηχανιστική μεταφορά προβληματικών ιδεολογιών.

Αν λοιπόν τα χαρακτηριστικά των παραπάνω κριτικών (σαν μέθοδοι) παραμένουν υποτελή στις ιδεολογικές ή νομοτελειακές εκφράσεις, τότε υποψιάζομαι ότι η «καλύτερη» κριτική είναι αυτή που ανθεί προφορικά, να συντελεί αφανής, αν συντελεί, στην «επείγουσα» προσωπική απάτη.

Το επειγόν δεν είναι η εργοδοτική νοοτροπία προς την πρωτογενή έκφραση αλλά η συνομιλία μας με την τέχνη σε μια ίσως αμφίδρομη κίνηση.

Γιατί όπως γράφει ο Κ. Αεζλός: «Στην επιθυμία να προχωρήσουμε μπροστά, ξαναστήσουμε τις προηγούμενες καταστάσεις, ξανακάνουμε τα ίδια πράγματα» (Για μια προβληματική Ηθική). Όπως παρόμοια «μίλησε» η ποίηση πριν 80 και πλέον έτη δια του λόγου-Καβάφης:

«...Θα γίνουν τα ίδια πράγματα, θα ξαναγίνουν πάλι / η όμοιες στιγμές μας βρίσκουνε και μας αφήνουν»

«Μην την εξευτελίζεις παινώντας την, / γυρίζοντας συχνά κι εκθέτοντάς την / στων σχέσεων και των συναναστροφών / την καθημερινή ανοησία»

ΚΑΒΑΦΗΣ

Η εξωτερική της εσωτερικής αταξίας (και τάξης πιθανά) σε μια ποιητική συλλογή, σε ένα έργο τέχνης, προϋποθέτει συγκινήσεις αδιέξοδες, γνώση αφιλόξενη κ.ά. Οι φιλοξενούμενες λοιπόν, σε ένα πινάκα ζωγραφικής, στη μουσική, συγκινήσεις, διανοητικές και σωματικές, τι συνιστούν για εκείνον, τον παραλήπτη - αναγνώστη, παρατηρητή - ερευνητή;

Για ορισμένους δικαιολογούν την εγειρόμενη διδαχτική ιδιότητα η οποία ζευγαρώνοντας με μια ταξική (πολιτιστική) υπεροχή αποτυπώνεται στην εντολή:

«...Βασικά πιστεύω ότι οι καλοί ποιητές καταρχήν ξεκινούν από την κυριολεξία. Αν δεν ξεκινούν δικό τους το λάθος» (Μαρωνίτης).

Μες στη διαδικασία του δούναι και λαβείν, η κριτική ενστερνίζεται για τον εαυτό της την κληρονομική, πολιτιστική ιδιότητα να διαφεντεύει τους νέους και να ευλογεί τους αναγνωρισμένους.

Πλάι σε αυτήν τη μεθοδολογία εμφανίζονται οι ερμηνείες που αιτούνται αποδειχτικά (τεκμήρια τα ονομάζουν) στοιχεία για να απονεύουν τη διαβαθμιστική αξία ή απαξία ενός έργου, ενός γραπτού

του Χρ. Ηλιόπουλου

κειμένου. Καθώς ο κ. Αράγης εισηγείται δια το ποιητικό σώμα τη «Χημική» ανάλυση μέρους αυτού εξάγοντας τα πορίσματά του, παρομοίως ερωτά χωρίς να αναρωτιέται, ποια τα τεκμήρια που αιτιολογούν τον τίτλο «κριτικού της λογοτεχνίας» (Καθημ. 3 συνέχειες, Φεβρ. 1989).

Μια κίνηση, που εισπράττει, σαν απάντηση ένα πόρισμα ανακριτικής έρευνας από τον κ. Βαγενά (Καθημ. 5/3/89): «ο κ. Αράγης δεν κατόρθωσε να συγκαλύψει ότι ο πραγματικός σκοπός των κειμένων του δεν ήταν...» και ο αδιέξοδος διάλογος να εμφανίζει τη διέξοδο στη λατρεία της ιεραρχούμενης σημασίας μιας έννοιας ή το ένα πόρισμα να συναντά το άλλο πόρισμα. Ίσως η επόμενη κίνηση εις τα δικαστήρια, να κρίνουν την ακριβή σημασία της λέξης και την κατοχύρωσή της.

Να αναρωτηθούμε πως συμβαδίζει, αυτή την εποχή, η συνεχής κατακερμάτιση του απόλυτου με την εγειρόμενη υπεράσπιση σημασιών εννοιών λες και φτιάχνουμε συμβολαιογραφικές πράξεις επί των λέξεων.

Σήμερα, η σχέση του ανθρώπου με την τέχνη δεν είναι αυτή που ήταν, το στοιχείο συγκίνησης έχει αμβλυνθεί ή μετατοπισθεί, είτε παραχωρώντας τη θέση του στη «φλυαρία», στο να περάσει ο χρόνος κ.ά. Εξ ου και οι κρίσεις για έργα τέχνης: δεν είναι του «γούστου» μου, κάτι άλλο ήθελα κ.ά. Κατά κάποιο τρόπο εμφανίζεται μια άναρθρη απόρριψη αυτού που προσφέρεται και έμμεσα η απουσία του — «κλειδί του αρχαίου συμποσίου» — καθιστά κατανοήσιμα τα «φάλτσα» των ημερών μας.

Όπως η διευθέτηση και οργάνωση των αυτονόητων διαφορών μεταξύ τέχνης και ποδοσφαίρου, του μικρονοϊκού (ή ακτιβισμού);: «Ξέρω ότι ανήκω στους καλύτερους αυτού του τόπου. Γι' αυτό πληρώνω» (Ελευθ. 29.1.89). Άραγε η φόρτιση του καλλιτέχνη με εξωγήινες ιδιότητες και η αποκλειστική προσκόλλησή του στο δικό του αντικείμενο προκαλεί την άνευ αντικειμένου διάκριση τέχνης-ποδοσφαίρου, όταν το τελευταίο συγκινεί χωρίς διαμεσολαβητές!...

Σήμερα, η υπεραφθονία, βιβλίων, ζωγραφικής (εκθέσεων), μουσικής, κινηματογράφου, είναι στη διάθεση του καθενός, δηλαδή είναι καταναλώσιμο, ένα άθροισμα προϊόντων που κυκλοφορούν.

Αυτή η κυοφορούμενη ατμόσφαιρα, αν δεν είναι γεγονός, τι είδους πρόβλημα εγείρει: να την ορίσουμε ενδύοντάς την με ένα επίθετο (συντηρητική - αντιδραστική - λαϊκή - υπόγεια - ανώγεια - κλπ.) ή να συνυπάρξουμε μαζί της μες στην κίνη-

σή της προς την κατεύθυνσή της, να μάθουμε τι σημειοδοτεί, αν σημειοδοτεί.

Επειδή η καθ' έδρας αξιολόγηση είναι μια μάταιη χειρονομία καθώς υποδεικνύουν τα ίδια τα πράγματα του κόσμου και ας μη λησμονείται, για όλα αυτά, η εξομολόγηση ενός μεγάλου υπερασπιστή της καθαρότητας, σαν διδαχή. Έλεγε ο Paul Valery σε μια κατά κάποιο τρόπο αυτοκριτική του: «Τίποτα δεν οδηγεί τόσο σίγουρα στην τέλεια βαρβαρότητα όσο η αποκλειστική προσκόλληση στο καθαρό πνεύμα. Γνωρίζω εκ πείρας αυτό το είδος φανατισμού».

Αν η τέχνη σήμερα, σταυρώνεται από τη «βαρβαρότητα» των μονοφωνιών λαϊκιστικών, ακαδημαϊκών κ.ά., ρυθμίζοντας το έργο τέχνης να εξυπηρετεί το ήδη ρυθμισμένο, τι πρόβλημα άραγε συνιστά; Την ιδιοποίηση και απονεύρωση της τέχνης σε όσα εντέλλονται τα πιστεύω;

Αν η επικήδεια κρίση του Έλιοτ παλιότερα, που ήθελε το τέλος του μυθιστορήματος με τον Φλωμπέρ και Χ. Τζέιμς...

Αν η πρόσφατη επικήδεια κρίση του Α. Ξελού (1986 και πρόσφατα) που θέλει το τέλος της ποίησης στους Χαίλντερλιν και Ρεμπώ...

Οι εισηγούμενες αυτές κρίσεις δεν εισπράττουν την Μπωντλαίρική προλογική μας παράθεση, αφού εξομιώνουν το όνειρο και την πραγματικότητα εξορίζοντας την συνύπαρξη αυτών των δυο ενοτήτων από το γίγνεσθαι. Εκείνο που προσδιόρησε ο Χαίλντερλιν: «ο οποιοσδήποτε άνθρωπος είναι ένας Θεός όταν ονειρεύεται και τίποτα περισσότερο από ένας ζητιάνος όταν σκέπτεται».

Και, τέχνη δεν είναι εκείνο το εσωτερικό, το απροσδιόριστο κίνητρο που κατέθεσε ο Βαν-Γκογκ μιλώντας «για την ανάγκη να αλλάξει την πραγματικότητα κι έτσι να φτιάχνει ψέμματα που είναι πιο αληθινά από την περιγραφική αλήθεια»;

Τέλος, η παρουσία στον αιώνα μας, στις μέρες μας, του ζωγράφου Fr. Bacon, τον οποίο ο Πικάσσο συστήνει: «Είναι ο μόνος ζωγράφος που μπροστά στα έργα του αισθάνομαι ακόμα ένα μαθητούδι» ή παλιότερα η περίπτωση του Τσ. Τσάπλιν, τι συνιστούν άραγε στην επικήδεια κρίση;

Κοντολογίς, πως είμαστε σίγουροι ότι η Τέχνη, η ποιητική (το ποιείν) δεν ήταν ανέκαθεν ένα παιχνίδι, ένα στοχαστικό παιχνίδι για την προέλευση του κόσμου, τον Χρόνο, κ.ά. που επιμένει να κινείται και ταυτόχρονα να μένει ακίνητος, να αμαρτίζει και να παρακαμτίζει;

A. Γ. ΚΟΜΕΖ - ΑΡΚΟΣ

Άνα Νον



Με το βιβλίο του αυτό ο Αγκουστίν Γκομέζ-Άρκος ζωντανεύει μέσα από το ταξίδι της εβδομηνταπεντάχρονης Άνα Νον τους δύσκολους δρόμους που ακολούθησε η δημοκρατική συνείδηση του ισπανικού λαού για να συντηρηθεί μέσα και στα πιο βαθιά φασιστικά σκοτάδια.

ΜΑΡΓΚΕΡΙΤ ΝΤΥΡΑΣ

ήρεμη ζωή



Η «ήρεμη ζωή» είναι ένα βιβλίο γραμμένο μ' αυτή την αισθησιακή και σύγχρονα ρεαλιστική μαγεία του λόγου της Μαργκερίτ Ντυράς. Έτσι όταν η Φρανσουά, η ηρωίδα του βιβλίου ανακαλύπτει τα φοβερά πάθη που κρύβει μέσα της θα πει: «Αν το Ξερα πως κάποια μέρα θα είχα μια ιστορία θα την είχα διαλέξει..... Τώρα είναι πολύ αργά. Αυτή η ιστορία έχει αρχίσει, με οδηγεί εκεί που θέλει αυτή, δεν ξέρω πού και δεν έχω τίποτα να δω εκεί».

δια λογος

ΠΑΛΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΡΤ

Από τον κ. Τάσο Τσέλλο λάβαμε την ακόλουθη επιστολή:

Αξιότιμε κ. Διευθυντά,
Κάτω από το γενικό τίτλο «Η σκανταλιέρα ΕΡΤ», ο υπό τα στοιχεία «Ρεπόρτερ» υπογραφόμενος συντάκτης σας και στο τχ. 402 του περιοδικού «ΑΝΤΙ» αναφέρεται με υπότιτλο «Εν αρχή ην το χρήμα» σε παράδειγμα σκανδαλώδους ευνοϊκής μεταχείρισης εις προσκείμενους στο ΠΑΣΟΚ συνεργάτες του ραδιομεγάρου.

Ευθύς αμέσως διαβάζω: «για την παραγωγή και προβολή δεκατριών επεισοδίων της σειράς, εν 'Αρχή ην το χρήμα», συνεφωνήθη δαπάνη δρχ. 3.910.500» κατ' επεισόδιο εκ των οποίων το ποσό

των 400.000 δρχ. (πάλι κατ' επεισόδιο) λαμβάνει για τη γραφή ο γνωστός οπαδός της διακήρυξης της 3ης Σεπτέμβρη κ. Λευτέρης Παπαδόπουλος.

Παρακάμπτοντες ότι ο Λευτέρης Παπαδόπουλος γίνεται γνωστός στη δεκαετία του '60 —όχι από υπογραφές διακηρύξεων αλλά από αλεπάλληλες επιτυχίες σε τραγούδια σαν την «Απονη ζωή» και την «Καισαριανή» στα οποία επιλεκτικά και μόνο αναφέρονται. Σε συνέχεια δε από ορυμαγδό τραγουδιών όπως αυτά, εκτίθεται με θαυμαστή συνέπεια στις δύο εκδόσεις «Τα τραγούδια μου» πρώτο και δεύτερο βιβλίο των εκδόσεων Κάκτου με δεκαπέντε τουλάχιστον ανατυπώσεις. Σε συνέχεια δε ο Λευτέρης Παπαδόπουλος ανεδείχθη σε δόκιμο συγγραφέα γνωστών βιβλίων επιτυχιών όπως «Λοίζος», «Ματιές» —με τον τελευταίο τίτλο καθημερινής επιφυλλίδος— χρονογραφήματος καταφέρνει να συγκινεί τους αναγνώστες μιας από τις μεγαλύτερες εφημερίδες της πρωτεύουσας ώστε να αποτελεί γνώμονα της καθημερινής ζωής με μια στήλη που μόνο σαν κείρια θα μπορούσε να χαρακτηριστεί.

Και τώρα για την ταμπακιέρα. Για την ΕΡΤ ακούγονται πολλά και κατά καιρούς γράφονται περισσότερα ώστε ο υπογράφων δυσκολεύεται τι πρέπει να πιστέψει γι' αυτό και ερωτά.

Για να αντιληφθεί κανείς συγκεκριμένα το ακριβές μέγεθος της παραβάσεως των υπευθύνων του ραδιομεγάρου πρέπει να παρακληθεί ο συντάκτης σας, εφόσον φυσικά το επιθυμεί, να παραθέσει ανάλογα ποσά τα οποία χορηγούνται για παρόμοιες εκπομπές. Συγκεκριμένα για εκπομπές Πάσχα και Χριστουγέννων τις οποίες ολόκληρος ο Τύπος κατηγορεί ως εκπομπές από στρατσόχαρτο και σατινέ χαρτί.

Έτσι θα αντιληφθούμε πώς ακριβώς έγινε υπέρβαση ώστε να κρίνουμε και ημείς, οι μη παροικούντες την Ιερουσαλήμ, το πολύ ή το λίγο μιας αμοιβής διότι απ' όσο γνωρίζω η έννοια ασθενής γίνεται κατ' αντιδιαστολή προς την έννοια υγιής.

Στην τελευταία πάντως εκπομπή της αρχής του λόγου ποιος δεν ανατρίχιασε με την εκφρασθείσα γνώμη των Μιμ Τραϊφόρου ότι η θρυλούμενη «Μάντρα του Αττίκ» υπήρξε ότι οι παλιοί Αθηναίοι

ονόμαζαν μάντρα —γέμουσαν θηρίων αγρίων και φωνασκιών όπου εις στιγμάς κλέους η τέχνη μεν εκαθύζανε ενώ η πρόγκα υπερίπτατο του αιθέρος.

Διατηρώ λόγω του θλιβερού προνομίου της ηλικίας παρομοίας σκηνάς εις την μνήμην.

Τ. Τσέλλος



ΦΑΡΕΝΑ'ΙΤ 451

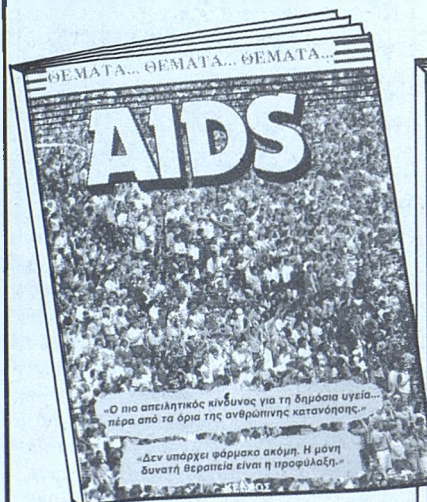
Ο Κώστας Χαλκιάς με αφορμή μια επιστολή στην «ΑΥΡΙΟΝ» μας γράφει:

Με τη σταδιακή αποθέωση του αυταρχισμού και χυδαιότητας στο δημόσιο βίο φτάσαμε στον εξευτελισμό των ηθικών αξιών και την καταρράκωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, από τους «υπηρέτες του δημοσίου συμφέροντος».



Εκδόσεις Κέδρος Γ. Γενναδίου 3 – Τηλ. 36.02.007

- AIDS • ΗΡΩΙΝΗ • ΠΥΡΗΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ
- ΤΟΞΙΚΑ ΑΠΟΒΛΗΤΑ • ΟΞΙΝΗ ΒΡΟΧΗ



- Μια σειρά βιβλίων που θίγει φλέγοντα προβλήματα που απασχολούν σήμερα τον πλανήτη μας.

- Βιβλία αντικειμενικά, υπεύθυνα, γραμμένα με τέτοιο τρόπο ώστε να γίνονται εντελώς κατανοητά από αυτές τις κρίσιμες ηλικίες που σηματοδοτούν το μέλλον, την πορεία και την εξέλιξη μιας κοινωνίας.

- Για παιδιά από 10 χρόνων και πάνω.

Βγήκαν πάλι στο προσκήνιο τα ποικιλώνυμα φασιστοειδή, που τόσο καιρό λούφαζαν και απειλούν να ανάψουν φωτιές, για να καταστρέψουν εφημερίδες και βιβλία. Ζήλησαν τη δόξα του Ιερατείου της Τεχεράνης, το οποίο επικήρυξε το συγγραφέα Σαλμάν Ράσαντι και δεν διστάζουν να προχωρήσουν στην εφαρμογή των σχεδίων τους στον τόπο μας.

Εδώ στην περιοχή μας την Κορινθία, κάποιος —“άγνωστος” προέλευσης— συμπολίτης μας Α. Καλογερίδης (μόλις τώρα θα βγήκε από κάποιο μοναστήρι) έκαψε στο φούρνο του σπιτιού του 400 τόμους «μαρξιστικά, λενινιστικά, κομμουνιστικά βιβλία» σε ένδειξη διαμαρτυρίας για την «προδοτική συνεργασία του ΚΚΕ με τη Δεξιά», σύμφωνα με επιστολή του που δημοσιεύθηκε στις 31-1-89 στη «μοναδική εφημερίδα!!!». Οπωσδήποτε όμως φύλαξε την εγκυκλοπαίδεια των ζώων για να εντρυφήσει στα βιώματα της ζωής στη ζούγκλα. Πάντως η πυρά για τα «μαρξιστικά βιβλία» έγινε σε στενό κύκλο και έτσι δεν αντελήφθησαν τις φλόγες οι γείτονές του. Και το κοινό στερήθηκε την «απόλαυση» του παρανα-

λώματος των ανατρεπτικών βιβλίων.

Το να στιγματίζει κανείς αυτά τα φαινόμενα μεσαιωνικής βαρβαρότητας, που επιβιώνουν και τώρα —εμπρησμοί βιβλιοπωλείων— επικηρύξεις συγγραφέων, είναι αρκετό; Μήπως χρειάζεται εγρήγορση των συνειδήσεων, για να αποδοκιμασθούν και να απομονωθούν τα φασιστοειδή, που απειλούν με φλόγες κάθε πνευματική και κοινωνική δημιουργία; Ο κίνδυνος για τους δημοκρατικούς θεσμούς και την ομαλή εξέλιξη της πολιτικής μας ζωής είναι άμεσος και μόνο με τη δυναμική λαϊκή κινητοποίηση θα αποτραπεί.

Κώστας Χαλκιάς



ΑΔΕΣΜΕΥΤΗ ΦΩΝΗ

Ο τέως Λυκειάρχης Αθανάσιος Συρόπουλος καταθέτει τη δική του άποψη για τα πολιτικά πράγματα:

Κύριε Διευθυντά,
Με αφορμή τη στάση των

τριών τέως κ. υπουργών και τη διαγραφή τους, σαν άνθρωπος που ενδιαφέρεται για τα κοινά, δεν μετέχει σε κόμματα και εκθέτει για πρώτη φορά στη ζωή του, δημόσια, πολιτική άποψη, αισθάνομαι την ηθική υποχρέωση, αλλά και τη συνταγματική επιταγή, με γνώμονα το καλό του τόπου, στην υπηρεσία του οποίου μερικοί βρήκαν ότι διακρίθηκαν, να παραθέσω για την κατάσταση, τις ακόλουθες σκέψεις μου. Πρόκειται για καλοπροαίρετες παρατηρήσεις και απόψεις, όσο μου το επιτρέπει φυσικά η καθαρότητα του προσωπικού μου πολιτικού πρίσματος.

Νομίζω ότι περιποιεί τιμή στους τέως υπουργούς αξιότιμους κ. Ρούλα Κακλαμανάκη, Αλέξανδρο Μαγκάκη και Αντώνη Τρίτση, η πολιτική τους απόφαση να αρνηθούν ψήφο εμπιστοσύνης στην κυβέρνηση. Και είναι επίσης προς τιμή τους το γεγονός ότι προηγουμένως κατέβαλαν επανειλημμένες και υπεράνθρωπες προσπάθειες να αποφευχθεί η ρήξη. Στον πολύ κόσμο είχε ευμενική απήχηση η απόφασή τους και αναμενόταν νωρίτερα. Μαζί με τους συναδέλφους τους, που προηγήθηκαν στον διαχωρι-

σμό των ευθυνών και που επέλεξε ο καθένας τους τον δικό του δρόμο τιμής και με την κυρία, πρώην συνάδελφό τους στη Βουλή, που με τη δραματική της παραίτηση από το βουλευτικό αξίωμα, απέδειξε ότι υπήρξε μεγάλη όχι μόνο στο θέατρο αλλά και στην κοινοβουλευτική της αποστολή, αποτελούν παραδείγματα, κοινοβουλευτικής υπευθυνότητας και πολιτικού σθένους.

Αν ο φανατισμός και τα κομματικά πάθη δεν θόλωναν τη σκέψη και, τα διάφορα συμφέροντα, κομματικά και προσωπικά, δεν εξέθρεπταν σκοπιμότητες, σιωπηλή ανοχή και λιποψυχία κι αν υπήρχαν περισσότεροι με το δικό τους ανάστημα, τότε η χώρα θα είχε βγει στις 13.3.1989 από την κρίση, αφού ατύχησε να βγει το Δεκέμβρη 1988. Γιατί είναι δεδομένο ότι η χώρα δοκιμάζεται.

Πρέπει να λεχθεί με παρηγορία ότι από χρόνια υφίσταται και τις συνέπειες μια κομματικής κυριαρχίας και μιας εσωτερικής άλωσης που είναι απαράδεκτες γιατί δεν συνάδουν σε πολιτισμένη χώρα. Επεκράτησε ένας ανεξέλεγκτος, αντίθετος προς την επαγγελθείσα αλλαγή, κομματισμός του κυβερνώντος κόμ-

Έκδόσεις Στιγμή

ΖΩΟΔΟΧΟΥ ΠΗΓΗΣ 91-93, ΑΘΗΝΑ 114 73
τηλ. 36.44.064

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΟΥ

Θανάση Βαλτινοῦ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ
ΓΙΑ ΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ '60

μυθιστόρημα

ΜΠΛΕ ΒΑΘΥ ΣΧΕΔΟΝ ΜΑΥΡΟ

νουβέλα

Τρίτη έκδοση

ΕΤΟΙΜΑΖΕΤΑΙ

ΤΡΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΜΟΝΟΠΡΑΚΤΑ

μυθιστόρημα

Δεύτερη έκδοση

ΣΠΟΥΔΕΣ ΣΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΛΑΟΚΡΑΤΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Πτυχιακές σπουδές -
Μάστερς - διδακτορικό

Οι διεθνώς αναγνωρισμένες ανώτερες και ανώτατες σχολές της ΓΛΔ είναι εγγύηση για επίπεδο σπουδών.

Ακόμα υπάρχει δυνατότητα εκμάθησης της γερμανικής γλώσσας (10 μήνες ή σεμινάρια το καλοκαίρι) καθώς και επαγγελματική ειδικευση.

Ντι Μα Κα S.A.

Τηλ. 01 - 32.44.431,2,3

Τέλεξ 21 - 0779 RENI GR

Τέλεφαξ 01 - 32.44.430

Δεχόμαστε:

Δευτέρα και Τετάρτη 4 - 7 μ.μ.

Απόλλωνος 5 - 6ος όρ.

(Σύνταγμα) - 105 57 Αθήνα

ματος που άλωσε κυριολεκτικά την ηθική της υπόσταση, αδίκησε κατάφωρα τους υπόλοιπους Έλληνες, αναζωπύρωσε το θλιβερό παρελθόν και καθυστέρησε την ανάπτυξη της.

Τα κόμματα της νέας Βουλής οφείλουν να προσδώσουν ουσία στους δημοκρατικούς θεσμούς, σοβαρότητα στο διάλογο και την επιχειρηματολογία τους, παρουσιάζοντας προγράμματα και όχι ανύπαρκτους κινδύνους, εμπάθεια και επιτηδευμένα σχήματα λόγου, έστω κι αν είναι πολύ έξυπνα καμιά φορά, γιατί η πρόκληση των καιρών δεν επιτρέπει συναισθηματική και ανεύθυνη τοποθέτηση ούτε σε αυτά ούτε στους εκλογείς. Χρειαζόμαστε προγράμματα, συναίνεση και εποικοδομητική τοποθέτηση όλων μας.

Τέλος τα κόμματα στη νέα Βουλή θα πρέπει να επιδιώξουν να φέρουν στη χώρα την αποκατάσταση της ηθικής τάξεως με την άρση των αδικιών και την αποφυγή νέων, την δίκαιη απονομή ευθυνών και την επιστροφή τυχόν παρανόμως κτηθέντων αλλά και τη διαφύλαξη στο μέλλον από παρόμοιες ατασθαλίες και να μεριμνήσουν για περισσότερη κοινωνική δικαιοσύνη, κοι-

νωνική γαλήνη, ομόνοια και ευπρέπεια.

Με τιμή
Αθανάσιος Συρόπουλος



ΚΟΣΚΩΤΑΣ

● Ο *Ηλίας Τσιάκος* αναφέρεται στις «*θετικές επιπτώσεις*» που μπορεί να έχει το «*σκάνδαλο Κοσκωτά*» στην ελληνική κοινωνία.

Τα 33 δις δεν είναι ασφαλώς —όταν μάλιστα πρόκειται για τα οικονομικά μεγέθη της Ελλάδας— ένα ευκαταφρόνητο ποσό. Και γίνεται το έγκλημα της κατασπατάλησής του περισσότερο «ειδεχθές και αποτρόπαιον» όταν συλλογίζεται κανείς τίνος ήταν αυτά τα χρήματα, σε ποιους πήγαν και για ποιους σκοπούς.

Είναι όμως λάθος να αξιολογείται η σοβαρότητα του «Σκανδάλου Κοσκωτά» με μόνο ή έστω πρώτιστο κριτήριο το ποσό που στοίχισε στον

ελληνικό λαό η όλη απάτη. Η ανεπανόρθωτη ζημιά, η αγιάτρευτη πληγή που προκλήθηκε στον εθνικό μας βίο δεν είναι οικονομική, αλλά ηθική. Είναι τα ασυμάζετα ηθικά ερείπια που άφησε πίσω της αυτή η λαίλαπα. Είναι η καταρράκωση κι ο κατεξευτελισμός θεσμών, αξιωμάτων, προσώπων. Είναι ο διεθνής διασυρμός της χώρας μας.

Για τους άρχοντές μας πρέπει να κρύβουμε το πρόσωπο από ντροπή. Και γι' αυτούς φυσικά δεν είμαστε καθόλου ανεύθυνοι, γιατί εμείς τους ψηφίζουμε, εμείς τους δίνουμε τη δυνατότητα να μας κυβερνάνε. Όσοι δε από μας, στη συγκεκριμένη περίπτωση, συνεργήσαμε άμεσα με την ψήφο και τους αγώνες μας στο να μπορούν αυτοί οι κύριοι να εμπορεύονται την εξουσία που ασκούν —υποτίθεται εν ονόματι και για το συμφέρον του λαού...— και να προσπορίζονται παράνομα κι ανήθικα οικονομικά οφέλη, ασφαλώς νιώθουμε πιο έντονη αυτή τη ντροπή κι αυτή την ευθύνη.

Δεν θα πρέπει σε καμιά περίπτωση να ατονήσει το ενδιαφέρον της κοινής γνώμης γι' αυτή τη σαπίλα, που οδηγούσε κατευθείαν στην ορι-

στική και καθολική αποσύνθεση της κοινωνίας μας, ωστόσο βρεθούν και τιμωρηθούν παραδειγματικά οι ένοχοι, όσο κι αν μας στοιχίσει.

Πρόθεση αυτών των γραμμών είναι να κοιτάξει το σκάνδαλο από μια άλλη σκοπιά, τη *θ ε τ ι κ ή*. Κι ας μη φανεί παράξενο. Είναι τέτοια η υφή και τέτοια η πλοκή του πιο μεγάλου κοινωνικού μας σκανδάλου, που θα μ π ο ρ ο ύ σ ε ν' αποβεί περισσότερο ωφέλιμο παρά επιζήμιο. Και να γιατί:

1. Ως τώρα υποψιζόμασταν / συμπεραίναμε πως υπάρχει αρκετή βρωμιά στο δημόσιο βίο μας. Όταν, λέγαμε, ξεφυτρώνουν σα μανιτάρια οι παράνομες βίλες στις γραφικές ακρογιαλιές μας και στις όμορφες βουνοπλαγιές, όταν στην Κεντρική Λαχαναγορά παίρνουν ολάκερες νταλίκες με 45 τόνους φορτίο ενώ στα χαρτιά τους αναγράφεται 2,5 τόνοι, όταν κάποιοι στήνουν βιομηχανίες ή βιοτεχνίες - υφάσματα και για χρόνια αρμέγουν τράπεζες φουσκώνοντας τους προσωπικούς τους λογαριασμούς κτλ., κτλ. και κανένας δεν βλέπει, κανένας δε μιλάει, κανένας δεν πάει φυλακή, έ, δεν μπορεί, κάποιοι τα παίρνουν, κάποιοι λαδώνονται, κάποιοι τα 'κονομά-

ΤΕΥΧΗ πολιτικής οικονομίας

ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Τεύχος 4ο
Άνοιξη 1989

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

Dr. Muehlfort

Ο μετασχηματισμός των αξιών σε τιμές παραγωγής

Γιώργος Σταμάτης

Σχόλια στον Muehlfort

Βασίλης Α. Δουκάκης

Συνωόρευση και οικονομική ανάπτυξη μέσα από τα

σχήματα αναπαραγωγής

Γιάννης Βαβούρας / Ανδρέας Κούρτης

Παραοικονομία: Θεωρητική και μεθοδολογική

προσέγγιση Μέρος Β': Επέκταση, επίδραση και

έλεγχος της παραοικονομίας

Alfred Schmidt

Ο Hegel για τη Γαλλική Επανάσταση και την αστική

κοινωνία

G.W.F. Hegel

Το παλαιότερο πρόγραμμα του γερμανικού

ιδεαλισμού για ένα σύστημα

Κριτικά Σημειώματα

Γιάννης Μηλιός

Για το βιβλίο του Ν.Π. Μουζέλη «Κοινοβουλευτισμός

και εκδομηχάνιση στην ημι-περιφέρεια. Ελλάδα,

Βαλκάνια, Λατινική Αμερική

Βιβλιοκρισίες

Επισκόπηση επιστημονικών περιοδικών

Νέες Εκδόσεις

Φ.Κ. ΒΕΡΟΤ

Τρόποι Σπουδής και
Διδασκαλίας της Ιστορίας



ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΗΜ. Ν. ΠΑΠΑΔΗΜΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΔΗΜ. Ν. ΠΑΠΑΔΗΜΑ
Ιπποκράτους 8
τηλ. 36.27.318

νε άγρια. Κι ο νους μας πήγαινε στα μεσαία στελέχη, πήγαινε στα υπηρεσιακά όργανα, άντε να 'φτανε κάποτε δειλά κι ως κανένα β' κατηγορίας υπουργό.

Κι ο Κοσκωτάς τι έκαμε; Αυτός μας άνοιξε τα μάτια! Μέσα σε λιγότερο από δύο χρόνια κατάφερε να κάμει ό,τι δεν έκαμαν εκατόν πενήντα χρόνια τώρα τα σαΐνια των δικωκτικών αρχών, οι πιο αδέκαστοι εισαγγελείς και δικαστές, οι πιο εξειδικευμένοι πράκτορες κι οι πιο αμείλιχοι αντιπολιτευτές. Τράβηξε όλες τις βαριές κουρτίνες από τα σαλόνια και τις κρεβατοκάμαρες των αρχόντων μας και τους άφησε μπροστά στα έκπληκτα μάτια μας ολοτόιστους. Κι έτσι είδαμε, επιτέλους, ποιοι είναι αυτοί που διαχειρίζονται τις τύχες μας ή αυτοί που πασχίζουν με νύχια και με δόντια να πάρουν την εξουσία ή όσοι κοιμούνται και ξυπνάνε με το μελωδικό ναούρισμα της ελπίδας της.

Κι έτσι μάθαμε με παγερή αμεσότητα γιατί μερικοί σκοτώνονται να πάρουν στα χέρια μας την κουτάλα της εξουσίας και μερικοί άλλοι «σχιζονται» γι' αυτούς...

Πέστε μου, αυτά όλα που μάθαμε τον τελευταίο ετούτο χρόνο είναι ασημαντά; Αν εμείς ο λαός αξιοποιήσουμε κατάλληλα αυτή την οδυνηρή εμπειρία, δεν θα 'ναι μακροπρόθεσμα ανυπολόγιστα μεγαλύτερη η ωφέλεια από τη ζημιά; Κι όλα αυτά σε ποιον τα χρωστάμε; Αλλά δεν είναι μόνο αυτό.

2. Η υπόχα που βγήκε από το άνοιγμα —και σ' αυτό ετούτο το περιοδικό δικαιούται να καυχιέται πως υπήρξε πρωτογιάτης— αυτού του εθνικού μας οχετού μ' όλα τα παρακάδια του (προμηθειες κτλ.) και σκέπασε τον ουρανό της δημόσιας ζωής μας υπάρχει ελπίδα να μετατραπεί σε υψικάμινο που θα λιώνει τις σκουριασμένες συνειδήσεις και τα εκφυλισμένα ήθη. Αν μάλιστα η ελληνική δικαιοσύνη περάσει από κάποια φάση ηθικής έξαρσης και μπορέσει με απόλυτη αντικειμενικότητα να τιμωρήσει χωρίς όικτους απατεώνες και καταχραστές όσο ψηλά κι αν βρίσκονται, τότε ασφαλώς το πλέγμα των σκανδάλων που ετούτη την περίοδο ταλανίζει τον τόπο θα λειτουργεί για χρόνια κι ως ανασχετικός / αποτρεπτικός παράγων και για τους επιδοξούς μελλοντικούς απατεώνες.

Έτσι οι μηχανισμοί αντίδρασης, τα ηθικά ανακλαστικά του κράτους και του λαού



θα λειτουργούν καλύτερα, αποτελεσματικότερα, εγκαίρως. Έσως αυτό το σύγχρονο εθνικό - κοινωνικό μας «άγος» να ξυπνήσει / ευαισθητοποιήσει την αποχαυνωμένη από την κομματική προπαγάνδα και το κυνηγητό της ατομικής καλοπέρασης κοινωνική συνείδηση. Αυτή τη νυσταλέα κατάσταση υποθάλπουν και τελικά εκμεταλλεύονται κατάλληλα οι νόμιμοι λωποδύτες. Και μεις βγαίνουμε στους δρόμους και τις πλατείες κραδαίνοντας πανώ και πλαστικές σημαίες να τους υποδεχτούμε, να τους ζητωκραυγάσουμε, να τους ανακηρύξουμε σωτήρες, ινδάλματα, ευεργέτες μας!...

3. Δίνει την ευκαιρία και υπογραμμίζει με τον πιο δραματικό τρόπο την ανάγκη:

α) Να επανεξεταστεί εξ αρχής και να αναδιοργανωθεί εκ βάθρων η λειτουργία του τραπεζικού μας συστήματος.

β) Να θεσπιστούν για τις προμήθειες και τα έργα του ευρύτερου Δημόσιου Τομέα η πλήρης διαφάνεια κι αποτελεσμα-

τικές ασφαλιστικές δικλίδες για την εξάλειψη του αίσχους των συναλλαγών και των «λαδωμάτων».

γ) Της ουσιαστικής εφαρμογής / λειτουργίας —κι όχι μόνο στα χαρτιά, ως «στάχτη στα μάτια» του λαού— κι επέκτασης σ' όλους τους πολίτες του «ΠΟΘΕΝ ΕΣΧΕΣ».

δ) Προπάντων της οριστικής και σε βάθος κάθαρσης του δημόσιου και πολιτικού βίου από το βάρος της ανηθικότητας και της σήψης που η κοινή γνώμη του αποδίδει, κι αν κρίνει κανείς από τους πολύ εύγλωττους υπαινιγμούς / βολές που ακούστηκαν ετούτη την περίοδο όχι άδικα. Ν' αναγκαστούν επιτέλους όσοι κατέλαβαν κατά καιρούς ή κατέχουν ή φιλοδοξούν να καταλάβουν δημόσιο αξίωμα να δώσουν τη δυνατότητα στην αρμόδια αρχή να ελέγξει τους λογαριασμούς τους κτλ. περιουσιακά τους στοιχεία οπουδήποτε γης. Έτσι μόνο θα ξεκαθαρίσει η βρωμιά, θα φύγει η ρετινιά από τους έντιμους, θα βρεθούν ποιοι είναι οι λωποδύτες και θα μπουν στη φυλακή ή στο περιθώριο της εθνικής και κοινωνικής μας ζωής και θα πνεύσει σ' αυτό τον τόπο άνεμος ηθικής υγείας. Αυτό θα σημαίνει ένα καινούργιο ξεκίνημα για τη χώρα μας, μια νέα αρχή, ένα νέο Εικοσιένα.

Αυτό όμως το τελευταίο δεν είναι —δυστυχώς— παρά

Η ΖΑΛΗ ΤΩΝ ΤΑΞΕΩΝ

ένα γλυκό όνειρο, μια απελπισμένη ελπίδα. Γιατί ποιοι το θέλουν; Ποιοι είναι οι αδιάφθοροι που θα το επιβάλουν; Αυτοί που έχουν τη δύναμη είναι ίσως πιο βαθιά βουτηγμένοι στο βούρκο! Το διαπιστώνουμε κατά τη θλιβερή αυτή περίοδο. Ποιος από τους «μεγάλους» μας προθυμοποιήθηκε να δώσει εν λευκώ εξουσιοδότηση να ελεγχθούν οι λογαριασμοί του; Ποιο κόμμα έβαλε έναν τέτοιο όρο προκειμένου να περιληφθεί κάποιος στους υποψήφιους του; ΚΑΝΕΝΑ.

Κατά τα άλλα όλοι υποσχονται κάθαρση και εξυγίανση! Ακόμα και κείνοι που βρίσκονται στην καρδιά ή στις παρυφές του βούρκου...

Ηλίας Τσιάκος

ΟΙ ΜΠΛΕ ΟΔΗΓΟΙ

ΟΙ ΜΠΛΕ ΟΔΗΓΟΙ είναι η πυξίδα για όποια χώρα ταξιδεύετε σε όποια εποχή και για όποιο λόγο.

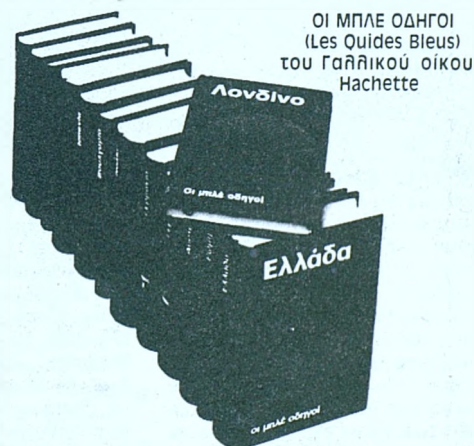
Είναι οι πιο έγκυροι ταξιδιωτικοί οδηγοί στον κόσμο. Περιέχουν στοιχεία Γεωγραφίας, Αρχαιολογίας, Ιστορίας, Φιλολογίας, Γλώσσας, Πολιτισμού και καθημερινής ζωής.

Είναι οι οδηγοί ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ για κάθε χώρα και κάθε πόλη και αποτελεί πολύτιμη πηγή γνώσεων ακόμα και όταν δεν ταξιδεύετε.

ΟΙ ΜΠΛΕ ΟΔΗΓΟΙ σας ξεναγούν υπεύθυνα και μεθοδικά ώστε να αξιοποιείτε καλύτερα το χρόνο σας. Περιέχουν χάρτες, σχεδιαγράμματα, αναλυτικά δρομολόγια, πίνακες και ΜΙΚΡΟ ΛΕΞΙΚΟ για κάθε χώρα.

ΟΙ ΜΠΛΕ ΟΔΗΓΟΙ
οι προσωπικοί σας ξεναγοί

Εκδόσεις ΓΙΑΛΛΕΛΗ. Αποκλειστική διάθεση ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΥΡΙΟΠΟΥΛΟΣ & ΣΙΑ Ο.Ε.
ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ 3. ΤΗΛ.: 36.41.249, 36.41.120



ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ ΟΙ ΤΟΜΟΙ
ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

ΜΕΣΣΑ ΣΤΗΝ ΕΝΗΜΕ ΡΩΣΗ

● Ενδιαφέρον έχει το μωϊρασμα των «ιματών» της ΓΡΑΜΜΗΣ ΑΕ του έγκλειστου στις φυλακές του Σάλεμ Γ. Κοσκωτά. Τα έντυπα της άλλοτε αυτοκρατορίας του αρχιαπατεώνα πήραν ένα συγκεκριμένο δρόμο και βέβαια για το νόμιμο των διαδικασιών μετάβασης ελάχιστοι ενδιαφέρθηκαν. Το σημειώνουμε ως ένα θέμα όχι δευτερεύον. Με την ευκαιρία είναι γνωστό ότι ξαναβγήκε το «ΕΝΑ» με το ίδιο «team» επικεφαλής και «εργολάβο» τον Μοάτσο γνωστό για τις καταπράσινες διασυνδέσεις του. Σε σχετική συνέντευξη του σε ραδιοσταθμό ο και τώρα διευθυντής του «ΕΝΑ» κ. Βλαστόρης δεν θεώρησε σκόπιμο να αναφέρει το όνομα του πρώην ιδιοκτήτη του περιοδικού και αφεντικού του, οι «κοσκωτώνθρωποι» ξαναχτυπάνε...

● Στις 80 δρχ. οι εφημερίδες από την περασμένη Δευτέρα. Προεκλογική η περίοδος και συνεπώς κατάλληλη για την αύξηση. Στις 50 δρχ. η «Επικαιρότητα», στις 40 η «Αυριανή» και «Δημ. Λόγος» στις 50 «Αυγή» και «ΡΙζοσπάστης».

Να δούμε τι αποτελέσματα θα έχουμε στις κυκλοφορίες και ποιες ανακατατάξεις μπορεί να γίνουν.

● Με άρθρα και μελέτες για τα Νέα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας και τις επιπτώσεις τους στην Ελλάδα κυκλοφόρησε το διπλό τεύχος του περιοδικού «ΕΠΙΚΕΝΤΡΑ» έκδοση του Κέντρου Πολιτικής Ερεύνης και Επιμορφώσεως. Επίκαιρο το αφιέρωμα του περιοδικού και για τους παραγωγούς και για τους καταναλωτές των νέων επικοινωνιακών προϊόντων. Η «δεξαμενή εγκεφάλων» του νεο-φιλελευθερισμού και νεο-συντηρητισμού στην Ελλάδα παρεμβαίνει στο κρίσιμο αυτό πεδίο. Να διαβάξει άραγε το περιοδικό η «φιλελεύθερη παράταξη» τον κ. Μητσοτάκη;

● Τα μονοκομματικά δελτία ειδήσεων της ΕΡΤ αντικαταστάθηκαν από τις πολυκομματικές ανακοινώσεις υπό την επιδραση της διακομματικής επιτροπής που μετ' εμποδίων προσπαθεί να επιφέρει κάποια εξισορρόπηση. Δεν παύουν όμως τα δελτία αυτά, ιδιαίτερα τα μεταμεσονύχτια, να είναι ανιαρά, μέχρι απελπισίας με την παντελή έλλειψη εικόνας και τη νυσταλέα ανάλυσή τους. Έλεος!

● Ροζ οχτασέλιδο - ένθετο ετοιμάζει η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ του κ. Αλαφούζου αλλά φαινάνσιαλ Τάιμς επί παντός οικονομικού επισητητού. Προς μεγάλη ανησυχία, υποθέτουμε, των ημερήσιων οικονομικών εφημερίδων ο οποίος για πρώτη φορά θα έχουν να αντιμετωπίσουν ανταγωνισμό από μια ημερήσια πολιτική εφημερίδα. Κι αυτό, μαθαίνουμε, αποτελεί το πρώτο στάδιο μιας νέας εξόρμησης της ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗΣ.

● Επανεκδίδεται η «Βραδυνή». Πληροφορίες αναφέρουν ότι οι Ελληνο-Αμερικανοί επιχειρηματίες αδελφοί Βαφειάδης, άγνωστοι ακόμη στο ΑΝΤΙ, το σκέφτονται σοβαρά. Θα τολμήσουν με τέτοια χρέη;



● Επωνυμία προϊόντος: Νέα Δημοκρατία. Πρώτο σε διαφημιστική δαπάνη στις Εφημερίδες κατά το μήνα Απρίλιο το κόμμα του Μητσοτάκη, μας πληροφορεί το περιοδικό «Σύγχρονη Διαφήμιση», αντλώντας τα στοιχεία από την Νίελσεν. Κόστος 24,38 εκ. δρχ. Η συνολική διαφημιστική δαπάνη του κόμματος τον ίδιο μήνα ανήλθε σε 32,16 εκ. δρχ. (το υπόλοιπο πήγε σε περιοδικά και στο ραδιόφωνο). Την πρωτιά στο ραδιόφωνο την πήρε το υγρό καθαρισμού πιάτων Σβέλτο. Ψάξαμε αλλά δεν ανακαλύψαμε πουθενά το ΠΑΣΟΚ. Προτιμά φαίνεται την ιππασία σε γιγαντοαφίσες.

● Άσχημα μαντάτα για τον Αυστραλό μεγιστάνα του Τύπου Μάρντοκ και τα δορυφορικά του κανάλια. Όχι μόνο δε φαίνεται να πείθει τους Βρετανούς να προστρέξουν στην αγορά των ειδικών δισκων που απαιτούνται για τη λήψη των 4 δορυφορικών καναλιών που εγκαινίασε τον περασμένο Φεβρουάριο, αλλά και η συμφωνία του με την εταιρεία Ντίσνεϋ έσπασε. Την μηνύει τώρα σε δικαστήριο του Λος Άντζελες για αθέτηση της συμφωνίας που θα του επέτρεπε να εγκαινιάσει και πέμπτο δορυφορικό κανάλι με εγγραφή πλέον συνδρομητών και με στόχο την παιδική αγορά.

Κι έχει ακόμα να αντιμετωπίσει τον ανταγωνισμό νέων δορυφορικών καναλιών της βρετανικής εταιρείας BSB που αναμένεται να βγει στον αέρα το φθινόπωρο. Και οι δυο εταιρείες αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα χρηματοδότησης καθ' όσον η θατσερική επανάσταση στους αιθέρες, με την απελευθέρωση της επιχειρηματικής πρωτοβουλίας, ούτε την επιλογή των θεατών φαίνεται να έχει αυξήσει ουσιαστικά —οι καταναλωτές δεν είναι πάντοτε κορόιδα— ούτε οικονομικά βιώσιμη φαίνεται να είναι. Φρονίμως ποιών ο ακρο-συντηρητικός Μάρντοκ έσπευσε να συμμαχήσει με τον «προοδευτικό» Μάξγουελ, έτερο μεγιστάνα του Τύπου, ώστε η δορυφορική του «Σκάι Τελεβίζιον» να έχει πρόσβαση σε 50.000 Βρετανούς συνδρομητές καλωδιακού δικτύου.

● «Απηλάγηση των καθηκόντων του» ο διευθυντής της σοβιετικής τηλεόρασης Αλεξάντερ Αζιόνωφ μετά από απόφαση του προεδρείου του Ανωτάτου Σοβιέτ. Υπέπεσε στο αμάρτημα να επιτρέψει τη μετάδοση τηλεοπτικού προγράμματος στο οποίο προτεινόταν και η μεταφορά του σώματος του Λένιν από το Μουσείο της Κόκκινης Πλατείας. Ωστόσο, ο πραγματικός λόγος της απομάκρυνσης του Αζιόνωφ φαίνεται να συνδέεται με τις επικρίσεις που διατυπώθηκαν στη σοβιετική τηλεόραση από τον εισαγγελέα Νικολάι Ιβάνωφ εναντίον του Λιγκατσέφ, ισχυρού αντιπάλου του Γκορμπατσόφ στο Πολιτικό Γραφείο του ΚΚΣΕ. Ο Ιβάνωφ ισχυρίστηκε ότι ανακάλυψε το όνομα του Λιγκατσέφ σε φακέλους που αφορούν υπόθεση οικονομικού σκανδάλου πράγμα που αρνήθηκε έντονα ο «κατηγορούμενος».



ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
115 21 Αθήνα
Τηλ. 72.32.713 — 72.49.300
72.48.240

- Εκδότης:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131
115 21 Αθήνα
- Διαφημίσεις:
ΑΛΕΚΑ ΣΗΜΑΝΤΗΡΑ
- Γραμμεία-Λογιστήριο:
ΤΑΣΙΑ ΡΟΥΜΠΟΥ
- Σελιδοποίηση, Μοντάζ:
ΤΑΣΙΑ ΛΕΒΟΝ
ΜΑΡΙΑ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ
- Φωτοστοιχειοθεσία —
Αναπαραγωγή φιλμς:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ»
Δεινοκράτους 131
Τηλ. 72.49.300
- Εκτύπωση:
«ΝΕΟΣ ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ» Α.Ε.
Θέση Μαρίδα Μαντρίγκο
Παλλήνη Αττικής
Τηλ. 66.65.081-66.68.424

- Κάθε ενυπόγραφο άρθρο εκφράζει τις απόψεις του συγγραφέα του.
- Χειρόγραφα δεν επιστρέφονται.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Εσωτερικού

Εξ.μ. 1.650 δρχ. -
Ετήσια 3.300
Ετήσια Οργανισμών,
Τραπεζών, κτλ.: 10.000 δρχ.
Φοιτητική ετήσια: 2.800

Εξωτερικού

Ευρώπη - Μεσογ. χώρες:
εξάμηνη: δολ. 20
ετήσια: δολ. 40
Η.Π.Α. - Καναδάς - Αν. Ασία -
Αυστραλία - Ωκεανία:
εξάμηνη: δολ. 23
ετήσια: δολ. 45

- Εμβάσματα, επιταγές:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 150
ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: δρχ. 250

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

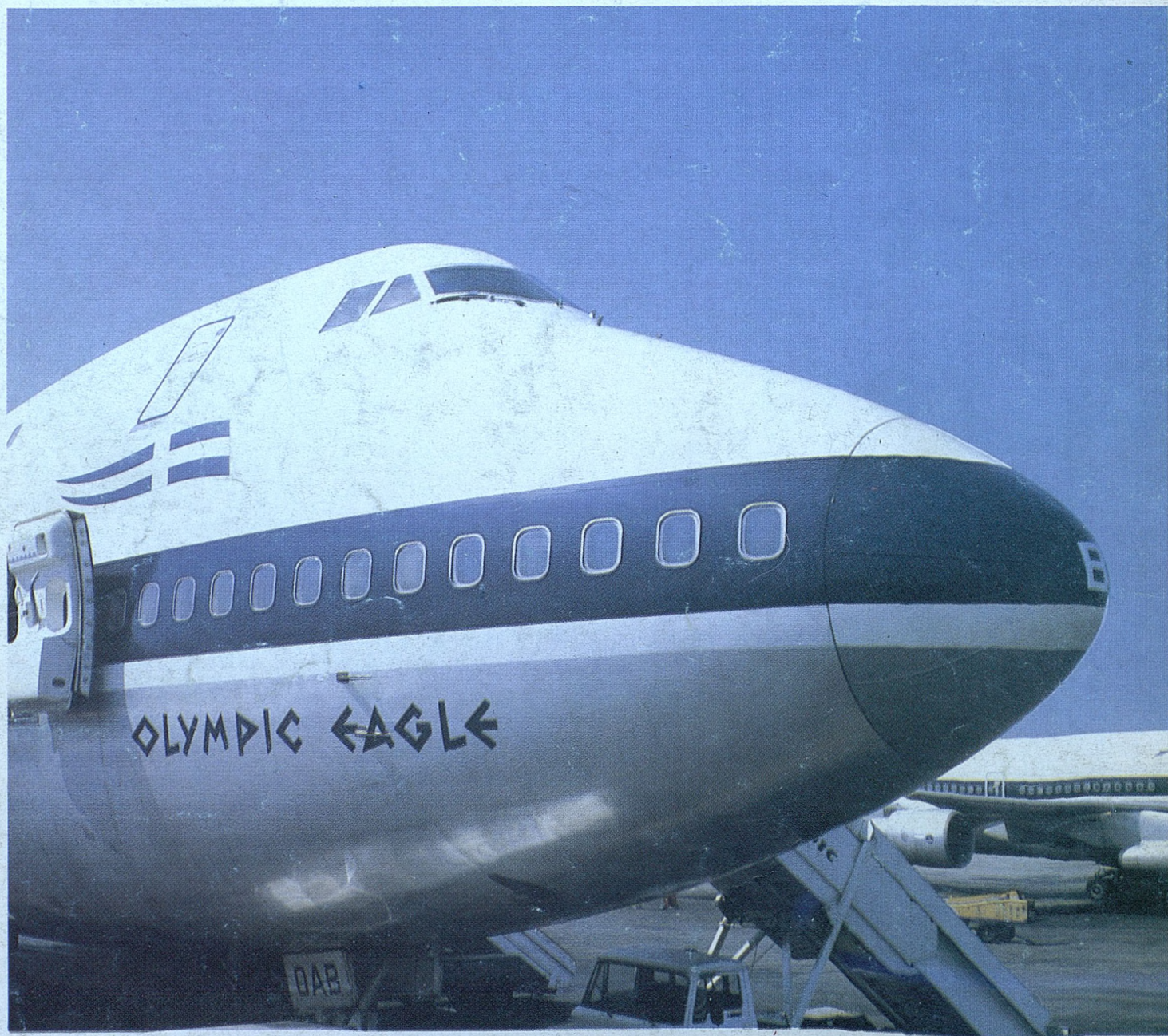
- Για τα βιβλιοπωλεία της Αθήνας:
Περιοδικό «ΑΝΤΙ»
Δημοχάρους 60
τηλ.: 72.32.713 - 72.48.240
- Για τα βιβλιοπωλεία Β. Ελλάδας:
Κέντρο του βιβλίου,
Α. Πουλουτσή και Σία Ε.Ε.
Λαοσάνη 9,
Τηλ. (031) 285.857
54 622 Θεσσαλονίκη



ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Σιντάρτα (Ένα ινδικό παραμύθι)
Πήτερ Κάμεντσιντ (Μυθιστόρημα)
Ταξίδι στην Ανατολή (Μυθιστόρημα)
Κνουλπ (Μυθιστόρημα)
Γερτρούδη (Μυθιστόρημα)
Ροσάλντε (Μυθιστόρημα)
Κάτω από τον τροχό (Μυθιστόρημα)
Ο λύκος της στέπας (Μυθιστόρημα)
Ταξίδι στη Νυρεμβέργη (Νουβέλα)
Ντέμιαν (Μυθιστόρημα)
Νάρκισσος και Χρυσόστομος (Μυθιστόρημα)
Το τελευταίο καλοκαίρι του Κλίνκσορ (Νουβέλες)
Παράξενα νέα από κάποιο άλλο άστρο (Διηγήματα)
Το παιχνίδι με τις χάντρες (Μυθιστόρημα)
Ο Βροχοποιός — Ο Εξομολογητής — Ινδική βιογραφία (Νουβέλες)
Το νησί του ονείρου και άλλα διηγήματα

Η εταιρία των πέντε ηπείρων



ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ
ΑΕΡΟΠΟΡΙΑ